

Diplomová práce

Schlaraffské říše severozápadních Čech

Studijní program:

N0114A300106 Učitelství pro střední školy a 2.
stupeň základních škol

Studijní obory:

Dějepis
Základy společenských věd

Autor práce:

Mgr. Michaela Casková

Vedoucí práce:

PhDr. Milan Ducháček, Ph.D.
Katedra historie

Liberec 2022

Zadání diplomové práce

Schlaraffské říše severozápadních Čech

<i>Jméno a příjmení:</i>	Mgr. Michaela Casková
<i>Osobní číslo:</i>	P20000850
<i>Studijní program:</i>	N0114A300106 Učitelství pro střední školy a 2. stupeň základních škol
<i>Specializace:</i>	Dějepis Základy společenských věd
<i>Zadávající katedra:</i>	Katedra historie
<i>Akademický rok:</i>	2020/2021

Zásady pro vypracování:

Diplomová práce se bude zabývat zmapováním sítě spolků Schlaraffia v severozápadních Čechách. Autorka se zaměří nejen na charakteristiku jednotlivých „říší“, ale také na spolkovou a veřejnost činnost významných členů. Důraz bude kladen na to, jakou roli hráli nejen v rámci spolku, ale také v rámci městské komunity a správy. Mnozí z nich se podíleli na fungování města, či jiným způsobem měnili jeho tvář. Mezi členy často patřili právníci, lékaři, továrníci i hlavní představitelé města. Ačkoli spolek byl striktně recesistický a apolitický, jeho význam pro utváření sociální sítě německojazyčných urbánních elit se jeví jako badatelsky nosné téma. Nedílnou součástí zpracování tématu bude oddíl (případně kapitola), věnovaný didaktickému potenciálu zpracovávaného tématu v rámci výstupů RVP, buď s cílovou skupinou ZŠ, případně konkrétního typu SŠ. Didaktická část se soustředí na zpracování v duchu konceptu historické gramotnosti a konstruktivistické didaktiky, případně jiných aktuálních didaktických konceptů, zdůrazňujících aktivizační způsob výuky dějepisu. Součástí toho bude i vypracování konkrétních podkladů k výuce daného problému, ať již jako fyzický artefakt (didaktický list, projektová dokumentace), případně v digitálním prostředí. Tento materiál bude včleněn do příloh DP.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

Jazyk práce:

tištěná/elektronická

Čeština

Seznam odborné literatury:

Prameny:

Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani, Schlaraffia Chomutov, inv. č. 723

Státní okresní archiv Teplice, Schlaraffia-Spolek Dubí, inv. č. 1087

Archiv hlavního města Prahy, fond Schlaraffia. Německý spolek v Praze (1859-1935).

Literatura:

1. CANTOR, Ernst. *Schlaraffisches und Anderes*. Teplitz-Schönau: im Selbstverlag, 1932.
2. HLAVNIČKOVÁ, Kateřina. *Jak na sebe vážení pánové pokřikovali Uhu a Lulu. Spolek Schlaraffia Budovica v letech 1882 až 1917*. In: Jihočeský sborník historický 79. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2010, s. 99-118. ISSN 0323-004X
3. HLAVNIČKOVÁ, Kateřina. *Když se psalo Anno Uhui. Spolek Schlaraffia v českých zemích 1859-1939*. Diplomová práce. FF JČU 2012.
4. HOLODŇÁK, Petr – JANDA, Petr – KUPROVÁ, Jana a kol. *Žatec*. Praha: Lidové noviny, 2004. (Dějiny českých měst.) ISBN 80-7106-443-2.
5. KAISER, Vladimír – KAISEROVÁ, Kristina. *Dějiny města Ústí nad Labem*. Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 1995. ISBN 80-901761-5-1.
6. KEIL, Ludwig. *Urgeschichte Schlaraffias*. Diepenau: Göttert, 1998. ISBN 978-3-929793-71-0.
7. KILIÁN, Jan – BOUŠKOVÁ, Pavlína – BUDINSKÝ a kol. *Teplice*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. ISBN:978-80-7422-339-6.
8. KOPICA, Jiří. *Archivní dokumentace říše Komotovia*. In: Památky, příroda, život: vlastivědný čtvrtletník Chomutovska a Kadaňska. Chomutov: Oblastní muzeum v Chomutově Roč. 48, č. 1 (2016), s. 17-26. ISSN 0231-5076.
9. KRSEK, Martin. *Rytíři humoru – Schlaraffia*. In: KAISEROVÁ, Kristina – SCHMITZ, Walter, eds.) *Sächsisch-Böhmische Beziehungen im Wandel der Zeit: Česko-saské vztahy v proměnách času*. Dresden: Thelem, 2013, s. 157-165. ISBN 978-3-942411-91-2.
10. KRSEK, Martin. *Schlaraffia Saazia – žatecká říše chmele a humoru*. in: HAVRLANT, Jaroslav MAREŠ, Jan MATYÁŠ, Jiří VOSTŘEL, Martin Vostřel, eds. *Poohří 2. Památky a společnost*. Žatec: Regionální muzeum K. A. Poláka v Žatci, 2012, s. 201-206. ISBN 978-80-905-007-1-6.
11. LENDEROVÁ, Milena – JIRÁNEK, Tomáš – MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN:978-80-246-3510-1.

Vedoucí práce:

PhDr. Milan Ducháček, Ph.D.

Katedra historie

Datum zadání práce:

22. dubna 2021

Předpokládaný termín odevzdání: 29. dubna 2022

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 22. dubna 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Nejdříve bych chtěla poděkovat svému vedoucímu PhDr. Milanu Ducháčkovi Ph.D. za jeho cenné rady a pomoc při zpracování této práce. Dále děkuji ochotným pracovníkům archivů níže zmíněných za jejich neocenitelnou pomoc při hledání střípků o dějinách schlaraffských říší, především archivu v Chomutově, který mi dovolil nahlédnout do nezpracovaného fondu chomutovské pobočky. Poděkování si jistě také zaslouží můj budoucí muž za trpělivost, kterou se mnou měl při psaní této práce a velké díky patří také mé drahé přítelkyni Mirce Salavové za veškerý čas, který mi věnovala, a její cenné rady a postřehy. Především pak za její podporu, bez níž bych práci nikdy nedopsala.

Všem výše zmíněným z celého srdce upřímně děkuji.

Anotace

Tato práce se zabývá historií poboček spolku Schlaraffia v severozápadních Čechách, konkrétně se jedná o spolky fungující v Teplicích, Ústí nad Labem, Žatci, Chomutově, Mostě, Litoměřicích, Děčíně–Podmoklech a v Dubí. Zaměřuje se na charakteristiku jednotlivých „říší“, ve kterých se prolíná charakter dané oblasti, jako těžba uhlí, rozvoj průmyslu aj., s filosofií Schlaraffie. Dalším úkolem práce je přiblížit významné členy těchto společností a představit je nejen v rámci spolku, ale také ve veřejné sféře. Mezi členy často patřili právníci, lékaři, továrníci i hlavní představitelé města. Ačkoli spolek byl striktně recesistický a apolitický, jeho význam pro utváření sociální sítě německojazyčných urbánních elit nemůžeme opomenout.

Klíčová slova

spolek, Schlaraffia, Teplice, Ústí nad Labem, Žatec, Chomutov, Most, Děčín-Podmokly, Litoměřice, Dubí, průmysl, recese, čeští Němci

Anotation

This thesis deals with the history of the branches of the Schlaraffia association in Northwest Bohemia, namely the associations operating in Teplice, Ústí nad Labem, Žatec, Chomutov, Most, Litoměřice, Děčín-Podmokly and Dubí. It focuses on the attributes of the particular "empires" in which the character of the area, such as coal mining, industrial development, etc., is intertwined with the philosophy of Schlaraffia. Another aim of the thesis is to introduce the important members of these fellowships and to present them not only within the association but also in the public sphere. We can find among the members lawyers, doctors, factory owner and the main leaders of the city. Although the society was strictly prank-making and apolitical, its importance in shaping the social network of German-speaking urban elites cannot be overlooked.

Keywords

Schlaraffia, Teplice, Ústí nad Labem, Žatec, Chomutov, Most, Děčín-Podmokly, Litoměřice, Dubí, industry, prank, czech Germans

Obsah

Úvod.....	15
1. Spolkový život v severozápadních Čechách.....	19
2. Schlaraffia.....	23
3. Pramenná základna	29
3.1. Dochované prameny v chomutovském archivu.....	36
3.1.1. Pamětní kniha	36
3.1.2. Matrika.....	38
3.1.3. Prezenční kniha?	41
3.1.4. Korespondence spolku	44
4. Představení jednotlivých říší.....	46
4.1. Teplice	46
4.1.1. Divadlo.....	47
4.1.2. Architekti, stavitelé a výtvarní umělci	48
4.1.3. Průmyslníci a obchodníci.....	51
4.1.4. Bankovní úředníci.....	64
4.1.5. Starostové a lokální veřejní činitelé.....	67
4.1.6. Lékaři	69
4.1.7. Školství	73
4.2. Ústí nad Labem.....	78
4.2.1. Divadlo.....	78
4.2.2. Architekti, stavitelé a výtvarní umělci	79
4.2.3. Průmyslníci a obchodníci.....	80
4.2.4. Bankovní úředníci.....	86
4.2.5. Lékaři a zdravotnictví	88
4.2.6. Školství	89
4.3. Žatec.....	92

4.3.1. Architekti, stavitelé a výtvarní umělci	93
4.3.2. Průmyslníci a obchodníci.....	93
4.3.3. Starostové a lokální veřejní činitelé.....	98
4.3.4. Školství	100
4.4. Chomutov.....	103
4.4.1. Architekti, stavitelé a výtvarní umělci	103
4.4.2. Průmyslníci a obchodníci.....	104
4.4.3. Starostové a lokální veřejní činitelé.....	108
4.4.4. Lékaři a zdravotnictví	113
4.4.5. Školství	114
4.5. Litoměřice	117
4.5.1. Průmyslníci a obchodníci.....	117
4.5.2. Starostové a lokální veřejní činitelé.....	119
4.5.3. Lékaři a zdravotnictví	119
4.5.4. Školství	120
4.6. Most	123
4.6.1. Architekti, stavitelé a výtvarní umělci	123
4.6.2. Průmyslníci a obchodníci.....	124
4.6.3. Starostové a lokální veřejní činitelé.....	128
4.6.4. Bankovní úředníci.....	128
4.6.6. Lékaři a zdravotnictví	129
4.6.6. Školství	130
4.7. Děčín-Podmokly	132
5. Didaktický potenciál zpracovávaného tématu	136
5.1. Úvod.....	136
5.2. Ukázková hodina	138
Závěr	143

Seznam literatury a zdrojů	147
----------------------------------	-----

Seznam obrázků a tabulek

Obrázek 1: Kresba u příležitosti 8. výročí založení říše Silva v roce 1933, vč. erbu říše.....	30
Obrázek 2: Sochařská a kamenická firma Josef Seiche	49
Obrázek 3: Hotel de Saxe.....	50
Obrázek 4: Bankovní ústav Beer Perutz & Söhne	53
Obrázek 5: Teplický pivovar.....	54
Obrázek 6: Továrna na prádlo I & W Hauser	56
Obrázek 7: Továrna Hellerových	57
Obrázek 8: Urbachova továrna ve 20. století	60
Obrázek 9: Mühlingsova továrna.....	63
Obrázek 10: Tiskárna Emila Schmolla, druhý dům zprava.....	64
Obrázek 11: Pohlednice vydaná u příležitosti 150. výročí od založení lékárny	71
Obrázek 12: Hotel Zlatá loď (Zum goldenen Schiff).....	72
Obrázek 13: Inzerát na ordinaci lékaře Lederera	73
Obrázek 14: Školní náměstí v roce 1904	74
Obrázek 15: Franz Laube v hodů, fotografie kuželkářského spolku.....	76
Obrázek 16: Institut hudby a zpěvu Emila Tausche.....	76
Obrázek 17: Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Ústí nad Labem.....	80
Obrázek 18: Rafinérie cukru založená Franzem Fieberem a společníky	81
Obrázek 19: Sídlo paroplavební společnosti z roku 1893	82
Obrázek 20: Budova bývalé Vídeňské banky	87
Obrázek 21: Budova bývalé eskomptní banky.....	87
Obrázek 22: Obchodní akademie v Ústí nad Labem.....	89
Obrázek 23: Sídlo firmy Pfister & Wüstl.....	94
Obrázek 24: Lüdersdorfova továrna na papír.....	96
Obrázek 25: Válcový parní mlýn rodny Kröblových.....	97
Obrázek 26: Konstantin v ostrožské uniformě.....	98
Obrázek 27: Nová budova gymnázia v Žatci v popředí, vzadu zemědělská škola	101
Obrázek 28: Hans Vorreiter	104
Obrázek 29: Wilhelm Gentner	105
Obrázek 30: Továrna na slévání zvonů Richarda Herolda.....	106
Obrázek 31: Alfred Mannesmann	107
Obrázek 32: Fritz Lemmes	107

Obrázek 33: Fedinand Uwira	108
Obrázek 34: Inzerát na zboží obchodníka Eduarda Zutha	108
Obrázek 35: Ernst Storch	110
Obrázek 36: Inzerát na produkty Viktora Herbricha.....	110
Obrázek 37: Sídlo okresního soudu a hejtmanství	111
Obrázek 38: Franz Schöffl	112
Obrázek 39: Josef Jungk	113
Obrázek 40: Inzerát na zboží v lékárně Adler.....	114
Obrázek 41: Alois Schmidt	115
Obrázek 42: Továrna Glanzstoff Fabrik v Lovosicích.....	119
Obrázek 43: Nemocnice v Zahradnické ulici	120
Obrázek 44: Budova měšťanské školy v Litoměřicích	121
Obrázek 45: Vyšší reálná škola.....	122
Obrázek 46: Zaniklá obchodní škola v Taschenbergu	124
Obrázek 47: Hlavička novin Brüxer Zeitung	127
Obrázek 48: Městská spořitelna	129
Obrázek 49: Nová budova gymnázia	130
Obrázek 50: Bergmannovy závody	133
Obrázek 51: Děčínské překladiště.....	134
Tabulka 1: Seznam bankovních úředníků teplické říše.....	66
Tabulka 2: Zastoupení profesí v říši Teplitia	77
Tabulka 3: Zastoupení profesí v říši Ostia	91
Tabulka 4: Zastoupení profesí v říši Saazia	102
Tabulka 5: Zastoupení profesí v říši Komotovia.....	116
Tabulka 6: Zastoupení profesí v říši Castellum Albiense	122
Tabulka 7: Zastoupení profesí v říši Pontana.....	131
Tabulka 8: Zastoupení profesí v říši Porta Bohemiae	135
Tabulka 9: Slovník schlaraffismů	137

Seznam zkratk

ČVÚT = České vysoké učení technické

NA = Národní archiv

OVM = Oblastní vlastivědné muzeum

RMT = Regionální muzeum Teplice

SOkA = Státní okresní archiv

ŽOT = Židovská obec v Teplicích

Úvod

Diplomová práce s pracovním názvem Lulu!¹ aneb Schlaraffské říše² severozápadních Čech se zabývá sítí jednoho z mnoha spolků vzniklých již za dob rakouské monarchie. Byl to spolek specifický, jehož členové oslavovali boha Uhu, ale nejednalo se o spolek náboženský (o náboženství jako takovém bylo zakázáno mluvit), nýbrž o spolek recesistický. Jádrem recese bylo dodržování spolkových pravidel ve vší vážnosti. Členové spolku, rytíři, razili heslo „*In Arte Voluptas!*“ (v umění je rozkoš). Schlaraffia měla oslavovat právě umění, ale také humor a přátelství. Spolek vznikl v roce 1859 v Praze a jeho sláva se postupně roznesla do dalších částí monarchie a poté i do celého světa. V dnešní době funguje zhruba 260 spolků,³ větší část říší však zanikla před druhou světovou válkou.⁴ To je i případ říší, o kterých bude pojednávat tato práce.⁵

V severozápadních Čechách fungovalo celkově sedm spolků/říší,⁶ a to *Teplitia* (1880 v Teplícih), *Ostia* (1885 v Ústí nad Labem), *Saazia* (1889 a 1931 v Žatci), *Komotovia* (1891 v Chomutově), *Pontana* (1905 v Mostě), *Castellum Albiense* (1896 v Litoměřicích), *Porta Bohemiae* (1920 v Podmoklech) a kolonie *Silva* (1938 v Dubí). Mateřskou říší většiny těchto spolků byla *Teplitia*. Celé *Uhuversum*,⁷ jak schlaraffici nazývají síť těchto spolků, vychází z toho pražského. Následně se spolky dále rozšiřovaly a vytvářely další větve spolkového rodokmenu.⁸ Právě rozpletení této pavučiny, sledování vztahů mezi jednotlivými říšemi a migrace jejich členů mezi těmito spolky je jedním z cílů předkládané diplomové práce.

Jednou z hlavních výzkumných otázek je, jakou roli hrála Schlaraffia v rámci ostatních spolků té doby. Jaký měla účel, měla-li jaký. Jak zapadal tento spolek do prostředí, ve kterém fungoval? Protínal se život obyvatel říše s jejich občanským životem ve městě, nebo byl striktně oddělený? Vždyť jedním ze zakázaných témat při spolkovém zasedání byla mimo jiné i politika. Ale bylo tomu skutečně tak? Nepomohla budovaná přátelství spolku také k dosažení určitých

¹ Zvoláním Lulu! začínalo každé setkání schlaraffiků. Fungovalo jako pozdrav, ale také radostné zvolání.

² Schlaraffici označovali jednotlivé spolky jako říše, což mělo odkazovat na staré rytířské časy. Proč tomu tak bylo, bude vysvětleno níže.

³ Pro inspiraci zpracovaná karta Google Maps říší fungujících na území Německa, Nizozemí, Belgie a Francie, včetně dní, kdy probíhá zasedání. Viz *Reyche der Schlaraffen*. In: Schlaraffia Aquisgranum [online] [vid. 12. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.aquisgranum.de/index.php/schlaraffia/reyche-der-schlaraffen-karte>.

⁴ Seznamy těchto zaniklých/ztracených říší můžete nalézt i například zde: *Alle Versunkenen Reyche*. In: Schlaraffias versunkene Reyche [online] [vid. 12. 11. 2022]. Dostupné z: <https://erloschene-reyche.info/alle-versunkenen-reyche.html>.

⁵ Jedna z úvodních kapitol seznámí čtenáře s historií tohoto spolku, představí jeho fungování a specifika. Viz *kap. 2. Schlaraffia*.

⁶ Seřazeno chronologicky podle data vzniku.

⁷ Mapa Uhuversa, viz *Příloha č. 1*.

⁸ Rodokmen říší, viz *Příloha č. 2*.

úspěchů ve veřejném životě? Setkávaly se vyšší funkce ve spolku s vyššími funkcemi ve veřejném prostoru, nebo byli členové voleni na základě jejich dosažených úspěchů v rámci spolku?

Schlaraffia fungovala v českých zemích v letech 1859 až 1938. Během svého působení se musela vypořádat hned s několika zásadními událostmi, které zasáhly habsburskou monarchii. Anebo nemusela? Uvádí se, že Schlaraffia byla německým, tedy nacionálně vyhraněným spolkem. Bylo tomu tak? Hlásili se všichni členové spolku k německé národnosti? Měly na spolek nějaký vliv dlouhotrvající česko-německé spory táhnoucí se celým 19. stoletím? Jakou roli v rámci spolku hrál nacionalismus, či hrál vůbec nějakou roli? Co znamenala první světová válka pro tento spolek a jak poznamenaly spolek události roku 1918? Narušil kontinuitu spolku vznik první Československé republiky, či nikoliv? Neméně podstatnými skutečnostmi, kterými se práce zabývá je, jak, či zda vůbec, spolková síť reagovala na situaci v Německu ve 30. letech, jak se Schlaraffia vyrovnala s norimberskými zákony a zda na jejich základě došlo k vyloučení židovských členů spolku? Nejen na tyto otázky se budeme snažit na následujících stránkách odpovědět.

O Schlaraffii v českých zemích toho doposud nebylo příliš napsáno. Klíčovou prací, ze které vycházejí další autoři, jsou kvalifikační práce Kateřiny Hlavničkové.⁹ Autorka popsalala fungování této společnosti, její pravidla a zaměřila se na velmi cenný dochovaný fond budějovické pobočky.¹⁰ Další kvalifikační práce na obdobné téma je od Denisy Řezníčkové, která zpracovala říši opavskou,¹¹ Jana Mareše na říši pražskou a Andrejy Horvath na ptujovskou říši ve Slovinsku.¹² U zahraničních autorů ještě zůstaneme, jmenujme například článek Anny

⁹ HLAVNIČKOVÁ, Kateřina. *Když se psalo Anno Uhu*. Diplomová práce [online]. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2012 [vid. 12. 11. 2022]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/6h3q1w/>; HLAVNIČKOVÁ, Kateřina. *Schlaraffia Budovicia 1882–1917*. Bakalářská práce [online]. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2009 [vid. 12. 11. 2022]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/6h3q1w/>.

¹⁰ Zmiňme také články autorky vyšlé na toto téma: HLAVNIČKOVÁ, Kateřina. Jak na sebe vážení pánové pokřikovali Uhu a Lulu: spolek Schlaraffia Budovicia v letech 1882 až 1918. In: *Jihočeský sborník historický 79*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2010, s. 99–118. ISBN 978-80-87311-11-0; TÁŽ. Kterak plzeňští vašnostové uctívali výra: Spolek Schlaraffia v Plzni. In: *Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka*. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech, 2014, s. 65–73. ISBN 978-80-904794-6-3.

¹¹ ŘEZNIČKOVÁ, Denisa. *In arte voluptas. Historie uměleckého spolku Schlaraffia Oppavia v letech 1885–1938*. Diplomová práce. Opava: Slezská univerzita, 2009; ŘEZNIČKOVÁ, Denisa. Příspěvek k činnosti spolku Schlaraffia in Opavě. In: *Vlastivědné listy Slezska a Severní Moravy Opava*: Matice slezská, 2010 roč. 36, č. 2, s. 1–3. ISSN 1213-3140.

¹² MAREŠ, Jan. „*Ve jménu Uhu, Oho a Aha!*“ – *Pražský spolek Schlaraffia a okolní svět*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova, 2015; HORVAT, Andreja. *Schlaraffia Petovia*. Diplomová práce [online]. Maribor: Univerza v Mariboru, 2011 [vid. 17. 11. 2022]. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/67552082.pdf>.

Novikov-Almagor o krakovské říši,¹³ studii vycházející z diplomové práce Marcina Bojdy o Schlaraffii v Polsku,¹⁴ nebo velmi alternativně pojaté představení Schlaraffie a jejího fungování ve smyslu LARPG (= Live Action Role Play Game) od Jakoba F. Dittmara.¹⁵ Inspiraci také můžeme načerpat u autorů, většinou muzejníků, kteří se tímto tématem zabývali při své práci. Jde kupříkladu o články Martina Krska, jež se zaměřil na ústeckou a žateckou říši,¹⁶ Jaroslava Panáčka, jenž se zabývá říší českolipskou,¹⁷ Antonína Tichého se zájmem o trutnovskou a vrchlabskou pobočku¹⁸ či Jiřího Kopicy s říší chomutovskou.¹⁹ Vzhledem ke skutečnosti, o které bude zmínka ještě níže, tj. nedochovaná písemná pramenná základna, se někteří další autoři zaměřili na dochované hmotné prameny.²⁰ Oproti těm písemným nedošlo

¹³ NOVIKOV-ALMAGOR, Anna. Schlaraffia in Kraków (1909–1938). *Ars Regia: czasopismo poświęcone myśli i historii wolnomularstwa* [online]. 2010, roč. 12, č. 19 [vid. 17. 11. 2022], s. 143–158. ISSN 1230-1442. Dostupné z:

https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Ars_Regia_czasopismo_poswiecone_mysli_i_historii_wolnomularstwa/Ars_Regia_czasopismo_poswiecone_mysli_i_historii_wolnomularstwa-r2010-t12-n19/Ars_Regia_czasopismo_poswiecone_mysli_i_historii_wolnomularstwa-r2010-t12-n19-s143-158/Ars_Regia_czasopismo_poswiecone_mysli_i_historii_wolnomularstwa-r2010-t12-n19-s143-158.pdf.

¹⁴ BOJDA, Marcin. „Świat na opak“ dla elit: „Schlaraffia“ i inne „towarzystwa nonsensu“. In: *Historyka. Studia Metodologiczne* [online]. 2016. Tom 46. [vid. 17. 11. 2022], s. 281–301. ISSN 0073-277X. Dostupné z:

<http://journals.pan.pl/dlibra/publication/115704/edition/100566/content>; BOJDA, Marcin. *Mieszkański „świat na opak“*. *Działalność Stowarzyszenia „Schlaraffia” na ziemiach polskich w latach 1909–1938*. Diplomová práce [online]. Kraków: Uniwersytet Jagielloński, 2015 [vid. 17. 11. 2022]. Dostupné z:

<https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/handle/item/206430>.

¹⁵ DITTMAR, Jakob F. *Schlaraffia – the faux dignitas of pseudo-knights. The oldest massive multiplayer live action role-playing game still played* [online]. Trelleborg: New Smallprint Press, 2018. [vid. 17. 11. 2022]. ISBN 978-91-981603-5-2. Dostupné z:

<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1405005/FULLTEXT01.pdf>. S. 7–37.

¹⁶ KRSEK, Martin. Rytíři humoru – Scharaffia. In: KAISEROVÁ, Kristina – SCHMITZ, Walter, eds. *Česko-saské vztahy v proměnách času: Sächsisch-Böhmische Beziehungen im Wandel der Zeit. Sv. 1, Odborné texty*. Dresden: Thelem, 2013, s. 157–165. ISBN 978-3-942411-91-2; TÝŽ. Schlaraffia – žatecká říše chmele a humoru. In:

HAVRLANT, Jaroslav – MAREŠ, Jan – VOSTŘEL, Martin – MATYÁŠ, Jiří, eds. *Poohří 2: památky a společnost. Sborník z konference konané v Žatci 8.–9. září 2011*. Žatec: Regionální muzeum K. A. Poláka v Žatci, 2012, s. 201–206. ISBN 978-80-905-007-1-6; TÝŽ. Smutný konec krále šašků aneb Oberschlaraffa Devast.

In: *Ústecký sborník historický. Aussiger historische Zeitschrift*. 2015, č. 1–2, s. 57–68. ISSN 0231-9349; TÝŽ. Za cinkotu číši a rolniček: alkohol jako inspirační zdroj recesistického světa Schlaraffie. In: *Němci v českých zemích: Zprávy Společnosti pro dějiny Němců v Čechách. Die Deutschen in den böhmischen Ländern. Mitteilungen der Gesellschaft für die Geschichte der Deutschen in Böhmen*. Ústí nad Labem: Společnost pro dějiny Němců v Čechách, 2013, č. 7, s. 117–124. ISBN 978-80-86475-30-1.

¹⁷ PANÁČEK, Jaroslav – VONDRÁKOVÁ, Jaroslava. In arte voluptas: Schlaraffia Polzana. In: *Bezděz: vlastivědný sborník Českolipska. Svazek 28, Česká Lípa: Vlastivědný spolek Českolipska*, 2019, s. 27–63. ISSN 1211-9172.

¹⁸ TICHÝ, Antonín. Hohenelba – vrchlabská pobočka spolku Schlaraffia. Členská základna. In: *Krkonoše – Podkrkonoší*. Trutnov: Muzeum Podkrkonoší v Trutnově ve spol. se Státním okresním archivem Trutnov. Svazek 9, 2009, s. 261–269. ISSN 0231-9934; TÝŽ. Gigantea – trutnovská pobočka spolku Schlaraffia. Členská základna.

In: *Sborník příspěvků k 85. narozeninám Antonína Justa*. Trutnov: Muzeum Podkrkonoší v Trutnově. Státní okresní archiv v Trutnově, 2006, s. 137–144. ISBN 80-902709-5-6.

¹⁹ KOPICA, Jiří. Archivní dokumentace říše Komotovia. *Památky, příroda, život: vlastivědný čtvrtletník Chomutovska a Kadaňska*, 2016. Roč. 48, č. 1, s. 17–26. ISSN 0231-5076; TÝŽ. Schlaraffia a Reyč Komotovia. In: *Comotovia 2015: sborník příspěvků z konference věnované 500. výročí sňatku Šebestiána z Weitmile s Annou Glacovou ze Starého Dvora a spojení panství Chomutov a Červený Hrádek (1516–2016)*. Chomutov, 3. listopadu 2015. Ústí nad Labem: Albis international, 2016, s. 227–239. ISBN 978-80-86971-63-6.

²⁰ Například v teplickém muzeu se nachází 77 různých medailí a řádů, které byly dle muzejníka Jindřicha Zajíce několikrát středem zájmu nynějších schlaraffiků, kteří hledali pozůstatky tohoto spolku v Čechách.

ke zničení těchto artefaktů a různé medaile, vyznamenání, meče a čepičky bychom našli v muzeích po celé České republice.²¹ Výše zmíněné vědecké výstupy jsou základem literatury užití pro zmapování problematiky vymezeného tématu této práce.

Nyní ještě krátce k používání „*schlaraffismů*“ v textu. Při psaní této práce jsem se musela zamyslet, jakým způsobem budu označovat jednotlivé členy, zda budu překládat jejich funkce a jak budu přistupovat ke tvarům schlaraffské „latiny“. Ostatní autoři, píšíci o Schlaraffii, používají různé tvary označení člena říše. To oficiální, používané spolkem je *Sassen*, jakožto člen, ale pokud členové spolku mluví o těch, kteří patří ke Schlaraffii, označují je často jako *Schlaraffe/n*. Setkáváme se s tím, že člen spolku je v českém prostředí nazýván schlaraff, schlaraffik, schlaraffián či poté více počestěná varianta jako šlaraf. Osobně se přikláním k pojmenování člena schlaraffikem, jelikož naprosto počestěné jméno potírá jazykové prostředí, ze kterého toto označení pochází. Přídavná jména odvozená od Schlaraffie jako schlaraffský, či schlaraffický budou nadále v textu použita. Co se týče funkcí ve spolku není vždy možné najít správnou alternativu v českém jazyce – například *Junkermeister* (ten, co má na starosti zemaný) zní libozvučněji než mistr zemanů. Dále *Oberschlaraff* je velmi špatně přeložitelný (jako nadschlaraff?). Nabízí se tu však možnost použít předsedu, jelikož jím tato osoba v rámci spolku a navenek skutečně byla. Ostatní funkce byly většinou počestěny, a to z důvodu příliš dlouhého názvu v původním znění. Pokud se ještě zastavíme u rytířských jmen, některá byla v textu či v poznámkách přeložena, zejména pro čtenářovo pobavení, nejedná se o oficiální překlad, neboť ten v zásadě neexistoval a existovat ani neměl.

²¹ HEJHAL, Petr. *Dekorace spolku Schlaraffia ve sbírkách Severočeského muzea v Liberci – digitalizace a internetová prezentace*. Bakalářská práce [online]. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2016. [vid. 12. 3. 2022]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/8ol7zt/STAG85114.pdf?zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Dhejhal.%20petr%26start%3D1>; HORNIŠER, Igor. Schlarafská říše Vallis Gaudiorum ve sbírkách Muzea v Bruntále. In: *Sborník bruntálského muzea*. Bruntál: Muzeum v Brunátle, 2015, s. 79–88. ISSN 1801-2205; LINZMAJEROVÁ, Marta. Schlaraffské "hrady" na pohlednicích z alba opavských schlaraffiánů [online]. In: *Sborník Zemského archivu v Opavě. Svazek 2*. Opava: Zemský archiv v Opavě, 2019 [vid. 28. 10. 2022], s. 123–155. ISBN 978-80-87632-67-3. Dostupné z: https://www.archives.cz/web/resources/za_opava/Sbornik_ZAO_2019.pdf; CAJTHAML, Marek. Dekorace chomutovské Schlaraffie. In: *Památky, příroda, život. Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska a Kadaňska*. Chomutov: Oblastní muzeum v Chomutově, 2010, roč. 42, č. 1, s. 8–32. ISSN 0231-5076; ŠLAJSNA, Jiří. Ceremoniální meč chomutovské schlaraffiánské říše Comotovia. In: *Památky, příroda, život: vlastivědný čtvrtletník Chomutovska a Kadaňska*. Chomutov: Oblastní muzeum v Chomutově, 2016, roč. 48, č. 1, s. 27–32. ISSN 0231-5076.

1. Spolkový život v severozápadních Čechách

Než se pustíme do tajů samotného spolku Schlaraffia, je třeba představit vývoj spolkového života v 19. století, abychom mohli lépe pochopit postavení, fungování a specifika tohoto recesistického spolku. Lidé mají tendence slučovat se do skupin, které pojí stejné zájmy, přesvědčení či názory. Situace v době předbřeznové však nebyla spolkům příliš nakloněna. Stát podporoval hlavně takové spolky, ze kterých mohl mít nějaký užitek. Mluvíme například o politických spolcích podporující tehdejší režim, ale také o uskupeních, jako byly střelecké spolky, jejichž členové byli chápáni jako případní obránci města. Podobnou veřejně-ochrannou roli plnili hasiči. Velmi rozšířené v této době byly také mužské pěvecké spolky, různé dobročinné a prospěšné spolky. S postupujícím rozvojem průmyslu vznikaly také dělnické spolky sdružující jednotlivé profese.²² Obrat v rozvoji spolkového života nastal v roce 1848, kdy jedním z požadavků vycházejících z Deklarace práv Člověka a občana byla možnost zakládat spolky a svobodně se shromažďovat.²³ Tento rozvoj však utnul výsledek revolučního hnutí. V roce 1849 došlo k zákazu shromažďování a spolková činnost byla omezena.²⁴ O tři roky později byl poté vydán nový spolkový zákon, který sloužil k regulaci a státnímu dohledu nad spolkovými aktivitami. Stanovy spolků musely být třístupňově schvalovány podle jejich typu (císařem, ministerstvem vnitra nebo zemským úřadem), což často znemožnilo jejich založení.²⁵

Zásadní zlom v oblasti spolků nastal teprve 15. listopadu 1867 v rámci nového spolkového zákona.²⁶ Na základě jeho znění měly spolky již jen ohlašovací povinnost v podobě úředního potvrzení statut, což vedlo k obrovskému nárůstu nových uskupení.²⁷ Spolky hrály

²² HEY, Hans Peter. Spolky. In: KAISER, Vladimír – KAISEROVÁ, Kristina, eds. *Dějiny města Ústí nad Labem*. Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 1995, s. 97–99. ISBN 80-239-3245-4. S. 97; MELANOVÁ, Miloslava. Spolkový život. In: KAISEROVÁ, Kristina – RAK, Jiří, eds. *Nacionalizace společnosti v Čechách 1848-1914*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2008, s. 339–374. ISBN 978-80-7414-053-2. S. 340–342.

²³ MELANOVÁ, M., *Spolkový život*, s. 344.

²⁴ MELANOVÁ, M., *Spolkový život*, s. 351.

²⁵ MELANOVÁ M., *Spolkový život*, s. 352; HOUFEK, Václav – KAISER, Vladimír – HYE, Hans Peter. *Německý spolkový život v Čechách 1848-1938*. Ústí nad Labem: Albis international, 1994. ISBN 80-900 838-3-8. S. 8; LAŠTOVKA, Marek. *Pražské spolky: soupis pražských spolků na základě úředních evidencí z let 1895-1990*. Vyd. 1. Praha: Scriptorium, 1998. Documenta Pragensia. Monographia., vol. 6. ISBN 80-902151-9-X. S. XI–XII.

²⁶ Zákon O právě spolčovacím, č. 134/1867 ř. z.

²⁷ Podle soupisu spolků *Handbuch der Vereine für die im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder*, který byl zhotoven na konci 19. století, existovalo v Předlitavsku asi 30 774 spolků. Podle Jana Novotného není tento soupis úplný, protože zde chybí ještě dalších zhruba 2 178 filiálek těchto spolků. Viz NOVOTNÝ, Jan. Úloha spolků v uměleckém a kulturním životě v Čechách na sklonku 19. století. In: MARTINOVSKÝ, Ivan – KAISEROVÁ, Kristina, eds. *Umění a veřejnost v 19. století: sborník příspěvků ze symposia pořádaného 7. a 8. března 1996 ve Státní vědecké knihovně v Plzni*. Plzeň: Albis interantional, 1998. S. 143–149. ISBN 80-86067-18-1. S. 143.

důležitou roli v procesu modernizace společnosti v Rakousko-Uhersku.²⁸ Lidé brali možnost založení spolku jako uplatňování svých nově nabytých práv a účast ve spolcích jako ukázkou osobní prestiže.²⁹ Postupně se začalo projevovat i nacionální cítění a sociálně-kulturní a mentální ohraničování v rámci spolků. Správný Němec/Čech musel být členem určitých spolků, také se v rámci spolků hodnotilo. Pokud továrník nedal dostatečně vysoký dar v rámci spolku, mohlo jeho zahanbení vést až k opuštění daného spolku, či oznámení o jeho skrblictví v městských novinách.³⁰

Spolky měly nejrůznější zaměření – společenské a kulturně výchovné, turistické a tělovýchovné, charitativní, sdružující nejrůznější zájmy, hasičské a vojenských vysloužilců, náboženské, nacionální či dělnické.³¹ V severozápadních Čechách fungoval velmi proslulý teplický mužský pěvecký spolek, který vystupoval především v zimní sezóně, jelikož během léta byli teplíčkí zaměstnání péčí o lázeňské hosty. Spolek se účastnil také různých akcí města, jako zahájení či ukončení lázeňské sezóny, přivítání významných hostů či vysvěcení nově postaveného kostela sv. Alžběty. Spolupracoval s ústeckým pěveckým spolkem *Schicht*, ale pobočky pěveckého spolku bychom našli i v dalších městech.³² Spolek pořádal maškarní plesy či průvody, zajímavé byly také jejich slavnosti u příležitosti výročí založení a také nechyběly tzv. večery bláznů (*Narrenabend*), později nahrazeny tzv. pánskými večery, a pro rodinné příslušníky fungovaly *Familienabend*.³³ Členové spolku se scházeli v hotelu Neptun,

²⁸ Nesmíme také zapomenout na úlohu rozvoje dopravy, kdy železnice umožnila konání nadregionálních akcí, spolky byly slučovány do spolkových svazů, rozšiřovalo se jejich působení, což vedlo k vzniku různých poboček po celé monarchii. Viz HYE, H. P., *Spolky*, s. 97.

²⁹ MELANOVÁ, M., *Spolkový život*, s. 339, 355; HEY, H. P., *Spolky*, s. 97; EFMERTOVÁ, Marcela C. *České země v letech 1848–1918*. Praha: Libri, 1998. ISBN 80-85983-47-8. S. 74, 252 a 293.; MALÍŘ, Jiří., *Občanská společnost na Moravě: spolky, strany, elity*. Brno: Maticе moravská, 2014. ISBN 978-80-87709-06-1. S. 30; KILIÁN, Jan, et al., *Teplice*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 978-80-7422-339-6. S. 225; LAŠTOVKA, M., et. al. *Pražské spolky*, s. XII; VOSTŘEL, Martin. *Spolkový život v Lounech v letech 1860–1914*. Louny: Oblastní muzeum v Lounech, 2017. ISBN 978-80-905891-1-7. S. 29; PANÁČEK, J. – VONDRÁKOVÁ, J., *In arte voluptas*, s. 27–8; LENDEROVÁ, Milena – JIRÁNEK, Tomáš – MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Vydání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN:978-80-246-3510-1. S. 345–6.

³⁰ MALÍŘ, J., *Občanská společnost*, s. 12 a 30; LENDEROVÁ, M. – JIRÁNEK, T. – MACKOVÁ, M. *Z dějin české každodennosti*, s. 353–4.

³¹ Dělení dle Houfka. Viz HOUFEK, V. – KAISEROVÁ, K. – HYE, H. P., *Německý spolkový život*, s. 2. Podle Jana Novotného však není výčet úplný a on sám dělí spolky na zhruba 28 kategorií. Viz NOVOTNÝ, J., *Úloha spolků*, s. 144.

³² Například v Žatci fungoval tento spolek od roku 1891. Viz BERÁNEK, Jan – EBELOVÁ, Ivana – HOLODŇÁK, Petr, eds. *Žatec*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. Dějiny českých, moravských a slezských měst, 2004. ISBN 80-7106-443-2. S. 298–9, 322.

³³ ŘEŘICHOVÁ, Jiřina. Činnost prvního teplického mužského pěveckého spolku jako iniciátora Německého pěveckého svazu v Čechách. In: *Spolkový život v Čechách v 19. a na počátku 20. století. Sborník k životnímu jubileu Jany Englové*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2005, s. 49–72. ISBN 80-7044-781-8. S. 63–5; KILIÁN, J., et al., *Teplice*, s. 224.

v Lázeňském salónku či v Zámeckém³⁴ zahradním salónu.³⁵ Později se ve spolku začaly projevovat nacionální vlivy. Od 1907 mohl být členem pouze člověk německé národnosti. A postupně se tento velmi rozšířený spolek s velkou členskou základnou proměnil na uzavřený elitní spolek. V roce 1927 již žádný dělník či zástupce nižší vrstvy nemohl být členem.³⁶

Nesmíme také zapomínat na úlohu tělocvičných spolků, která byla spojena s podporou tělesné zdatnosti a později také národním cítěním. Na severozápadě Čech se často setkáváme s pobočkami německého spolku *Turnverein*.³⁷ Velkou oblibu měl také alpinismus a turismus. Zdejší krajina byla ideálním místem pro konání různých výletů. Nejdeme zde nejen samostatně vzniklé spolky, ale také odnože těch německých, jako byl například *DuÖAV (Deutscher und Österreichischer Alpenverein)* s pobočkami v Teplicích (1886), Ústí nad Labem (1904), Litoměřicích (1922) a v Žatci (1913).³⁸

V roce 1869 funguje v Teplicích 18 spolků, 1890 již 58 a v roce 1912 235 spolků, vč. odborových organizací. Během 1. světové války většina spolků ukončila svou činnost. Nadále fungoval například Červený kříž, tělovýchovný spolek či Svaz Němců v Čechách. Po uklidnění situace došlo k zakládání spolků nových. V roce 1930 existovalo v Teplicích okolo 85 německých spolků.³⁹ S aktivní společenskou činností se setkáváme také v Ústí nad Labem. Podle Hanse Petera Haje k roku 1858 připadalo na jeden spolek 1 841 obyvatel Ústí nad Labem, ale již v roce 1869 jen 367, a tato tendence nadále stoupala. V roce 1910 mluvíme o 115 osobách na jeden spolek, což ukazuje, že ve městě v této době bylo o téměř 10 tisíc více členů spolků nežli obyvatel, tedy jednotliví lidé byli členy hned několika spolků. Mezi významné ústecké spolky řadíme například kupecký spolek (iniciátor vzniku obchodní akademie), turistický spolek, nebo živnostenský spolek, který měl podíl na založení městského muzea a organizování průmyslových výstav, aj.⁴⁰ Velké oblibě v Žatci se těšily spolky, jako byl Německý sportovní spolek, Svaz Němců v Čechách, Německý křesťanský svaz mládeže v Žatci aj.⁴¹ V roce 1889

³⁴ V Zámeckém zahradním salónu se scházela také teplická Schlaraffie. Je zajímavé, že Schlaraffie pořádala také rodinné večery a různé slavnosti, které bychom mohli označit za velmi bujaré až bláznivé. Ukazuje to snad na to, že spolek nebyl tak výjimečný, jak ho někteří autoři prezentují?

³⁵ ŘEŘICHOVÁ, J., *Činnost prvního teplického mužského pěveckého spolku*, s. 66.

³⁶ ŘEŘICHOVÁ, J., *Činnost prvního teplického mužského pěveckého spolku*, s. 70–1.

³⁷ MELANOVÁ, M., *Spolkový život*, s. 354; POKORNÝ, Jiří. Sokol. In: KAISEROVÁ, Kristina – RAK, Jiří, eds. *Nacionalizace společnosti v Čechách 1848-1914*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2008. S. 375–396. ISBN 978-80-7414-053-2. S. 390–1.

³⁸ CHALOUPSKÁ, Pavlína. *Vývoj německých alpských spolků v Českých zemích do roku 1938*. Disertační práce [online]. Praha: Univerzita Karlova, 2014 [vid. 17. 11. 2022]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/68895>. S. 132–157; LENDEROVÁ, M. – JIRÁNEK, T. – MACKOVÁ, M., *Z dějin české každodennosti*, s. 379–80.

³⁹ KILIÁN, J., et al., *Teplice*, s. 225, 238, 242 a 259.

⁴⁰ HYE, H. P., *Spolky*, s. 97.

⁴¹ BERÁNEK, J. – EBELOVÁ, I. – HOLODNÁK, P., eds., *Žatec*, s. 349.

funguje v Litoměřicích okolo 50 spolků, stejně jako v ostatních městech zde fungoval pěvecký sbor, tělocvičný či turistický spolek.⁴²

⁴² MIKUŠEK, Eduard. Litoměřice od roku 1848 do vypuknutí 1. světové války. In: KOTYZA, Oldřich – SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich, eds. *Dějiny města Litoměřic*. Vyd. 1. Litoměřice: Město Litoměřice, 1997. ISBN 80-238-4357-5. S. 277.

2. Schlaraffia

Než se začneme zabývat jednotlivými říšemi severozápadních Čech, je potřeba si vysvětlit, co to vlastně Schlaraffia je, jak vznikla, jaká byla její pravidla, a co ji odlišovalo od ostatních spolků, abychom pochopili její výjimečnost a specifika, která nám pomohou také uvědomit si povahu pramenů, ze kterých práce čerpá.

O vzniku spolku se lze dozvědět hned z několika zdrojů. Většinou se jedná o samotné členy, kteří sepsali své paměti, či vydali dílo týkající se právě Schlaraffie. Základajícími členy spolku byli bývalí členové spolku *Arcadia*. Tím byl například i ředitel Stavovského divadla Franz Thomé. *Arcadia* sdružovala umělce a přátele umění. Byl to spolek vznešeného umění ve vši vážnosti, a právě Schlaraffia se měla stát jejím opakem. Na jaře roku 1859 došlo v Arcadii k rozepři, která vedla k vystoupení některých jejích členů. Zakládajícími členy nového uskupení se stal již zmíněný Franz Thomé, dále Conrad Adolf Hallenstein a Eduard Schmidt-Weißenfels. Vznikl Klub proletářů, ze kterého vzešla Schlaraffia.⁴³ Oficiální založení proběhlo 10. října 1859.⁴⁴ Vzhledem ke schvalovacímu procesu Rakousko–Uherska byl spolek uznán až

⁴³ RITTER DRASAL DER GLOCKENTHURM, ed. *Chronica Allschlaraffiae. Svazek I.* Prag: Verlag der Schlaraffia Praga, 1901, s. 3, 36 a 39; SCHEERER, Harald (Ritter Eulenspiegel der Mime). *Was alle über die Schlaraffia wissen sollten* [online]. 3 rozš. vyd. Bern: Verband Allschlaraffia, 2012 [vid. 2. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.reych422.org/app/download/7661369386/Was+alle+%C3%BCber+die+Schlaraffen+wissen+sollten.pdf?t=1582364118>. S. 14–6; HLAVNIČKOVÁ, K., *Když se psalo*, s. 15–16; KRSEK, M., *Rytíři*, s. 157; ZWILLING, D. R. *Schlaraffia: der Bund Allschlaraffia, dessen Geschichte, Einrichtungen, Bräuche, Verfassung, Wesen und Zweck, Schlaraffia im Weltkrieg.* Leipzig: Ziegenhirt, 1918. S. 11–3; TICHÝ, Antonín. *Gigantea*, s. 137; WALKO, Karl. *Schlaraffia*. Prag: Im Selbstverlag, 1936. S. 7–9; KOPICA, Jiří. *Schlaraffia a Reych Komotovia*, s. 227; KOS. Martin. *Lulu! Faktum. Čtvrtletník Muzea Vysočiny Jihlava* [online]. 2017, roč. 7, číslo 3/2017. [vid. 17. 11. 2022]. ISSN 1805–0492. S. 13. Dostupné z: <http://actararumnaturalium.cz/museum factum/Museum Factum 3-2017.pdf>; HLAVNIČKOVÁ, K. *Jak na sebe*, s. 100–1; FELDMANN, Achim. *In arte voluptas. Medaillen und Abzeichen der Schlaraffia* [online]. In: *Münstersche numismatische Zeitung. 2016, roč. 46, č. 1* [vid. 1. 11. 2022]. S. 1–10. Dostupné z: https://www.muenzgalerie.de/pdf/specialist_articles/mgm_numismatischer_artikel_imk180_schlaraffia.pdf. S. 3; NOVIKOV-ALMAGOR. A., *Schlaraffia in Kraków*, s. 3; BOJDA, M., „Świat na opak“, s. 291; KRSEK, M., *Za cinkotu čiši a rolniček*, s. 117; HLAVNIČKOVÁ, K., *Schlaraffia Budovicia*, s. 9.

⁴⁴ WALKO, K., *Schlaraffia*, s. 14–15; RITTER DRASAL, ed., *Chronica Allschlaraffiae*, s. 1–2; BOJDA, M., „Świat na opak“, s. 292; PANÁČEK, J. – VONDRÁKOVÁ J., *In arte voluptas*, s. 29; KRSEK, M., *Smutný konec*, s. 58; ZIEGENHIRT, Carl, eds. *Schlaraffen – Spiegel und Cermoniale a. U. 71.* Prag: Verlag der Allscharafischen Veröffentlichungen, [1930]. S. 1; HÖGGERL, Johannes. *Gustav Mahler & Schlaraffia. Mahlers Beziehung zu Schlaraffia während seiner Zeit in Laibach und Kassel.* Hamburg: tredition GmbH, 2019. ISBN 978-3-7482-1255-3. S. 13.

18. března 1861.⁴⁵ Schlaraffia⁴⁶ podle stanov byla založena za účelem zábavy⁴⁷ a oslavy umění a nebylo dovoleno řešit vážné záležitosti, jako politiku či náboženství. Za členy byli přijímáni jen muži⁴⁸ a jejich přijetí muselo být potvrzeno alespoň jednou třetinou stávajících členů.⁴⁹ Fungování spolku bylo spojeno s mnoha ceremonii a pravidly, která museli členové dodržovat.⁵⁰

Hlavou celého společenství byla *Allmutter Praga* se sídlem v Praze a nové spolky⁵¹ jí byly odpovědné. Proces však nebyl jednoduchý a řídil se několika pravidly. Nejdříve došlo ke vzniku kolonie, kterou musel založit alespoň jeden rytíř z jiné říše, a tomu předcházelo potvrzení od *Allmutter* o jeho důvěryhodnosti. Nově zakládaná kolonie byla potvrzována *Allschlaraffii*, což bylo spojení všech schlaraffských říší na celém světě. Vznikla spletitá síť vztahů mezi jednotlivými říšemi. Každá nová kolonie měla svou tzv. mateřskou říši, která musela také souhlasit s jejím vznikem. Vedle toho existovaly sesterské říše, jež podporovaly spolek v jeho začátcích. V každém městě mohla fungovat jen jedna říše, od čehož se ve výjimečným případem odpustilo ve velkých městech z kapacitních důvodů, protože členové stále přibývali a místa v jejich hradě ubývalo. Jindy fakticky fungovala jedna říše, ale členové

⁴⁵ Složitá situace, se kterou se musel spolek v 19. století potýkat před jeho založením. Viz úvodní kapitola *I. Spolkový život v severozápadních Čechách*.

⁴⁶ Není úplně jasné, jak samotné jméno vzniklo. Většina se přiklání k názoru, že se spolek inspiroval nejen pohádkami o zemi zaslíbené, kde povalečům létají pečení holuby přímo do huby, ale existovali i jiné spolky podobného typu. Například v roce 1819 vznikl ve Vídni literární spolek *Die Schlaraffey* a jejich předsedou byl, stejně jako v této Schlaraffii, *Oberschlaraffe*, členové si dávali různá vtipná jména a scházeli se v chrámu. Tento spolek však zanikl v roce 1824. Viz RITTER DRASAL, ed. *Chronica Allschlaraffiae*, s. 15–17; SCHEERER, H., *Was alle*, s. 69; KRSEK, M., *Rytíři*, s. 165.

S pojmem Schlaraffia ve smyslu *Schlaraffenland* (země šťastná, země blahobytu) se setkáváme v německo-českém slovníku vydané v roce 1895. Viz STERZINGER, Josef V. – MOUREK, Václav Emanuel. *Německočeský slovník: Deutschböhmisches Wörterbuch*. Svazek 2. Praha: J. Otto, 1895. S. 828.

⁴⁷ Tím se Schlaraffie odlišuje od ostatních spolků jako byli například svobodní zednáři, kteří sice měli své rituály, převlékali se do hábitů, ale vše bylo bráno v naprosté vážnosti. Oproti tomu ve Schlaraffii byla jednou z důležitých vlastností schopnost udělat si legraci sám ze sebe. Viz KRSEK, M., *Rytíři*, s. 158.

⁴⁸ Ženy v rámci spolku měly své místo jako *Burgfrauen* a byly účastny slavnosti *Burgfrauenabend*, který se konal několikrát během roku. Podle Scheerera není možné, aby ženy byly přijímány do spolku, protože se spolek odkazuje ke středověké tradici, kde ženy nebyly ve společnosti mužů, a také zmiňuje fakt, že přátelství mezi ženami a přátelství mezi muži se liší od přátelství mezi ženami a muži, do kterého často vstupuje erotika, což nemá nic společného s jejich „*ritterspiele*“, protože se přece jenom jedná o váženou společnost. Viz SCHEERER, H., *Was alles*, s. 52.

⁴⁹ ZIEGENHIRT, C., ed., *Schlaraffen – Spiegel und Cermoniale*, s. 20; HRDÝ, Josef. Spolek Schlaraffia, jeho charakter a symbolika. In: *Genealogické a heraldické informace*. Brno: Genealogický a heraldický klub při Domu kultury ROH Královopolské strojírny. 1989, roč. 1989, č. 1–4, s. 6–13. ISSN 0862-8963. S. 13; KRSEK, M., *Rytíři*, s. 158.

⁵⁰ Der erste Spiegel. *Der Schlaraffia Zeytung*, č. 584, 16. Lenzmondes a. U. 67 [16. března 1926], s. 483–488; WALKO, K., *Schlaraffia*, s. 20–28; HÖGGERL, J., *Gustav Mahler*, s. 10.

⁵¹ Oblíbenost Schlaraffie postupně rostla a nové spolky začaly vznikat i v okolních zemích. Okolo roku 1883 již evidujeme 47 říší se skoro 1 400 členy. Viz RITTER DRASAL, ed., *Chronica Allschlaraffiae*, s. 191.

se scházeli v různé dny. Přibližně rok trvalo, než se z kolonie stala říše, což opět muselo být potvrzeno Pragou, a také s tím musela souhlasit mateřská říše.⁵²

Schlaraffia stejně jako jiné spolky měla své vnitřní uspořádání. I když hlavním úkolem spolku byla zábava, musel někdo spolek vést. Každý spolek měl hlavní úřady a potom další funkce, které si přidávaly dle potřeby. Do úřadu mohl být zvolen jen řádný rytíř.⁵³ Oficiálním předsedou spolku byl *Oberschlaff*, neoficiálně byli tři – jeden pro vnitřní záležitosti, druhý pro vnější, a nakonec jsme zde měli předsedu pro umění. *Oberschlaraffové* vedli pravidelná zasedání, udělovali slovo při debatách⁵⁴ a také měli právo pokutovat každého, kdo nedodržel pravidla. Pod nimi v hierarchii spolku stál kancléř (*Kantzler*), který měl na starosti písemnou agentu, vedl kroniku a archiv říše. Další významný post byl říšský maršál neboli *Reychsmarschall*, který zapisoval jednotlivé členy do matriky, vedl docházku a měl právo sjednat pořádek, pokud se debata při jednáních příliš rozproudila. Mladé zemany měl na starosti *Junkermeister*, který je připravoval na rytířské zkoušky. Také kontroloval příspěvky, které měly být předneseny na zasedáních. Pokladník neboli *Reychschatzmeister* měl svého pomocníka mistra měšce (*Säckelmeister*). Správný průběh jednání dle všech pravidel kontroloval ceremoniář (*Ceremonienmeister*).⁵⁵ Za dobře vykonané služby poté mohli rytíři získat čestný titul.⁵⁶

Další úřady nebyly volené, ale přidělovaly se dle schopností členů. Patřil mezi ně například písař (*Schriftführer*). Hrad samozřejmě musel mít svého purkrabího (*Burgvogt*), stolníka (*Truchsass*) a šenka (*Mundschenk*). Vzhledem k tomu, že jednání spolku byla doprovázena hudbou, měl každý spolek svého *Fanfarenmeistera* a *Zinkenmeistera*. Udělování

⁵² WALKO, K., *Schlaraffia*, s. 13, 16; ZWILLING, D. R., *Schlaraffia*, s. 21–26; HLAVNIČKOVÁ, K., *Jak na sebe*, s. 101–2.

⁵³ ZIEGENHIRT, C., ed., *Schlaraffen – Spiegel und Cermoniale*, s. 39; Popisem jednotlivých úřadů se zabýval také M. Brantner ve své diplomové práci. Viz. BRANTNER, Martin. *Derer Schlaraffen Lieder. Entwicklung, Bedeutung und Verwendung des Liedgutes des Vereines Schlaraffia seit dessen Gründung anhand gewählter Beispiele*. Diplomová práce [online]. Wien: Universität Wien, 2011 [vid. 12. 11. 2022]. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/11597348.pdf>, s. 27–30 i HLAVNIČKOVÁ, K., *Když se psalo*, s. 28–31.

⁵⁴ Neboli soubojích, které rytíři vedli. Jednalo se většinou o debaty, kdy měl rytíř dokázat, jak danému tématu rozumí. Viz ZIEGENHIRT, C., ed. *Schlaraffen – Spiegel und Cermoniale*, s. 19–20; HLAVNIČKOVÁ, K., *Když se psalo*, s. 38. Více o soubojích níže.

⁵⁵ ZIEGENHIRT, C., ed., *Schlaraffen – Spiegel und Cermoniale*, s. 38–45; SCHEERER, H., *Was alle*, s. 22–27; HLAVNIČKOVÁ, K., *Jak na sebe*, s. 104–6; HEJHAL, P., *Dekorace spolku Schlaraffia*, s. 9; HLAVNIČKOVÁ, K., *Schlaraffia Budovicia*, s. 19–21.

⁵⁶ Titulů používaných ve Schlaraffii bylo hned několik. Některé si rytíři dávali sami, jiné získali za své služby. Setkáváme se s tituly jako pračlen (*Urschlaraffe*), což byli členové, kteří byli u vzniku Allmutter Pragy; arcischlaraffik (*Erbschlaraffe*) jako zakladatel dalších spolků; *Erbschlaraffe* = erbovní člen (Titul vyhrazený pro významné členy spolku, kteří se zasadili o rozvoj říše a celé Schlaraffie. Podmínkou byla minimálně 15letá účast.); *Ehrenscharaffe* (čestný člen – takové ocenění získal schlaraff prostřednictvím koncilu po své smrti). Jednotlivé říše dávali dlouhodobým členům titul pračlen (*Ursippe*). Viz ZIEGENHIRT, C., ed., *Schlaraffen – Spiegel und Cermoniale*, s. 29–31; HLAVNIČKOVÁ, K., *Jak na sebe*, s. 103.

erbů a rytířských jmen musel mít spolek také pod kontrolou, což zabezpečoval *Adellsmarschall*, ale rozhodovala o tom ještě tajná vrchní schlaraffská rada (*Geheime Oberschlaraffenrat*).⁵⁷

Členové spolku chodí na zasedání v rytířské zbroji. Někteří z nich si pro tyto účely nechali zhotovit alespoň části kovové zbroje, ale většinou můžeme rytíře vidět v obleku či fraku se šerpou, na níž je vyšitě jejich schlaraffské jméno, a na hlavě mají špičatou čepičku,⁵⁸ která je většinou v barvách daného spolku. Často se setkáváme s tím, že jsou rytíři ověšeni různými řády.⁵⁹ *Oberschlauffy* bylo snadné odlišit od ostatních rytířů, jelikož měli na sobě červený plášť s hermelínem.⁶⁰

Schlaraffové se scházeli v hradu, vznešeně pojmenovaném často podle památek v okolí, či se jednalo o přenesené názvy měst či místa setkávání. Z venku to byly běžné budovy, uvnitř se nacházel honosný rytířský sál, kde probíhala jednání. V čele na vyvýšeném místě stál trůn, kde zasedali *oberschlaraffové*, pod nimi kancléř a podél stály lavice, kde seděli ostatní členové. Blíže k předsedům měli sedět rytíři, poté zemani a nakonec panoši. Sál byl často zdoben různými zbraněmi a částmi zbroje, erbem dané říše, ale také těch sousedních/přátelských říší, aj.⁶¹ Nesmíme zapomenout na klavír a další nástroje sloužící jako doprovod při zpěvu schlaraffských písní.

Při vstupu na zasedání (*Sippung*) musel každý člen hlasitě zvolat „*Uhu!*“⁶² Zdravil tím nejen své kolegy, ale také samotné božstvo. Jako poslední přicházel předseda, který měl jednání zahájit, vést i ukončit. Následně se zpívala píseň a po ní byli představeni hosté z cizích říší.⁶³ Zapisovatel přečetl zápis z předchozí schůze, přednášely se příspěvky jednotlivých přednášejících a samozřejmě se pilo a hodovalo. Místností bylo často slyšet hlasité zvolání

⁵⁷ ZIEGENHIRT, C., ed. *Schlaraffen – Spiegel und Cermoniale*, s. 38–45; LINZMAJEROVÁ, M., *Schlaraffské "hrady"*, s. 123; HLAVNÍČKOVÁ, K., *Když se psalo*, s. 55.

⁵⁸ Právě čepice, šerpy, řády, medaile a vyznamenání jsou častým dochovaným dokladem jednotlivých spolků v Čechách. Například v teplickém muzeu jich nalezneme okolo stovky.

⁵⁹ Tématem řádů a medailí se zabývali různí autoři. Viz HEJHAL, P., *Dekorace spolku Schlaraffia*; HORNÍŠER, I., *Schlaraffská říše Vallis Gaudiorum*; CAJTHAML, Marek. Dekorace chomutovské Schlaraffie. In: *Památky, příroda, život*, 2010, roč. 42, č. 1, s. 8–32; PANÁČEK, J. – VONDRÁKOVÁ, J., *In arte voluptas*, s. 31–2.

⁶⁰ ZIEGENHIRT, C., ed. *Schlaraffen – Spiegel und Cermoniale*, s. 40–1; KOPICA, J. *Schlaraffia a Reich Komotovia*, s. 230.

⁶¹ Výzdobu stropu v podobě erbů přátelských říší můžeme najít například v Lipovém dvoře (hradě *Rapsburg*) teplické říše, viz *Příloha č. 12*.

⁶² Členové spolku se scházeli na *Uhutag*. Viz. SCHEERER, H., *Was alle*, s. 28; ZIEGENHIRT, C., ed., *Schlaraffen – Spiegel und Cermoniale*, s. 36.

⁶³ Mohlo se jednat o schlaraffy, kteří byli zrovna v daném městě, nebo o speciální kategorii schlaraffů na cestách. Tento typ člena byl zaveden na přání především obchodníků, jež se nemohli účastnit pravidelných setkání ve svém městě (své rodné říši) a podle pravidel, pokud se šestkrát za sebou nedostavili, mohli být vyškrtnutí. Viz ZIEGENHIRT, C., ed., *Schlaraffen – Spiegel und Cermoniale*, s. 27–28. Pro tyto účely byly později zavedeny pasy, do kterých bylo většinou uděleno razítko a datum návštěvy cizí říše. Ukázka těchto dokumentů, viz *Příloha č. 9*.

„Lulu!“⁶⁴ jako slovo pozdravu, uznání či souhlasu, nebo se toto zvolání používalo při připitku z poháru u různých příležitostech.⁶⁵ Přípitků bylo několik a každý z nich měl svá pravidla. Nejdříve jich bylo celkem sedm a od 20. let 20. století se používaly jen dva.⁶⁶ Při radovánkách mohlo dojít k vyznání na souboj. Jednalo se o duševní, nebo materiální duel. Duševní spočíval v tom, že do dvou týdnů od vyzvání museli protivníci přednést referát, a či přednáška byla lepší, ten vyhrál. Materiální souboj byl o něco zábavnější. Před trůn byl postaven stůl, na něm tři piva a kdo je vypil rychleji, ten byl vítěz.⁶⁷ Obdobně probíhaly slavnostněji pojaté první schůzce v měsíci (*Schlaraffiade*), oslavy založení říše (*Sanktionsfeyer*) a výročí založení (*Stiftungsfest*), které bylo slaveno s odstupem let, nikoli každý rok. Pro veřejnost byl uspořádán *Burgfrauenfest*, na který byly pozvány rodiny členů spolku. Slavily se také společně Vánoce pod stromem Uhu (*Uhubaumfest*) a silvestr.⁶⁸

Přijímání nových členů mělo své zákonitosti. Za nového člena se musel zaručit stávající člen. Host neboli *Pilger* se musel zúčastnit několika schůzí v nadcházejícím měsíci, aby projevils skutečný zájem. O přijetí nového člena se tajně hlasovalo.⁶⁹ Bylo třeba tří čtvrtin a souhlasu oberschlaraffské rady, aby bylo přijetí oficiální. Panoš neměl ještě své rytířské jméno a v matrice byl veden pořadovým číslem.⁷⁰ Mohl již nosit čepičku s vyšitým číslem a jako zbraň mu sloužila halapartna či partyzána. Neměl však volební právo a neúčastnil se důležitých jednání. Junkermeister mu pomáhal naučit s všechny ceremonie a znát pravidla spolku, z čehož vykonal zkoušku, aby byl povýšen na zemana. Zkoušek se mohl účastnit již po šesti

⁶⁴ Pozdrav vychází z latinského „*Ludum ludite*“, v překladu hrajte hru. Viz: BRANTNER, M. *Derer Schlaraffen Lieder*, s. 7. Schreerer ve své knize dává jiné vysvětlení. V roce 1859, kdy se zakládala Schlaraffie, bylo také 100. výročí narození Friedricha Schillera a u té příležitosti se hrála jeho trilogie o Valdštejnovi. Jedna z pasáží říká: „*Lustig, lustig, da kommen die Prager!*“ Herci, kteří byli také schlaraffici, na sebe poté posměšně pokřikovali „*Lustig, lustig!*“, což bylo nakonec zkráceno na „*Lu-lu!*“. Viz: SCHEERER, H., *Was alle*, s. 59; ZWILLING, D. R., *Schlaraffia*, s. 45.

⁶⁵ Pravidla a ceremonie Schlaraffie se vytvořily postupně. Je zajímavé sledovat, jaká jsou vysvětlení vzniku těchto pravidel. Například Uhu (sova/výr) původně odkazoval na bohyni moudrosti a války Athénu. Jiní vysvětlují, že je to spojeno s jedním praschlaraffem, hercem v divadle, který byl tak ohromený vzezřením své kolegyně, když se nad ním nahla, že zvolal „*Ah!*“, což sklidilo v jevišti velký ohlas. Po představení ho pánové v hospodě pozdravili hlasitým „*Aha!*“ s korbelem, který nápadně připomínal jisté části krásné zpěvačky. Toto zvolání dostalo v průběhu večera ještě další obměny podle toho, jak daleko byla společnost v pití. Tím prý vznikly ceremonie připíjení z poháru Aha, Oho a Uhu. Viz SCHEERER, H., *Was alle*, s. 57, 58; ZWILLING, D. R., *Schlaraffia*, s. 17. O ceremoniích více viz HLAVNIČKOVÁ, K., *Když se psalo*, s. 39.

⁶⁶ ZIEGENHIRT, C., ed., *Schlaraffen – Spiegel und Cermoniale*, s. 14–16. Více o těchto zasedáních viz: HLAVNIČKOVÁ, K., *Když se psalo*, s. 36–39.

⁶⁷ ZIEGENHIRT, C., ed., *Schlaraffen – Spiegel und Cermoniale*, s. 19–20; NOVIKOV-ALMAGOR, A., *Schlaraffia in Kraków*, s. 151; HLAVNIČKOVÁ, K., *Když se psalo*, s. 38.

⁶⁸ ZIEGENHIRT, C., ed., *Schlaraffen – Spiegel und Cermoniale*, s. 23–29; WALKO, K., *Schlaraffia*, s. 24–25; KOPIKA, J., *Schlaraffia a Reych Komotovia*, s. 229; PANÁČEK, J. – VONDRÁKOVÁ, J., *In arte voluptas*, s. 34.

⁶⁹ ZIEGENHIRT, C., ed., *Schlaraffen – Spiegel und Cermoniale*, s. 21; SCHEERER, H. (Ritter Eulenspiegel der Mime), *Was alle*, s. 35.

⁷⁰ Poslední uvedené číslo v chomutovské matrice je 112, 4. října 1922.

zúčastněných jednáních. Jejich křestní jméno sloužilo i jako jejich zemanské. V případě, že bylo více členů stejného jména, bylo jim jméno upraveno.⁷¹ Například v chomutovské matrice byli v roce 1921 povýšeni do zemského stavu Rudolf Welzer jako *Rolf* a Rudolf Kristl jako *Rudi*, či v roce 1920 byl pasován Richard Harold jako *Richard I.* a Richard Neidl jako *Richard II.*⁷² Jako zeman mohl člen spolku rozhodovat o přijímání nových členů a účastnit se pasivně jednání, jelikož ještě neměl volební právo. Mohl se honosit navíc šerpou, která byla zatím jen bílá. Až jako rytíř mohl mít šerpu v barvách říše, s vyšitým rytířským jménem. Jméno si rytíři vybírali sami, mělo zohledňovat rytířovy vlastnosti, povolání, sklony či původ. Bylo vybíráno ze tří variant a toto jméno se nemohlo v žádné říši opakovat.⁷³ Zeman měl v rukou dýku, ale rytíř již meč. Právě díky těmto znakům můžeme rozlišovat jednotlivé stavy schlaraffů na jejich společných fotografiích. Před přijetím do rytířského stavu musel zeman opět sloužit zkoušku a dokázat, že je zapáleným schlaraffíkem. Pasování na rytíře probíhalo jednou za rok se vši slávou.⁷⁴

⁷¹ ZIEGENHIRT, C., ed., *Schlaraffen – Spiegel und Cermoniale*, s. 25; SCHEERER, H., *Was alle*, s. 29; KRSEK, M., *Smutný konec*, s. 59; BOJDA, M., „*Świat na opak*“, s. 293; KRSEK, M., *Schlaraffia*, s. 202.

⁷² Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (dále SOKA Chomutov), *Schlaraffia Chomutov* (nezpracovaný fond), Matrika, fol. 166, 167, 153, 154.

⁷³ ZIEGENHIRT, C., ed., *Schlaraffen – Spiegel und Cermoniale* 26–7; KRSEK, M., *Za cinkotu čiší a rolniček*, s. 119; SCHEERER, H., *Was alle*, s. 36; HEJHAL, P., *Dekorace spolku Schlaraffia*, s. 8; KRSEK, M., *Schlaraffia*, s. 202. Z těchto důvodů se začaly postupně objevovat seznamy rytířských jmen ve vydávaných registrech členů, aby se zamezilo opakování. Více o tomto problému viz kap. 3. *Pramenná základna*.

⁷⁴ ZIEGENHIRT, C., ed., *Schlaraffen – Spiegel und Cermoniale*, s. 10–15.

3. Pramenná základna

Když jsme obsáhli základní informace o fungování Schlaraffie, můžeme přejít k pramenům, které nám pomohou zodpovědět badatelské otázky, jež jsme si položili v úvodu. Výčtem pramenů odkazujících na Schlaraffii se zabývala Kateřina Hlavničková ve své diplomové práci. Shledává zde, že pramenná základna pro zkoumání této společnosti rytířů je značně bohatá. Pokud se zaměřím na dochované prameny ke mnou zkoumaným říším, nemohu s tímto výrokem příliš souhlasit.⁷⁵ Jediný fond, který obsahuje více než pár písemností, je nezpracovaný fond k chomutovské Schlaraffii, jež se nachází ve Státním okresním archivu Chomutov se sídlem v Kadani.⁷⁶ Skládá se z několika knih a korespondence, o kterých bude zmínka ještě níže.⁷⁷

V okresním archivu v Teplicích se nachází fond Schlaraffia Dubí, který obsahuje pamětní knihu⁷⁸ z let 1929 až 1938.⁷⁹ Pamětní kniha je velmi zajímavým pramenem z pohledu uměleckého. Formát je vždy stejný – kresba (většinou s informací, o které zasedání se jednalo) a pod ní podpisy členů, kteří byli přítomni. Říše *Silva Querna* byla založena jako *Urschlaraffia*. Říše Urschlaraffie vznikaly od 20. let 20. století a jsou spojeny s odmítnutím Schlaraffie podporovat arizaci a antisemitismus. Tyto nově vzniklé říše proto přijímaly pouze osoby německé národnosti a později bylo vyloučeno židovské obyvatelstvo.⁸⁰ *Silva Querna* byla založena 9. června 1925, což odhaduji podle kresby u výročního zasedání v roce 1933.⁸¹

⁷⁵ Seznam archivů s jejich fondy, viz HLAVNIČKOVÁ, K., *Když se psalo*, s. 77.

⁷⁶ Nadále pokud mluvím o chomutovském archivu, je tím myšlen tento archiv.

⁷⁷ Viz kap. 3.1. *Dochované prameny v chomutovském archivu*.

⁷⁸ Kniha je v pevné vazbě, skládá se z 52 folií, které jsou sešity provázkem. Obálka je bez zdobení. První folia obsahují stránky vytištěné na stroji a vlepené na folia knihy. Jedná se o informace o založení říše od rytíře *Heimburg Cotillon* s vyjádřením díky, z 26. května 1929 a 14. října 1929. Většina folií nese kresbu přímo na svých stránkách, jiné kresby jsou zhotoveny zvlášť a následně vlepeny. Setkáváme se zde s různými malíři, kteří jsou většinou dobu podepsaní. Máme zde například díla Karliho, rytíře Pastella aj. Předposlední záznam odkazuje na 300. zasedání v roce 1938. Poslední poté na koncil konaný 17. dubna 1938. Viz Státní okresní archiv Teplice (dále SOKA Teplice), Schlaraffia Dubí, Pamětní kniha, inv. č. 1. V knize je dále volně vložený list, který zřejmě malíř používal jako piják, jelikož jsou na něm kaňky barvy. Jedná se o inventář, který Josef Stodt? podepsal v roce 1837 při přejímce bytu v novém pavilonu oficírů.

⁷⁹ SOKA Teplice, Schlaraffia Dubí, Pamětní kniha, inv. č. 1; S odlišným datem se setkáváme v periodiku *Schönbronner Reychs-Postille*, které vydává stále zasedající vídeňská říše *Castell* „*Am schönen Bronnen*“, kde jsou vyjmenovány jednotlivé Urschlaraffie. Celkově jich bylo 54. *Silva* je zapsaná jako 7. v pořadí dle vzniku. Viz CASTELL „AM SCHÖNEN BRONNEN“, *Aus der Geschichte Urschlaraffias Analogie der Urschlaraffischen Reyche* [online]. *Schönbronner Reychs-Postille*, Ostermond a. U. 155 [duben 2014], č. 17 [vid. 12. 2. 2022]. Dostupné z: http://greifsteynburg.heimat.eu/Zeitung_17.pdf. S. 16–18.

⁸⁰ Rt. BÜROKRATIKUSS. *Aus der Chronik unseres Archivals. Vor 25 derer Jahrungen. Schönbronner Reychs-Postille* [online]. Ostermond a. U. 148 [duben 2007], roč. 2, s. 7–8. Dostupné z: http://greifsteynburg.heimat.eu/Zeitung_2.pdf; Urschlaraffia. WIKIPEDIA. *Die freie Enzyklopädie* [online] [vid. 11. 11. 2022]. Dostupné z: <https://de.wikipedia.org/wiki/Urschlaraffia>.

⁸¹ SOKA Teplice, Schlaraffia Dubí, Pamětní kniha, fol. 7.

Na foliu 7a je přilepena zřejmě fotografie členů spolku, v plné zbroji.⁸² Můžeme si všimnout, že znaky Schlaraffie a Urschlaraffie nebyly příliš rozdílné.⁸³ Máme zde rytíře se šerpou, čepičkou a za nimi visí erb říše v podobě šikmo děleného štítu, první pole zelené s malým středním štítkem a druhé pole stříbrné s pářezem, ze kterého vyrůstají tři dubové listy, což je zřejmě odkaz na místo založení spolku – Dubí.

Obrázek 1: Kresba u příležitosti 8. výročí založení říše Silva v roce 1933, vč. erbu říše

Některé podpisy jsou čitelné a lze z nich vyčíst jméno rytíře. Najdeme zde opakující se jména, jako například Carlos, Lodengrin,⁸⁴ Faustinus, Viel-Jus,⁸⁵ Strom, Eisengrün. Na některých zasedáních je zapsáno více než dvacet jmen. Nelze však určit, zda se jednalo o členy této říše, či o návštěvu z říše jiné. Co se týče pamětní knihy, můžeme v ní sledovat jednotlivá zasedání, většinu doby se jedná o významná setkání, jako byl *Ordensfest*, *Stiftungsfest*, *Uhubaumfest* či *Ahallafeyer*. Na foliu 9b vidíme fotografii hradu *Trutzburg*, kde je čitelné heslo

⁸² Viz Příloha č. 39.

⁸³ Stejně tak dodržovali tito rytíři datování podle roku výra a názvy jednotlivých důležitých zasedání jako *Ordensfest*, *Stiftungsfest* aj.

⁸⁴ Jedná se o rytíře *Lodengrin der Don Juan*, vlastním jménem Hermana Trollhana, který byl členem chomutovské říše v letech 1915/6 až 1931/2. V matrice nenacházíme poznámku o tom, že by vystoupil z říše z nějakého důvodu. S jeho jménem se však setkáváme několikrát v této knize, a poprvé právě v roce 1933. Je tedy pravděpodobné, že vystoupil z Komotovie a přešel do Silvy. Viz SOKA Teplice, *Schlaraffia Dubí*, Pamětní kniha, fol. 3 a následující.

⁸⁵ Rytíř *Viel-Jus vom Arkol*, alias Karl Raser, Edler von Rawenshöh, byl častým návštěvníkem těchto setkání. Poprvé se s jeho jménem setkáváme na foliu č. 12. Karl Raser byl dlouholetým členem litoměřické říše. Viz kap. 4.5. *Litoměřice*.

Urschlaraffie „*In litteris et artibus voluptas*“⁸⁶ Na některých foliích najdeme také karikatury jednotlivých členů, například rytíř *Immerwitz das Geenigskind*, v té době kancléř říše, jak se dozvídáme z popisku.⁸⁷ Jak bylo řečeno výše, tento pramen je velmi zajímavý z uměleckého hlediska, bohužel o fungování dubské říše a jejích členech nám toho příliš neprozradí, protože nejsme schopni najít profánní jména těchto rytířů.

O teplické říši se dozvídáme díky policejnímu spisu z let 1882 až 1937 uloženém v archivu v Teplicích. Celkově se jedná o sedm dokumentů – statuta pocházející zřejmě z roku 1882; potvrzení pro okresní hejtmanství z roku 1882 sepsané advokátem Eduardem Schiepeckem⁸⁸ o vzniku říše a jejím zapsání mezi spolky; podání informací o předsednictvu spolku ve složení Eduard Schiepeck, Adolf Perutz a Friedrich Schneefuchs (bez datace); a následující oznámení o vedení spolku a obsazení povinných pozic⁸⁹ pro policejní okresní správu z let 1924, 1934, 1936 a 1937.⁹⁰

Větší naději, co se týče proniknutí do centra dění spolku Teplitia nám nabízí dochovaná kronika nacházející se v knihovně muzea města, kde najdeme ještě jeden pramen, a tím je jakýsi kalendář akcí a přehled zasedání teplické říše pro rok 1910/11. Můžeme zde zjistit, že například *Uhubaum- und Silvesterfeier* byl naplánovaný jako 858. zasedání dne 29. prosince 1910.⁹¹ Tolik k jeho vypovídací hodnotě a nyní se vraťme zpět k pamětní knize.⁹² První strana je vlepena do vazby a obsahuje ručně psanou báseň informující o tom, proč byla vydána tato kronika. Má propojit minulost s přítomností a má být vzpomínkou, která přináší a bude přinášet radost všem, kdo ji čtou. Tato báseň byla sepsána neznámým autorem v den Uhubaumfestu v roce 1936. Následuje předmluva z 1. října roku výra 66/67 [1925/26], jejímž autorem je rytíř *Dalai Lama*.⁹³ Z předmluvy se dozvídáme, že byl pověřen sepsáním kroniky teplické říše v roce 1922. Jeho cesta však nebyla jednoduchá, protože sepsané prameny a protokoly nebyly ve stavu, aby z nich mohl čerpat. A jak píše, jeho paměť nemůže sahát až do roku založení říše

⁸⁶ Radost z literatury a umění. Urschlaraffia si zvolila jiné heslo, než měla Schlaraffia, aby se od ní odlišila. Urschlaraffia. Viz Urschlaraffia. In: *WIKIPEDIA. Die freie Enzyklopädie* [online] [vid. 11. 11. 2022]. Dostupné z: <https://de.wikipedia.org/wiki/Urschlaraffia>.

⁸⁷ Viz Příloha č. 40.

⁸⁸ Rytíř *Palmar von der Wiesenporten*, oberschlaraff v letech 1880 až 1905.

⁸⁹ Najdeme zde jméno předsedy spolku, pokladníka, tajemníka apod., včetně adresy bydliště.

⁹⁰ Viz SOKA Teplice, Státní policejní úřad Teplice (1876)1937–1939, „Schlaraffia“, Teplice, inv. č. 636, sign. 30/322, karton 17.

⁹¹ Regionální muzeum Teplice (dále RMT), Schlaraffia Teplitia: Sippunngsfolge für die Jahrgung 51/52, sign. D 2424.

⁹² Provedení knihy je v říšských barvách – modrá a zlatá. První strana je vlepená, ručně psaná. Ostatní strany zapadají do šité vazby a jsou psány na stroji. Jednotlivé strany jsou číslovány autorem. Viz RMT, Chronik des Schlaraffenreiches Teplitia, sign. D2423.

⁹³ Vlastním jménem Franz Rapprich, ministerský rada, který byl člen spolku v letech 1919 až 1935/36.

v roce 1880, jelikož je členem teprve od 13. října 1919. Rytíř si také posteskl, že není možné získat výpověď zakladatelů říše, jelikož odešli do *Ahally*, tj. zemřeli. Problémem podle něj byl také fakt, že říše změnila sedmkrát své působení, proto může být pramenná základna děravá. Oceňuje však práci některých svých předchůdců, kteří poctivě vše sepisovali, a tudíž k rokům jejich působení má dostatečné informace. Zmiňuje například rytíře s přízviskem *Skribax der Unermüdliche*,⁹⁴ v civilním životě Eduarda Lazary, divadelního sekretáře, který několik let působil jako ceremoniář a později jako kancléř říše; dále rytíře *Corpus Juris*,⁹⁵ *Mungo*,⁹⁶ a další.⁹⁷ Následující stránky nás seznamují s historií spolku, jak a kdy byla založena, významnými událostmi, informacemi o hradech, či představují některé rytíře.⁹⁸ Od strany 93 se jedná o poměrně strohé zápisy, které podle autora vychází z protokolů sepsaných na jednotlivých zasedáních. Poslední zápis pochází z 21. dubna 1921.

Fondy dalších spolků bohužel nejsou k dispozici. V archivech se nacházejí různé zmínky o těchto spolcích a často nebylo bývalým pracovníkům archivu známo, že se jedná o spolek *Schlaraffia*.⁹⁹ Musíme si uvědomit, že po roce 1945 se změnila skladba obyvatelstva v této oblasti, a tím byla narušená komunitní paměť. Část spolkové základny zemřela ještě před 2. světovou válkou, jiní byli deportováni pro svůj židovský původ, padli ve válce či byli po roce 1945 odsunuti. Nově příchozí většinou neměli ponětí o tom, co se zde v pohraničí dělo a musíme si uvědomit nenávist vůči německému národu, která prostupovala celá poválečná léta. Z těchto důvodů často nevíme, co nám mohou archivy ještě nabídnout. Například archivářka zpracovávající inventář fondu sbírky fotografií v teplickém archivu poznamenala, že se jedná o muže pózující ve špičatých čapkách.¹⁰⁰ Jediné, co mi naznačovalo, že se jedná

⁹⁴ Skribax neúnavný byl členem spolku v letech 1896 až 1909.

⁹⁵ *Reichsgraf Corpus Juris der Fanatiker der Bewegung* byl radní Eduard Sabeditsch působící ve spolku v letech 1915 až 1928. Předtím byl zakládajícím členem litoměřického spolku a po jeho odchodu v roce 1905 byl ve stammlistice zapsán jako čestný člen. Dva roky předtím zastupoval Castellum Albiense na VI. kongresu *Allschlaraffie* v Berlíně. Viz RITTER NATURALIST VOM AMBTSBLATT, ed. *Chronica Allschlaraffiae. Svazek II*. Prag: Verlag der Schlaraffia Praga, [1914]. S. 77.

⁹⁶ *Excellenz a Baron Mungo mit der Silberstimme* neboli Ernst Slowak, byl nejdříve hercem, ke konci svého života městským divadelním kontrolorem. Na zasedání *Schlaraffie* bychom ho našli v letech 1884 až 1928, poslední roky je označen jako člen na odpočinku.

⁹⁷ RMT, Chronik, s. 1–4.

⁹⁸ Tyto informace budou následně zhodnoceny při představení říše Teplitia, viz kap. 4.1. *Teplice*.

⁹⁹ Nebo věděli a nesměli se o tom mluvit? Dle Antonína Tichého se tento spolek komunistům příliš nezamlouval, a proto došlo ke skartaci těchto fondů. Viz TICHÝ, Antonín. *Hohenelba*, s. 262.

¹⁰⁰ SOkA Teplice, Sběrka fotografií 1890–1998, Fotografie různých teplických spolků, inv. č. 635 a 634, karton 96.

o schlaraffiky byly právě jejich špičaté čepice, a po požádání k nahlédnutí jsem zjistila, že se skutečně jednalo o naše rytíře.¹⁰¹

Z těchto důvodů pro mě byly velmi cenným pramenem prameny vydané. Začněme seznamy členů nesoucí název: *Stammrolle der Schlaraffenreiche des Erdballes*, či později označované jako *Allschlaraffische Stammrolle*. Právě tyto registry nám mohou pomoci lépe identifikovat jednotlivé členy schlaraffských říší. Stammrolle vycházely pravidelně každý rok, byly tištěné, a to švabachem,¹⁰² a měly jednotnou podobu. Říše jsou řazeny postupně dle jejich vzniku, každá strana obsahuje informace o místě vzniku, dni založení, místu setkávání, korespondenční adrese, mateřské říši, říšských barvách, dni zasedání, popis pohlední fotografie,¹⁰³ seznamy nositelů řádů,¹⁰⁴ rytířů,¹⁰⁵ zemanů a panošů, čestných rytířů, schlaraffiků na cestách,¹⁰⁶ či bývalých členů, kteří byli takzvaně na odpočinku. Informace, které můžeme ze soupisů získat o jednotlivých členech, jsou rytířské jméno, civilní jméno, povolání, adresa, hodnost, řády a vyznamenání a předchozí zastávané úřady v rámci spolku. Ke konci stammrolí se nachází rejstřík schlaraffských jmen s odkazem k dané říši a rejstřík civilních jmen.¹⁰⁷ Zajímavé jsou také oznámení na konci, kde jsou poznámky týkající se vyškrtnutí jednotlivých členů, přechod k jiným říším apod. Vzhledem k tomu, že stammrolle se nějakou dobu připravovali/sázeli, je jasné, že ke změnám v rámci spolku mohlo docházet, proto byla zřízena tato sekce poznámek na konci, která měla uvést věci na pravou míru. Nechybí také seznam říší a kolonií uvedených v daných registrech pro lepší orientaci.

Při mé práci jsem měla možnost prozkoumat stammrolle uložené v Národní knihovně a některé díly můžeme také nalézt v muzeích či archivech, jedná se však o jednotliviny.¹⁰⁸ Zajímavý je také vývoj tohoto periodika. První exemplář, který jsem měla možnost projít,

¹⁰¹ Do popředí zájmu vstoupila Schlaraffie v roce 2019, což souviselo s jabloneckou aférou zboření spolkového domu říše Preciosa Iserina. Viz TRDLA, Martin. Firma náhle zbourala část unikátního zámečku v Jablonci, rozčílila primátora. *iDNES.cz* [online]. Aktualizováno 11. 5. 2019 [vid. 1. 8. 2022]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/liberec/zpravy/zamecek-jablonec-nad-nisou.A190511_123635_liberec-zpravy_jumi.

¹⁰² Opět odkaz na staré časy rytířské.

¹⁰³ Tyto pohledy na jednotlivé hrady byly součástí korespondence, která se zachovala v SOKA Chomutov, o které je zmínka níže. Tyto pohledy byly rozesílány různým bratrům, často jen jako milé pozdravy, zdvořilostní korespondence, či pozvánka na nějaké setkání. Takto se setkáváme s pohledem do hradu Castellum Albiense, Oppavia, Lipsia, Grazia, Pontana aj. Viz kap. 3.1.4. *Korespondence spolku*.

¹⁰⁴ Tyto seznamy jsou postaveny dle ctihodnosti úřadu, kterými se rytíři honosili, tj. předseda, kancléř, maršál, junkermeister, pokladník, ceremoniář.

¹⁰⁵ Tyto seznamy jsou následně abecedně řazeny podle rytířských jmen.

¹⁰⁶ Neboli *fahrende Schlaraffen* byli rytíři, kteří často cestovali a navštěvovali zasedání jiných říší. Oficiálně zůstávali členy své mateřské říše, pokud nepožádali, aby byli zapsáni v říši, kam často cestovali. Více o těchto cestovatelích později. Viz HLAVNIČKOVÁ, K., *Jak na sebe*, s. 65.

¹⁰⁷ Také s odkazem na příslušnou říši.

¹⁰⁸ Například v knihovně Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě se nacházejí stammrolle z let 1926 až 1932 pod signaturou OK – 4929. Jeden exemplář můžeme nalézt v SOKA Teplice pod signaturou 17.755.

pochází z roku 1881, říše ještě nemají svá čísla, jak se s nimi setkáváme později. V roce 1884 byl poprvé přidán rejstřík schlaraffských jmen. Bylo to zřejmě způsobeno tím, že jak se říše rozrůstaly, bylo potřeba rejstříky zavést, aby nedocházelo k duplicitě. Každé rytířské jméno muselo být unikátní. Také je zde přidán seznam civilních jmen. Od roku 1886 se setkáváme s tím, že jednotlivé říše již mají své číslo.¹⁰⁹ V konzervačním fondu¹¹⁰ se také nachází exempláře, které obsahují ručně psané poznámky, například z roku 1897. Jednalo se o zajímavý kus z vlastnictví jednoho ze schlaraffiků *Kolibri der stille Beobachter*¹¹¹ z říše Sedina (polský Štětín), v té době kancléře říše, vlastním jménem Fritze Petersa, povoláním purkmistra, který si zaznamenal různé poznámky o změnách, jež se zřejmě během roku udály, například kdo byl vyškrtnut, nově přidán, jak se měnily dny zasedání aj. Můžeme se zamyslet nad tím, zda si tyto poznámky dělal autor sám pro sebe, či pro další vydání těchto registrů.

V letech 1903 až 1904 přibyl do stammrollí seznam jednotlivých hradů s adresami. To mělo zřejmě usnadnit poutníkům či schlaraffikům na cestách, aby zasedání našli a mohli se ho zúčastnit. Od roku 1912 je k některým říším přidána hlava výra. Jednalo se o vyznamenání *Uhuorden*, které mohla říše získat od Allmutter Prahy a znamenal velkou čest.¹¹² Také se v tomto exempláři setkáváme s mapou Uhuversa, o které byla zmínka výše. Jsou zde označeny na mapě všechny tehdy fungující říše a také jejich rodokmen (odkazy na to, která říše je matkou, sestrou říše jiné). Kniha z roku 1920 až 1921 opět obsahuje ručně psané poznámky, avšak beze jména autora. Ten si na konci dolepil ještě nově vzniklou kolonii. Tuto informaci očividně vystříhl ze schlaraffských novin, o kterých bude zmínka později. Od roku 1924 se setkáváme v registrech také s reklamami na možnost objednání zpěvníků, kronik či novin schlaraffiky. Vše bylo možné objednat u rytíře *Zwillinga der Lipsia*, autora dané kroniky.¹¹³ Tyto reklamy se pojí s rozhodnutím koncilu konaném v samém roce, kdy se zasedající dohodli, že od tohoto data budou všechny říše registry odebírat povinně, včetně schlaraffských novin.¹¹⁴ Další reklamy se

¹⁰⁹ Toto a následující vydání mě také překvapilo značkou knihařství, které knihu vydalo. Jednalo se o Knihařství P. Šimáček. Zřejmě české vydavatelství?

¹¹⁰ Stammrolle se nacházejí v Národním konzervačním fondu či Fondu 19. století spravovaném Národní knihovnou České republiky pod signaturami 56 B, 54 K či RF Z.

¹¹¹ Kolibřík, tichý pozorovatel.

¹¹² O udělení tohoto řádu bylo rozhodnuto na prvním koncilu v Lipsii v roce 1876. Udělování se řídilo § 82, 4 zrcadla a § 17 ceremonií. Viz *Allschlaraffische Stammrolle a. U.* 66–67. Prag: Verlag Allschlaraffischer Veröffentlichungen, [1925/6]. S. III; ZIEGENHIRT, C., ed., *Schlaraffen – Spiegel und Cermoniale*, s. 33.

¹¹³ Jedná se o díla – Schlaraffia: der Bund Allschlaraffia, dessen Geschichte, Einrichtungen, Bräuche, Verfassung, Wesen und Zweck, Schlaraffia im Weltkrieg und a poté Aus den Erinnerungen eines alten Schlaraffen. Schlaraffenfahrten und manches Drum und Dran. Díla vydal sám rytíř Zwilling, vlastním jménem Carl Ziegenhirt. Mezi jeho počiny patří i vydávání stammrollí, kronik, zpěvníků, ceremonií a zrcadel, viz KRSEK, M., *Rytíři*, s. 163.

¹¹⁴ Viz HLAVNIČKOVÁ, K., *Jak na sebe*, s. 24; *Allschlaraffische Stammrolle a. U.* 66–67, s. I.

týkají hotelů, ve kterých mohli schlaraffové zůstat při návštěvě některé z říší.¹¹⁵ V díle z let 1931/1932 se můžeme setkat s medailonky zakladatelů Schlaraffia.

Dalším pravidelně vydávaným periodikem byly *Der Schlaraffia Zeyttung*,¹¹⁶ které měly pravidelné sekce: *Botschaften der Allmutter* obsahující důležitá rozhodnutí pražského spolku; potom informace o založení nových říší, včetně seznamů jejich členů;¹¹⁷ *Ambtiliche Mitteilungen der Reyche und Colonien*, které souvisely s povinnostmi jednotlivých říší a kolonií hlásit do Prahy nově vzniklé skutečnosti, proto se zde setkáváme s informacemi o změnách v členské základně, změně dne zasedání apod.¹¹⁸ Další kategorií byla *Als Prüflinge wurden angemeldet*, jež informovala o členech, kteří splnili požadavky a požádali o to, aby se mohli stát řádnými členy spolku. Najdeme zde informace o jejich jméně, povolání, dni a místu narození, místě jejich domovského práva a poté kde chtějí skládat zkoušku a kdy a jaké mají pořadové číslo. Smutnou, ale nedílnou součástí novin je také sekce *In Ahalla*, tj. místo posledního odpočinku schlaraffiků. Například v roce 1915 se Tepličtí rozloučili s rytířem *Es kommt der Bankmensch*, předsedou vídeňské bankovní společnosti Gustavem Lumbe, který zemřel 11. Erntemondes a. U. 56 [11. srpna roku 1915] v Teplicích–Šanově.¹¹⁹ Zprávy *Aus dem Uhuversum* jsou obsáhlejší. Často informují o výroční schůzi, nějaké významné události v rámci spolku apod. Neoficiální částí novin je poté *Literarischer Teil*, obsahující různá zamyšlení, básně a písně schlaraffiků, které většinu doby souvisely se spolkem, ale objevují se i zamyšlení nesouvisející.¹²⁰ Poslední částí byly *Anzeigen und Ankündigen*, tj. různé inzeráty a reklamy, a to nejen na fungující živnosti daných schlaraffiků, ale také humorné, smyšlené reklamy. Nechyběly nabídky na výrobu mečů, šerp a dalších částí zbroje rytířů, či pravidelné dodávky tekutého posilnění.¹²¹ Zajímavé jsou také poptávky a nabídky práce. V roce 1923 sháněl rytíř *Frute*, čerstvý absolvent akademie umění a reklamy ve Vratislavě, místo jako grafik.¹²²

¹¹⁵ Například *Allschlaraffische Stammrolle a. U.* 78/79. Prag: Verlag Allschlaraffischer Veröffentlichungen [1937/8]. S. 299–301.

¹¹⁶ O pravidelnosti vydávání tohoto periodika by se mohly vést debaty. Některé měsíce noviny nevycházely vůbec. Bylo to způsobeno schlaraffským rokem, který netrval stejně dlouho jako kalendářní rok, pouze od října do dubna. Více HLAVNIČKOVÁ, K., *Když se psalo*, s. 9.

¹¹⁷ U nově přijatých členů je možné najít také jejich civilní jméno, adresu a datum narození.

¹¹⁸ Například 2. února 1915 informuje tehdejší teplický kancléř *Esprit der Oberkantor* (alias advokát Dr. Ernst Cantor), že přijali nové členy, a to rytíře *Trollo d. h R. z Aquae Thermae*, panoše č. 450 (profesora Dr. med. z Barth-Wehrenalp) a panoše č. 163 z Prahy. Viz *Der Schlaraffia Zeyttungen*, č. 436, 1. 3. a. U. 56 (tj. 1. 3. 1915).

¹¹⁹ Sekce *In Ahalla*. *Der Schlaraffia Zeyttungen*, U. 56 [1915], č. 444.

¹²⁰ HLAVNIČKOVÁ, K., *Jak na sebe*, s. 11.

¹²¹ HLAVNIČKOVÁ, K., *Jak na sebe*, s. 11–12.

¹²² Sekce *Anzeigen und Ankündigen*. *Der Schlaraffia Zeyttungen*, a. U. 64 [1923], č. 550.

Během válečných let se obraz novin mění a je zde věnována pozornost bratrům–rytířům na frontě – sekce *Allschlaraffia und der Krieg*.¹²³ Tyto stránky zabírají větší část novin. Jsou ukazovány nejen jejich slušivé fotografie v uniformách, ale také fotografie ze všedních dní (ze zákopů, z procházek...), a další součástí je velmi nemilá sekce, a to o válečných invalidech. Tyto fotografie jsou proloženy různými zprávami, dopisy z fronty či básněmi, často popisujícími stesk rytířů po jejich rodné zemi, po jejich říši a jejich bratrech v lesklé zbroji.

Co se týče dalších pramenů, můžeme do nich zahrnout také vydané různé paměti, předpisy a další, řekněme, populárně naučnou literaturu, jejichž autory jsou jednotliví schlaraffici. Tyto, většinou velmi tenké knihy, mají informovat laiky o tom, jak funguje Schlaraffia, upozornit na její hodnoty a pravidla. Vycházely na obranu spolku, k všeobecnému pochopení, aby se zamezilo různým konspiracím o tom, co vlastně tato společnost po večerech dělá.¹²⁴ Dalším zdrojem jsou schlaraffská zrcadla a ceremonie obsahující jednotlivé paragrafy, kterými se schlaraffici řídí, či lze vycházet z velmi obsáhlé několikadílné *Chronica Allschlaraffia* editované tehdejšími rytíři. Jedná se však o velmi deskriptivní dílo.¹²⁵

3.1. Dochované prameny v chomutovském archivu

Ve Státním okresním archivu Chomutov se sídlem v Kadani se nachází nezpracovaný fond, který jsem měla možnost po domluvě s archivem probádat. O tomto fondu se již dříve zmínil ve svém článku Jiří Kopica,¹²⁶ který stejně jako další odborníci připravovali svá vystoupení u příležitosti česko-německé konference s názvem „155 let spolku Schlaraffia“, která se konala v Oblastním muzeu Chomutov ve dnech 7.–9. 11. 2014. Konkrétně se v archivu nachází matrika spolku, korespondence a pamětní knihy.

3.1.1. Pamětní kniha

První kniha sloužila jako pamětní, je potažena modrou koženou vazbou se zlatým potiskem. Na přední straně je popis „*Des hohen Reyches Komotovia Goldenes Buch*“ a dále vidíme znak Schlaraffie, tedy výra stojícího na knize, okolo níž leží vavřínové větvičky. Kniha

¹²³ Viz Příloha č. 44.

¹²⁴ Například Harald Scheerer v úvodu knihy píše, že tato kniha vznikla pro všechny ne-schlaraffiky k všeobecnému pochopení, co je idea schlaraffské říše. Viz SCHEERER, H., *Was alle*, s. 11.

¹²⁵ Jedná se o velmi obsáhlé několikaset stránkové dílo. Kateřina Hlavničková upozorňuje na to, že informace v kronikách uvedených ne vždy odpovídají realitě, nachází se tam velké množství chyb a je potřeba k tomuto prameni přistupovat kriticky. Viz HLAVNIČKOVÁ, K., *Jak na sebe*, s. 13. Najdeme zde však mnohé informace o vývoji jednotlivých spolků. Jsou zde například zaznamenána významná výročí spolku, ale i smutné záležitosti jako rozloučení se s některým z členů.

¹²⁶ KOPICA, J., *Archivní dokumentace*, s. 17–26.

odpovídá říšským barvám – žluté/zlaté a modré. Vazba je velmi dobře zachovaná,¹²⁷ má barevné modro–hnědé přidešty s geometrickými, pravidelnými tvary. Strany v knize jsou předtištěné, tvoří je modrý rámeček a u hlavy najdeme opět výra. Do knihy bylo zapisováno ručně, na několika stranách se setkáme také s kresbami. Do knihy zapisovalo hned několik autorů, jelikož písařská ruka se v průběhu jednotlivých let mění. První záznam je od rytíře *Notung der Fahren de Gessel*¹²⁸ z říše Pontana (Most), v němž děkuje za čas strávený se svými bratry a shledává návštěvu velmi příjemnou (datováno k únoru roku 1930). Následuje kresba tehdejšího předsedy spolku *Paragraf der Tastenquetscher* (Ernsta Storcha), o němž bude zmínka ještě níže.¹²⁹ Je to velmi zajímavá kresba – hlava Paragrafa s tělem výra, který stojí na znaku říše Komotovia.¹³⁰ S tímto výjevem se setkáváme v knize ještě jednou a tentokrát je připojena báseň.¹³¹

Knihy je prostoupena právě různými kresbami, rýmovačkami a písněmi, jejichž autory jsou právě jednotliví členové spolku. Některá folia představují různé významné události v rámci Schlaraffie, například *Uhubaumfest*, *Richtungsfest*, či smuteční schůze za padlého člena neboli *Ahallafeyer*. Básně odkazují na tradice spolku. Můžeme zde najít texty týkající se přátelství, humoru či oslav. Samotné zpracování obsahu jednotlivých básní a písní není jednoduché a vyžaduje znalost schlaraffské latiny.¹³² Pod některými básněmi jsou podepsáni zemani říše. Můžeme uvažovat nad tím, že právě tyto básně byly složeny u příležitosti skládání zkoušek před pasováním na rytíře. Písně hrály v rámci Schlaraffie důležitou roli. Každé zasedání bylo písní zahájeno a zpívalo se i v průběhu setkání.¹³³ Existovaly i zpěvníky pro schlaraffy, ale jak si můžeme všimnout, mnoho členů uplatnilo své dovednosti a skládalo vlastní písně. Jak již bylo výše zmíněno, první záznam pochází z roku 1930, poslední pak z 14. února 1938. Knihy není popsána ani z jedné třetiny. Členové spolku zjevně předpokládali delší tradici, než jaké bylo nakonec skutečné fungování spolku, jehož činnost byla v roce 1938¹³⁴ ukončena.

¹²⁷ Podle fotografie od Jiřího Kopicy je tato kniha uložena v dřevěném pouzdru s látkovou výplní, kterou jsem však neviděla. KOPIKA, J., *Archivní dokumentace*, s. 25.

¹²⁸ Rytíř *Notung der fahrende Gessel*, vlastním jménem Josef Beck. Viz kap. 4.6.2. *Průmyslníci a obchodníci*.

¹²⁹ Viz kap. 4.4.3. *Starostové a místní představitelé*.

¹³⁰ SOKA Chomutov, „*Des hohen Reyches Komotovia Goldenes Buch*“ (pamětní kniha), fol. 2a. Viz *Příloha č. 3*.

¹³¹ SOKA Chomutov, „*Des hohen Reyches Komotovia Goldenes Buch*“ (pamětní kniha), fol. 16a.

¹³² Obsahem schlaraffských písní se zabýval Martin Brantner ve své diplomové práci na téma „*Derer Schlaraffen Lieder. Entwicklung, Bedeutung und Verwendung des Liedgutes des Vereines Schlaraffia seit dessen Gründung anhand gewählter Beispiele*“, zpracované v roce 2011 na vídeňské univerzitě. Viz: BRANTNER, M., *Derer Schlaraffen Lieder*.

¹³³ HLAVNIČKOVÁ, K., *Jak na sebe*, s. 50–52.

¹³⁴ Činnost spolku Schlaraffia byla v českých zemích ukončena nařízením říšského protektora ze dne 17. června 1939. HLAVNIČKOVÁ, K., *Jak na sebe*, s. 26; PANÁČEK, J. – VONDRÁKOVÁ, J., *In arte voluptas*, s. 42; HLAVNIČKOVÁ, K. *Schlaraffia Budovicia*, s. 12; TICHÝ, A. *Hohenelba*, s. 261–2.

3.1.2. Matrika

Z badatelského hlediska nejzajímavější je matrika (*Des Reyches Komotovia Matrikul*) říše Komotovia. Celá kniha působí velmi honosně a má zřejmě napodobit středověké prameny. Na přední straně je kresba znázorňující erb říše Komotovia s helmicí a korunou v podobě výra, se šerpou nesoucí heslo celé Schlaraffie „*In Arte Voluptas*“. Obraz rámuje dva stromy a v jejich větvích najdeme gotická okna a potom nalevo erb sesterské říše Teplitia a nalevo mateřské říše Saazia.¹³⁵ Uvnitř knihy se nacházela volně vložená čísla *Der Schlaraffia Zeyttung*, o nichž jsme se zmínili výše. Dále zde najdeme prohlášení v podobě listiny. Zřejmě se jedná o uměle vytvořenou zakladatelskou listinu, průvodní dopis k dané matrice, kde je uvedeno, že členové spolku Komotovia chtěli přidat další list k vavřínové větvičce, která byla vždy odměnou básníkům (Jak poetické.). Na listině se nachází pečeť a poté podpisy v té době ceremoniáře a pozdějšího předsedy spolku Hugo Gebauera, rytíře *Vulkan der Feuerfeste*. Listina odkazuje k 797. zasedání konanému dne 26. února Anno Uhu 64 [1923].

Co se týče datace knihy, je velmi rozporná. Jiří Kopica datuje knihu po roce 1910, a to na základě toho, že první schlaraffská jména v knize jsou řazena abecedně a právě roku 1910 jsou potom zapisována poměrně náhodně. Otázkou však je, na co by poté odkazovala vložená listina? K jaké příležitosti by sloužila? Byla jména zapisována do jiného seznamu a následně roku 1923 vznikla kniha, kam jména byla přepsána? Jména schlaraffiky jsou až do roku 1916 srovnána abecedně podle rytířského jména (kromě pár výjimek). Následně to vypadá, že jsou dodatečně dopsána jména členů přijatých od roku 1591, tedy od založení spolku, a jedná se o zakládající členy. Odpovídá tomu i pořadí čísel panošů, která jdou relativně za sebou a později jsou zapisována náhodně. Ke konci knihy se objevují jména členů, u kterých je použita nová datace podle roku výra, na čemž se dohodli zástupci Schlaraffie na koncilu ve Vídni roku 1898.¹³⁶ Můžeme však sledovat, že se jedná o pouhé výjimky, kdy je uveden rok výra, protože písaři používali hlavně klasickou dataci, jako rok 1902 apod. Na začátku knihy je použita původní datace spolku, tedy o 300 let méně, jako například 1590 pro rok 1890. Poslední zapsaní, přijatí členové za rytíře odkazují k 31. březnu 1924. Otázkou je, proč nejsou další členové zapsaní? Spolek fungoval až do roku 1938. Začala snad reputace tohoto spolku upadat? Nenašel se nikdo, kdo by nadále chtěl matriku vést? Podle stammrollí byla členská základna ve 20. a 30. letech velmi bohatá. Bohužel bez dalších pramenů nejsme schopni na tyto otázky

¹³⁵ Viz Příloha č. 4.

¹³⁶ HLAVNIČKOVÁ, K., *Jak na sebe*, s. 45–46.

odpovědět, ale můžeme se přiklonit k názoru Jiřího Kopicy, že kniha vznikla někdy po roce 1910.

Volně vložený list v knize je rejstříkem jmen schlaraffiků, s nimiž se v knize setkáváme, vč. čísla folia, na kterém jsou informace o členovi spolku uvedeny. Celkově se v knize setkáváme se 184 členy. Najdeme zde potíštěné připravené listy s kolonkami, které nás informují o jednotlivých členech spolku.¹³⁷ Připravené kolonky odpovídají pravidlům spolku. Máme zde jméno člena a jeho povolání, potom kdy byl přijat jako panoš (vč. číselné řady), kdy byl povýšen na zemana a jaké dostal zemanské jméno, kterým ho nadále mohli členové spolku oslovovat, a kdy byl zvolen rytířem. Také je zde uvedeno jeho schlaraffské/rytířské jméno. Další kolonky nás informují o tom, jaký měl titul, jaký zastával úřad v rámci spolku, jaké získal řady a jeho spojení s ostatními spolky.

Pokud se zaměříme na samotný obsah, shledáme ho poněkud neúplný. Nejen, že se v matrice nenacházejí všichni členové spolku, ale v porovnání se stammrollemi jsou často informace o jednotlivých zapsaných členech poněkud osekáné. Nejsou vždy vypsány všechny funkce, které zastávali v průběhu jednotlivých let. Je zde možnost, že kniha fungovala jako *Ehrenmatrikel*, tedy seznam všech vyznamenaných, či *Reychsmatrikel* obsahující seznam členů. Obě tyto knihy měl na starosti říšský maršál.¹³⁸ Co se týče povolání, byli mezi členy spolku advokáti, doktoři, obchodníci, továrníci, inženýři, učitelé, bankéři, ale i členové policejního sboru.¹³⁹

Jak můžeme vidět, jednalo se s největší pravděpodobností o členy vyšších vrstev a vážené členy společnosti.¹⁴⁰ Nesetkáváme se zde s žádnými řemeslníky či dělníky. Podle Kateřiny Hlavničkové to bylo kvůli tomu, že si dělníci členství ve spolku nemohli dovolit. Dle jejich zjištění se ve frýdlantské říši ve dvacátých letech 20. století platilo 15 korun za pololetí jako členský poplatek.¹⁴¹ Průměrný plat dělníka v té době činil okolo 600 korun měsíčně a pokud přičteme pravidelné týdenní hodování na zasedání a k tomu další záležitosti jako zhotovení zbroje, občasná dary spolku atd., dojdeme dle autorky k závěru, že obyčejný dělník si tuto zábavu nemohl dovolit. Dle mého názoru však tato premisa není správná. Zaplatit 15 korun

¹³⁷ Viz Příloha č. 5.

¹³⁸ SCHEERER, H., *Was alle*, s. 22.

¹³⁹ Více o jednotlivých členech viz kap. 4.4. *Chomutov*.

¹⁴⁰ S významnými osobnostmi se setkáváme i v dalších říších. Například v Krakově byla velmi silná židovská komunita zapojena do tohoto spolku. Najdeme zde hned několik předních představitelů města. Viz NOVIKOV-ALMAGOR, A., *Schlaraffia in Kraków*, s. 145–7.

¹⁴¹ HLAVNIČKOVÁ, Kateřina., *Když se psalo*, s. 58; SOKA Liberec, Spolek „Schlaraffia“ Frýdlant v Čechách (nezpracovaný fond), kart. 1.

jednou za pololetí a dopřát si pravidelně korbel piva není výdaj, který by si dělník nemohl dovolit.¹⁴² Musíme se totiž zastavit nad jinou skutečností. Členem spolku se mohl stát pouze ten, koho přivedl a doporučil jiný člen spolku. Nemůžeme sice dělat ukvapené závěry, že by se továrník nepřátelil se svými zaměstnanci, ale přesto se domnívám, že právě sociální bariéry stály za tím, že mezi členy neshledáváme příslušníky méně movitých společenských vrstev, jelikož zkrátka nebyl nikdo, kdo by je na zasedání přizval. Jak již bylo řečeno výše, přijímání nových členů mělo svá pravidla, a na základě toho předpokládám, že členem se nemohl stát nikdo, kdo by neměl jisté kontakty.

Pokud se zaměříme na samotnou slavnost pasování, většina z nich proběhla během měsíce března, někdy v dubnu, občasné výjimky se uskutečnily v lednu či únoru. Celkově 43 rytířů bylo pasováno již při samotném založení spolku, tj. 7. března 1891.¹⁴³ Jedná se o zakládající členy spolku.¹⁴⁴ Některým členům (23 osob) se zřejmě nepodařilo dosáhnout rytířských ostruh, či o ně neprojevíli zájem.¹⁴⁵

Nyní se zaměříme na postup jednotlivých členů v rámci spolku. Jak bylo řečeno výše, přijímání nových členů a jejich pozice v říši měla své zákonitosti. U těch jmen v matrice, u kterých máme uvedené informace týkající se jejich nabytých hodností, zjišťujeme, že většina z nich se stala zemanem již po zhruba dvou měsících, což odpovídá pravidlu spolku, že zemanem se může stát pouze takový panoš, jenž se zúčastnil alespoň šesti zasedání a splní zkoušky. U některých členů však k takto rychlému vzestupu nedošlo. Můžeme jen spekulovat nad příčinou. Zda byli noví členové příliš pracovně vytíženi, nebo tento spolek pro ně neměl takový význam. Také je zde možnost, že pravidelně docházeli do spolku, ale nebyli připraveni skládat zemanské zkoušky. Průměrná doba, kdy se z panoše stal zeman, vychází na zhruba pět měsíců. Pokud se nyní podíváme, jak dlouho trvalo členům, než přešli ze zemanského stavu do rytířského, shledáme, že průměrná doba činili devět měsíců. Většina zemanů složila rytířskou přísahu až rok poté, co se stali zemanem, což odpovídá pravidlům.¹⁴⁶

¹⁴² KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918–1938) II. Československo a české země v krizi a v ohrožení (1930–1935)*, Praha 2002. ISBN 80-7277-031-4. S. 49; HLAVNIČKOVÁ, K., *Jak na sebe*, s. 58.

¹⁴³ Graf ukazující počet rytířů přijatých v jednotlivých letech dle matriky, vč. dat jednotlivých pasování, viz Příloha č. 10.

¹⁴⁴ Někteří zakládající členové byli již rytíři z jiných říší. Jiní získali rytířské ostruhy při založení říše. Zřejmě to bylo z praktického hlediska, protože zeman ani panoš neměli taková práva a nemohli být voleni do úřadů a někdo musel tyto úřady obsadit.

¹⁴⁵ Někteří z nich dokonce ze spolku následně vystoupili, jako například inženýr Hans Natschek, který byl přijat za panoše číslo 64 v červnu roku 1907, v listopadu však na své přání ze spolku vystoupil.

¹⁴⁶ Zeman musel být důvěryhodný a zkušební období mělo trvat alespoň rok. Vzhledem k tomu, že rytířská slavnost se konala jednou za rok v určený den, mohli být někteří zemané přijati za rytíře dříve než rok od svých zemanských zkoušek. Viz ZIEGENHIRT, C., ed., *Schlaraffen – Spiegel und Cermoniale*, s. 26–7.

Další informace, které můžeme z matriky získat, je ukončení působnosti jednotlivých členů. Máme zde hned několik způsobů, proč došlo k ukončení aktivního členství daného schlaraffika – dobrovolné vystoupení, vyškrtnutí, úmrtí.¹⁴⁷ Celkově u 36 schlaraffiků je uvedena poznámka o vystoupení ze spolku. Zajímavé je, že velká část z nich opustila spolek 12. října roku 1891, tedy sedm měsíců po jeho založení.¹⁴⁸ Co vedlo členy k hromadnému opuštění spolku? Došlo k nějaké rozepři mezi jednotlivými členy? Zvláštní také je, že se vždy jedná o rytíře, kteří se stali rytíři již při založení spolku. Fungovali snad tito členové jen jako mentoři, než byli nováčci řádně vycvičeni a mohli převzít otěže? Přešli tito rytíři do nějakého nově založeného spolku?¹⁴⁹ Další tři členové byli z Komotovie vyškrtnuti na základě paragrafu číslo 44¹⁵⁰ schlaraffského zrcadla, a to po šesti za sebou jdoucích neomluvených absencích.¹⁵¹ Dále se v matrice nachází informace o úmrtí některých členů. Během aktivní doby matriky se členové rozloučili s 27 spolustolovníky.¹⁵²

3.1.3. Prezenční kniha?

Poslední knihou je kniha v modro–žlutém provedení. Desky jsou děleny pokosem. Na první straně na nás vykoukne kulaté razítko, uprostřed s výrem a po obvodu nápis *Schlaraffia * Komotovia*. Do knihy bylo zapisováno od 26. ledna 1891 do 15. února 1904. Vzhledem k tomu, že spolek fungoval až do roku 1938, je zde možnost, že existovala ještě jedna kniha, kam byla zapisována následující zasedání. V tomto pramenu můžeme sledovat jednotlivá zasedání (*Sippung*) a konání důležitých událostí, jako byl například Burgfrauenabend, který se v Komotovii konal poměrně pravidelně, a to v listopadu, lednu, únoru a dubnu. Jednalo se o setkání, na které byly pozvány také ženy a dcery schlaraffů, aby viděly, co jejich muži po večerech dělají. Celkově je v knize poznamenáno 38 těchto oslav. Dále zde máme slavnostnější zasedání, první schůzce v měsíci neboli *Schlaraffiade*, na které chodili rytíři v plné zbroji, ověšení všemi svými řády, a řešili důležité záležitosti týkající se fungování spolku, nebo zasedání na konci roku *Schlussippung*,¹⁵³ kde se volili noví úředníci pro další rok.¹⁵⁴ V knize je zaznamenáno také pět Stiftungsfestů neboli oslav výročí zasedání. Poslední z nich uvedené v knize se konalo 10. března 1902 a je označené jako jedenácté, což odpovídá 11. výročí od

¹⁴⁷ ZIEGENHIRT, C., ed., *Schlaraffen – Spiegel und Cermoniale*, s. 31–6.

¹⁴⁸ Celkově 15 schlaraffiků opustilo spolek. Několik dalších odešlo o pár dní později.

¹⁴⁹ S tímto datem se však nepojí založení dalšího spolku v blízkém okolí spolku Komotovia.

¹⁵⁰ Později se číslo paragrafu změnilo, jak přibývala další pravidla.

¹⁵¹ ZIEGENHIRT, C., ed., *Schlaraffen – Spiegel und Cermoniale*, s. 31–32.

¹⁵² Schlaraffia měla svou slavnost za mrtvé, *Trauersippung* či *Ahallafeyer*.

¹⁵³ SCHEERER, H., *Was alle*, s. 27.

¹⁵⁴ Schlaraffici mají jen dvě roční období – léto (*Sommerung*) a zimu (*Winterung*). Rok (*Jahrung*) začínal v zimě, která začínala v říjnu. Léto potom trvalo od 1. května do 30. září. Rok je takto posunutý, protože Schlaraffie byla založena v říjnu a vše se od jejího založení odvíjí. Viz HLAVNIČKOVÁ, K., *Jak na sebe*, s. 45.

založení spolku. Zvláštní je, že v knize nejsou zaznamenány všechny tyto oslavy, ale pouze pět z nich, což svědčí o nepravidelnosti, s jakou byla jednotlivá zasedání zapsána.

Jednou z nejdůležitějších událostí spolku bylo pasování na rytíře. Zapsáno bylo celkově osm těchto výjimečných událostí, a to 18. dubna 1892, 4. dubna 1893,¹⁵⁵ 3. března 1894,¹⁵⁶ 17. dubna 1894,¹⁵⁷ 30. března 1895,¹⁵⁸ 20. dubna 1896,¹⁵⁹ 8. března 1898¹⁶⁰ a 13. března 1899¹⁶¹. Pokud tyto informace porovnáme s matriční knihou, zjistíme, že to nebyla jediná pasování, která se konala.

Podíváme se nyní blíže na jedno z pasování ze dne 18. dubna 1892, kdy byli dle matriky přijati tři noví rytíři, a to *Colombo der Annabestenfresser*, alias Friedrich Tauber, s nímž se setkáváme již na začátku knihy. Tento finanční úředník se účastnil prvních jednání spojených se založením spolku, při němž se stal panošem č. 4, sedm měsíců na to byl přijat za zemana jako Friedel. Písař dále zapsal informaci, že po roce 1892 se stal rytířem také v říši v Chebu, Litoměřicích, Liberci a ve Vídni. Se stejným vývojem se setkáváme u dalších dvou nových rytířů, a to *Monopol am Grenzwall*, neboli Josefa Löfflera, který byl mimo jiné velmi aktivní jakožto zapisovatel do výše popsané pamětní knihy spolku, a Karla Boczka, alias *Schreck der Reim dick oder-*. Všichni tři zmínění byli pasováni rytířem *Fridoil der unheimliche Schweiger* neboli advokátem Adolfem Friedelem, který v té době byl hlavním předsedou spolku a rytířem byl již od jeho založení.

Některá tato zasedání byla spojena s *Ordenfestem*, tedy udělením řádů jednotlivým členům, či s výročním zasedáním. Schlaraffia měla velké množství řádů, odznaků a vyznamenání. Nejvyšším řádem byl řád *Aha*, který náležel úřadujícímu předsedovi, pro dlouholeté členy měl spolek řád *Ursippeorden*, který mohl být udělen členovi staršímu sedmdesáti let, jenž nevynechal setkání posledních pět let, mladší členové si ho zasloužili při

¹⁵⁵ Další pasování zaznamenané v knize je ze 4. dubna 1893, kdy podle matriky přibylo ve spolku pět nových rytířů. Mezi nimi i například Friedrich Köppner, o kterém se zmiňujeme níže.

¹⁵⁶ Podle matriky byl tohoto dne přijat pouze Robert Brand.

¹⁵⁷ Obchodníku Robertu Brandovi (*Bob der Pakeo mit den Wespe*) trvalo dva roky, než vyšplhal z pozice panoše č. 10 na rytíře, ale nakonec se mu to 3. března povedlo. Podle matriky byl toho dne přijat jako jediný, stejně tak u 17. dubna je zapsáno pouze jedno jméno, a to učitele na měšťanské škole pana Rudolfa Dija (*Finkenschlag der Galante*).

¹⁵⁸ Podle matriky přijato 6 rytířů, jednalo se o panoše č. 15 až 20.

¹⁵⁹ Pasování čtyři rytíři (panoši č. 22 až 25).

¹⁶⁰ Tento rok byl, co se týče pasování rytířů, velmi plodný. Celkem šest pánů se mohlo pyšnit novým titulem (panoši č. 34 až 39).

¹⁶¹ Pod tímto datem přijetí je zapsán v matrice pouze jeden rytíř – *Blasmundi die Signalwurzten* Franz Fischer, který byl aktivním členem spolku až do roku 1923 a poté odchází do Karlových Varů a je zapsán jako schlaraff na cestách.

pravidelné účasti v délce dvaceti pěti let.¹⁶² Takovým řádem se podle matriky pyšnil například Josef Taud, alias *Bibesco der musikalische Seeräuber*, který se stal rytířem již při založení spolku a řád získal v roce 1916 za jeho pravidelné docházení posledních 25 let. Bohužel v tom samém roce zemřel. Nelze však zjistit, zda dostal tento řád posmrtně, či ještě za jeho života, jelikož u řádu není uvedeno úplné datum obdržení, pouze rok. V matrice se setkáváme s nejrůznějšími řády, kterými byli jednotliví schlaraffici obvěšeni. Nejčastěji se jedná o čestné řády (*Eheorden*) udělované různými přátelskými říšemi, převážně z Teplitze, Prahy, Saazie, *Hausorden* a další jiné řády, kteří si členové vymysleli a následně udělovali mezi sebou, nebo návštěvníkům říše.

Setkáváme se také se slavnostmi, jež nebyly tak veselé. Sloužily k rozloučení se s některým z členů. Byly označeny jako *Trauersippung*. Například 23. dubna roku 1901 se konalo setkání za zemana Joska, nebo 27. ledna 1897 za rytíře Sola (*Solo mit dem Chore – Franze Schöffla*), který dle spolkové matriky zemřel 25. ledna téhož roku. Nesmíme také zapomenout na Uhubaumfest, jež se konal v prosinci a sloužil k oslavě Vánoc.

Původní premisou Jiřího Kopicy bylo, že se jedná o prezenční knihu.¹⁶³ Toto tvrzení však nemohu podpořit. Prvních několik setkání v období, než byl spolek uznán říší, nese skutečně podpisy členů spolku. Jedná se o prvních sedm setkání.¹⁶⁴ Setkáváme se zde se jmény jako Karl Boczek (pozdější rytíř *Schreck der Reim dick oder-*), Josef Löffler (rytíř *Monopol am Grenzwall*) nebo Friedrich Tauber (čili *Colombo der Annabestenfresser*). Obsah knihy se ale dále mění. Pramen dle mého názoru neměl funkci sledování prezenze členů, protože u některých setkání nejsou žádná jména zmíněná (nikdo není podepsaný). Posléze se setkáváme i s tím, že jména vepsaná do knihy jsou jmény různých poutníků či návštěvníků. Označila bych tuto knihu spíše za záležitost pamětní, nikoli prezenční, za jakýsi památník (*Erinnerungsbuch*). Setkáváme se zde s různými návštěvníky, především z okolních říší (Žatec, Karlovy Vary, Ústí nad Labem, Teplice...), ale i z těch vzdálenějších (například návštěva z Vídně, Štýrského Hradce, Drážďan). Také zde najdeme jména, u kterých je poznamenáno označení *Pilger* či *Prüfling*, což se pojí s fungováním spolku. Poutník (*Pilger*) byl hostem nějakého rytíře a projevil zájem o daný spolek. *Prüfling* byl takový návštěvník, který byl zkoušen, zda je hodný stát se členem spolku. Co se týče datace, první zaznamenané zasedání je však až v pořadí druhé (2. *Sippung*), které proběhlo 26. ledna 1591 [1891]. Setkání, které je poté označeno opět jako

¹⁶² ZIEGENHIRT, C., ed., *Schlaraffen – Spiegel und Cermoniale*, s. 47–8; HLAVNIČKOVÁ, K., *Jak na sebe*, s. 41–2.

¹⁶³ KOPICA, J., *Archivní dokumentace*, s. 20.

¹⁶⁴ Dvě setkání nejsou poznamenána, a to první a třetí setkání.

1. *Sippung*, proběhlo 7. března 1591, což je dle stammrollí bráno jako oficiální vznik říše. A setkání je nadepsáno jako: *1. Sippung der Colonia Komotovia*. Poslední zasedání zapsané v knize je z 15. února 1904. Zasedání probíhala od října do dubna. Bylo to takto nastavené nejdříve z toho důvodu, že většina členů byli umělci, kteří během léta byli na cestách, protože divadlo v létě nehraje a soubory cestují a vystupují na různých místech, proto by se členové pravidelných setkání nemohli účastnit. A říjen je měsíc založení Schlaraffie, proto rok výra začíná tímto měsícem.¹⁶⁵

3.1.4. Korespondence spolku

Dále se v archivu nachází korespondence spolku. Můžeme zde nalézt okolo 600 různých pohledů, korespondenčních karet a jiných poštovních zásilek. Co se týče datace pohybujeme se zhruba mezi lety 1890 až 1933. S jistotou to nelze určit, protože ne všechny písemnosti mají uvedené datum a některá poštovní razítka jsou velmi nečitelná. Můžeme však konstatovat, že tato datace odpovídá fungování spolku.

Mezi nejčastější zásilky patřily různé pohledy či dopisnice, kde jednotliví členové posílají své pozdravy. Nejedná se o dlouhé texty. Většinou je zde zmíněný pozdrav předsedovi spolku a jeho členům, přání mnoha zdraví a brzkého setkání. Můžeme si všimnout, že členové spolku byli velcí výletníci. Jednu třetinu korespondence tvoří právě pohledy z různých míst, která schlaraffici navštívili. Setkáváme se zde i s pohledy z hradů jiných spolků,¹⁶⁶ jako například *Iglavia* (Jihlava), *Pontana* (Most), *Cracovia* (Krakov), *Grazia* (Štýrský Hradec), *Oppavia* (Opava). Zajímavé je, že se tyto pohledy pojí také s podpisy jednotlivých členů, což opět dokládá přátelské vztahy, které jednotlivé říše mezi sebou měly. Často se setkáme s korespondencí, kde schlaraff děkuje za milou návštěvu a příjemně strávený čas se svými bratry. A informuje o šťastném návratu domů.

Další korespondence se týká různých záležitostí v chodu jednotlivých říší, například o změně funkcí a jmenování nového předsedy spolku (například v Berolině/Berlin v roce 1892, či v Hale Saxonum/Halle v roce 1901), nebo pozvánky na různá setkání (například do Litoměřic v roce 1903 na jejich 28. *Burgsippung*, nebo do Lipsie na čtvrtroční *Stiftungsfest*). Zajímavé jsou například korespondenční karty od Franze Veniera z firmy *Venier & Co.*, který se pravidelně omlouvá, že nemůže přijít na setkání, protože mu do toho něco přišlo, například přijel nákupčí z Anglie. Máme tady celkově pět omluvenek z let 1903 až 1907. Podle matriky byl Venier členem spolku od 4. dubna 1901 (dříve také členem pražského spolku) a rytířem se

¹⁶⁵ SCHEERER, H., *Was alle*, s. 28; HLAVNIČKOVÁ, K., *Když se psalo*, s. 9.

¹⁶⁶ Ukázka pohlednice z hradu říše *Reichenbergia*, viz Příloha č. 41.

stal v roce 1902. Jeho rytířské jméno je *Steig vom Bügel*. Podle stamrolí byl aktivním členem až do roku 1909.¹⁶⁷ Jednalo se asi o bratra/syna? Karla Veniera ředitele porcelánky. A v neposlední řadě jsou tu lístky z fronty. Máme zde fotografie členů spolku ve fešáckých uniformách a stesky po domově a spolku. Nejčastěji je korespondence adresována kancléři spolku, jako například Friedrichu Köppner alias *Singhold der Burgfrauenadvokat*, Ferdinandu Uwira alias *Benzin der Flüchtige* či Heinrichu Patzollovi alias *Arnandese der Farchterliehe*.

¹⁶⁷ *Allschlaraffische Stammrolle a. U.* 49–50. Prag: Verlag Allschlaraffischer Veröffentlichungen, [1908/9]. S. 218.

4. Představení jednotlivých říší

Tato práce se zabývá spolky v severozápadních Čechách. Musíme si uvědomit, že právě tyto spolky měly velmi silné napojení na sousední Sasko, a právě spolek *Lipsia* (Lipsko) byl mateřskou říší naší linie spolků.¹⁶⁸ Jednalo se o jednu z prvních dceřiných říší, které se začaly šířit od *Allmutter Pragy*. Jejím zakládajícím rytířem byl baletní mistr Václav Reissinger neboli *Huppel di Hax* původně jeden z otců zakladatelé pražské pobočky. Nadále bude řeč o těchto říších: *Teplitia* (1880 v Teplicích), *Ostia* (1885 v Ústí nad Labem), *Saazia* (1889 a 1931 v Žatci), *Komotovia* (1891 v Chomutově), *Pontana* (1905 v Mostě), *Castellum Albiense* (1896 v Litoměřicích) a *Porta Bohemiae* (1920 v Děčín-Podmoklech).¹⁶⁹

Bude nás zajímat, kdo byli členové těchto spolků či jaký význam měli ve veřejném životě, např. zda zastávali nějaké důležité funkce v rámci města.? Setkáme se mezi členy spolku se starosty, radními či vysokými úředníky, nebo vznešenost takového úřadu nedovolovala těmto osobám vstoupit do recesistického spolku? Budou vznikat tyto spolky z prostředí divadelního, jako tomu bylo v Praze, nebo otěže převezmou osoby z jiných oblastí působnosti? Bude znamenat, že pokud jsem členem humoristického spolku, nemohu být členem vážené společnosti, jako byli například ostrostřelci, či turnéři?

4.1. Teplice

Spolek s názvem *Teplitia* byl založen 28. února 1580 [1880] jako 14. spolek,¹⁷⁰ jehož mateřskou říší byla *Lipsia*.¹⁷¹ Jejich hrad nejdříve nesl jméno *Eberburg*. Členové spolku se scházeli na několika místech.¹⁷² Například v letech 1896–8 ve čtvrtek v zámecké zahradě, kde používali salonek I. Po roce 1899 se přesunuli do spolkového domu (*Vereinhaus*) v *Lindenstrasse 254*¹⁷³ a přejmenovali jej na *Rapsburg*¹⁷⁴ na počest čestného rytíře *Rapse der GroÙe*, neboli Edmunda Eichlera obchodníka z Praha, zakladatele *Allmutter*.¹⁷⁵ Okolo roku 1933 zasedali v hotelu *Sachsen* na *Bahnhofstrasse 232*. Barvy říše byly modrá, červená

¹⁶⁸ Kromě *Pontany* (Mostu), který vycházel z říše *Berolina* (Berlín).

¹⁶⁹ HLAVNIČKOVÁ, K., *Když se psalo*, s. 19, 86–103; KRSEK, M., *Rytíři*, s. 159, 163.

¹⁷⁰ Jak poznamenal rytíř Dalai Lama v kronice říše, *Teplitia* byla založena rovnou jako říše, nikoli kolonie, jelikož pravidlo o vzniku kolonií a jejich schvalování vzešlo až z koncilu konaném v roce 1883. Viz RMT, *Chronik*, s. 9.

¹⁷¹ Zakladatelem říše podle kroniky je rytíř *Skato der Schellenwenzel* z říše *Lipsia*, který byl hercem v teplickém divadle. Vlastním jménem Karl Löwe. Díky tomu patří mezi čestné schlaraffy říše.

¹⁷² Viz RMT, *Chronik*, s. 65–72.

¹⁷³ Nedaleko nové židovské synagogy, která již neexistuje, stojí dům, jež byl později přejmenován jako *Lipový dvůr*, postavený v roce 1898 architektem Maxem Loosem v novobarokním stylu. Vznikl z původní lázeňské jídelny stojící vedle restaurace *Weilburg*. ZYKMUND, Jan et al. *Teplitz-Schönau. No. 2. Krupskou branou do Šanova*. Vydání první. Praha: Europrinty, spol. s.r.o., 2014. ISBN 978-80-905175-9-2. S. 114–123.

¹⁷⁴ Pohled do hradu říše, viz *Příloha č. 20*.

¹⁷⁵ Stalo se tak v roce 1898. Viz RITTER NATURALIST, ed. *Chronica Allschlaraffiae*, s. 189.

a žlutá.¹⁷⁶ Co se týče erbu, jedná se zřejmě o napodobeninu turnajového německého štítu ze 16. století, čtvrceného na čtyři stejná pole, se středním štítkem v podobě erbu Allmutter Prahy, první pole černé s čuníkem,¹⁷⁷ druhé modré se dvěma objímajícíma se rukama držícíma poháry (znak přátelství), třetí modré pole s harfou, malířským štětcem a paletou a divadelní maskou odkazující na lásku k umění a čtvrté pole s rytířem na cestách nesoucím prapor.

Členská základna této říše byla velmi bohatá. V některých letech dosahovala až 87 schlaraffů.¹⁷⁸ Poslední pořadové číslo panoše uvedené ve stammrollích je 203, což znamená, že do říše vstoupilo minimálně 203 osob z pozice poutníka. Některé osoby dosáhly až rytířských stavů, jiné ze spolku odešly během roku. Pokud projdeme jednotlivá jména, zjistíme, že ve spolku podle stammrollí je zapsáno zhruba 334 lidí, což by poté znamenalo, že dalších cca 200 osob přišlo do Teplitie z jiného spolku, kde již dosáhli zemanských či rytířských hodností a tyto tituly byly poté přenosné mezi jednotlivými říšemi.¹⁷⁹ Mezi členy teplické říše se můžeme setkat s lékaři, obchodníky, advokáty, továrníky, ale také herci, dirigenti či řediteli divadla. Ráda bych zmínila alespoň některé osobnosti, které vystupovali v rámci spolku a nastínila jejich příběh.¹⁸⁰

4.1.1. Divadlo

Schlaraffia při svém vzniku vzkvétala ve společnosti umění – lidí z divadelní branže.¹⁸¹ V Teplicích se původně hrálo v zámeckém divadle rodiny Clary-Aldringen. Především v lázeňské sezóně však prostory tohoto divadla nevyhovovaly, proto se začaly v 70. letech objevovat názory, že Teplice potřebují své vlastní kamenné divadlo. V roce 1874 bylo divadlo, situované na kraji zámeckého parku, slavnostně otevřeno a mělo dokonce i vlastní orchestr, což nebývalo zvykem.¹⁸² Mezi teplickými schlaraffiky se setkáváme se 24 herci mezi rytíři, dalších

¹⁷⁶ *Stammrolle der Schlaraffenreiche des Erdballes: 1598*. Prag: Verlag der Schlaraffia, [1897]. S. 41.

¹⁷⁷ Čuník odkazuje na teplickou pověst o objevení léčivých pramenů. Pasáček vepřů měl velmi nemocné prase, chtěl ho nechat utratit, ale prase se najedou uzdravilo. Zjistil, že to bylo díky bahně, ve kterém leželo, vyvěral zde totiž pramen. Pasáček o této skutečnosti informoval svou vrchnost. VALTA, Vladimír – ŠTEFFL, Jindřich – RUJBROVÁ, Karin. *Původní pověsti z Teplicka a Bilinska*. Teplice: Regionální muzeum v Teplicích, 2019. ISBN 978-80-85321-83-8. S. 67–70; ZYKMUND, Jan et al. *Teplitz-Schönau. No 1. Lázeňskou branou na Královskou třídu*. Vyd. I. Břeclav: Europrinty, 2012. ISBN 978-80-905175-2-3. S. 117.

¹⁷⁸ Jednalo se o anno Uhui 66/67, tj. 1925/26. Z tohoto počtu bylo 8 rytířů nositelů funkce, 65 rytířů, 3 na odpočinku, 8 zemanů a 3 panoši.

¹⁷⁹ Dochované fotografie členů říše Teplitia, viz *Příloha č. 13*.

¹⁸⁰ Pro lepší přehlednost jsem rozdělila osobnosti do několika kategorií dle povolání (oblasti zájmu).

¹⁸¹ Podle kroniky působilo v prvním roce 12 herců z 28 *Sassen*, 1883/4 14 herců z 38 zasedajících, 1884/5 13 herců z 34 členů, 1885/6 12 herců z 34 zasedajících, což odkazuje na to fakt, že původní říše vznikaly z popudu divadelníků, jako tomu bylo v Praze. Viz RMT, Chronik, s. 29.

¹⁸² KILIÁN, J., et al., Teplice, s. 223–224; POSPÍCHALOVÁ, Dana. *První Městské divadlo v Teplicích v letech 1874–1878, aneb Pýcha města i jeho obyvatel: Das erste Stadttheater in Teplitz in den Jahren 1874–1878, oder Der Stolz der Stadt und ihrer Bewohner*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2005. ISBN 80-7044-

10 z nich nikdy nedosáhlo rytířského stavu a většinou zůstali ve stavu panoše. Bylo to snad způsobeno jejich stylem života? Nechtěli dodržovat daná pravidla, pravidelně chodit na setkání? Nebo si nechtěli hrát na rytíře, když hraní bylo jejich živobytím? Je také možné, že změnili místo působení, proto ve spolku jejich jméno nadále nefiguruje.

Mezi členy najdeme i režiséry působící v divadle, jako například rytíř *Copist die Großschnautze* (1899–1904),¹⁸³ vlastním jménem Julius Sterbinger, vrchní režisér městského divadla, s ním zřejmě spolupracující Otto Felden, čili *Boxl der Aschmaseppel* (1900–1902), který je v registrech označen jako režisér městského divadla; rytíř *Paris der streghafte Heschlacher* neboli Fritz Müller, který působil nejen jako herec, ale také režisér. Dále zde máme ředitele divadla, v době působení spolku celkově čtyři – A. C. Lechnera, čili *Moltke der Schweigsame*,¹⁸⁴ který zastával několik let funkci čestného předsedy;¹⁸⁵ Paula Blasela, *Deutschmeister der Unwiderstehliche*,¹⁸⁶ v letech 1896–7 oberschlaraff; a Karl Richter neboli *O'Leander Mare*,¹⁸⁷ jež však za svého působení ve spolku nedosáhl žádného z úřadů; jako poslední Walter Borchert, rytíř *Flamingo der Tönerbanner*.

4.1.2. Architekti, stavitelé a výtvarní umělci

S nárůstem počtu obyvatel v 19. století rostla také stavební činnost. Mezi členy teplické říše najdeme hned několik architektů podílejících se na této změně. Architekt Josef Seiche, rytíř *Marmorino das Burgheimchen*,¹⁸⁸ byl majitel sochařské a kamenické firmy, která se podílela na několika realizacích na Teplicku, a to na kostele Nejsvětějšího Srdce Páně, chloubě Trnovan, postaveného v letech 1907–1909 v neogotickém stylu, a poté na kostele Neposkvrněného početí Panny Marie v Dubí, kde probíhala stavba v letech 1896 až 1906. V letech 1866 postavil pomník v Lázeňském sadu teplickým vojákům padlým v bitvách v letech 1848–1866,¹⁸⁹ v roce 1894 poté Pomník válečníkům. Jeho firma měla v roce 1911 okolo 150 kameníků a štukatérů. Sám zřejmě navrhl budovy dílny, stáje a rodinný dům.¹⁹⁰ Josef Seiche působil ve spolku od roku

717-6. S. 20, 21, 36, 38; FILIPEK, Dana. Teplický divadelní svět v letech 1874–1919, aneb Retrospektivní pohled do zákulisí vybraných divadelních vedení. In: *Zprávy a studie Regionálního muzea v Teplicích*. Svazek 28. Teplice: Regionální muzeum v Teplicích, 2008, s. 207–220. ISSN 1211-8257. S. 207–8.

¹⁸³ Kopista, velký frňák – odkaz na jeho vzezření?

¹⁸⁴ Moltke málo mluvný.

¹⁸⁵ A to v letech 1881–1884, poté jako rytíř. V roce 1890 je poznamenán jako rytíř na cestách, i když není uvedeno, kde zrovna pobývá, a poté jeho cesta ve schlaraffské historii mizí.

¹⁸⁶ Německý mistr neodolatelný – odkazovalo toto jméno snad na jeho zálibu v ženách?

¹⁸⁷ Oleandr mořský.

¹⁸⁸ Mramor, hradní puška.

¹⁸⁹ Pomník byl stržen v roce 1948.

¹⁹⁰ HANZLÍK, Jan, ed. *Teplice: architektura moderní doby 1860–2000: Teplitz: Architektur der modernen Zeit 1860–2000*. Ústí nad Labem: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ústí nad Labem, 2016. ISBN 978-80-85036-66-4. S. 39; KILIÁN, J., et al., Teplice, s. 235, 369; BUREŠ, Jiří – PAVLÍKOVÁ, Marta. *Tatičku*

1903 až do roku 1932. V letech 1910–13 měl funkci kancléře říše, nesl titul erbovního schlaraffika a také pračlena.

Obrázek 2: Sochařská a kamenická firma Josef Seiche¹⁹¹

Fritz Jacobi, neboli *Archi-teckel der Ohropazifist*, byl členem spolku v letech 1922–1937, ale nezastával žádnou funkci. Během svého působení v Teplicích se zapojil do několika soutěží, jako například do urbanistické soutěže na přestavbu centra v roce 1933, kterou však nakonec vyhrál Hans Richter z Drážďan. O přestavbě židovské čtvrti se jednalo již od konce 19. století, jelikož byla blízko centra a podle radních nebyla vábná ani očím, ani nosu. Navíc zde byla velmi komplikovaná dopravní situace, kterou bylo také nutné vyřešit. Dosud stojící stavbu Fritze Jacobiho můžeme najít v dnešní ulici Jiřího Wolkera. Jedná se o bytový dům z roku 1930 ve stylu funkcionalismu, kterou však nakonec zřejmě dokončil stavitelé Rieger a Jankowski, jelikož se Jacobi nepohodl s radními.¹⁹²

vrat' se k nám! 2: Pomníky velké války na Chomutovsku, Mostecku a Teplicku. Ústí nad Labem: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ústí nad Labem, 2020. ISBN 978-80-85036-75-6. S. 40.; VALCHÁŘOVÁ, Vladislava – BERAN, Lukáš – ZIKMUND, Jan, eds. *Industriální topografie: Ústecký kraj průmyslová architektura a technické stavby.* Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2011. ISBN 978-80-01-04833-7. S. 79; HÁJKOVÁ, Ludmila – SPÁLA, Radek. *Teplické skoky časem. Teplice Jumps Through Time. Teplitz im Wandel der Zeiten.* Vyd I. Ústí nad Labem: Foto studio H, 2008. ISBN 978-80-902349-6-3. S. 84–5; ZYKMUND, Jan et al. *Teplitz-Schönau. No 3. Lesní branou do Trnovan a Řetenic.* Vyd. I. Břeclav: Europrinty, 2016. ISBN 978-80-906336-1-2 1. S. 208–9.

¹⁹¹ ZYKMUND, J., et al., *Teplitz-Schönau. No 3*, s. 209.

¹⁹² HANZLÍK, J., ed., *Teplice*, s. 166; Soutěžní návrh na přestavbu centra v roce 1933. In: *Teplice//Teplitz* [online] [vid. 10. 10. 2022]. Dostupné z: <https://teplice-teplitz.net/stavby/karta/nazev/78-soutezni-navrh-na-prestavbu-centra-1933-i-cena>.

Architekt Reinhold Blaschke ml. (1885–po roce 1945) zdědil své nadání po svém otci (Reinhold Blaschke st., 1853–1912),¹⁹³ který původně byl úředníkem teplické banky *Beer Perutz*. Ve svých třiceti letech se však rozhodl stát stavitelem, vystudoval v Mnichově a velmi rychle se dostal mezi největší teplické stavební podnikatele. Společně se svým synem přestavěli *Hotel de Saxe* na hlavní třídě v neoklasicistním stylu a přidali křídlo do Husitské ulice. Neoklasicismu se Blaschke mladší držel u většiny svých staveb, výjimku tvoří stavba dvou „alpských“ vil na Šanově a poté jeho vlastní vila na Kmochově stezce, které má připomínat venkovský anglický styl. Večery v letech 1920 až 1938 trávil ve společnosti schlaraffiků. V rámci říše nezastával žádnou funkci.¹⁹⁴

Obrázek 3: *Hotel de Saxe*¹⁹⁵

Dlouholetým rytířem¹⁹⁶ byl také trnovanský stavitel Wilhelm Palme (1853–?), rytíř *Kategorie das getreue Leibgepein*,¹⁹⁷ stavěl domy ovlivněné *Heimatstile*, které bychom našli v dnešní Šafaříkově ulici. Celá tato řada domů byla nazývána Palmekolonie. Nesmíme také zapomenout na jeho vlastní vilu v ulice Karla Čapka 1386, která nese všechny prvky jeho

¹⁹³ Jako rodinné, ale i pracovní místo vznikl dům *Landhaus* v ulici Pod Doubravkou 1230. Tento psedorokokový dům vzbudil kritiku mezi tehdejšími architekty pro svůj až příliš přebujelý styl. Viz HANZLÍK, J., ed., *Teplice*, s. 24; ZYKMUND, J., et al., *Teplitz-Schönau. No 2*, s. 291.

¹⁹⁴ HANZLÍK, J., ed., *Teplice*, s. 325; Reinhold Blaschke ml. In: *Ústí//Aussig* [online] [vid. 10. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.usti-aussig.net/autori/karta/jmeno/358-reinhold-blaschke-ml>; Reinhold Blaschke st. In: *Ústí//Aussig* [online] [vid. 10. 10. 2022]. Dostupné z: <https://teplice-teplitz.net/autori/karta/jmeno/74-reinhold-blaschke-st>.

¹⁹⁵ ZYKMUND, J., et al., *Teplitz-Schönau. No 2*, s. 291.

¹⁹⁶ Mezi členy spolku ho nalezneme v letech 1900–1938. Byl také majitelem šachty.

¹⁹⁷ Kategorie věrných muk.

osobitého stylu – romantizující styl s iluzorním hrázděním, věžičkami a štíty s inspirací v Heimatstil, či činžovní domy v Jankovcově ulici č. 573 a 1456.¹⁹⁸

Jedním z mnohých fotografických salónu ve městě byl i Fotografický umělecký ústav v dnešní ulici 28. října, založený v roce 1900 Josefem Florianem Fuhrem, rytířem *Papilio der Entomologe*,¹⁹⁹ který působil ve spolku v letech 1920–1928. Jeho ateliér poté v roce 1920 přezval Georg Fuhr a po něm jeho zeť Erwin Lennert.²⁰⁰

4.1.3. Průmyslníci a obchodníci

Vznik říše je zřejmě spojen také s událostmi probíhajícími od druhé poloviny 19. století, kdy došlo k velkému zprůmyslnění severozápadních Čech, často spojeným s hnědouhelnou pávní rozkládající se na tomto území. Tím došlo i k přílivu obyvatelstva, a to nejen dělnického, ale také se rozrostla vrstva průmyslníků, továrníků a obchodníků. Činní byli i členové teplické židovské obce,²⁰¹ kteří se dříve spíše zabývali obchodem. Nyní zakládají velké podniky, čemuž napomohlo zrovnoprávnění židovského obyvatelstva v roce 1849 a následné nabytí práv vydáním prosincové ústavy v roce 1867.²⁰² Vznikaly tak textilní, sklářské, strojírenské, keramické a potravinářské podniky, které měly velmi často celosvětový ohlas.²⁰³ Nesmíme zapomenout na důležitou úlohu železnice v této době.²⁰⁴ O jejím vybudování se začalo mluvit od poloviny 19. století a je spojena právě s nárůstem těžby v této oblasti. Komise zabývající se výstavbou byla se skládala z významných osobností teplicko-ústeckého regionu.²⁰⁵

¹⁹⁸ HANZLÍK, J., ed., *Teplice*, s. 14, 65–66, 111, 186, 335; Wilhelm Palme. In: *Teplice/Teplitz* [online] [vid. 9. 10. 2022]. Dostupné z: <https://teplice-teplitz.net/autori/karta/jmeno/40-wilhelm-palme>; ZYKMUND, J., et al., *Teplitz-Schönau. No 2*, s. 334, 357.

¹⁹⁹ Motýl entomolog.

²⁰⁰ BUDINSKÁ, Jitka. *Fotografie ze starých teplických ateliérů*. Teplice: Krajské muzeum, 1990. ISBN 80-85321-00-9. S. 58–59.

²⁰¹ Představení teplické židovské obce, viz *Příloha č. 22*.

²⁰² V roce 1870 bylo v Teplicích okolo deseti tisíců obyvatel, z toho 1 280 Židů, což je trojnásobný nárůst oproti 40. letům, kdy ve městě žilo okolo 400 až 500 Židů. Viz WANIE, Paul. *Geschichte der Juden von Teplitz*, Kaaden: Verlag Vinzenz Uhl, Buchhandlung 1925. S. 95; KILIÁN, J., et al., *Teplice*, s. 198, 204; WALTER, Ilse Marie. *Teplitz-Schönau – Kur- und Industriestadt? Eine nordböhmische Kleinstadt in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts*. München: GRIN Verlag GmbH, 2007. ISBN 978-3-638-70015-3. S. 6–8.; BUDINSKÁ, Jitka – ŠPIČKA, Dušan. *Teplice: malá historie salónu Evropy*. Vyd II. Teplice: Regionální muzeum v Teplicích, 2007. ISBN 978-80-85321-52-4. S. 13; BURGEROVÁ, Lenka – SPÁLA, Radek. *Židé v Teplicích – 600 let historie*. Vyd I. Teplice: Jan Zykmond, 2014. ISBN 978-80-905175-6-1. S. 20, 31; VILÍM, Karel. *Židovská náboženská obec a teplické lázně v 16.–19. století*, In: *Zprávy a studie. Svazek 26*. Teplice: RMT, 2006, s. 213–220. ISBN 80-85321-44-0. S. 219–220; WANIE, P., *Geschichte der Juden*, s. 52.

²⁰³ BOUŠKOVÁ, Pavlína et al. *Židovské osobnosti Teplicka. Jewish personalities of Teplice region. Isim jehudiim bamachoz Teplice*. Vydání I. Teplice: Ulpan Teplice, 2019. ISBN 978-80-270-6981-1. S. 36–7; KILIÁN, J., et al., *Teplice*, s. 197–198, 218; VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZYKMUND, J., eds., *Industriální topografie*, s. 73. V roce 1866 fungovaly pouze čtyři továrny, ale již v roce 1880 31 podniků, viz KILIÁN, J., et al., *Teplice*, s. 218.

²⁰⁴ Mezi členy teplické říše najdeme hned několik úředníků dráhy, inspektora a také přednostu stanice.

²⁰⁵ Původně vznikla teplicko-ústecká dráha v roce 1858, později byla prodloužena do Duchcova (1867), vlak v roce 1871 mohl dojet až do Podmokel a v roce 1874 byla zbudována dráha Trmice – Bílina. Viz KILIÁN, J., et

Jedním z prvních *oberschlaraffů* a zakládajícím členem²⁰⁶ nově vzniklé říše Teplitia byl *Modest der Schüchterne*,²⁰⁷ neboli Adolf Perutz (1824–1899). Mezi členy patřil i jeho synové Karl (*Carbo von der ewigen Teufe*,²⁰⁸ 1855–1928) a Ernst Perutz (*Ventil der Seetänzer*,²⁰⁹ 1851–1921) a jeho synovec Berthold Perutz (*Banko der Creditlose*,²¹⁰ 1845–1912). Perutzové²¹¹ patřili mezi starší teplické židovské rodiny. Jejich jména můžeme nalézt v seznamu židovských rodin z roku 1793. Jejich praděd Beer Perutz (1765–1851) vybudoval z malého rodinného podniku velmi úspěšný bankovní ústav, který potom převzali jeho potomci. Jeho syn Joachim Perutz (1793–1872), otec Adolfa, vedl bankovní ústav s tehdejšími názvem *Beer Perutz & Söhne*, a jeho syn nejdříve pokračoval v této tradici později se však stal poslancem Českého zemského sněmu za kurii obchodní a živnostenskou libereckého obvodu (1885–1899).²¹² Zasadil se o rozvoj hnědouhelného průmyslu a sám byl vlastníkem dolů a hutí Austria a Theresia. Adolf Perutz byl velmi aktivním členem teplické společnosti²¹³ – zasedal v městském a okresním zastupitelstvu, byl členem průmyslových společností, městského divadelního výboru, mecenášem Teplické muzejní společnosti. Patřil k zakladatelům německého tělocvičného spolku či dobrovolnického sboru hasičů. Co se týče aktivity v rámci *Schlaraffie* byl Perutz členem po celý život. Kromě let 1887 až 1889, kdy je zaspán jako běžný rytíř, zastával zároveň funkci předsedy spolku.²¹⁴ Náležel mu také titul

al., *Teplice*, s. 211, 222; BUDINSKÁ, J. – ŠPIČKA D., *Teplice*, s. 10–11; KOCOURKOVÁ, Květoslava – VILÍM, Karel. *Teplice*. Vyd. 1. Praha-Litomyšl: Paseka, 2009. Zmizelé Čechy. ISBN 978-80-7185-966-6. S. 35; GRISA, Miroslav. *Rudolfova huť v Dubí*. Dubí: Avirunion, 2006. ISBN 80-86971-15-5. S. 6; HERTL, David. 150 let provozu na trati z Ústí nad Labem do Teplíc. In: *České rozhlas Sever* [online]. 28. srpen 2017 [vid. 4. 8. 2022]. Dostupné z: <https://sever.rozhlas.cz/150-let-provozu-na-trati-z-usti-nad-labem-do-teplic-6833411>; ŠLAJSNA, Jiří – SETVÁK, Jan. *Mostecko 1918: vznik ČSR a provincie Deutschböhmen: 1918 Chomutov, Most, Louny: tři města, tři osudy*. Most: Oblastní muzeum, 2018. ISBN 978-80-906560-9-3. S. 8.

²⁰⁶ Podle kroniky bylo zakládajících členů celkem 25, viz: RMT, *Chronik*, s. 16–7.

²⁰⁷ V překladu zřejmě Skromný stydlín. V tomto případě si nejsem zcela jistá, zda jeho přízvisko odpovídá povaze daného člověka. Adolf Perutz, v této době 57letý, pozdější poslanec Českého zemského sněmu nemohl být přeci stydlín.

²⁰⁸ Uhlí z věčných hlubin.

²⁰⁹ Ventil, mořský tanečník.

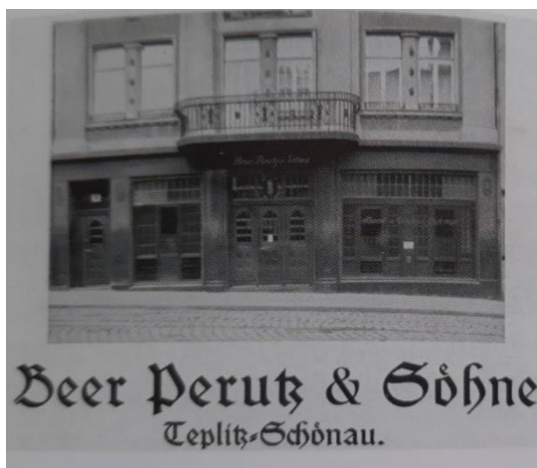
²¹⁰ Banko bez kreditu.

²¹¹ Podobizny rodiny Perutzů, viz *Příloha č. 14*.

²¹² Hlásil se k německým liberálům (Ústavní straně a později k Německé pokrokové straně)

²¹³ V roce 1881 u příležitosti 25. jubilea starosty Karla Uherra řekl: „*Když se dnes v Teplících rozhlédneme, uvidíme mnohé věci, které v nás vzbudí dojem, že již jsme ve velkoměstě.*“ Viz HANZLÍK, J., ed., *Teplice*, s. 16. Originál v *Das Jubiläum des Bürgermeisters. Teplitz-Schönauer Anzeiger*, 9. 11. 1881, s. 3.

²¹⁴ Většinu doby působil jako předseda spolku (*oberschlaraffe*), v letech 1884 jako kancléř, 1885 *junkermeister*.

Obrázek 4: Bankovní ústav Beer Perutz & Söhne

hraběte a pračlena říše (*Ursippe*). Jeho syn Karl oproti tomu nebyl členem říše příliš dlouho, jeho působení trvalo pouhé dva roky.

Berthold Perutz byl v rámci spolku velmi aktivní již od jeho založení, vyšší funkci zastával v letech 1889 až 1890 jako pokladník. Poslední zmínku o jeho aktivní činnosti máme v roce 1894. Berthold byl také členem a mecenášem Teplické muzejní společnosti. Jeho manželkou byla dcera Adolfa Elisabeth. Ernst Perutz v roce 1884 koupil

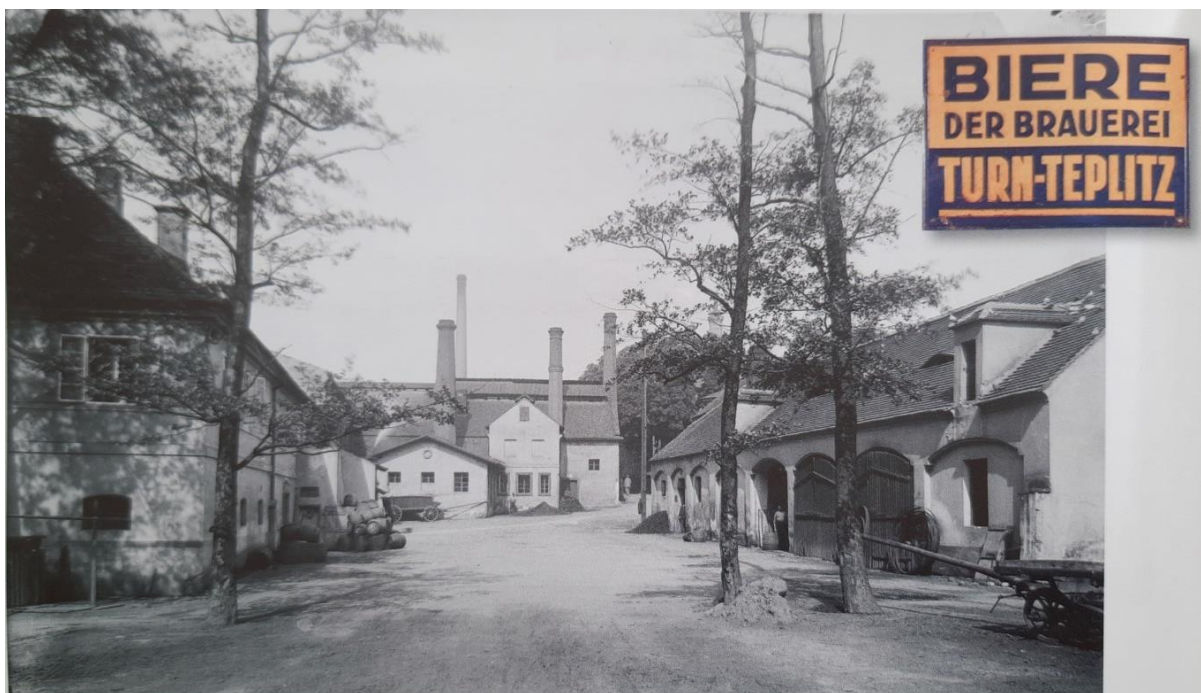
Teplické strojírný, které vyráběly od roku 1871 potřebné vagóny na uhlí. V roce 1904 však došlo k útlumu výroby v celém Rakousko-Uhersku a Ernst se rozhodl továrnu prodat Georgu Reitlerovi.²¹⁵ Ve spolku působil v letech 1884 až 1887 bez jakékoliv funkce.

Rodina Perutzů, stejně jako ostatní teplické židovské rodiny, byla deportována do Terezína a později do Osvětimi. V roce 2011 byl položen kámen zmizelých v ulici U císařských lázní 368, kde žil Berthold se svou rodinou, synem Rudolfem (1882–1943)²¹⁶ a dcerou Helenou (1893–1942).²¹⁷

²¹⁵ VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds., *Industriální topografie*, s. 78.

²¹⁶ Rudolf se zřejmě snažil svou rodinu zachránit, přesídlil z pohraničí do Prahy. Žádal také o to, aby mu bylo navráceno občanství, kterého pozbyl 26. září 1939. Viz Národní archiv Praha, Policejní ředitelství v Praze. Složka 1941–1950, písmeno P, jméno Perutz Rudolf, sign. P 1263/9. Viz také databáze obětí holocaustu Institutu Tereziánské iniciativy, Rudolf Perutz. In: *holocaust.cz* [online] [vid. 29. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/112890-rudolf-perutz/>.

²¹⁷ BOUŠKOVÁ, P., et al., *Židovské osobnosti*, s. 87–93; BURGEROVÁ, L. – SPÁLA, R., *Židé*, s. 19, 31; WEIHS, Friedrich. *Geschichte der Juden in Teplitz*. In: GOLD, Hugo, eds. *Die Juden und Judengemeinden Böhmens in Vergangenheit und Gegenwart I*. Prag/Brünn: Jüdischer Buch- und Kunstverlag, 1934. S. 650, 658; Kameny zmizelých v Teplicích. *Posel Židovské obce Teplice*. 2022, roč. 16, č. 1, s. 2; KÁRNÝ, Miroslav, eds. *Tereziánská pamětní kniha: židovské oběti nacistických deportací z Čech a Moravy 1941–1945. Díl 2*. Vyd. I. Praha: Melantrich, 1995. ISBN 80-7023-225-0. S. 559.

Obrázek 5: Teplický pivovar²¹⁸

K zasedání schlaraffiků samozřejmě patřil i zlatavý mok. Vrchnostenský pivovar zde fungoval již od 16. století. Našli bychom ho v dnešní Masarykově ulici. V roce 1876 byl přestavěn a o třicet let později přibýly také budovy pod tratí Ústecko-teplické dráhy pro zjednodušení exportu.²¹⁹ Rytíř s příhodným jménem *Goldeck vom Urquell*, vlastním jménem Franz Petrides zasedal se svými bratry v letech 1902 až 1909 a pracoval jako zástupce ředitele v městského pivovaru v Plzni. Proč zrovna v této době pobýval v Teplících nám není jasné. Je zde možnost, že pomáhal se zavedením nových technologií. Ve vrchnostenském pivovaru také pracoval inženýr Laurenz Hausmann, rytíř *Quellgest die Drinalerche*, člen Schlaraffie v letech 1931 až 1936.

Další významnou teplickou židovskou rodinou byla rodina Birnbaumů. Leopold Birnbaum (1837–1916) působil ve spolku od jeho založení až do roku 1904/1905, kdy z města odchází do Prahy. Jeho rytířské jméno *Elasticus der Dehnbare*²²⁰ odkazuje na továrnu na gumové zboží A. M. Birnbaum,²²¹ kterou založil jeho otec Aaron Marcus Birnbaum.²²² Jednalo

²¹⁸ ZYKMUND, J., et al., *Teplitz-Schönau. No 3*, s. 94.

²¹⁹ KILIÁN, J., et al., *Teplice*, s. 152–3; ZYKMUND, J., et al., *Teplitz-Schönau. No 3*, s. 94–5.

²²⁰ Elastik pružný.

²²¹ Továrna v roce 1938 připadla vejpřtské firmě *Rudolf Kraft & Co.*, po válce byla znárodněna a připojena k podniku Továrny stuh a prýmků Krnov. Do dnešních dnů se zachovala pouze budova správní v Pražské ulici č. 3226; BOUŠKOVÁ, P., et al., *Židovské osobnosti*, s. 44; VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds., *Industriální topografie*, s. 76. Viz Příloha č. 15.

²²² Byl to liberál a člen městského zastupitelstva. KILIÁN, J., et al., *Teplice*, s. 217, 232; Aaron Markus Birnbaum. In: *Geni* [online] [vid. 9. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Aaron-Birnbaum/600000025908630053>; WANIE, P., *Geschichte*, s. 53.

se o první továrnu tohoto druhu v Rakousko-Uhersku a její výrobky byly vyhlášené po celém světě.²²³ Leopold nechal postavit vilu v novorenesančním stylu v dnešní Lípové ulici vedle knihovny. Autorem byl v té době ve městě velmi známý architekt Adolf Siegmund, spolumajitel Teplické stavební společnosti, s níž je spojena i stavba nové radnice, městské spořitelny, císařských lázní, knihovny (dříve reálného gymnázia, dnešní obchodní akademie).²²⁴ Leopold žil velmi bohatý veřejný život, byl členem okresního i městského zastupitelstva, předsedou výboru pro osvětlení, řádným členem a mecenášem Teplické muzejní společnosti.

V rámci Schlaraffie působil od roku 1884 také Leopoldův bratr Robert (1849–1903) pod jménem *Zettel der Wirker*,²²⁵ což opět odkazuje na jeho povolání, jelikož po smrti otce převzal správu továrny na pletené zboží v Modlanech. Jako mladý si předsevzal, že bude nejbohatším mužem v Teplicích, což se mu díky jeho rozličným aktivitám dařilo. Byl členem revizní komise Ústecko-teplické dráhy a za svou odbornou činnost na poli průmyslu získal titul c. k. komerční rada. Po jeho smrti se však zjistilo, že Robert měl velké množství dluhů. Továrna se musela prodat podnikateli Franzu Wilhelmu Pilzovi, stejně jako vila a manželka se přestěhovala do malého bytu v dnešní ulici U Nádraží, kde bychom našli také její kámen zmizelých. Po okupaci se rozhodla, že chce dožít v Teplicích a být pochována společně se svým manželem. To jí bohužel nebylo dopřáno, jelikož byla v roce 1942 deportována do Terezína, kde také zemřela.²²⁶

Své jméno ve městě měla i rodina Hauserových. V roce 1869 bratři Isak a Wilhelm založili továrnu na prádlo I & W Hauser,²²⁷ která vyráběla manžety, náprsenky, límce, povlečení aj.²²⁸ Syn Wilhelma Arthur (1871–1910) byl aktivním členem Schlaraffie jako *Reform der Bodenlose*²²⁹ od roku 1904 až do roku 1909. Byl ženským lékařem. Podle registru absolventů německé části Karlo-Ferdinandovy Univerzity (1892–1904) studoval na gymnáziu v Teplicích a v Litoměřicích. Promoval 12. července 1895 pod profesorem Hofmeisterem na

²²³ Ocenění získala například na výstavách v Londýně (1862), Paříži (1867) či ve Vídni (1873). Byla dlouhou dobu jediná továrna tohoto druhu v Rakousko-Uherku a vyráběly se zde šle, podvazky, šněrovačky, sportovní popruhy aj. Viz BOUŠKOVÁ, P., et al., *Židovské osobnosti*, s. 42; KILÍÁN, J., et al., *Teplice*, s. 218.

²²⁴ HANZLÍK, J., ed., *Teplice*, s. 21, 18, 16, 29, 31, 36; HÁJKOVÁ, L. – SPÁLA, R., *Teplické skoky*, s. 60–61. BUDINSKÁ, J., – ŠPIČKA, D., *Teplice*, s. 33, 36–37.

²²⁵ Poznámka pletáře.

²²⁶ BOUŠKOVÁ, P., et al., *Židovské osobnosti*, s. 42–44; BURGEROVÁ, L. – SPÁLA, R., *Židé*, s. 31; WEIHS F., *Geschichte*, s. 658; *Kameny zmizelých*, s. 2; KÁRNÝ, M., ed., *Terezínská pamětní kniha*, s. 1319.

²²⁷ Na křižovatce ulic Spojenecká a Brožíkova stojí budovy, vč. továrního komínu, které jsou ve velmi zchátralém stavu a používány spíše jako squat, ale i přesto zde můžeme nalézt původní nápisy. Viz *Příloha č. 42*.

²²⁸ BOUŠKOVÁ, P., et al., *Židovské osobnosti*, s. 66; VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds., *Industriální topografie*, s. 81; BURGEROVÁ, L. – SPÁLA, R., *Židé*, s. 31.

²²⁹ Reforma bezedný.

lékařské fakultě.²³⁰ Zemřel velmi mladý a je pohřben v německém Chemnitz. Rodinná továrna byla v roce 1939 vyvlastněna a většina členů rodiny deportována. Zemřeli v koncentračních táborech.²³¹

Obrázek 6: Továrna na prádlo I & W Hauser²³²

Mezi další továrnickou rodinu patřila rodina Hellerových. Balduin Markus Heller (1809–1887)²³³ z malého obchodu postupně vybudoval velkou rodinnou firmu *Balduin Heller und Söhne*, která vyráběla galanterní zboží a kovové knoflíky. Za tyto výrobky dostal bronzovou medaili na světové výstavě v Paříži v roce 1867. Jeho pohřeb v roce 1887 se stal celoměstskou záležitostí, které se účastnil i tehdejší starosta Karl Stöhr s městským zastupitelstvem. Jeho syn Julius Heller (1848–1933)²³⁴ převzal firmu po otci, přesunul ji do nového sídla v Alejní ulici a rozšířil výrobu o bižuterii, psací a kancelářské potřeby, kuřácké soupravy aj. V roce 1914 měla firma již více než 500 zaměstnanců. Další pobočky byly ve Vídni či v Berlíně. Celý život byl

²³⁰ NA, Matriky Německé univerzity v Praze, Matrika doktorů německé Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze (1892–1904), inv. č. 2. [online] [vid. 22. 10. 2022]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/archiv/public/book/bo/1751652802704438/100/?lang=en>.

²³¹ Arthur Hauser. In: *Geni* [online] [vid. 12. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Arthur-Hauser/6000000012734786339>; BOUŠKOVÁ, P., et al., *Židovské osobnosti*, s. 66–69; Heslo Hauser v seznamu obětí holocaustu. In: *holocaust.cz* [online] [vid. 29. 7. 2022]. Dostupné z: https://www.holocaust.cz/hledani/43/?fulltext-phrase=hauser&cntnt01lang=cs_CZ

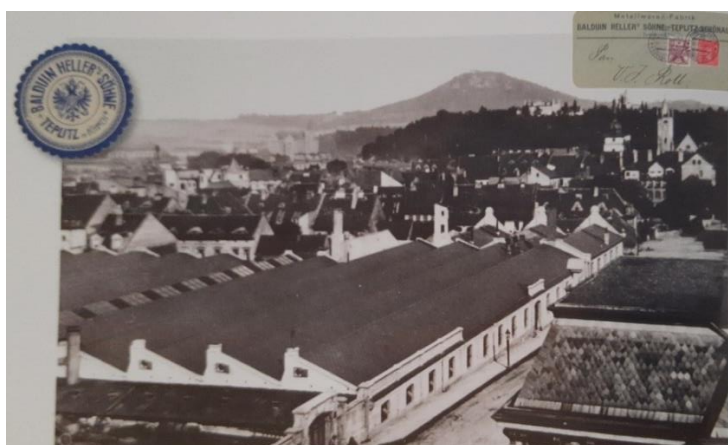
²³² ZYKMUND, J., et al. *Teplitz-Schönau. No 3*, s. 220.

²³³ Balduin Heller. In: *Geni* [online] [vid. 14. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Balduin-Heller/6000000010318771849>.

²³⁴ Julius Heller. In: *Geni* [online] [vid. 14. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Julius-Heller/6000000010318615986>.

velmi aktivní a snažil se svůj obchod povznést na vyšší úroveň, například si nechal patentovat zmizík, svícen či lihový vaříč. Co se týče veřejného života, byl členem a mecenášem Teplické muzejní společnosti a působil také v městském a okresním zastupitelstvu.²³⁵ V rámci říše vystupoval jako *Cellini der Ahnenschmied*,²³⁶ a to od roku 1885 až do své smrti. Nikdy však neusiloval o nějakou funkci, působil jen jako rytíř. Ve stamrolích je označován jako pračlen a dědičný schlaraff.

Mezi členy bychom našli i jeho bratra Leopolda (1851–1903),²³⁷ který zřejmě Julia do spolku přivedl, nikdy však v něm nebyl příliš aktivní. V roce 1884 vystupuje jako panoš, o rok později jako zeman Poldi a poté jeho cesta v říši končí.²³⁸ Jeho syn Franz (1885–1971), obchodník s kávou a majitel realit, pobýval v Ústí nad Labem, kde byl členem říše Ostia v letech 1924 až 1938 jako rytíř *Bleibso der Jüngling*. V Ústí si také nechal postavit poměrně netradiční vilu s prohýbanou fasádou na vyvýšeném místě v příkré stráni. Zvláštností je také přesahující střecha, díky které je dům rozeznatelný od ostatních staveb stojících v Roosveltově ulici.²³⁹

Obrázek 7: Továrna Hellerových²⁴⁰

²³⁵ BOUŠKOVÁ, P., et al., *Židovské osobnosti*, s. 70–73; BURGEROVÁ, L. – SPÁLA, R., *Židé*, s. 31.

²³⁶ Celinni, kovář předků.

²³⁷ Leopold Heller. In: *Geni* [online] [vid. 12. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Leopold-Heller/6000000010318611942>.

²³⁸ Mezi členy ústecké Schlaraffie se objevuje jméno Franz Heller, rytíř *Bleibso der Jüngling*, zapsán v seznamu členů v letech 1924 až 1938. Povoláním byl obchodník. Jednalo se zřejmě o syna Leopolda. Viz Franz Heller, In: *Geni* [online] [vid. 12. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Franz-Heller/6000000012870413076>; Zde je však uvedeno jiné povolání, u kterého si nejsem jistá, že je správně. Pokud by byl právník, objevil se jeho titul ve stamrolích.

²³⁹ PAVLÍČEK, Tomáš, ed. *Slavné vily Ústeckého kraje*. 1. vyd. v jazyce českém. Praha: Foibos, 2007. ISBN 978-80-87073-04-9. S. 80–82; Franz Heller. In: *Geni* [online] [vid. 12. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Franz-Heller/6000000012870413076>; Vila Heller. In: Ústí//Aussig [online] [vid. 12. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.usti-aussig.net/stavby/karta/nazev/68-vila-heller>; PAVLÍKOVÁ, Marta – SELLNEROVÁ, Alena – SALAVOVÁ, Mirka. *Architektura Ústí nad Labem 1900–1945*. Ústí nad Labem: Národní památkový ústav, 2022. ISBN 978-80-85036-84-8. S. 84–5.

²⁴⁰ ZYKMUND, J., et al. *Teplitz-Schönau*. No 3, s. 262.

Mezi nejznámější rodiny patřila rodina Rindskopffů. Jednalo se o nejstarší židovskou rodinu. Mezi členy Schlaraffie najdeme hned několik členů tohoto rodu, a to Edwina Rindskopfa/Riethofa²⁴¹ (1862–1942),²⁴² Oskara Riethofa (1886–1948)²⁴³ a Henryho Riethofa (1896–1974).²⁴⁴ Dědečkem Edwina byl Beer Rindskopf (1799–1876), který se zasloužil o zapojení teplického židovského obyvatelstva do veřejného prostoru, nechal odstranit zdi oddělující židovské ghetto a od roku 1848 působil jako zastupitel města. Většina z jeho dvanácti dětí se vydala dráhou průmyslnickou.²⁴⁵ Stejně tomu bylo i u otce Edwina Josefa (1829–1890), který nejdříve vystudoval práva a poté odešel do Ameriky, ale v roce 1866 se vrátil do Teplic a o deset let později založil s bratrem Siegmundem sklářskou společnost *Brüder Rindskopf*. Byl velmi aktivní i ve veřejném životě. Zasadil se o vznik německého gymnázia, vedl židovský špitál a byl členem spolku usilujícího o stavbu nové synagogy²⁴⁶ (*Tempelverein*).²⁴⁷

Edwin²⁴⁸ po smrti svého otce společně s bratry založil obchodní společnost *Josef Rindskopf's Söhne*.²⁴⁹ Ve sklárně Josef v té době vyráběli proslulé křišťálové a různé umělecky zpracované sklo, jako například sklo napodobující drahé kameny (tzv. *Diluvium Glass*).²⁵⁰ Následně se zaměřili také na užitkové sklo. Později postavená továrna měla okolo tisíce zaměstnanců. V roce 1939 byla zničena požárem a již neobnovena.

²⁴¹ V roce 1898 si synové Josefa Rindskopfa zažádali o změnu příjmení na Riethof. Viz BOUŠKOVÁ, P., et al., *Židovské osobnosti*, s. 100; VILÍMOVÁ, Hana. Sklárna „Josef“ firmy Josefa Rindskopfa, a.s. Košťany – 120. výročí založení. In: *RMT* [online]. Říjen 2011 [vid. 23. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.muzeum-teplice.cz/exponaty-mesice-2011/285.exponat-mesice-rijna/>.

²⁴² Rytířské jméno *Fragilis der singende Humpen* (Rozbitý zpívající korbel).

²⁴³ Jeho zemanské jméno znělo *Oskar der Bänkelsänger* (Oskar pouliční zpěvák), později získal jméno *Zwieback der Ti-schaurige* (Suchar děsivý). Znamenalo to snad, že jeho nátura se změnila? Že to již nebyl zpívající radostný zeman jako v letech předcházejících?

²⁴⁴ *Lacht auf Kosten anderer* = smějící se na úkor ostatních.

²⁴⁵ BOUŠKOVÁ, P., et al., *Židovské osobnosti*, s. 98; Beer Rindskopf. In: *Geni* [online] [vid. 15. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Beer-Rindskopf/6000000012349574870>.

²⁴⁶ V Teplicích stávala stará synagoga, která však v polovině 19. století díky rostoucí židovské komunitě již nevyhovovala, proto se začalo jednat o stavbě nové. V 60. letech poté vznikl zmíněný spolek usilující o její výstavbu. Stavba probíhala v letech 1881–2. Centrální kupole dosahovala výšky 42 metrů a představovala jednu z dominant města. Synagoga byla zapálena 15. března 1939, poslední zbytky odstraněny v roce 1941. Viz HANZLÍK, J., ed., *Teplice*, s. 32; KILIÁN, J., et al., *Teplice*, s. 235; HÁJKOVÁ, L. – SPÁLA, R., *Teplické skoky časem*, s. 72–3.

²⁴⁷ Josef Rindskopf, In: *Geni* [online] [vid. 15. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Josef-Rindskopf/6000000013302152138>; VILÍM, K., *Židovská náboženská obec*, s. 217.

²⁴⁸ Edwin Rindskopf (Riethof), In: *Geni* [online] [vid. 15. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Edwin-Riethof/6000000013303034789>.

²⁴⁹ V letech 1935 až 1938 působil ve spolku také Kurt Wesseln, rytíř *Ingo der Frühreife* (Ingo předčasný), který zastával funkci prokuristy ve firmě *Rindkopf's Söhne*.

²⁵⁰ Dodnes jsou díla z této dílny velmi ceněna a prodávána na různých aukcích. Viz BOUŠKOVÁ, P., et al., *Židovské osobnosti*, s. 98.

V roce 1892 vznikla sklárna Fanny²⁵¹ v Duchcově, která se zaměřovala na výrobu secesních svítidel, a o osm let později sklárna Barbara²⁵² v Mstišově vyrábějící luxusní kousky na export. Rindskopfové také vlastnili pískovcové lomy na Českolipsku, uhelné doly v Košťanech a roce 1921 koupili továrnu na výrobu šamotových cihel. Josefův bratr Wilhelm (1827–1900)²⁵³ byl spolujednatel chemické a metalurgické továrny *Blumberg & Rindskopf*.²⁵⁴ Edwin začal působit ve Schlaraffii před rokem 1894 a setrval zde až do roku 1938, poslední roky (od 1931) je uváděn jako rytíř na odpočinku a není se čemu divit, protože se jednalo již o pána v úctyhodném věku. Během svého působení zastával několik různých funkcí, jako ceremoniář (1894), junkermeister v letech 1905–1913 a nakonec 1920–1928 jako předseda spolku.²⁵⁵

Henry Riethof byl synem Shermana, syna výše zmíněného Josefa, zastával funkci generálního ředitele Josefovy huti v Košťanech, kterou si pronajal v roce 1937 Josef Inwald, Henry však na této pozici zůstal. V říši Teplitia začal působit v roce 1925 a zůstal zde až do konce jejího působení. V rámci spolku však nikdy nezastával žádnou funkci. Cesta Oskara Riethofa ve spolku započala také v roce 1925, kdy je označen již jako zeman, což odkazuje k tomu, že v době zpracování stammrolle byl již v říši aktivní, oproti tomu jeho bratranec Henry teprve ve spolku začínal, jelikož je označen jako panoš č. 204. Oskar²⁵⁶ byl synem Alfreda Riethofa (1858–1919). Tato část rodiny založila v roce 1852 firmu *Heinrich Rindskopf*,²⁵⁷ továrnu na ušně a hnací řemeny. Alfred se poté snažil celou společnost modernizovat a investoval také do přestavby továrních budov. Jeho bratr Eduard (1836–1905)²⁵⁸ měl firmu na zpracování kůží v Bohosudově. Ale vraťme se ještě k synovi Alfreda Oskaru Riethofovi, který získal rodinný podnik v roce 1920 a pokračoval v otcových šlépějích. Během jeho

²⁵¹ Pojmenovaná podle manželky Josefa Rindskopfa. Fungovala do roku 1927. Viz BOUŠKOVÁ, P., et al., *Židovské osobnosti*, s. 98.

²⁵² Jméno matky Josefa Rindskopfa. Továrna zanikla v roce 1933 a výroba se přesunula do Josefovy hutě. Viz BOUŠKOVÁ, P., et al., *Židovské osobnosti*, s. 98.

²⁵³ Wilhelm Rindskopf. In: *Geni* [online] [vid. 15. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Wilhelm-Rindskopf/6000000012773764391>.

²⁵⁴ Firma sbírala různá ocenění, například i ve Vídni v roce 1873 za chemické a farmaceutické výrobky. Viz KILIÁN, J., et al., *Teplice*, s. 218.

²⁵⁵ BOUŠKOVÁ, P., et al., *Židovské osobnosti*, s. 98; Josef Rindskopf. In: *Geni* [online] [vid. 15. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Josef-Rindskopf/6000000013302152138>; KILIÁN, J., et al., *Teplice*, s. 224; BURGEROVÁ, L. – SPÁLA, R., *Židé*, s. 37–38.

²⁵⁶ Oskar Riethof. In: *Geni* [online] [vid. 15. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Oskar-Riethof/6000000012773278640>.

²⁵⁷ Otec Alfreda žil v letech 1826–1892. Viz SLÁMA, Lukáš. Firma Heinrich Rindskopf, Mstišov. In: Lukáš Sláma, *slovo k historii* [online] [vid. 15. 7. 2022]. Dostupné z: <http://rocker007.blogger.cz/Historie/Firma-Heinrich-Rindskopf-Mstisov>; Heinrich Rindskopf. In: *Geni* [online] [vid. 15. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Heinrich-Rindskopf/6000000012772987813>.

²⁵⁸ Eduard Rindskopf. In: *Geni* [online] [vid. 15. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Eduard-Rindskopf/6000000013342855385>.

působení měla firma okolo 50 zaměstnanců a její výrobky byly vyváženy do řady evropských států.²⁵⁹

Obrázek 8: Urbachova továrna ve 20. století²⁶⁰

Mezi členy Teplitie se setkáváme také se jménem Wilhelma Urbacha²⁶¹ (1887–1942). Tato rodina vlastnila továrnu na porcelán, založenou v roce 1882 pod názvem *Ditmar-Urbach*,²⁶² a dále fabriku *Urbach & Co.* v Novosedlické ulici na výrobu asfaltu, linolea a střední lepenky, kterou založil Wilhelmův otec Otto Alfred Urbach (1860–1942) a spravoval ji společně se svými syny.²⁶³ Wilhelm působil ve Schlaraffii od roku 1921 až do roku 1938. Nikdy nezastával žádnou funkci. Rodina Urbachů odešla na počátku války do Prahy na příkaz tehdejšího ministerstva s sebou přivezla také materiál ze své továrny, aby nepadl do rukou cizího vojska, jak zní v jednom z dokumentů policejního ředitelství v Praze, kde Wilhelm

²⁵⁹ BOUŠKOVÁ, P., et al., *Židovské osobnosti*, s. 97–104; Vilimová, H. *Sklárna*; Ferdinand a Rudolf Rindskopfovi aneb synové reb Elijahu ben Beer Naftaliho z Bohosudova a jeho následovníci. *Posel Židovské obce v Teplících*. Ročník 16, 3. září 2022, s. 4–5; Lederfabrik in Mariascheine aneb továrna reb Elijahu ben Beer Naftaliho Rindskopfa na kožené zboží v Bohosudově. *Posel Židovské obce v Teplících*. Ročník 15, 3. září 2021, s. 10–13.

²⁶⁰ ZYKMUND, J., et al. *Teplitz-Schönau No. 3*, s. 210.

²⁶¹ *Carusol der beteerte*, zřejmě ve smyslu kolotoč dehtovaný. Wilhelm Urbach. In: *Geni* [online] [vid. 18. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Wilhelm-Urbach/6000000034459435981>.

²⁶² Jednalo se o proslulou labuť, kterou bychom našli na sanitární keramice po celém světě. Viz KRSEK, Martin. *Nejslavnější značky Ústeckého kraje*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: PrintActive, 2009. ISBN 978-80-260-2212-1. S. 95–7.

²⁶³ BOUŠKOVÁ, P., et al., *Židovské osobnosti*, s. 109–115; VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds., *Industriální topografie*, s. 85. Vila König v držení Otty Urbacha dostala nový háv, a to v roce 1905, kdy byla původní neorenesanční tvář nahrazena novou, secesní. Další vila rodiny Urbachů, konkrétně vila Alfreda Urbach, majitele továrny na sanitární keramiku a bratra Otto Alfreda, postavená v roce 1903 stojí ve Vrchlického ulici 1093. Bohužel přestavba z 60. let zničila veškerou výzdobu, kterou se dříve tato vila pyšnila. HANZLÍK, J., ed., *Teplice*, s. 60–1; Vila Alfreda Urbacha. In: *Teplice//Teplitz* [online] [vid. 18. 7. 2022]. Dostupné z: <https://teplice-teplitz.net/stavby/karta/nazev/3-vila-alfreda-urbacha>; ZYKMUND, J., et al., *Teplitz-Schönau. No 2*, s. 74–5.

Urbach žádá o povolení pobytu.²⁶⁴ Nakonec však byl s rodinou, manželkou Gertrudou a synem Pavlem Petrem deportován 26. října 1941 do polské Lodže, kde všichni tři zemřeli.²⁶⁵

Další zajímavou osobností je Theodor Grohmann (1844–1919), rytíř *Tintoretto der Wollsack*,²⁶⁶ průmyslník a průkopník v oblasti automobilismu a alpinismu. Zasadil se o založení Automobilového klubu pro severozápadní Čechy se sídlem v Teplicích. Společně s Reginaldem Czermackem založil teplickou pobočku *Deutscher Alpenverein*, již také předsedal. V roce 1887 nechal postavit v údolí Ridnaun chatu, která však byla zničena, proto vznikla o několik set metrů dál nová, pojmenovaná *Grohmannhütte*, která vydržela dodnes. V rámci Schlaraffie nebyl příliš aktivní. Ve stammlích bychom ho našli v letech 1884 až 1919, po celou dobu však bez funkce.

První zmínky o rodině Grohmannů pocházejí ze 16. století. Theodorův děd Valentin Grohmann (1702–1779) začal rodinnou tradici v oblasti textilnictví, založil si společnost na nitě a síť. Po jeho smrti se podnik rozdělil, část výroby se přesunula do Slezska, kde ji spravoval syn Anton,²⁶⁷ jeho bratr Karl (otec Theodora, 1809–1874) vybudoval továrnu a barvírnu na příze ve Cvikově a později v Lindavě, k čemuž mu dopomohlo velké manželčino věno. Jeho synové poté zakládají barvírnu a přádelnu v Bystřanech u Teplic,²⁶⁸ kam se přesídlil Martin (1840–1914)²⁶⁹ a Theodor.²⁷⁰ V 90. letech začali bratři podnikat v důlním průmyslu. Také koupili v roce 1888 od hraběnky Aloisie Černínové Dolní zámek v Benešově nad Ploučnicí, který poté sloužil jako ubytování pro úředníky a kanceláře. V roce 1896 se stal Theodor

²⁶⁴ NA, Policejní ředitelství v Praze, složka 1931–1940, písmeno U, Urbach Vilém, sign. U 209/24. In: *holocaust.cz* [online] [vid. 29. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/database-dokumentu/dokument/129480-urbach-vilem-zadost-o-povoleni-pobytu/>.

²⁶⁵ Vilém Urbach. In: *holocaust.cz* [online] [vid. 29. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/en/database-of-victims/victim/143852-vilem-urbach/>; KÁRNÝ, M., ed., *Terezínská pamětní kniha*, s. 113.

²⁶⁶ Tintoretto plný vlny. Odkazuje toto jméno snad na fakt, že Theodor Grohmann byl obdivovatelem benátského malíře Tintoretta z 16. století?

²⁶⁷ Bratranec Josef Johann (1792–1873) provozoval továrnu ve Vrnbu pod Pradědem. Viz BURDA, Tomáš. GROHMANN, Josef Johann. In: *Biografický slovník* [online] [vid. 29. 7. 2022]. Dostupné z: http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/GROHMANN_Josef_Johann_25.8.1792-27.3.1873.

²⁶⁸ Tato impozantní secesní stavba architekta Johanna Davida Ferbera z let 1906–7 stávala v ulici Tovární 4. V roce 2014 byl zamítnut návrh na prohlášení této továrny památkou a následně došlo k demolici. Viz *Prádelna bavlny*. In: *Teplice/Teplitz* [online] [vid. 1. 8. 2022]. Dostupné z: <https://teplice-teplitz.net/stavby/karta/nazev/25-pradelna-bavlny-a-barevna-bratri-grohmannu>.

²⁶⁹ Martin koupil vilu německého klasického gymnázia v Lípové ulici (dnešní budova knihovny), jeho sousedem byl Leopold Birnbaum. Viz HANZLÍK, J., ed., *Teplice*, s. 29; BUDINSKÁ, J. – ŠPIČKA, D., *Teplice*, s. 37.

²⁷⁰ Vila Theodora Grohmanna se nachází v dnešní ulici Vrchlického. Po válce budova sloužila Československému svazu mládeže (Socialistický svaz mládeže). Později zde byly různé banky, v dnešní době bychom tam našli oční kliniku. Viz ZYKMUND, J., et al., *Teplitz-Schönau. No 2*, s. 73.

vlastníkem velkostatku v Horní Vidimi,²⁷¹ díky němuž získal titul *von Hohenvidim*. Angažoval se také v politice. Patřil mezi německé liberály a stál u vzniku Pokrokové strany.²⁷²

Jak bylo řečeno výše, spoluzakladatelem teplické Alpenverein a jejím spolupředsedou byl Reginald Czermack (1847–1929), rytíř *Orwo das Pumpgenie*,²⁷³ průkopník v oblasti hasičství v tehdejší Rakousko-Uhersku a velký nadšenec do alpinismu, čemuž odpovídaly i jeho aktivity v rámci *Erzgebirgs-Zeitung*, které podávalo různé zprávy z této oblasti. Před založením pobočky Alpenverein byl předsedou turistického spolku *Teplitzer Gebirgsverein*. Po absolvování gymnázia v Praze se Reginald přestěhoval do Teplic, kde si založil nejdříve menší firmu a později továrnu²⁷⁴ na výrobu hasičských stříkaček, sanitárních vozů, hadic, čerpadel a další hasičské techniky. Zasadil se o rozvoj dobrovolného hasičství²⁷⁵ a v roce 1889 byl zvolen prezidentem Celorakouského hasičského svazu.²⁷⁶ Byl také jedním ze zakladatelů Teplické muzejní společnosti a jejím ředitelem v letech 1896–99. Zasadil se o vznik vyhlídkové věže s meteorologickou stanicí na Milešovce. V rámci Schlaraffie působil v letech 1910 až do své smrti, po celou dobu bez funkce. Zemřel v roce 1929 a je pohřben na teplickém evangelickém hřbitově.²⁷⁷

Své jméno ve městě měla také sklářská firma *Mühling Union*,²⁷⁸ jejímž ředitelem byl Gustav Pleskarz (původně oblastní komisař), rytíř *Alsdann der Völkerzähler*, dlouholetý člen

²⁷¹ Zámek. In: Národní památkový ústav. Památkový katalog [online] [vid. 1. 8. 2022]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/zamek-2328196>.

²⁷² KILIÁN, J., et al., *Teplice*, s. 227, 238, 251; Prázdné domy ve vlastnictví rodiny Grohmannů. In: *Prázdné domy* [online] [vid. 1. 8. 2022]. Dostupné z: <https://prazdnedomy.cz/domy/majitele/detail/5880>; Stopy rodiny Grohmannových. In: *Teplice/Teplitz* [online] [vid. 1. 8. 2022]. Dostupné z: <https://teplice-teplitz.net/clanky/cist/nazev/9-stopy-rodiny-grohmannovych%C2%A0>; Lezecké osobnosti našeho regionu. In: Horolezecký oddíl TJ Lokomotiva Teplice [online] [vid. 15. 8. 2022]. Dostupné z: <http://www.lokoteplice.cz/osobnosti.html#theodorgrohmann>; MYŠKA, Milan. *Rytíři průmyslové revoluce: šest studií k dějinám podnikatelů v českých zemích*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 1997. ISBN 80-7042-477-X. S. 85–130; CHALOUPSKÁ, P., *Vývoj německých alpských spolků*, s. 132, 140.

²⁷³ Orwo, génius pumpy – jméno odkazuje na jeho životní lásku v hasičství.

²⁷⁴ Pod názvem *K. u. k. priv. Feuerspritzen-Pumpen-und Maschinen-Fabrik Reginald Czermack Teplitz in Böhmen*.

²⁷⁵ Tlak na vytvoření hasičského sboru v Teplicích zde byl již v polovině 19. století, po několika velkých požárech, který většinou hasil ten, kdo byl nejbliže. Původní dřevěné domy často vzaly za své. Nakonec vznikl v roce 1867 spolek *Turner Feuerwehr*. Vedením tohoto spolku byl pověřen Karl Stöhr. Viz VILÍM, Karel. *Tepličtí hasiči a jejich předchůdci od 16. století do roku 1945*. In: *Zprávy a studie Regionálního muzea v Teplicích 27*, s. 95–106. ISBN 978-80-85321-46-3; BOUŠKOVÁ, Pavlína. *Reginald Czermack 1847–1929: Hasičský činitel, továrník, mecenáš, sběratel, obdivovatel ALP*. Ústí nad Labem: Ústecký kraj, 2020. S. 20–1.

²⁷⁶ SOKA Teplice, Spolek dobrovolných hasičů (německý), Šanov, inv. č. 1 a 2.

²⁷⁷ BOUŠKOVÁ, P., *Reginald Czermack*, s. 14, 16, 26–7, 50–51, 54–56; KILIÁN, J., et al., *Teplice*, s. 224–225, 362–366; ZYKMUND, J., et al., *Teplitz-Schönau. No 3*, s. 198–201; VILÍM, K., *Tepličtí hasiči*, s. 100–102; CHALOUPSKÁ, P. *Vývoj německých alpských spolků*, s. 132. Další informace o této osobnosti bychom mohli najít v jeho pozůstalosti. Viz SOKA Teplice, Pozůstalost Reginalda Czermacka.

²⁷⁸ Dříve *Glasshüttenwerke Max Mühling*. Viz ZYKMUND, J., et al., *Teplitz-Schönau. No 3*, s. 355–362, 210.

Obrázek 9: Mühlingsova továrna

teplické Schlaraffie v letech 1911 až 1936. Získal také titul hraběte zřejmě díky své několikaleté působnosti jako předseda spolku (1913–1936).

Ve stammlích se setkáváme často s pracovníky Rudolfovy²⁷⁹ hutě a také dalších podniků, které byly spojeny s těžbou uhlí, a s tím souvisejícím rozvojem železnice v této oblasti. Původní válcovna jemných plechů, postavená v roce 1884, sousedila s dolem Rudolf, kde se těžilo v letech 1880–1922. V roce 1905 koupil opuštěnou válcovnu Josef Inwald, a tím vznikla známá sklárna a železárna.

V roce 1872 byl založen nový hutní závod v Pozorce na výrobu ocelových kolejnic, vagonových dvoukolí, kotlářských plechů, pražců a dalších polotovarů. V roce 1905 došlo k zastavení Rudolfovy hutě a o dva roky později k přerušení výroby v Pozorce.²⁸⁰ Jedním z inženýrů pracujících v továrně v Pozorce byl Ludwig Tautzig, který je v roce 1886 označen ve registrech jako čestný poutník, o rok později již jako zeman. Jeho stopa zde však končí. V roce 1896 byl zapsán mezi zemany Fritz Schneefutz, v té době označen jako inženýr pracující na Rudolfově huti. V roce 1897 se stal rytířem *Well der Blechreiter*,²⁸¹ a také povýšil jako zástupce ředitele zmíněné hutě, později byl jejím ředitelem, a to zřejmě až do odkoupení firmy společností Inwald.²⁸² Po dlouhá léta zastával funkci předsedy spolku (1898–1907), byl mu udělen titul hraběte a také velvyslance říše *Vindobona*. S jeho jménem se setkáváme také mezi zasedajícími V. všeschlaraffském koncilu v roce 1898.²⁸³ Poslední zmínka o jeho působení v rámci spolku pochází z let 1906/07. Vedením kanceláře *Rudolfshütte* byl pověřen Gustav Preuß, rytíř *Dante von der Schönen Au.*, který ve spolku zastával funkci ceremoniáře. Mezi členy bychom ho našli v letech 1899–1905/6.²⁸⁴ V letech 1901 až 1905 zasedal v teplické

²⁷⁹ Hut' byla založena jejím prvním ředitelem Karlem Wittgensteinem a nesla jméno jeho tehdy nejmladšího syna Rudolfa, narozeného v roce 1881. Později založená hut' Poldi na Kladně získala jméno jeho ženy Leopoldiny. GRISA, M., *Rudolfova hut'*, s. 8.

²⁸⁰ GRISA, M., *Rudolfova hut'*, s. 5, 7–8, 10.

²⁸¹ Dobrák, plechový voják.

²⁸² Novým ředitelem Rudolfovy hutě se v roce 1905 stal Oskar Weissenstein. Inwaldova sklárna vyráběla například tzv. Duritku, a to od roku 1914. Viz GRISA, M., *Rudolfova hut'*, s. 30; KRSEK, M., *Nejslavnější značky*, s. 20–24.

²⁸³ Viz RITTER NATURALIST, ed. *Chronica Allschlaraffiae*, s. 38.

²⁸⁴ Je možné, že stejně jako jiní jeho kolegové, se poté přesunul do závodů Králův Dvůr u Berouna nebo na Kladno, kam přesunula Pražská železářská společnost většinu zaměstnanců po fúzi a zrušení výroby v Pozorce a v Rudolfově huti po roce 1905/7. Viz GRISA, M., *Rudolfova hut'*, s. 10.

Schlaraffii rytíř *Redtenbacher der Geschwähige*, vlastním jménem Alfred Schreiter, který působil jako inženýr v Rudolfově huti.

Obrázek 10: Tiskárna Emila Schmolla, druhý dům zprava

Jedním z rytířů byl také Emil Schmoll, rytíř *Spasettl im Schmollwinkel*, který vlastnil tiskárnu nacházející se v domě U Dubu (Zur Eiche), který můžeme vidět vpravo na fotografii, později se přestěhoval do Uherrovy, dnešní Kollárovy ulice.²⁸⁵ V rámci spolku působil v letech 1931–8.

Mezi členy spolku bychom našli také továrníka Adolfa Funka, který vlastnil továrnu na výrobu nábytku s názvem *Funk & Münzberger* v domě Kolumbus na hlavní třídě. Byl však zapsán pouze jako panoš č. 170 v letech 1918/19.²⁸⁶

4.1.4. Bankovní úředníci

Mezi členy Teplitia nacházíme poměrně velké množství bankovních úředníků, od ředitelů po přednosty až k pokladníkům. Rozvoj bankovníctví na Teplicku byl spojen s rozvojem průmyslu. Podnikání vyžadovalo bankovní služby, které ve městě zajišťovalo hned několik bank – od 1868 filiálka České eskomptní banky, Rakouská národní banka, později Rakousko-Uherská banka a v letech 1872–1877 Teplická banka s pobočkou v Ústí nad Labem. Mimo to

²⁸⁵ ZYKMUND, J., et al. *Teplitz-Schönau. No 1*, s. 147.

²⁸⁶ ZYKMUND, J., et al., *Teplitz-Schönau. No 2*, s. 56–7. Viz Příloha č. 21.

zde fungovalo několik peněžních ústavů místních podnikatelů, o kterých byla zmínka výše, jako Perutzové, Rindskopfové a další. V roce 1858 byla založena Městská spořitelna.²⁸⁷

Feilchenfeld Max	<i>Violus der Campirende</i>	1881–1884	ředitel banky
Stern Karl ²⁸⁸	<i>Kolibri der Checkige Conte d'Ostia</i>	1894–1898 1889–1891 v rámci říše Ostia	ředitel banky
Wiener Paul	<i>Metropol der Arbitragische</i>	1907 ²⁸⁹ –1934	ředitel banky
Vogler Alois	<i>Avista de Fehlige</i>	1915–1928	ředitel banky
Gebauer Karl	<i>Hallodri van der Borg</i>	1925–1926	ředitel banky
Schlesinger Bernard	<i>Belconto wie könnt' ich dein vergessen</i>	1904–1937	bankovní úředník
Wagner Herbert	<i>zeman Hebert der Rosige</i>	1911–1913	bankovní úředník pobočky Kreditního ústavu
Schindler Josef ²⁹⁰	<i>Piep mit des Sängersfluch</i>	1913–1938	bankovní úředník, později zplnomocněný zástupce banky
Ruß Emil	<i>Hellauf das Tanzbein</i>	1921–1932	bankovní úředník
Tennenbaum Felix	<i>Jockey der Bügellose</i>	1904–1906	úřední Rakousko-uherské banky

²⁸⁷ Počátek 20. století se z hlediska architektury města vedl v rámci různých architektonických soutěží. Jednou z nich byla i stavba nové budovy městské spořitelny vyhlášena roku 1912, kterou vyhrál v té době nepříliš známý teplický architekt Hermann Schutt. Výstavba probíhala v letech 1913–4 a budova dodnes stojí v Kapelní ulici č. 594 nedaleko radnice. Viz HANZLÍK, J., ed., *Teplice*, s. 88, 112–114; Městská spořitelna. In: *Teplice//Teplitz* [online] [vid. 1. 9. 2022]. Dostupné z: <https://teplice-teplitz.net/stavby/karta/nazev/114-mestska-sporitelna>; BUDINSKÁ, J. – ŠPIČKA D., *Teplice*, s. 34; KLUSÁČKOVÁ, Václava – VILÍM, Karel. Historie spořitelny v Teplících. In: *Zprávy a studie RMT*, sv. 20. Teplice: 1995. S. 87–104. ISSN 0231-7648.

²⁸⁸ Židovská rodina Sternů má ve městě dlouholetou tradici. Jedním z radních židovského původu byl i Aaron Stern, představený Židovské náboženské obce v roce 1843. Viz KILIÁN, J., et al., *Teplice*, s. 205; BURGEROVÁ, L. – SPÁLA, R., *Židé*, s. 31; WEIHS, F., *Geschichte der Juden*, s. 650.

²⁸⁹ Paul Wiener při svých počátcích v rámci spolku pracoval jako vedoucí filiálky kreditního ústavu v Lindenstrasse 33. V roce 1911 se stal ředitelem banky v Giselastrasse.

²⁹⁰ Po několik období zastával funkci pokladníka spolku, konkrétně v letech 1920–1928, předtím měl na starosti vedení ceremonií (1915–1918). Od roku 1931 je veden jako člen na odpočinku a pračlen. Zmínky o rodině Schindlerů v Teplících můžeme hledat již v 17. století. Jednalo se o jednu z elitních rodin, která se angažovala i ve správě města. Například v roce 1645 byl teplickým radním Hans Schindler, Emil Schindler byl v roce 1934 prvním zástupcem starosty, Hans Schindler byl velitelem 4. batalionu Freikorpsu, který podle jeho slov osvobodil Sudety v roce 1938. Viz KILIÁN, J., et al., *Teplice*, s. 278–279, 125, 128, 268, 130.

Lumbe Gustav	<i>Es kommt der Bankmensch Conte d'Ostia</i>	1906–1914 1894–1905 v Ostia	člen představenstva, ředitel Vídeňské pobočky bankovní asociace v Trmicích (<i>Wiener Bankvereinsfilliale</i>) ²⁹¹
Pollack Josef	<i>Labourse der Lombardlose</i>	1913–1917	bankovní pokladník, později zplnomocněný zástupce banky
Löwy Ernst	<i>Errore der Gesuchte</i>	1924–1932	disponent České Unionbanky
Hübner Karl	<i>Safe unter der Laube</i>	1924–1938	úředník České Unionbanky, později její prokurista
Loskott Alfred	<i>B. U. B vom Frankensturz</i>	1924–1928	ředitel České Unionbanky
Prucha Oskar	<i>Saldo mit der Bügelfalte</i>	1931–1934 1921–1928 v Pontana	ředitel České Unionbanky

Tabulka 1: Seznam bankovních úředníků teplické říše

Z těchto jmen vytáhneme alespoň některé z nich. Rytíř *Kolibri der Checkige*,²⁹² profánním jménem Karl Stern (někdy uváděno jako Carl Stern) nejdříve působil v rámci spolku Ostia (Ústí nad Labem), kde zastával hned několik funkcí – 1889 jako junkermeister a schatzmeister, 1890 junkmeister, 1891 marschall. V Ústí působil jako ředitel Eskomptní banky, v Teplicích jako ředitel banky v Königstrasse.

Dlouholetým členem říše byl Bernard Schlesinger čili *Belconto wie könnt' ich dein vergessen*.²⁹³ Vzhledem k jeho povolání není podivu, že měl také funkci pokladníka, a to v letech 1912 až 1919. Ve stammlích je označován jako pračlen a *Erbschlaraffe*. Také byl členem Oberschlaraffenrat, která rozhodovala o tom, zda mohl být Prüfling přijat ke zkoušce, aby mohl povýšit v rámci spolku.²⁹⁴

²⁹¹ Jednalo se o čtvrtou nejvýznamnější bankovní instituci v tehdejší Rakousko-Uhersku, založenou v roce 1869 s několika pobočkami po celé říši. Viz Wiener Bankverein. In: *Wien Geschichte Wiki* [online] [vid. 8. 9. 2022]. Dostupné z: https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/Wiener_Bankverein#tab=Organisationsdaten; Wiener Bankverein. In: *Wikipedia. Die freie Enzyklopädie* [online] [vid. 8. 9. 2022]. Dostupné z: https://de.wikipedia.org/wiki/Wiener_Bankverein.

²⁹² Kolibřík kontrolní.

²⁹³ Belconto, jak bych na vás mohl zapomenout

²⁹⁴ ZIEGENHIRT, C., eds., *Schlaraffen – Spiegel und Cermoniale*, s. 22–4.

Gustav Lumbe (?1858–1915), rytíř *Es kommt der Bankmensch*,²⁹⁵ byl členem Teplitia v letech 1906 až 1914. Po dobu svého působení nezastával žádnou funkci, ale dříve v letech 1903–1905 byl pokladníkem v říši Ostia. Lumbe byla velmi významná pražská rodina. Gustav zde také začal svou kariéru pro *Wiener Bank-Verein*, poději měl na starosti pobočku v Trmicích a také pomáhal před válkou zakládat filiálku v Liberci, po válce se vrátil do Teplíc. Zajímal se o fotbal, byl také v předsednictvu teplického fotbalového klubu. Poslední rozloučení proběhlo 13. srpna 1915 v Teplících na katolickém hřbitově a ostatky byly o několik dní později převezeny do rodinné hrobky v Praze.²⁹⁶

4.1.5. Starostové a lokální veřejní činitelé

Mezi rytíři říše Teplitia bychom našli i několik starostů. Jedním z nich byl Karl Stöhr²⁹⁷ (1833–1896),²⁹⁸ *Deconomicus der Zuckerhältige*,²⁹⁹ původně poštmistr, stejně jako předci vedl poštovní úřad v dnešní Dubské ulici a stáje poštovních koní. Vlastnil dva větší velkostatky, Poštovní a Mariánský dvůr. Zastával funkci starosty, a to v letech 1864–1871 a 1882–1896 a po celou dobu byl členem okresního zastupitelství. V roce 1896 odstoupil z funkce starosty. Oficiálním důvodem měly být jeho zdravotní problémy, neoficiálním rostoucí nacionální vlivy, které se neshodovaly se Stöhrovou podporou české menšiny v Teplících.³⁰⁰ Byl členem několika spolků, například spolku dobrovolných hasičů, kde působil i jako předseda.³⁰¹ Působil také jako předseda výboru městské spořitelny. Pro svou práci pro město byl jmenován čestným

²⁹⁵ Přichází bankéř.

²⁹⁶ V jeho nekrologu jsou zmíněni i jeho schlaraffští přátelé, viz Sterbefälle. *Prager Tagblatt*, Nr. 224, Aug. 14, 1915, s. 6 [online] [vid. 15. 9. 2022]. Dostupné z: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=ptb&datum=19150814&query=%22Lumbe%22&ref=anno-search&seite=6>; Nekrolog najdeme také v místním deníku. Viz Aus Stadt und Umgebung. *Teplitz-Schönauer Anzeiger*, Nr. 130, 13. August 1915, s. 4 [online] [vid. 15. 9. 2022]. Dostupné z: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=tsa&datum=19150813&query=%22Lumbe%22&ref=anno-search&seite=4>; Gustav Lumbe. In: *Geni* [online] [vid. 15. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Gustav-Augustin-Lumbe/6000000046633448948>.

²⁹⁷ Státní oblastní archiv v Litoměřicích, Matrika. Původce: Teplice, římskokatolický farní úřad, Teplice – děkanství, inv. č. 8007, sign. 162/38, s. 206, záznam č. 369 [online] [vid. 20. 9. 2022]. Dostupné z: http://vademecum.soalitomerice.cz/vademecum/PaginadorMedia.action?rowTxt=206&sourcePage=YgOHGKwLHJyMtiVqdA3W0qZae6CYPTtecOJjG3smfOut_0GGbV4Wa5mXNrtHRHsg7UcMxYzFefwBadM2wAPjpu4s_vPWdijNqFGZx_qP80j0%3D&fp=KDiszGD1zrQNNhu_YZ4evTAv18eoZUtROsW0yUXiFdGJXeMjIWS-vuwSsWn5ddG5; KILIÁN, J., et al., *Teplice*, s. 202, 216.

²⁹⁸ V 1. polovině 19. století dochází k sociální stratifikaci společnosti způsobené populačním nárůstem ve městě. Kromě tehdejších tradičních rodů začínají do městské správy pronikat i další rodiny, jako například Stöhrové. S touto rodinnou tradicí začal již otec Karla, Karl Stöhr starší. Viz: KILIÁN, J., et al., *Teplice*, s. 198; V teplickém archivu se zachovalo několik písemností spojených s touto rodinou, například různé diplomy, soupisy majetku, korespondence, fotografie aj. Viz SOkA Teplice, Písemná pozůstalost rodiny Stöhrů 1811–1934, inv. č. 1–316, karta 1–19.

²⁹⁹ Sladký anti-ekonom.

³⁰⁰ Například podporoval konání sokolské slavnosti v Teplících.

³⁰¹ SOkA Teplice, Spolek dobrovolných hasičů (německý), Šanov, inv. č. 1 a 2; Viz VILÍM, K., *Tepličtí hasiči*, s. 98.

občanem města a oceněn zlatým záslužným křížem s korunou. V roce 1871 obdržel rytířský řád vévody Albrechta Saského a o 4 roky později byl vyznamenán rytířským křížem Františka Josefa.³⁰² Od 60. letech byl aktivní i v zemské politice, v roce 1867 byl zvolen poslancem Českého zemského sněmu. Ve Schlaraffii působil pouze rok, stejně jako jeho předchůdcem Carl Uherr (jindy psán jako Karl Uher, 1813–1882), rytíř *Roland vom Eck*,³⁰³ který pocházel ze staré teplické rodiny, a stejně jako Stöhr, byl jedním ze zakladatelů teplické městské spořitelny.³⁰⁴

Mezi další městské představitele³⁰⁵ patřil například advokát Eduard Schiepeck, rytíř *Palmar von der Wiesenpforten*, který zastupoval starostu při nepokojích ve městě roce 1899. Jednalo se o akce sociálních demokratů a nacionalistů, kteří nebyli spokojeni s nařízeními Thunovy vlády, a tyto srazy dělníků neprobíhaly příliš pokojně. Právě nepříliš promyšlený tah advokáta Schiepecka, kdy povolal čtyři roty vojáků z Terezína, byl později velmi kritizován, i když vojáci nemuseli zasáhnout. Tento čin vedl k odstoupení Schiepecka i starosty Adolfa Siegmunda, jehož v jeho nepřítomnosti zastupoval.³⁰⁶ Eduard Schiepeck byl pračlenem–zakladatelem teplické říše, zastával od jejího počátku funkci předsedy, a to až do roku 1904, od roku 1905 je označován jako schlaraffik na odpočinku.

Situace po válce byla velmi napjatá. Teplice byly městem, kde většina obyvatel byla německé národnosti. Při sčítání lidu v roce 1900 se k této národnosti přihlásilo 24 420 lidí, oproti tomu k české pouze 1 548 občanů. Při shromáždění v Ústí nad Labem dne 29. října 1918 se Teplice, stejně jako ostatní německá města v pohraničí, přihlásily k vytvoření samostatného státu *Deutschböhmen*. Vznikaly německé a české výbory. Dne 30. října 1918 byl na zasedání zástupců 27 politických stran založen Okresní národní výbor, který zvolil devítičlenný výbor pro správu Teplic, mezi jehož členy byl také představený Židovské náboženské obce³⁰⁷ Ernst Cantor (1865–1942), rytíř *Esprit der Oberkantor*.³⁰⁸ Společně s dr. Emilem Marguliesem,

³⁰² KLUSÁČKOVÁ, V. – VILÍM, K., *Historie spořitelny*, s. 87–104.

³⁰³ Zřejmě odkazující na starou germánskou tradici.

³⁰⁴ KILIÁN, J., et al., *Teplice*, s. 216, 217.

³⁰⁵ Radním byl například i Eduard Sabeditsch, neboli *Corpus Juris der Fanatiker der Bewegung*, který zastával funkci předsedy v letech 1917–1919, ale členem spolku byl mnohem déle (1915–1928). Ministerský rada Franz Rapprich (nar. 1853) nominován za *Deutscher Parlamentarischer Verband* na člena ústavního soudu, ale nakonec zvolen nebyl. Viz LANGÁŠEK, Tomáš. *Ústavní soud Československé republiky (1920–1948)*. Rigorózní práce [online]. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2011 [vid. 1. 10. 2022]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/ieo18/Rigorozni_prace_-_Langasek_-_elektronicky_6.9.2011.pdf?lang=cs;cop=3414893. S. 28.

³⁰⁶ KILIÁN, J., et al., *Teplice*, s. 229–230.

³⁰⁷ Jako představený židovské obce působil v letech 1914–1939.

³⁰⁸ V archivu najdeme také zpěvník, který editoval. Jedná se o nejrůznější písně, jež se zpívaly například na Uhubaumfestu, Stiftungsfestu, na oslavu přátelství, umění a humoru aj. Samostatnou kapitolu potom tvoří písně (celkem 69), které jsou označeny jako z těžkých časů a odkazují na válku a stesk po bratřech a dobrých časech. Viz CANTOR, Ernst. *Schlaraffisches und Anderes*. Teplice: Selbstverlag – Druck vom Emil Schmolll, Teplitz-Schönau, 1932.

předsedou litoměřické židovské obce, založili Svaz německy mluvících obcí v Čechách. Působil také například ve Svazu vzdělávacích spolků. Byl dlouholetým členem teplické Schlaraffie v letech 1901 až 1938, v tomto roce odešel do Prahy, což ho bohužel nezachránilo před deportací do Terezína, kde posléze zemřel v 77 letech na infarkt myokardu.³⁰⁹ V Praze v ulici Schnirchova 1085/27 bychom našli kámen zmizelých s jeho jménem.³¹⁰

Mezi další starosty, kteří byli aktivní v rámci spolku, patřil advokát Julius Hirsch, rytíř *Jus das Modistenkind*, jehož dráha ve spolku započala roku 1894, kdy je uveden jako advokátní koncipient a zastává úřad junkermeistera, kterou až na některé roky zastával po celé své působení do roku 1934. V roce 1903 zastupoval říši na VI. koncilu v Berlíně.³¹¹ Vedl nejsilnější nacionální spolek v Teplicích Svaz Němců v Čechách. Zastával i funkci starosty v několika letech. Poslední volby vyhrál v roce 1933, ale následně téhož roku zemřel na infarkt.³¹²

Členem od roku 1900 až do své smrti v roce 1918 byl státní úředník Richard Maria Gräf, rytíř *Ragazzo mit dem Banner der Wissenschaft*.³¹³ Během své úřednické kariéry zastával několik úřadů v Teplicích – vrchní oblastní komisař či okresní hejtman.³¹⁴

4.1.6. Lékaři

S nárůstem obyvatelstva v 19. stoletím souvisel i nárůst počtu lékařů ve městě. V 70. letech bychom zde našli dvacet lékařů, devět ranhojičů a třináct porodních bab. V roce 1896 byla vybudována nová krajská nemocnice.³¹⁵ Mezi teplickými scharaffy bychom našli 19 lékařů s různými specializacemi, například ženský lékař, oční či rentgenolog, a nesmíme

³⁰⁹ NA, Praha. Židovské matriky. Ohledací listy – ghetto Terezín, svazek 54 [online] [vid. 1. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-dokumentu/dokument/90442-cantor-arnost-oznameni-o-umrti-ghetto-terezin/>.

³¹⁰ KILIÁN, J., et al., *Teplice*, s. 245, 260; MICHLOVÁ, Jana. Stopy prvních veřejných čítáren, půjčoven knih v 19. století a městské knihovny 1. poloviny 20. století v Teplicích. In: *Zprávy a studie Regionálního muzea v Teplicích*, sv. 29. Teplice: Regionální muzeum v Teplicích 2012, s. 155–176. ISBN 978-80-85321-64-7. S. 163; Dr. Ernst Cantor. In: *Geni* [online] [vid. 1. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Dr-Ernst-Cantor/6000000017709672341>; Arnošt Cantor. In: *holocaust.cz* [online] [vid. 1. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/80230-arnost-cantor/>; BURGEROVÁ, L. – SPÁLA, R., *Židé*, s. 33, 43; WEIHS, F., *Geschichte der Juden*, s. 650; KRSEK, M. *Vznik republiky v Ústeckém kraji*. Druhé doplněné vydání. Ústí nad Labem: Muzeum města Ústí nad Labem, 2019. ISBN 978-80-86475-46-2. S. 38; KÁRNÝ, M., ed., *Terezínská pamětní kniha*, s. 691.

³¹¹ RITTER NATURALIST, ed. *Chronica Allschlaraffiae*, s. 77.

³¹² KILIÁN, J., et al., *Teplice*, s. 259; BURGEROVÁ, L. – SPÁLA, R., *Židé*, s. 33.

³¹³ Chlapec s praporem vědy.

³¹⁴ KLEČACKÝ, Martin. *Slovník představitelů politické správy v Čechách v letech 1849–1918*. 1. vydání. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i. Národní archiv, 2020. ISBN 978-80-88304-18-0. S. 199–200.

³¹⁵ KILIÁN, J., et al., *Teplice*, s. 222; 236.

zapomenout na jeden z hlavních příjmu města, kterou bylo lázeňství. Následující řádky nás seznámí s některými z místních lékařů.³¹⁶

Eduard Arnstein (1866–1942), rytíř *Adebar der Hilfsreiche*,³¹⁷ byl ženský lékař původně z Prahy, který přesídlil do Teplic se svou rodinou v roce 1906, aby převzal správu sanatoria v dnešní Chelčické ulici.³¹⁸ Ve stejném roce vstoupil také do Schlaraffie a působil v ní až do jejího zákazu v roce 1938, kdy odchází zpět do Prahy. Členem spolku byl také jeho synovec Viktor (?1895), neboli *Hugh der Rauboh*,³¹⁹ a Paul, za jehož krátkého působení ve spolku (v letech 1916–1919) dosáhl pouze hodnosti panoše. Později působil jako advokát v Karlových Varech. Arnsteinové měli českou národnost a doma také mluvili česky, i přes to se nevyhnuli deportu do Terezína³²⁰ v roce 1942.³²¹

Další významnou teplickou rodinou byla rodina Hahn. Pravidelným zasedajícím na schůzkách byl ženský lékař Viktor Hahn (1891–1944), alias *Wehentrost der Mondsüchtige*,³²² a to od roku 1921 až do konce teplické říše. Jeho otec Robert zbohatl během první světové války na výrobě medu z cukrové řepy. Nabyté peníze potom rodina investovala do několika nemovitostí. Viktor nejdříve působil ve Vídni, po válce se přestěhovali do Teplic, kde si otevřel ordinaci v tehdejší Meißnerstrasse.³²³ Zde žil se svou druhou manželkou Kateřinou, bývalou ženou majitele porcelánky Artura Blocha. Společně pobývali od 30. let ve vile Marietta³²⁴ v dnešní Masarykově ulici a dále vlastnil vilu v ulici Karla Čapka. V roce 1938 odešli do Brna a plánovali emigraci. Po obsazení Brna přesídlili do Prahy, odkud byli v roce 1941 deportováni do Terezína a poté v roce 1944 do Osvětimi. Jediný, kdo přežil, byly Kateřiny dcery, které byly odvedeny na nucené práce do Německa.³²⁵

³¹⁶ Některí lékaři se angažovali také v místní politice, jako například Bernard Neubauer, rytíř *Revolt der Aufschneider* = Vzpoura chvástač, chirurg zvolený v červnu roku 1938 za Židovskou stranu do městského zastupitelstva. V rámci spolku působil Neubauer v letech 1918 až 1937. Viz KILIÁN, J., et al., *Teplice*, s. 274.

³¹⁷ Adebar nápomocný.

³¹⁸ Viz *Příloha č. 17*.

³¹⁹ Ve spolku působil v letech 1924–1937.

³²⁰ Eduard Arnstein. In: *holocaust.cz* [online] [vid. 5. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/74961-eduard-arnstein/>; Pavlína Arnsteinová. In: *holocaust.cz* [online] [vid. 5. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/75014-pavlina-arnsteinova/>; KÁRNÝ, M., ed.. *Terezínská pamětní kniha*, s. 351.

³²¹ BOUŠKOVÁ, P., et al., *Židovské osobnosti*, s. 135–6; ZYKMUND, J., et al., *Teplitz-Schönau. No 2*, s. 99.

³²² Náměsíčný ulevovač od porodních bolestí.

³²³ Dnešní ulice 28. října.

³²⁴ Vila je pojmenovaná po nevládní dceři Viktora Hahna Mariettě Blochové, která zde však nebydlela. Zůstala se svým otcem v Dubí, ale měla velmi dobré vztahy i s Viktorem. Její životní příběh se lze dočíst v Poslu ŽOT, viz Marietta. *Posel Židovské obce v Teplicích*. Ročník 15 číslo 3. září 2021, s. 10–13.

³²⁵ BOUŠKOVÁ, P., et al., *Židovské osobnosti*, s. 142–44; Viktor Hahn. In: *Geni* [online] [vid. 15. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Viktor-Hahn/600000022172349346>; Viktor Hahn. In: *holocaust.cz* [online] [vid. 15. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/en/database-of-victims/victim/91945-viktor->

Pickové byla velmi známá teplická lékařská rodina. Tato tradice započala Juliem Pickem (1856–1921) a jeho potomci v ní pokračovali po dalších 140 let. Julius Pick působil jako lázeňský lékař a vrchní zdravotní rada. V rámci spolku byl aktivní i jeho příbuzný privátní docent Walther Pick, jako *Trotzki der Aristokratische*, a to v letech 1921 až 1928.³²⁶ Advokáta Adolfa Picka bychom našli mezi členy ústecké říše v letech 1915 až 1925 jako rytíře *Zweimal von Pickans*.

Lázeňským lékařem byl také Johann Musil, rytířským jménem *Steno der Heilbare*, který byl aktivní v rámci spolku od jeho založení až do roku 1886. Zastával hned několik funkcí, maršál (1881–4), předseda v roce 1885 a také *Adelmarschall*, tedy maršál, který měl na starosti erby a rytíře. Jeho ordinaci bychom našli v tehdejší *Bahnhofstraße*. Spolupracoval s Reginaldem Czermackem na zlepšení zdravotního stavu hasičů. Stal se proto lékařem teplického hasičského sboru a také se zasadil o vznik zdravotní čety v roce 1880.³²⁷

Obrázek 11: Pohlednice vydaná u příležitosti 150. výročí od založení lékárny³²⁸

[hahn/](https://yvng.yadvashem.org/index.html?language=en&s_id=13958700&s_lastName=&s_firstName=&s_place=&s_dateOfBirth=&cluster=true); Viktor Hahn. In: *Centrální databáze obětí Šoa* [online] [vid. 15. 10. 2022]. Dostupné z: https://yvng.yadvashem.org/index.html?language=en&s_id=13958700&s_lastName=&s_firstName=&s_place=&s_dateOfBirth=&cluster=true.

³²⁶ BOUŠKOVÁ, P., et al., *Židovské osobnosti*, s. 149.

³²⁷ VILÍM, K., *Tepličtí hasiči*, s. 101.

³²⁸ ZYKMUND, J., et al., *Teplitz-Schönau. No 1*, s. 151.

První lékárna v Teplicích byla založena roku 1620. V roce 1779 převzal lékárnu rod Hoffmannů, který ji vedl až do 2. světové války. Lékárna sídlila v domě Černý orel (*Schwarzer Adler*). Mezi členy teplické Schlaraffie bychom našli rytíře *Fukkerl der Entfetttschift*, vlastním jménem Franze Hofmanna, magistra lékárny, který působil v rámci spolku v letech 1925 až 1938.³²⁹

Obrázek 12: Hotel Zlatá loď (Zum goldenen Schiff)

Lázně v Teplicích a jejich prameny mají dlouholetou tradici. V 18. století za podpory rodu Clary-Aldringen nastal zlatý věk lázeňství. Sjížděli se sem hosté z různých zemí. Pravidelným hostem lázní byl i Johann Wolfgang Goethe³³⁰ nebo Johann Gottfried Seume, kteří se bydleli v hotelu Zlatá loď.³³¹ Jeho provozovatel Wilhelm Wiegand, rytíř *Hautgout der Hungertödter*, byl jedním z prvních členů nově vzniklé říše Teplitia (1881–1887) a zastával funkci ceremoniáře.

³²⁹ BUDINSKÁ, Jitka – ZERJATKE, Petra. *Kapitoly z dějin lázeňství*. Teplice: Regionální muzeum v Teplicích, 2006. ISBN 80-85321-43-2. S. 85, 114; ZYKMUND, J., et al., *Teplitz-Schönau. No 1*, s. 151–154.

³³⁰ Na tuto skutečnost odkazovala také deska umístěná na zábradlí. Viz *Příloha č. 16*.

³³¹ KILIÁN, J., et al., *Teplíce*, s. 145–148; HÁJKOVÁ, L. – SPÁLA, R., *Teplické skoky časem*, s. 30–31; BUDINSKÁ, J. – ZERJATKE, P., *Kapitoly z dějin lázeňství*, s. 35–48, 86–7, 102–5; LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada – MACEK, Jaromír. *Teplíce v době klasicismu*. Teplice: Oblastní muzeum, 1983. S. 7, 9, 29; BUDINSKÁ, J. – ŠPIČKA, D., *Teplíce*, s. 8–9.

Obrázek 13: Inzerát na ordinaci lékaře Lederera

Lékař Richard Lederer se podle inzerátu v Adressbuche zaměřoval na žaludeční, střevní a diabetické potíže. Měl ordinaci v dnešní Krupské ulici.³³² Členem spolku byl v letech 1899 až 1938 (od roku 1935 na odpočinku). Zastával také po dlouho dobu funkci předsedy (1903–1919, mezi lety 1920–8 setrvává na odpočinku, poté se vrací a je další roky opět oberschlaraffem 1931–4).

4.1.7. Školství

S narůstajícím počtem obyvatelstva ve městě bylo nutné řešit i otázku školství. Vznikla nová školní budova na dnešním Benešově náměstí (v té době přejmenovaném z Koňského trhu na Školní náměstí), na které se podílela i židovská obec a měla zde pro své žáky dvě třídy.³³³ I přes to kapacita nestačila, proto byla v roce 1874 postavena zvlášť dívčí škola v Kapelní ulici. V roce 1874 byla založena odborná škola pro keramiku a umělecká řemesla a pokračovací škola z iniciativy Živnostenského spolku pro učně s večerním a nedělním vyučováním.

V roce 1901 bychom ve městě našli již celou řadu vzdělávacích institucí – obchodní školu, elektrotechnické učiliště, obchodní pokračovací školu, reálné a klasické gymnázium a různé soukromé hudební školy.³³⁴ Vzdělání bylo nabízeno i dívkám. Již jsme se zmínili o dívčí škole, v této době bychom ve městě našli také dívčí gymnázium (1904), lyceum (1911) a nesmíme zapomenout na klášterní penzionát a penzionát sester Altschulových, kde se dívky učily vedení domácnosti a základům společenského života.³³⁵

Dominantou města se v roce 1894 stala nová budova gymnázia (dnešní obchodní akademie)³³⁶ postavená Adolfem Siegmundem, architektem a starostou města. Dříve gymnázium³³⁷ sídlilo v dnešní knihovně, která však již v 70. letech svou kapacitou nevyhovovala, proto se v roce 1890 započalo se stavbou novou na vrchu zvaném *Mont de*

³³² ZYKMUND, J., et al., *Teplitz-Schönau. No 2*, s. 21.

³³³ Tato budova byla v roce 1875 rozdělena a vzniklo zde ještě německé gymnázium. Viz KILIÁN, J., et al., *Teplice*, s. 223; HÁJKOVÁ, L. – SPÁLA, R., *Teplické skoky časem*, s. 64–7; KOCOURKOVÁ, K. – VILÍM, K., *Teplice*, s. 36.

³³⁴ Mezi schlaraffiky najdeme 7 učitelů hudby.

³³⁵ KILIÁN, J., et al., *Teplice*, s. 223, 236; BUDINSKÁ, J. – ŠPIČKA, D., *Teplice*, s. 12; KOCOURKOVÁ, K. – VILÍM, K., *Teplice*, s. 36–7.

³³⁶ Viz Příloha č. 18.

³³⁷ Mezi schlaraffy najdeme například profesora na městském gymnáziu Theodora Stegla, rytíře *Gahansl von Klaxfeld* titulem *Reychsfreiherr*, který působil ve spolku v letech 1904 až 1914.

Ligne.³³⁸ Nové budovy se dočkala také reálná škola,³³⁹ a to v roce 1904. Stavba vítěze architektonické soutěže Wenzela Bürgera se nese v duchu saské neorenesance s odkazem na minulou i budoucí slávu německého národa.³⁴⁰

Obrázek 14: Školní náměstí v roce 1904³⁴¹

Významným průkopníkem v oblasti elektrotechniky byl profesor Wilhelm Biscan (1858–1927), rytíř *Accumulator der Unerfundene*,³⁴² člen teplické říše v letech 1899–1926,³⁴³ od 1918 je označován jako schlaraffik na odpočinku, před působením v Teplitii bychom ho našli v letech 1891–1898 v Chomutově. Podle dochované chomutovské matriky se stal rytířem při založení spolku, kdy zastával funkci předsedy říše a také jejího archiváře. Byl nositelem několika řádů ze sousedních i vzdálených říší – Dresdenia (Drážďany), Saazia, Pilsenia (Plzeň), Reichenbergia (Liberec), Chicagoana (Chicago), Lipsia (Leipzig), Praga – což svědčí nejen o jeho zásluhách v rámci spolku, ale také o jeho pracovních cestách.³⁴⁴ Ve stamrollích je vedle

³³⁸ HANZLÍK, J., ed., *Teplice*, s. 29; Německé klasické gymnázium. In: *Teplice//Teplitz* [online] [vid. 18. 10. 2022]. Dostupné z: <https://teplice-teplitz.net/stavby/karta/nazev/19-nemecke-klasicke-gymnazium-obchodni-akademie>.

³³⁹ Ferdinand Froning, profesor na městské reálné škole se stal panošem č. 124 v roce 1905, dále však jeho účast ve spolku nepokračovala. Viz *Allschlaraffische Stammrolle a. U.* 46/47. Prag: Verlag Allschlaraffischer Veröffentlichungen [1905/6]. S 46.

³⁴⁰ HANZLÍK, J., ed., *Teplice*, s. 29; Reálná škola. In: *Teplice//Teplitz* [online] [vid. 18. 10. 2022]. Dostupné z: <https://teplice-teplitz.net/stavby/karta/nazev/18-realna-skola-gymnazium-teplice>; HÁJKOVÁ, L. – SPÁLA, R., *Teplické skoky časem*, s. 70–71.

³⁴¹ ZYKMUND, J., et al. *Teplitz-Schönau. No 3*, s. 34.

³⁴² Akumulátor ne vynalezený.

³⁴³ V roce 1909 zastupoval teplickou říši na všeschlaraffském koncilu ve Vídni. Viz RITTER NATURALIST, ed., *Chronica Allschlaraffiae*, s. 130.

³⁴⁴ SOKA Chomutov, Matrika, fol. 1.

jeho jména uvedeno několik titulů – *Erbgraf von Rautenkranz*, velvyslanec Vindobony a Prahy, vznešený a ctnostný, pračlen-zakladatel chomutovské říše.

Wilhelm Biscan se snažil o to, aby došlo k oddělení elektrotechniky od fyziky a vznikl tím samostatný obor, který si tato věda podle něj zasloužila. Nesetkal se však se pochopením dalších svých kolegů profesorů. Nakonec podal žádost na ministerstvo s prosbou o založení samostatného institutu, který se bude elektrotechnikou zabývat. Povedlo se a v roce 1895 byla založena jako první v Rakousko-Uhersku *Städtisches Elektrotechnikum* v Chomutově. V roce 1896 převzalo město Teplice náklady na výstavbu nové školy,³⁴⁵ později vznikly také Teplické elektrorozvodné závody (1899).³⁴⁶ Učebnice a další technické knihy na toto téma psal sám Wilhelm Biscan.³⁴⁷

Franz Laube (1830–1906), rytíř *Angelo der Schnitzler*,³⁴⁸ původní profesí zlatník, byl ředitelem Školy odborného kreslení a modelování v letech 1874–1898. Již od svého počátku se škola zapojovala do kulturního, uměleckého i společenského života města. Zúčastnila se výstav pořádaných nejen v Teplicích. Laube přednášel kreslení a modelování, což byli nejdříve jediné odborné hodiny, později byli najati další učitelé a nabídka předmětů se rozšířila.³⁴⁹ Z původní jedné třídy s pěti denními studenty a 50 večerními vzniká v roce 1875 tříd několik, které vzdělávají 25 žáků na denním studiu a 150 až 200 ve večerní a nedělní škole. V roce 1887 byla postavena nová budova pro odbornou školu v Alejní ulici. Franz Laube byl členem komise pro stavbu pomníku básníka Johanna Gottfrieda Seumeho, či kuželkářského klubu. V rámci Schlaraffie působil v letech 1884 až 1896. První rok měl funkci pokladníka, později maršála.³⁵⁰

³⁴⁵ V roce 1901 se stal učitelem na tomto ústavu také Ing. Albrecht Egon, rytíř *Drahtlos die hochgespannte Klampfen*. Viz MIKEŠ, Jan. *Historie výuky a vývoj učebnic elektrotechniky v českých zemích*. Disertační práce [online]. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. 2012, [vid. 25. 10. 2022]. Dostupné z: https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/5405/1/Disertacni_prace_Jan_Mikes_2012.pdf. S. 325.

³⁴⁶ Viz Příloha č. 19.

³⁴⁷ KILIÁN, J., et al., *Teplíce*, s. 237; MIKEŠ, J., *Historie výuky*, s. 321–337.

³⁴⁸ Angelo řezbář. V roce 1890 si přidal ke jménu dovětek *von Buonarotti*, od kterého později upustil. Viz *Stammrolle der Schlaraffenreiche des Erdballes: 1590*. In Prag: Verlag der Schlaraffia, [1890]. S. 71.

³⁴⁹ Dalšími významnými učiteli byli: profesor V. Reimann na dekorativní kresbu a malbu, učitel modelování Fritz Eichmann (1867–1916) a Wilhelm Gerstner (1864–1927), kteří patřili mezi uznávané městské sochaře, podíleli se na restaurování plastik z Braunova spolu Nejsvětější Trojice na Zámeckém náměstí. Gerstner vytvořil také bustu Seumeho pomníku, o kterém je zmínka výše. Byl také členem Schlaraffie, ale pouze v roce 1890, kdy je ve stamrolích uveden jako zeman Wilhelm. Viz *Stammrolle* [1890], s. 72; KILIÁN, J., et al., *Teplíce*, s. 364–365, 369. Pozdějším profesorem na keramické škole byl také malíř Fritz Baum (1882–?), působící ve spolku od roku 1922 do roku 1937, jako rytíř *Filigram der Rasaölige*, který přišel do Teplíc po roce 1918. Viz KILIÁN, J., et al., *Teplíce*, s. 373.

³⁵⁰ KILIÁN, J., et al., *Teplíce*, s. 362, 364, 369, 235; DVOŘÁKOVÁ, Jaroslava. Z historie odborné keramické školy. In: *RMT* [online] [vid. 22. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.muzeum-teplice.cz/porcelan-a-keramika/1076.z-historie-odborne-keramicke-skoly/>; BUDINSKÁ, J., *Fotografie*, s. 130–1.

Obrázek 15: Franz Laube v hodů, fotografie kuželkářského spolku³⁵¹

Dlouholetým členem teplické říše byl i Emil Tausche, učitel hudby, jehož institut sídlil v dnešní Mlýnské ulici. Jako rytíř *Adolar der Veber* působil ve spolku v letech 1881 až 1904, měl titul *cymbalmeistera*, tudíž zajišťoval hudební doprovod během zasedání.³⁵²

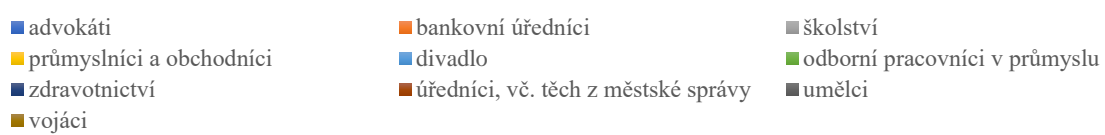
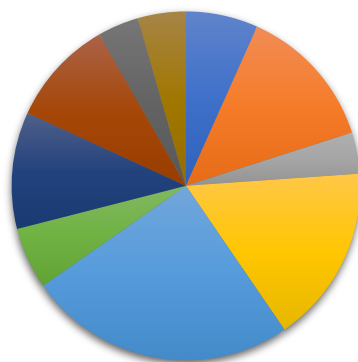

Obrázek 16: Institut hudby a zpěvu Emila Tausche

³⁵¹ BUDINSKÁ, J. *Fotografie*, s. 131.

³⁵² ZYKMUND, J., et al. *Teplitz-Schönau. No 2*, s. 188.

Zastoupení profesí v říši Teplitia

Tabulka 2: Zastoupení profesí v říši Teplitia

4.2. Ústí nad Labem

Říše Ostia byla založena 23. prosince 1585 [1885] jako 81. spolek, jehož mateřskou říší byla Teplitia. Schlaraffové se pravidelně scházeli v sobotu, v lednu a únoru potom ve čtvrtek, nejdříve v divadelním sále, později v restauraci *Schmidt*, a nakonec v restauraci *Ressource* na dnešním Lidickém náměstí.³⁵³ Název jejich hradu vychází z německého názvu existujícího hradu v Ústí nad Labem – Střekov = Schreckenstein. Barvy říše byly modrá a žlutá, obdobné jako jejich mateřská říše.³⁵⁴ Erb říše je čtvrcený na čtyři stejná pole, se středním štítkem v podobě erbu Allmutter Prahy, první pole černé s pohárem stojícím na hrací kostce, druhé pole zlaté se dvěma klečícími schlaraffiky tahajícími za závaží nástěnných kukačkových hodin, třetí pole červené s kotvou a zřejmě římskou orlicí, čtvrté pole modré s červeným štítkem asi se lvem ve skoku.³⁵⁵ Členská základna spolku dosahovala v některých letech až 60 členů. Poslední číslo zapsaného panoše je 126, což zhruba vypovídá o počtu osob, které spolkem prošly, někteří postupovali dále do vyšších stavů, jiní nikoliv. Celkově se ve stamrolích setkáváme s cca 180 jmény.

4.2.1. Divadlo

Kulturní život v Ústí nad Labem byl poměrně bohatý a snažil se konkurovat velkým akcím, které probíhaly například v Teplicích. Od roku 1907 fungoval Spolek pro péči o umění, jež organizoval mnohé výstavy, koncerty, přednášky a literární večery. Vlastní divadlo bylo v 19. století bráno jako ukázka prestiže, Ústí nad Labem si na něj muselo počkat až do roku 1909, i když snahy o jeho stavbu se datují již ke konci 19. století.³⁵⁶ Co se týče členů ústecké říše, kteří by byli spojeni s divadlem, v seznamech jich najdeme velmi málo oproti teplické říše, což zřejmě souvisí s tím, jak byla rozvinutá kultura v dané oblasti spojená s lázeňstvím. Celkově najdeme pět herců, tři dirigenty, dva ředitelé divadla, čtyři operetní pěvci a jednoho sekretáře. Rytíř *Obsthergehst der Schwänzer*, vlastním jménem Alfred Huttig (1882–1952) byl v rámci spolku aktivní v letech 1922–1938. Ředitelem divadla se stal v roce 1920, dříve pracoval v Praze jako vedoucí režisér Německého zemského divadla. Huttig prosazoval v repertoáru

³⁵³ Viz Příloha č. 43.

³⁵⁴ *Stammrolle der Schlaraffenreiche des Erdballes: 1598*. In Prag: Verlag der Schlaraffia, [1898]. s. 164.

³⁵⁵ Vzhledem k tomu, že části polí jsou velmi malá, nelze s jistotou říci. V kronice Allschlaraffie je poznamenáno, že se jedná o *Landeswappen* (zemský erb). V českém znaku je lev, proto usuzují na toto zvíře. Viz RITTER DRASAL, ed. *Chronica Allschlaraffiae*, s. 362.

³⁵⁶ KAISER, Vladimír – KNECHTEL, Martin. *Kulturní život*. In: KAISER, V. – KAISEROVÁ, Kristina, eds. *Dějiny města Ústí nad Labem*. Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 1995. S. 188–197. ISBN 80-239-3245-4. S. 189–90; VELÍMSKÝ, Tomáš et al. *Historie a památky města Ústí nad Labem. History and monuments of the City of Ústí nad Labem. Geschichte und Sehenswürdigkeiten der Stadt Ústí nad Labem (Aussig an der Elbe)*. Vydání: první. Ústí nad Labem: Statutární město Ústí nad Labem, 2007. S. 92.

mladé autory a neznámé pěvecké talenty. Kromě let 1929 až 1933 řídil divadlo až do roku 1941.³⁵⁷ V posledních letech Schlaraffie se přidal také dirigent Franz Allers (1905–1995), zeman Franzl vom Staberl, který byl později šéfem ústecké opery v letech 1933 až 1938. Allers zřejmě nikdy nepožádal o složení rytířské zkoušky, i když byl členem Ostie v letech 1935 až 1938. V tomto roce odjíždí do USA, kde získal za svou práci hned několik ocenění – cenu Tony za nejlepšího dirigenta a hudebního režiséra (1957 a 1961) a nominaci na Grammy (1959). Ke konci svého života se vrátil do Evropy, konkrétně do Mnichova a až do konce svého života byl velmi aktivní. Zemřel na pneumonii v roce 1995 v Las Vegas.³⁵⁸

4.2.2. Architekti, stavitelé a výtvarní umělci

Ústecká architektura je opravdu bohatá a bude o ní zmínka ještě níže ve spojitosti s vilami jednotlivým obchodníkům a průmyslníkům. Ve stammrolích se s povoláním architekta setkáváme pouze jednou, a to u rytíře *Architekto ohne Gleichen*, pana Arthura Corazza, který byl aktivním členem v letech 1925 až 1928. Působil nejen v Ústí nad Labem, ale také na Liberecku a Jablonecku, kde dodnes stojí dům na rohu Mírového náměstí, zbudovaný v letech 1931–1932 jako sídlo jabloneckého finančního ústavu *Kreditanstalt der Deutschen*. Později zde byl sekretariát Komunistické strany Československa. Dnes bychom tam našli finanční úřad.³⁵⁹ Architekt Corazza začal svou kariéru v Jihlavě, kde postavil několik budov,³⁶⁰ včetně své vlastní vily. Nejdříve působil jako učitel na německé škole a poté získal stavitelskou koncesi.

³⁵⁷ KAISER, V. – KNECHTEL, M., *Kulturní život*, s. 191.

³⁵⁸ CROSS, Lucy E. Franz Allers. In: *Masterworks Broadway* [online] [vid. 20. 10. 2022]. Dostupné z: <https://masterworksbroadway.com/artist/franz-allers/>.

³⁵⁹ Městské domy v Podhorské ulici v Jablonci nad Nisou. In: *Český ráj* [online] [vid. 20. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.cesky-raj.info/dr-cs/847-mestske-domy-v-podhorske-ulici-v-jablonci-nad-nisou.html>.

³⁶⁰ Např. budova české spořitelny, dnešní pošty, nebo tiskárny ve Srázné ulici, továrna s obytnou budovou Josefa Nägeleho ve Znojenské ulici. Viz Osobnosti Jihlavy. In: *Z Jihlavy* [online] [vid. 20. 10. 2022]. Dostupné z: <http://www.zjihlavy.cz/zc1-osobnosti-jihlavy-i>; LAUBOVÁ, Jana. *Architektura Jihlavy 1900–2009*. Magisterská diplomová práce [online]. Univerzita Palackého v Olomouci. Olomouc: 2009 [vid. 22. 10. 2022]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/toixdm/?isshlret=Architektura%3BJihlavy%3B1900%3B:zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3DArchitektura%20Jihlavy%201900%E2%80%932009%26start%3D1>. S. 17–18.

Obrázek 17: Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Ústí nad Labem³⁶¹

Kostel Nanebevzetí Panny Marie je dominantou města. Dnešní podoba pochází z 19. století, ale kostel bychom zde našli již v roce 1318. Dlouholetým ředitelem sboru katolické církve byl Ferdinand Dressler, který byl členem ústecké říše v letech 1900 až 1932 jako rytíř *Bachhändel der Edithaterich*.³⁶²

4.2.3. Průmyslníci a obchodníci

Průmyslový rozvoj města byl o něco pomalejší, než můžeme sledovat v jeho okolí. Započal až po roce 1850, v době, kdy se budovala dráha Praha-Ústí, která dokázala rozprout toto staré královské město. Následovalo napojení na německé Drážďany, Teplice a stále přibývaly další spoje, jež byly spojené také s těžbou uhlí.³⁶³ Nesmíme zapomenout na lodní dopravu, díky čemuž se z Ústí nad Labem stál významný železniční a námořní dopravní uzel.

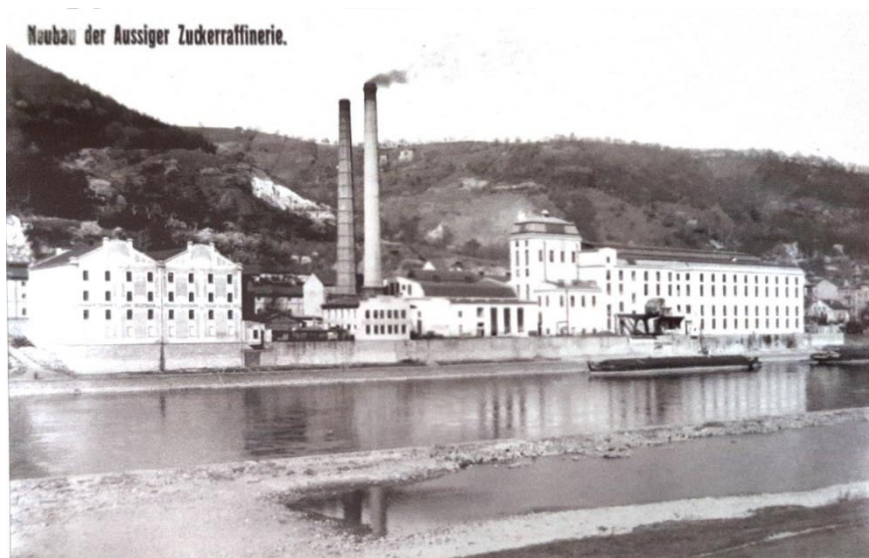
Důležitým mezníkem v historii města bylo založení Spolku pro chemickou a hutní výrobu v roce 1856. Z tehdejšího spíše textilně založeného města se stává jedno z nejdůležitějších

³⁶¹ Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Ústí nad Labem. In: *Ústí//Aussig* [online] [vid. 20. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.usti-aussig.net/stavby/karta/nazev/418-kostel-nanebevzeti-panny-marie-v-krasnem-lese>.

³⁶² HORÁK, Tomáš. Historie ústeckých varhan. In: KAISER, V. – KAISEROVÁ, Kristina, eds. *Dějiny města Ústí nad Labem*, s. 151.

³⁶³ Opět tedy narážíme na důležitý mezník ve vývoji severních Čech, a tím byl vznik železnice a dále těžba uhlí. Ústí nad Labem má ještě jedno specifikum, a tou je platba po řece, která však oproti železnici byla velmi sezónní a také vzdálenostně omezená. Těžba uhlí narůstala s postupujícím rozvojem průmyslu. V roce 1866 odvezly vlečky okolo 500 tun uhlí, v roce 1875 již pětinasobek a 9,5 milionům bylo odvezeno v roce 1913. Viz CVRK, František – ŠPAČEK, Petr. Průmyslový vývoj Ústí nad Labem v letech 1830–1945. In: KAISER, V. – KAISEROVÁ, Kristina, eds. *Dějiny města Ústí nad Labem*, s. 108; VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds., *Industriální topografie*, s. 121; CVRK, F. Podíl Ústecko-teplické dráhy na přepravě uhlí ze severočeské hnědouhelné pánve do 1. světové války. In: *Zprávy a studie sv. 9. Teplice: Oblastní vlastivědné muzeum Teplice (dále OVM), 1973, s. 1–6; GRISA, M., Doprava severočeského uhlí po Labi v letech 1918–1938. In: Zprávy a studie svazek 7. Teplice: OVM Teplice, 1971, s. 45–58; RYDVAL, Jaroslav. Ústí nad Labem po roce 1918. [Ústí nad Labem]: Jaroslav Rydval, [2012]. S. 9–10, 17; ŠLAJSNA, J. – SETVÁK, J., *Mostecko 1918*, s. 8.*

center chemického průmyslu v monarchii, produkující velké množství výrobků a další inovace. V roce 1856 zde pracovalo již okolo 500 dělníků, o skoro 30 let později se počet ztrojnásobil. Spolek musel začít řešit situaci s nedostatkem bytů pro své dělníky, proto nechal postavit bytové kolonie, později například i vlastní školku, či invalidovnu pro nemocné dělníky. Areál byl také napojen na železniční síť. Nebyl to však jediný podnik zabývající se chemickou výrobou.³⁶⁴ Na přelomu 19. a 20. století bychom jich ve městě napočítali dalších minimálně 20. Některé se udržely, jiné zanikly.³⁶⁵

Obrázek 18: Rafinérie cukru založená Franzem Fieberem a společníky³⁶⁶

I když se v blízkosti Ústí nepěstovala cukrová řepa ve velkém, stalo se město důležitým centrem cukrovarnictví. Klíčem k úspěchu totiž nebyla řepa samotná, ale dopravní a uhelné podmínky, které zdejší oblast nabízela. První cukrovar byl založen již v roce 1850 v Trmčicích, ale fungoval pouze do roku 1913. Vzhledem k nedostatku plochy pro pěstování řepy, se zaměřili zdejší továrníci na rafinérii cukru, kdy mohli využít pravidelné dodávky potřebného uhlí do kotlů a také levnou lodní dopravu do Hamburku ke svému podnikání. Rafinérie byla zbudována

³⁶⁴ Mezi členy ústecké Schlaraffie bychom našli rytíře *Berzeulis der Retortene*, alias Hermanna Benise, který pracoval v chemické továrně, není specifikováno ve které, ale předpokládám Spolchemii. Schlaraffikem byl v letech 1886–9. Dále Jaromír Král, rytíř *Tristan der verlorene Sohn* (členem 1889–1897), pracoval jako úředník právě Spolku pro chemickou a hutní výrobu. Jako poslední v registrech figuruje jméno Friedrich Lönhardt, rytíř *Fritz von Frechlingen*, povoláním chemik, kterých žilo v Ústí více právě kvůli zmíněnému chemickému průmyslu. Fritz byl součástí říše Ostia v letech 1905 až 1938.

³⁶⁵ CVRK, F. – ŠPAČEK, P., *Průmyslový vývoj*, s. 108–118; VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds. *Industriální topografie*, s. 124–5; KRSEK, M., *Šedesát ústeckých NEJ*. Ústí nad Labem: Muzeum města Ústí nad Labem, 2007. ISBN 978-80-86475-15-8. S. 56; VELÍMSKÝ, T., et al., *Historie a památky*, s. 37–38; KRSEK, M., *Ústí nad Labem*. Vyd. 1. Praha Litomyšl: Paseka, 2011. *Zmizelé Čechy*. ISBN 978-80-7432-136-8. S. 25–26, 32–33; KREJČÍ, Václav. *Ústí nad Labem: rozvoj města 1950–2010*. Ústí nad Labem: Statutární město Ústí nad Labem, 2013. ISBN 978-80-86646-39-8. S. 29–30.

³⁶⁶ ŠPAČEK, Petr. *Tak to bylo v Ústí, Ústí nad Labem – město, Krásné Březno a Klíše na starých pohlednicích a fotografiích*. Ústí nad Labem: Statutární město Ústí nad Labem, 2008. ISBN 978-80-86646-25-1. S. 178.

v dnešní Pražské ulici v letech 1882–3 Franzem Fieberem a společníky, druhá poté v roce 1883 v Krásném Březně.³⁶⁷ Mezi členy ústecké říše bychom našli rytíře *Vacuum wo reitst de hin?*,³⁶⁸ vlastním jménem Josefa Fritsche, který byl vlastníkem této rafinérie. V rámci spolku byl aktivní pouze v prvním dvou letech vzniku. Dlouholetým členem Ostie byl také Alois Reinisch, rytíř *Tenorl der Raffnirte*,³⁶⁹ ředitel rafinérie cukru (1906–1926). V registrech se objevuje jeho jméno v letech 1897 až 1938, také zastával několik funkcí (1899–1903 pokladník, 1903–11 junkermeister a 1911–19 předseda spolku). Právem mu tudíž náležel titul *Excellenz*, pračlen a čestný člen říše Ostia.

Obrázek 19: Sídlo paroplavební společnosti z roku 1893³⁷⁰

Během 40. a 50. let se rozšířila na Labi parní lodní doprava, která nejdříve převážela pouze lidi, později také náklad. V roce 1872 zahájili pravidelnou linku řetězových parníků, která v roce 1881 přešla do vlastnictví Rakouské severozápadní paroplavební společnost,³⁷¹ jejímž přednostou byl Carl Jahnel, rytíř *Elberich mit der Louise* s titulem *Admiral*, který byl aktivním členem Ostie v letech 1900 až 1908 a také zastával funkci předsedy v posledních dvou letech.

³⁶⁷ CVRK, F. – ŠPAČEK, P., *Průmyslový vývoj*, s. 122; VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds. *Industriální topografie*, s. 128, 135; KRSEK, M., *Šedesát ústeckých NEJ*, s. 54; KREJČÍ, V., *Ústí nad Labem*, s. 31.

³⁶⁸ Vysavač, kde jezdíš?

³⁶⁹ Tenor rafinovaný.

³⁷⁰ HOUFEK, Václav. *Ústecké skoky časem. Ústí jumps through time. Aussig im Wandel der Zeiten*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Foto studio H, 2012. ISBN 978-80-905379-0-3. S 23.

³⁷¹ CVRK, F. *Město a řeka*. In: KAISER, V. – KAISEROVÁ, Kristina, eds. *Dějiny města Ústí nad Labem*, s. 135. KRSEK, M., *Šedesát ústeckých NEJ*, s. 50.

Carl Böhm (1855–1938), rytíř *Nasoni der Reichssloh*, byl nejen jedním ze zakládajících členů nově vzniklé kolonie Ostia, ale setrval se spolkem až do jeho konce, a v tom samém roce zemřel. Podílel se na vedení firmy *Bauman und Böhm* zaměřující se na export uhlí, později je ve stammrollích označován jako obchodník na burze, která byla spojená se vznikem labského spolku (*Elbeverein*), založeném v roce 1875. Instituce pomáhala různými způsoby rozvíjet plavební labské společnosti, ale také nabízela pomoc jednotlivcům, založila například školu pro plavce, ale také Ústeckou uhelnou burzu, která vznikla kvůli stále zhoršující hospodářské situaci a měla nastavit tarify, které by odstranily spory mezi plavci a obchodníky s uhlím. Prvním makléřem této burzy byl právě Carl Böhm, v té době jednatel *Elbeverein*. Nebyly to jediné aktivity, kterých se rytíř Nasoni účastnil. Byl také členem správní rady Spolku pro chemickou a hutní výrobu. Během svého působení v ústecké říši neobsadil žádný z úřadů, ale náležel mu titul *erbovní schlaraff* a *pračlen-zakladatel*.³⁷²

Mezi rodiny, podnikající v jiném než uhelném průmyslu, patřila rodina Brodeových. Ti koupili v roce 1919 továrnu firmy *Berliner Bockbrauerei*, která se zaměřovala na výrobu sladu. Bratři Brodeové tuto výrobu ještě rozšířili, podnik však nakonec v roce 1930 zaniká. Členem *Schlaraffie* byl rytíř *G I. der Herzog von Raudnitz*, vlastním jménem Ernst Brode, působící ve spolku v letech 1907 až 1928.³⁷³

Mezi členy bychom našli čestného Ústečana Rudolfa Kinda (1861–1930),³⁷⁴ rytíře *Baby der Harzige*,³⁷⁵ který společně se svým bratrem založil v roce 1892 tkalcovnu v Novosedlicích-Kramolech, která se zaměřovala na výrobu hnacích řemenů z velbloudí srsti a bavlny, a to jako jediná v Rakousko-Uhersku. Velmi významnou byla také firma *Kind & Herglotz*, založená v roce 1893, která vyráběla oleje, pryskyřici a dehet, ale také různé mazací oleje pro válce lokomotiv a rychleschnoucí laky *Ferroxyl*. Závod nejdříve vznikl ve Všebořicích, později se přesunul do Kramol. Po roce 1918 nesl označení Ostia a byl pobočkou pražské obchodní společnosti na minerální oleje a tuky. Poslední rodinná továrna na výrobu želatiny s názvem *Kind & Landesmann* vznikla v roce 1894, později (1906) přešla pod *AG für chemische Industrie*

³⁷² CVRK, F. – ŠPAČEK, P., *Průmyslový vývoj*, s. 114; CVRK, F. *Město a řeka*, s. 138.

³⁷³ Podle jeho přízviska, vévoda z Roudnice, usuzují, že to byl syn Simona Brode, narozeného v Roudnici nad Labem. Měl syna Ernsta a Rudolfa, dceru Sofii. Viz Simon Brode. In: *Geni* [online] [vid. 20. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Simon-Brode/6000000039643003686>.

³⁷⁴ V dnešní ulici Na Schodech 4 se nachází vila Rudolfa Kinda, kterou si nechal postavit dle návrhu architekta Hartwiga Fischela v letech 1895/6. V dnešní době slouží jako depozitář Severočeské vědecké knihovny. Viz KRSEK, M., Vila Kind. In: *Ústí//Aussig* [online] [vid. 20. 10. 2022]. Dostupné z: <https://usti-aussig.net/stavby/karta/nazev/310-vila-kind>.

³⁷⁵ Vlasaté dítě. Jiná forma jeho příjmení.

se sídlem ve Vídni.³⁷⁶ Rudolf Kind byl členem ústecké říše v letech 1887 až 1909, během té doby zastával několik úřadů (maršál 1889–1890, předseda 1891–1894, 1899–1909).

Významnou ústeckou židovskou³⁷⁷ rodinou byla rodina Petschků. Ignaz (1857–1934)³⁷⁸ byl dlouholetým členem spolku Ostia, a to od jejího založení až do své smrti. Jako rytíř *Carbo der Abwesende*,³⁷⁹ zastával v letech 1890–1 a 1897 funkci pokladníka a v roce 1896 funkci junkermeistera. Náležel mu titul pračlena-zakladatele. Od 70. let začal pracovat u Jakoba Weinmanna, velkoobchodníka s uhlím, kterého po celý svůj život bral jako největšího konkurenta. Již v roce 1880 založil vlastní firmu Petschek-Aussig, kde zavedl novou formu podnikání ve formě komisního prodeje od těžařů a také se spojil s tehdy velmi silnou Anglobankou a skoupil akcie několika severočeských hnědouhelných společností.³⁸⁰ V roce 1900 vypukla uhelná krize, kterou však dokázal Petschek přestat díky výrobě briket z méně kvalitního uhlí. Jeho bratr Julius a Isidor byli nejdříve jeho konkurencí, později se spojili a vytvořili velký uhelný monopol. Ignaz Petschek byl jedním z nejvlivnějších lidí na Ústecku,³⁸¹ ale silnou roli hrál i v zahraničí (právě díky v té době velmi důležité těžbě uhlí – rodina Petschků kontrolovala polovinu veškeré hnědouhelné těžby v Evropě). Nechal postavit dětský pavilon ústecké nemocnice, chlapecký výchovný domov, mateřskou školku či ozdravovnu pro nemocné

³⁷⁶ CVRK, F. – ŠPAČEK, P., Průmyslový vývoj, s. 110, 116; Richard Kind. In: *Geni* [online] [vid. 22. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Richard-Kind/6000000015923977019>; KRSEK, M. *Ústí nad Labem*, s. 29.

³⁷⁷ Před rokem 1848 nebylo pro Židy možné usadit se v královském městě, což se později mění a v roce 1880 žije ve městě již okolo 300 lidí izraelského vyznání. Viz FEDOROVÍČ, Tomáš – KAISER, V. *Historie židovské komunity v Ústí nad Labem*. The history of the Jewish community in Ústí nad Labem. Geschichte der Juden in Aussig an der Elbe. Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 2005. ISBN 80-86646-12-2. S. 3.

³⁷⁸ Ignaz Petschek. In: *Geni* [online] [vid. 22. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Ignaz-Petschek/6000000008340308126>; Petschek & Co. In: *Knihy znovu nalezené* [online] [vid. 22. 10. 2022]. Dostupné z: <https://knihyznovunalezene.eu/cs/vlastnici/petschek.html>.

³⁷⁹ Uhlí nepřítomný, což zřejmě odkazuje na fakt, že Ignaz Petschek byl často na různých obchodních cestách (K této interpretaci se kloní i Martin Krsek.). Je však podivující, že zvládal také pravidelná zasedání spolku. Pravidlo bylo, že pokud člen spolku dlouhodobě nebyl účasten, byl vyškrtnut. Jméno Ignaze Petschka dodávalo nejspíš jeho osobě určitou imunitu. Kdo by si chtěl znepráčet největší uhelného barona a nejtědřejšího ústeckého mecenáše? Viz KRSEK, M., *Rytíři*, s. 161; KAISER, V., Komunální politika města Ústí nad Labem. In: KAISER, V. – KAISEROVÁ, K., eds. *Dějiny města Ústí nad Labem*, s. 177–9.

³⁸⁰ Například *Britannia AG*, *Duxer Kohlengesellschaft AG* a další. V roce 1905 se zúčastnil sanace bývalého majetku knížecí rodiny Hohenlohe, a díky tomu získal velkou část akcií společnosti *Hohenloherwerke AG*. Viz *Petschek & Co*.

³⁸¹ Na což odkazuje i jeho honosná jednopatrová vila v dnešní ulici Winstona Churchilla, postavená v roce 1890. Vnitřní výzdoba vily je velmi bohatá, našli bychom zde deset druhů mramoru a rozsáhlou štukatérskou výzdobu. Viz KRSEK, M., *Šedesát ústeckých NEJ*, s. 93; BROŽEK, Aleš. *Osudy domů a obyvatel Churchillovy ulice v Ústí nad Labem*. Ústí nad Labem: Severočeská vědecká knihovna, 2008. ISBN 978-80-7055-159-2. S. 44–46; Vila Ignaze Petschka. In: *Ústí//Aussig* [online] [vid. 22. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.usti-aussig.net/stavby/karta/nazev/38-vila-ignaze-petschka>; PAVLÍČEK, T., ed., *Slavné vily*, s. 98–99; VELÍMSKÝ, T., et al., *Historie a památky*, s. 86–7; PAVLÍKOVÁ, M. – SELNEROVÁ, A. – SALAVOVÁ, M., *Architektura*, s. 34–6.

tuberkulózou.³⁸² Byl také členem ředitelské rady obchodní akademie. Rodina Petschků musela v době okupace prodat svůj majetek velmi pod cenou, a to Živnobance a následně emigrovali do Velké Británie a později do USA.³⁸³

V Churchillově ulici bychom našli vilu Carla Schöppeho (1846–1904), šéfa firmy *Rössner & Schöppe*, která se zaměřovala na spediční činnost a obchod se dřevem a uhlím, což bylo spojeno s jeho aktivitami v rámci Labské společnosti, kde zastával funkci prvního náměstka. V roce 1886 se podílel na založení obchodní akademie, kde plnil funkci předsedy kuratoria. Zároveň byl členem nacionálně založeného *Deutscher Schulverein*, podporující německé národní školství. Carl Schöppe byl také aktivní na poli politiky, nejdříve působil v obecním zastupitelstvu, později v městské radě. Na přelomu století se stal poslancem Českého zemského sněmu. Schöppe byl členem ústecké říše jako rytíř *Fallstaff von der Kleischbach* od jejího založení až do své smrti. Po celou dobu, kromě roku 1897, zastával funkci předsedy spolku. Jeho jméno bychom našli také v seznamech tělocvičné jednoty Turnverein. V roce 1901 mu byl udělen Řád Františka Josefa.³⁸⁴ Členem Schlaraffie byl i jeho pátý syn Walter, a to v letech 1907 až 1914. V posledních třech letech byl zvolen předsedou. Na počest svého otce přijal jméno *Falstaff II*.

Zakládajícím členem ústecké pobočky Schlaraffie byl Felix Löwy, rytíř *Devast vom Böhmerwalde*.³⁸⁵ Narodil se v roce 1862 v Lovosicích do židovské rodiny obchodníka se dřevem. Jeho otec Adolf společně s jeho švagrem Lippmannem (Leopoldem) Winterbergerem založil firmu *Löwy und Winterberg*. Felix se po studiích přestěhoval do Ústí nad Labem se svou ženou Rosou, dcerou továrníka Leopolda Birnabauma, kde měl na starosti ústeckou pobočku rodinné firmy. Byl také velmi aktivní ve veřejném životě. Zasedal v různých představenstvech a dozorčích radách firem – *Thonet Mundus* na výrobu ohýbaného nábytku, *Szolywa Praha* či

³⁸² Jeho manželka Helena se podílela na výstavbě dělnické léčebny v Ryjčicích. Viz HOUFEK, V. Dělnické hnutí v Ústí nad Labem od roku 1918. In: KAISER, V. – KAISEROVÁ, K., eds., *Dějiny města Ústí nad Labem*, s. 102.

³⁸³ KAISER, V., *Komunální politika*, s. 177–9; KAISEROVÁ, K., Školství, zdravotnictví a náboženské poměry v 19. století – přehled. In: KAISER, V. – KAISEROVÁ, K., eds., *Dějiny města Ústí nad Labem*, s. 88, 86; FEDORVIČ, T. – KAISER, V. *Historie židovské komunity*, s. 5, 19; KRSEK, M. *Šedesát ústeckých NEJ*, s. 38, 93; PIŠTĚK, Milan – DVOŘÁK, Emil – PETERKOVÁ, Marie, eds. *Ústečané nejen v datech (2)*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Ústecká kulturní platforma '98, 2008. ISBN 978-80-254-3710-0. S. 79; Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950, Bd. 8 (Lfg. 36, 1979), S. 9. [online] [vid. 22. 10. 2022]. Dostupné z: <http://www.biographien.ac.at/oeb1?frames=yes>; BROŽEK, A. *Osudy domů*, s. 44–46; VELÍMSKÝ, T., et al., *Historie a památky*, s. 52; PETRŽILKA, Radek. *Dějiny města Mostu v datech*. Vyd. 1. Most: Hněvín, 2014. ISBN 978-80-86654-36-2. S. 126, 134; PAVLÍKOVÁ, M. – SELNEROVÁ, A. – SALAVOVÁ, M. *Architektura*, s. 48–9.

³⁸⁴ Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950, Bd. 11 (Lfg. 51, 1995), S. 111. [online] [vid. 22. 10. 2022]. Dostupné z: <http://www.biographien.ac.at/oeb1?frames=yes>; BROŽEK, A., *Osudy domů*, s. 23.

³⁸⁵ Devastující české lesy.

Pražsko-duchcovská železnice. Byl nadšencem do automobilismu. V rámci ústecké říše byl aktivní do roku 1887 poté odchází do Prahy a stává se členem Pragy.³⁸⁶

Ernst Kraus vlastnil se svým bratrem Ottou parní mlýn a továrnu Adler na výrobu sušenek, vafelí, perníků a piškotů. S manželkou Olgou a dvěma syny bydleli v Churchillově ulici až do roku 1938. Ernst zemřel v koncentračním táboře Majdanek, jeho synové se zachránili emigrací do Anglie.³⁸⁷ Ernst Kraus, rytíř *Tourist der Piccolo*, zasedal se svými bratry v letech 1900 až 1938.

Ve vile v Churchillově ulici 1722 stojí vila, kterou v roce 1928 zakoupila Ústecká montánní společnost³⁸⁸ a bydlel zde její ředitel Paul Robert, který se sem přestěhoval z Mostu v roce 1930 v manželkou Evou a dvěma dětmi. V roce 1932 prošla vila rekonstrukcí a dostala modernější háv navržený architektem Hugo Höhnem a kanceláří *Neidhardt & Weber*.³⁸⁹ Robert Paul, rytíř *Ingot der Gewaltze*, byl členem ústecké říše v letech 1933 až 1938.

4.2.4. Bankovní úředníci

S rozrůstajícím se průmyslem bylo třeba rozšířit také bankovní styky. V Ústí nad Labem vzniklo hned několik velkých bankovních institutů – Anglobanka, *Böhmische Sparkasse*,³⁹⁰ německý kreditní ústav,³⁹¹ pobočka německé spořitelny,³⁹² Česká eskomptní banky, aj. Jednou z nejzajímavějších budov, kterou vidí každý cestující vlakem, je budova bývalé Vídeňské banky, kterou všichni Ústečané znají jako tu s glóblem, jenž měl odkazovat na světovost tohoto bankovního institutu. Secesní budova byla postavena v roce 1907.³⁹³ Zástupcem této pobočky byl Alfred Bloch (1910–1944), člen ústecké říše v letech 1907 až 1934, znám jako rytíř *Vers van der Hiecken*, říšský pokladník od roku 1921. Později se stal ředitelem Všeobecné české

³⁸⁶ KRSEK, M., *Smutný konec*, s. 60–67.

³⁸⁷ BROŽEK, A., *Osudy domů*, s. 19; CVRK, F. – ŠPAČEK, P., *Průmyslový vývoj*, s. 121.

³⁸⁸ Mezi ústeckými schlaraffiky bychom našli také rytíře *Beriemt der Reichssattler*, vlastním jménem Leopolda Gattler, úředníka zmíněné společnosti, který zasedal v Ostii v letech 1931 až 1938. Je možné, že právě on přivedl do Schlaraffie svého ředitele Paula Roberta.

³⁸⁹ PAVLÍČEK, T., ed., *Slavné vily*, s. 67–8; BROŽEK, A. *Osudy domů*, s. 8.

³⁹⁰ *Böhmische Sparkasse*. In: Ústí//Aussig. [online] [vid. 25. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.usti-aussig.net/stavby/karta/nazev/75-bohmische-sparkasse>.

³⁹¹ *Kreditanstalt der Deutschen*. In: Ústí//Aussig. [online] [vid. 25. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.usti-aussig.net/stavby/karta/nazev/186-kreditanstalt-der-deutschen>.

³⁹² *Centralbank der deutschen Sparkasse*. In: Ústí//Aussig. [online] [vid. 25. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.usti-aussig.net/stavby/karta/nazev/429-navrh-centralni-banky-nemecke-sporitelny>.

³⁹³ HOUFEK, V., *Ústecké skoky časem*, s. 26–7; HAUPTVOGLOVÁ, Gabriela. Ústecké muzeum převez z Roudnice nad Labem do svého depozitáře třitunovou plastiku glóbu. In: *Český rozhlas Sever* [online] 23. srpen 2022. [vid. 25. 10. 2022]. Dostupné z: <https://sever.rozhlas.cz/ustecke-muzeum-preveze-z-roudnice-nad-labem-do-sveho-depozitare-tritunovou-8812135>; Secesní glóbus ze střechy banky převzalo muzeum. In: *Muzeum Ústí nad Labem*. [online] [vid. 25. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.muzeumusti.cz/clanky-archiv/secesni-globus-ze-strechy-banky-prevzalo-muzeum/>.

bankovní společnosti (od 1922). Alfred Bloch, stejně jako jeho příbuzní, zemřel v roce 1944 v Osvětimi.³⁹⁴

Obrázek 20: Budova bývalé Vídeňské banky³⁹⁵

Obrázek 21: Budova bývalé eskomptní banky

Členem ústecké Schlaraffie ve 30. letech byl prokurista České eskomptní banky³⁹⁶ Rudolf Weizsäcker, rytíř *A-la-long der Arbitragische*, který zastával také funkci pokladníka (1937/8). Banka sídlila v do dnešních dní dochované³⁹⁷ budově postavené v letech 1923–1925 Karlem Jarayem. Předtím banka sídlila nedaleko nádraží v pozdně secesní, neoklasicistické budově postavené v roce 1908, která však musela ustoupit stavbě mostu.³⁹⁸ Ředitel banky byl Karl Stern, člen teplické i ústecké říše, o kterém jsme se zmínili výše v rámci teplické Schlaraffie.

³⁹⁴ Alfred Bloch. In: *holocaust.cz* [online] [vid. 25. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/77777-alfred-bloch/>.

³⁹⁵ ŠPAČEK, P., *Tak to bylo v Ústí*, s. 26.

³⁹⁶ *Böhmische Eskomptbank und Kreditanstalt*.

³⁹⁷ Mnoho budov bylo zničeno během náletu v roce 1945. Viz KAISER, V. Ústí nad Labem za nacistické okupace 1938–1945. In: KAISER, V. – KAISEROVÁ, K., eds., *Dějiny města Ústí nad Labem*, s. 213.

³⁹⁸ HOUFEK, V., *Ústecké skoky časem*, s. 44–45; Komerční banka. In: *Ústí//Aussig* [online] [vid. 26. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.usti-aussig.net/stavby/karta/nazev/16-komercni-banka-kb>; Ústecká pobočka České eskomptní banky. In: *Ústí//Aussig* [online] [vid. 26. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.usti-aussig.net/stavby/karta/nazev/264-ustecka-pobočka-ceske-eskomptni-banky>; PAVLÍKOVÁ, M. – SELLNEROVÁ, A. – SALAVOVÁ, M., *Architektura*, s. 86–7.

Bankéř Louis Landesmann byl zakládajícím člen ústecké Schlaraffie, jehož stopa mizí jeho smrtí v roce 1900. Rytíř *Bergfex der Streitbare* koupil v roce 1893 vilu v dnešní Churchillově ulici č. 1367/9³⁹⁹ a bydlel v ní s celou rodinou a služebnictvem.

4.2.5. Lékaři a zdravotnictví

V polovině 19. století přestaly stačit kapacity, které nabízely městské špitály, a proto bylo potřeba vybudovat nemocnici. Stavba vznikla na dnešním Špitálské náměstí, základní kámen byl položen v roce 1854. Prvním primářem se stal Josef Doranth. Díky rozvíjejícímu se průmyslu, však tato nemocnice brzy také přestala stačit, a tak byla v roce 1894 díky mnoha mecenášům, jako byl například Ignaz Petschek, otevřena nová nemocnice nedaleko chemické továrny, která měla pět pavilónů – dětský, infekční, chirurgický, interní, kožní a pohlavní a poté psychiatrii a budovu pro dezinfekci. Dočasným primářem byl jmenován Walter Conrad, původně městský lékař, který ve funkci přetrval až do příchodu nového primáře v roce 1895.⁴⁰⁰ Walter Conrad, rytíř *Hieke mit der Gieke*, působil ve spolku v letech 1897 až 1913. Zastával hned několik funkcí, junkermeister 1900–2, od roku 1903 byl předsedou spolku, této funkce se vzdal v roce 1912/13.

Mezi členy Schlaraffie bychom našli také lékaře Oskara Rothbauma (1884–1944), rytíře *Egal der Appetitliche*⁴⁰¹ v letech 1921 až 1938. Zajímavostí je, že i když se jednalo o německou židovskou rodinu, mluvilo se v domácnosti také česky. Byl otcem spisovatele Bedřicha Rohana. Schlaraffie nebyla jediným humoristickým spolkem, jehož byla Rothbaum členem. Zasedal také v Ústecké stolní humoristické společnosti *Bettshonergemeinde*, tvořené převážně židovskou komunitou. Oskar žádal 18. března 1939 o vystavení vysvědčení zachovalosti, aby se mohl s rodinou přestěhovat do zámoří.⁴⁰² Bohužel se nevyhnul deportaci a zemřel v roce 1944 v Osvětimi.⁴⁰³

³⁹⁹ Dnešní ulice Winstona Churchilla byla v době první republiky nazývána milionovou čtvrtí. Nachází se zde hned několik honosných vil. Viz BROŽEK, A., *Osudy domů*, s. 6.

⁴⁰⁰ KAISEROVÁ, K., *Školství, zdravotnictví*, s. 88.

⁴⁰¹ Cokoli chutného. Jméno zřejmě odkazuje na rytířovi slabost pro lahůdky. Viz KRSEK, M., *Rytíři*, s. 160.

⁴⁰² NA, Policejní ředitelství v Praze, složka 1941–1950, písmeno R, jméno Rothbaum Oskar, signatura R 2094/3 [online] [vid. 30. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-dokumentu/dokument/354835-rothbaum-oskar-nezpracovano/>

⁴⁰³ FEDOROVIC, T. – KAISER, V. *Historie židovské komunity*, s. 3, 60; Oskar Rothbaum. In: *holocaust.cz* [online] [vid. 30. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obeti/119112/>; Oskar Rothbaum. In: *Geni* [online] [vid. 30. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/MuDr-Oskar-Rothbaum/6000000014935836362>; KÁRNÝ, M., ed., *Terezínská pamětní kniha*, s. 1030.

4.2.6. Školství

V 19. století fungovalo v Ústí nad Labem hned několik škol. Kapacity stále nestačily, proto přibývaly stále nové školní budovy. V roce 1919 bychom v Ústí napočítaly již 15 obecných škol a 8 měšťanek. První odbornou školou se stala obchodní škola založená v roce 1886, později v roce 1900 byla škola změněna na čtyřletou akademii.⁴⁰⁴ Prvním ředitelem této školy byl Friedrich Skubitz, rytíř *Frieder der Rasser*, který byl členem spolku v letech 1890 až 1902, kdy odchází také do důchodu a ve funkci ředitele ho nahrazuje Max Wolfrum, dříve profesor olomoucké obchodní akademie.⁴⁰⁵ Ústí, stejně jako Děčín, nemělo po dlouhou dobu vlastní gymnázium, první třídy se povedlo zavést až roku 1893, díky práci profesora Gustave Hergela, který mimo jiné prosazoval i dívčí vzdělávání, a proto mohla vzniknout vyšší dívčí škola při gymnáziu v roce 1895 a poté roku 1920 bylo založeno samostatné dívčí reformní reálné gymnázium. V roce 1909 byla založena také státní reálná škola, pro kterou byla zhotovena nová budova v ulici České mládeže, slavnostně otevřená v roce 1913.⁴⁰⁶

Obrázek 22: Obchodní akademie v Ústí nad Labem⁴⁰⁷

⁴⁰⁴ Spořitelna a obchodní akademie. In: *Ústí//Aussig* [online] [vid. 30. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.usti-aussig.net/stavby/karta/nazev/289-sporitelna-a-obchodni-akademie>; PAVLÍKOVÁ, M. – SELLNEROVÁ, A. – SALAVOVÁ, M. *Architektura*, s. 38–9.

⁴⁰⁵ KAISEROVÁ, K., *Školství, zdravotnictví*, s. 85–87; KAISER, V., *Komunální politika*, s. 184; HOKROVÁ, Hana. Sociální péče v městě Ústí nad Labem o děti a mládež ve věku 0–18 let v době první republiky. *Forum Sociální Práce 1/2018* [online]. S. 113–128. [vid. 30. 10. 2022]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/100484/Hana_Hokrova_113-128.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

OBCHODNÍ AKADEMIE (ÚSTÍ NAD LABEM) 115. výročí *Obchodní akademie 1986/87–2001/02*. Ústí nad Labem: Obchodní akademie, 2002. S. 10.

⁴⁰⁶ KAISEROVÁ, K., *Školství, zdravotnictví*, s. 88; KAISER, V., *Komunální politika*, s. 185; HOKROVÁ, H., *Sociální péče*, s. 123; PAVLÍKOVÁ, M. – SELLNEROVÁ, A. – SALAVOVÁ, M., *Architektura*, s. 60–1.

⁴⁰⁷ ŠPAČEK, P. *Tak to bylo v Ústí*, s. 67.

V čele nově vzniklého učitelského ústavu (1903) stanul tehdejší dlouholetý ředitel ústecké měšťanky Karl Eichler, rytíř *Thorwalzen der Kneter*. Jednalo se o soukromý ústav, který spolupracoval s institucí v Litoměřicích. Karl Eichler poskytl prostor k výuce učitelů na své škole v dnešní Moskevské ulici. V rámci spolku byl velmi aktivní. Jeho cesta začala v roce 1889, v letech 1890–1894 zastává funkci kancléře, poté předsedy spolku (1896–7) a nakonec také maršála (1898). Poslední zmínka ze stamrolí pochází z roku 1909. Eichler byl také velkým nadšencem do turistiky, byl členem *Aussiger Mittel- und Erzgebirg-Verein* a redigoval také časopis *Nordböhmisches Touristen-Zeitung*, který vycházel v Ústí nad Labem díky Eichlerovi jako měsíčník. Společně s Alexandrem Marianem a Konradem Moißlem pracovali v letopisecké komisi, která měla zajistit pokračování městské kroniky.⁴⁰⁸

Jedním z umělců působících na severu Čech byl i Rudolf Popper, který se v roce 1926 usadil na Střekově. Ve svých obrazech zvěčnil i profesora ústeckého německého gymnázia Franze Hartla,⁴⁰⁹ rytíře *Van der Goschen der historische Dauerredner*.⁴¹⁰ Jak jeho rytířské jméno napovídá, byl učitelem historie umění a také počtů. V ústecké Schlaraffii působil pouze v letech 1931/2.

V roce 1913 vznikla Německá slepecká škola, která byla pobočkou Slepeckého ústavu na pražském Klárově. Stavbu finančně podpořila rodina Petschků a Weinmannů. V roce 1931 byla připojena i mateřská škola, aby se s dětmi začalo pracovat již od útlého věku. Žáci byli vedeni k samostatnosti, rozvíjeli své znalosti a dovednosti v klasických vyučovacích předmětech a také v jazycích, jako byla francouzština.⁴¹¹ Ředitelem této školy byl také Karl Rauter, rytíř *Olm von der Grotte*, který byl aktivní v rámci spolku v letech 1915 až 1928, zastával také funkci předsedy od roku 1916.

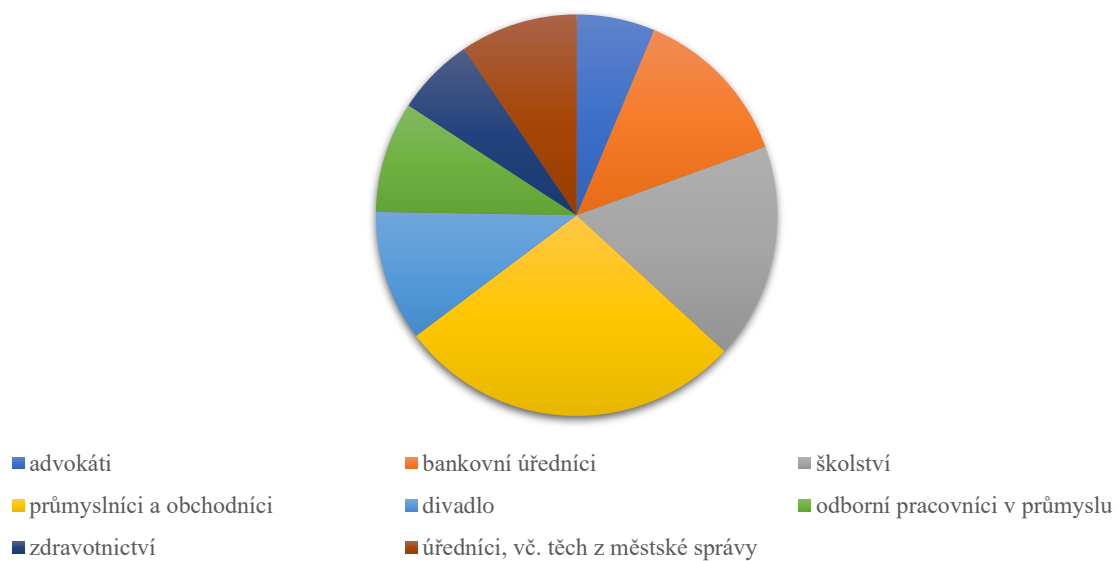
⁴⁰⁸ KAISEROVÁ, K., *Školství, zdravotnictví*, s. 88; KAISER, V., *Komunální politika*, s. 184; CVRK, F. – ŠPAČEK, P., *Průmyslový vývoj*, s. 111, 112; HOKROVÁ, H., *Sociální péče*, s. 123.

⁴⁰⁹ KAISER, V., *Komunální politika*, s. 197.

⁴¹⁰ Van der Goschen, historický vypravěč. Odkazuje snad jeho jméno na Van Gogha?

⁴¹¹ HOKROVÁ, H., *Sociální péče*, s. 122. Budova školy postavená ve stylu geometrické secese je dnes využívána Vojenskou ubytovací a stavební správou, viz Slepecká škola. In: *Ústí//Aussig* [online] [vid. 30. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.usti-aussig.net/stavby/karta/nazev/69-slepecka-skola>; PAVLÍKOVÁ, M. – SELLNEROVÁ, A. – SALAVOVÁ, M., *Architektura*, s. 62–3.

Zastoupení profesí v říši Ostia

Tabulka 3: Zastoupení profesí v říši Ostia

4.3. Žatec

Žatečtí pojmenovali svou říši Saazia, která byla založena jako 99. říše dne 4. dubna 1589 [1889] a sídlila v hotelu *Nachtigall*⁴¹² (hrad *Teutoburg*). Pravidelná zasedání probíhala ve středu. Barvy říše jsou modrá a bílá, které se promítají také do erbu, který je čtvrcen na čtyři pole, první pole modré s pohledem na město s dominantou starého řetězového mostu,⁴¹³ druhé pole modré s malou harfou, malířským štětcem a paletou a divadelní maskou odkazující na lásku k umění, třetí pole modré s chmelem a okurkami, čtvrté pole stříbrné s pohárem.⁴¹⁴ Uprostřed štítu je štítek v podobě erbu Prahy.⁴¹⁵ V Žatci vznikly říše dvě, první ve výše zmíněném roce, která kvůli sporům mezi jednotlivými členy zanikla⁴¹⁶ v roce 1898.⁴¹⁷ Druhá říše byla založena 3. ledna 1931 a fungovala až do roku 1938. Nová říše přijala nový erb – najdeme zde čtyři pole, první pole modré s Kněžskou bránou,⁴¹⁸ druhé pole s ptákem (holubicí?), třetí pole s chmelem a okurkami⁴¹⁹ a čtvrté s pohárem, ze kterého přetéká pivo. Rytíři se scházeli na hradě *Hopfenburg*.⁴²⁰ Členská základna nebyla příliš objemná, čítala okolo 130 členů pro obě říše. Počet členů v jednotlivých letech se pohybovala okolo 30. I když

⁴¹² Budovu bychom našli v dnešní Masarykově ulici č. 349.

⁴¹³ Řetězový most spojoval město s předměstím na levém břehu Ohře. Dříve na tomto místě stával most dřevěný. Základní kámen byl položen v roce 1826. Most byl dán do provozu v roce 1827. Viz KRAUSOVÁ, Milada. Řetězový most. In: *Regionální muzeum K. A. Polánka* [online] [vid. 19. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.muzeumzatec.cz/retezovy-most.html>; VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds., *Industriální topografie*, s. 261; HRUBÁ, Michaela. *Historie a současnost podnikání na Lounsku, Žatecku a Podbořansku*. 1. vyd. Žehušice: Městské knihy, 2003. *Historie a současnost podnikání v regionech ČR*. ISBN 80-86699-05-6. S. 107. Viz *Příloha č. 23*.

⁴¹⁴ Zřejmě se jedná o jeden z pohárů, kterým se připojelo k různým příležitostem. Viz HLAVNIČKOVÁ, K. *Když se psalo*, s. 39. Podle kroniky je to pohár Aha k pozdravu boha Ehe. Viz RITTER DRASAL, ed., *Chronica Allschlaraffiae*, s. 364.

⁴¹⁵ *Stammrolle der Schlaraffenreiche des Erdballes: 1598*. In Prag: Verlag der Schlaraffia, [1898]. S. 192.

⁴¹⁶ Podle kroniky tak došlo na žádost Allmutter Prahy, jelikož říše dlouhou dobu nedodržovala pravidla a i přes upozornění nedošlo k narovnání stavu. Viz RITTER NATURALIST, ed., *Chronica Allschlaraffiae*, s. 12; KRSEK, M. *Schlaraffia*, s. 205.

⁴¹⁷ V roce 1897 propukly ve městě silné protičeské demonstrace, kdy demonstrující například zapálili český spolkový dům Vlastislav, matiční školu a několik obchodů a živností. Nepokoje ukončila armáda. Situace však byla napjatá i nadále. Podobné akce proběhly i v roce 1899. Tentokrát však nedošlo k takovým škodám na majetku. Viz BERÁNEK, J. – EBELOVÁ, I. – HOLODŇÁK, P., eds., *Žatec*, s. 321. Byly snad tyto události příčinou, proč došlo k neshodám mezi členy a muselo dojít k rozpuštění říše? Probíhaly snad při zasedání debaty o veřejné politice, které byly zakázány?

⁴¹⁸ Jedná se o středověkou průjezdní třípatrovou věž nepravidelného půdorysu kvůli terénu, na kterém stojí. Na její vnitřní straně se nachází latinský nápis dvorního básníka císaře Rudolfa II. Georg Carolides z Carlsbergu. Viz: Kněžská brána. In: *Regionální muzeum K. A. Polánka* [online] [vid. 19. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.muzeumzatec.cz/knezska-brana.html>; BRADÁČ, Václav. *Chmelařství a pivovarnictví na Žatecku*. Vyd. 1. Louny: Digon pro město Žatec a Královský pivovar Krušovice, 2008. ISBN 978-80-87019-11-5. S. 22. Viz *Příloha č. 24*.

⁴¹⁹ Na zemědělské trhy konané v Žatci (tržiště Okurkový trh) se v letních měsících sváželo až 100 vozů okurek a další zeleniny. Tyto potraviny byly expedovány také do severního Německa. Viz BERÁNEK, J. – EBELOVÁ, I. – HOLODŇÁK, P., eds., *Žatec*, s. 322. Viz *Příloha č. 25*.

⁴²⁰ *Allschlarafische Stammrolle. A. U. 78/79*. In Prag: Verlag Allschlaraffischer Veröffentlichungen, [1937/8]. S. 238.

rytířům, kteří byli členy obou říší zůstalo jejich jméno, panoše počítala každá říše zvlášť, dohromady se dostaneme k číslu 52.

4.3.1. Architekti, stavitelé a výtvarní umělci

O stavbu nové budovy gymnázia na počátku 20. století se zasadil také městský stavitel Johann Salomon (1855–1942), kdy společně s městským radním advokátem Franzem Broudrem se rozhodli orodovat za tuto stavbu přímo ve Vídni na ministerstvu kultu a vyučování, které nakonec stavbu schválilo. K slavnostnímu otevření poté došlo 2. prosince 1903 za účasti řady významných činitelů.⁴²¹ Nebyl to však jediný počín tohoto architekta. Jeho práci bychom našli hned na několika místech v Chomutově. Navrhl Dreherův pivovar, sušárnu a sklad chmele v Chomutovské ulici, Köhlerův později žatecký akciový pivovar, Kröblův mlýn, či vlastní dům ve Studentské ulici.⁴²² Johann Salomon v Saazia I. vystupoval jako rytíř *Ziegl von Finkenhorst*, byl zakládajícím členem říše a zastával také funkci předsedy v posledním roce jejího fungování.

4.3.2. Průmyslníci a obchodníci

Tradice pěstování a obchodování s chmelem má na Žatecku již více než 700letou tradici.⁴²³ V 19. století došlo k navýšení produkce chmele a žatecký byl jeden z nejvyhlášenějších v Evropě. Někteří obchodníci se snažili na tomto obchodě vydělávat více než bylo zdrávo, proto muselo město zavést plombování žoků a vystavování ověřovacích listin, aby nedošlo ke snížení kvality prodáváného zboží a žatecký chmel si udržel své jméno. S tím souvisel i veřejný život. V Žatci bychom našli hned několik spolků, které jsou s tímto tématem spojeny, a také se zde vydával například časopis *Hopfenhalle*, který redigoval významný člen žatecké společnosti advokát Adolf Seifert. Vývoj Žatecka byl stejně jako v jiných městech ovlivněn vybudováním železnice, s čímž byl spojen i nárůst obyvatel. V 80. letech bychom zde našli okolo 728 domů, ve kterých žilo více než deset tisíc lidí.⁴²⁴

Jacob L. Kohn patřil mezi nejstarší komisionáře a obchodníky s chmelem. Živnost si nechal protokolovat již v roce 1865. Na konci 19. století přestavěl původní stavení v dnešní

⁴²¹ MATYÁŠ, Jiří. *Dějiny žateckého gymnázia: schola Zatecensis*. Žatec: Albis international v Ústí nad Labem, 2009. ISBN 978-80-86971-85-8. S. 102; 106; HLAVÁČEK, Petr – KOPICA, Jiří. *Žatec*. Vyd. 1. Praha Litomyšl: Paseka, 2010. Zmizelé Čechy. ISBN 978-80-7432-021-7. S. 27–8; KRAUSOVÁ, Milada. *Za žateckými architekty*. Žatec: Regionální muzeum K.A. Polánka v Žatci, 2015. ISBN 978-80-260-8421-1. S. 5.

⁴²² VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds. *Industriální topografie*, s. 261–2, 265, 268, 271; KRAUSOVÁ, M., *Za žateckými architekty*, s. 5–10.

⁴²³ Mezi členy žatecké říše bychom našli 18 obchodníků s chmelem.

⁴²⁴ BERÁNEK, J. – EBELOVÁ, I. – HOLODŇÁK, P., eds., *Žatec*, s. 297–8; ROEDL, Bohumír. *Žatec v 19. století*. In: *Žatec*. Žatec: Městský úřad, 1992. S. 52–55. ISBN 80-85386-25-9. S. 52, 54; URBAN. Jaroslav. *Historie a současnost pěstování chmele na Žatecku*. In: *Žatec*. Žatec: Městský úřad, 1992. S. 59–64. ISBN 80-85386-25-9. S. 59–60; HLAVÁČEK, P. – KOPICA, J., *Žatec*, s. 17; BRADÁČ, V., *Chmelařství a pivovarnictví*, s. 42–3; ŠLAJSNA, J. – SETVÁK, J., *Mostcko 1918*, s. 8.

Jakubské ulici a přidal k ní sušárnu s komínem a sklad chmele.⁴²⁵ Členem říše byl od jejího začátku (zakládající člen) až do své smrti v roce 1893 jako rytíř *Kilian von Kupferberg* a během této doby zastával funkci ceremoniáře. Členem byl také jeho syn Fritz Kohn, na což odkazovalo i jeho rytířské jméno *Fritz der Kiliansohn*.⁴²⁶ Do spolku vstoupil po smrti svého otce a na jeho památku přijal toto jméno. Naposledy je zmíněn v roce 1898.

Obrázek 23: Sídlo firmy Pfister & Wüstl⁴²⁷

Teprve nedávno se stala budova Chmelařského muzea v Žatci chráněnou kulturní památkou.⁴²⁸ Jednalo se o původní sídlo firmy *Pfister & Wüstl*, která tento prostor vlastnila od roku 1885 až do konfiskace v roce 1945. Našli bychom zde sklad a balírnu chmele. Budova vznikla přebudováním původní stodoly a okolních budov v letech 1898–1899.⁴²⁹ Jedním z majitelů firmy byl zřejmě Rudolf Holub, což odvozují dle rytířského jména *Lulupin der Pfister und Wüstling*, a také na poznámku v památkovém katalogu: „*Po smrti obou společníků převzal vedení firmy Wüstlův zeť Rudolf Holub – bankovní úředník v Egyptě.*“⁴³⁰ Rytíř Lulupin

⁴²⁵ VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds., *Industriální topografie*, s. 264; HRUBÁ, M., *Historie a současnost*, s. 102–6.

⁴²⁶ Fritz, syn Kiliana.

⁴²⁷ <https://c8.alamy.com/comp/P72B6Y/deutsch-ehem-hopfenhandelsfirma-pfister-wstl-am-fischerplatz-in-saaz-3-august-2015-56-saaz-fapfister-P72B6Y.jpg>

⁴²⁸ Památkou je od 26. 3. 2022. Viz Sklad chmele firmy Pfister a Wüstl s komínem. In: *Národní památkový ústav. Památkový katalog* [online]. [vid. 20. 11. 2022]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/sklad-chmele-firmy-pfister-a-wustl-s-kominem-13035881>.

⁴²⁹ VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds., *Industriální topografie*, s. 264.

⁴³⁰ Viz Sklad chmele firmy Pfister a Wüstl s komínem. In: *Národní památkový ústav. Památkový katalog* [online]. [vid. 20. 11. 2022]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/sklad-chmele-firmy-pfister-a-wustl-s-kominem-13035881>.

byl členem Saazia II. (zakládající člen) a poslední dva roky její existence zastával funkci ceremoniáře.

Vedle výše zmíněné firmy bychom našli sušárnu a sklad chmele bratrů Christlových – Karl, Rudolf a Anton.⁴³¹ Karl Chistl tragicky zemřel v roce 1897, když na něj spadl žok s chmelem. Mezi členy žatecké říše bychom našli Antona jako rytíř *Christian von Gradstatt* a jeho bratra Rudolfa, rytíře *Crispi von Singsanghausen*, kteří patřili mezi zakládající členy této říše. Rudolf však říši po prvním roce opustil, oproti tomu Anton zde setrval až do roku 1898.

Mezi odborníky pracujícími v chmelařství byl také diplomovaný inženýr Willi Linke, který pracoval jako úředník na chmelárně. Jeho rytířské jméno znělo *Humulis con Motor*⁴³² a byl aktivní ve druhé Saazii, kde zastával hned několik úřadů (ceremoniář 1931–5, kancléř 1935 až 1938). Co se týče jeho aktivit v rámci ostatních spolků, působil například v Pěveckém a hudebním spolku jako sbormistr. Jeho jméno se objevuje také mezi členy podmokelské říše v letech 1925 až 1928. Dosáhl však pouze zemanského stavu a poté jeho stopa mizí.⁴³³

Jedním z mnoha obchodníků s chmelem, se kterými se setkáváme v Saazii, byl Franz Wurdinger, rytíř *Renner von der Gassel*,⁴³⁴ aktivní člen první žatecké říše během celého jejího působení, kdy však nezastával žádnou funkci. Jeho jméno je však spojeno s velkým darem městské knihovně v roce 1929, kdy do sbírek bylo přidáno 700 knih v celkové hodnotě 25 000 korun,⁴³⁵ a také věnováním sbírky egyptských starožitností nově vzniklému žateckému muzeu v roce 1896. Jednalo se například o nohu mumie či pohřební lampičky římského původu.⁴³⁶ Nepodařilo se mi však zjistit, v jakém příbuzenském vztahu byl s bratry Antonem (1848–1929) a Engelbertem (1855–1923) Wurdingerovými, kteří vlastnili sušárnu a sklad chmele v dnešní Chomutovské ulici č. 547. Původní stavba na tomto místě pocházela z roku 1878. Po požáru v roce 1909 však byla vybudována budova nová městským architektem Johannem Salomonem.⁴³⁷ Engelbert vystupoval v žatecké říši jako rytíř *Hermann der Cherusker*. Byl zakládajícím členem a setrval v říši až do roku 1898. Po celou dobu zastával funkci maršála.

⁴³¹ VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds., *Industriální topografie*, s. 265.

⁴³² Nízký motor.

⁴³³ BERÁNEK, J. – EBELOVÁ, I. – HOLODŇÁK, P., eds., *Žatec*, s. 345.

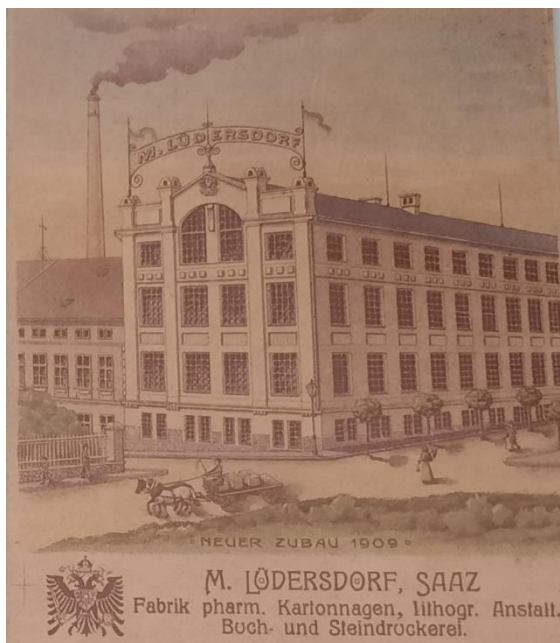
⁴³⁴ Běžec z Gasselu? Otázka, zda tento přídomek odkazuje na vlámské město, nebo na vlámského malíře krajinek Lucase van Gassela.

⁴³⁵ Viz BERÁNEK, J. – EBELOVÁ, I. – HOLODŇÁK, P., eds., *Žatec*, s. 348.

⁴³⁶ HOLODŇÁKOVÁ, Radmila. *Z historie žateckého muzejnictví*. Žatec: Regionální muzeum K.A. Polánka, 1997. S. 6–7.

⁴³⁷ VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds., *Industriální topografie*, s. 265.

V letech 1871/2 byl postaven cukrovar poblíž nádraží, který ve svých zlatých letech zaměstnával až 250 dělníků a v roce 1884 byl spojen s cukrovarem v Kryrech.⁴³⁸ Jedním ze zakládajících členů první Saazie byl Franz Feigl, rytíř *Zwirn von Rakenstein*, který pracoval jako úředník zmíněného cukrovaru. Byl aktivní v rámci spolku po celou dobu jeho existence.

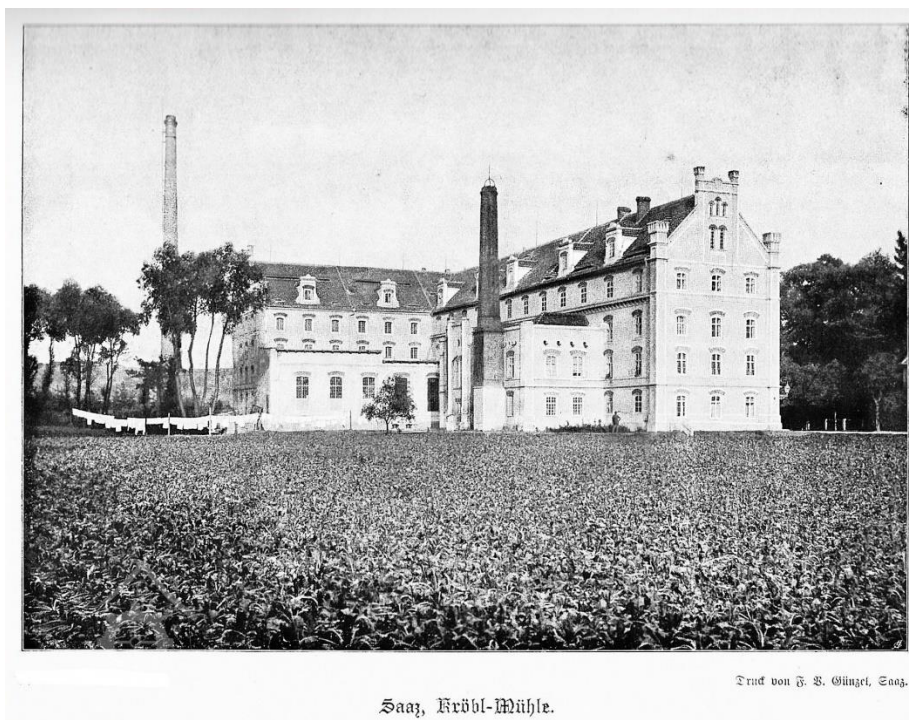
Obrázek 24: Lüdersdorfova továrna na papír

Jednu z největších továren Rakousko-Uherska na papírové krabice vlastnil Moritz Lüdersdorf (1844–1923),⁴³⁹ rytíř *Nix von Nixenstein*, který byl aktivní v rámci spolku od jejího založení až do roku 1898. Poslední roky zastával funkci předsedy. Továrna byla založena v roce 1866 Johannem Schöfflem, který ji spojil s litografickou dílnou svého otce. V roce 1876 ji poté koupil Lüdersdorf a povýšil tento závod mezi přední podniky monarchie. Před první světovou válkou vyvážel kartonáž, hlavně pro lékárny a kosmetiku, do celého světa. Moritz Lüdersdorf myslel také na své dělníky. Nechal pro ně zřídit spořitelnu pro případné úrazy, nemoci či stáří. Ve městě založil také nadaci pro sirotky a veterány. Byl zakladatelem a představitelem evangelické obce v Žatci a zasloužil se o stavbu kostela a fary v dnešní Husově ulici, kterou částečně i financoval. S tím, jak se rozrůstala jeho továrna, zvětšovalo se i jeho rodinné sídlo, které bychom našli v dnešní ulici Volyňských Čechů 672 nedaleko zmíněné továrny. Vila nese prvky neorenesance a původní prvky před přestavbou jsou v historizujícím stylu, uvnitř bychom našli prvky secese. Rodina Lüdersdorffů zde žila až do konce druhé světové války.⁴⁴⁰ Mezi žateckými schlaraffiky po dobu existence říše najdeme i jeho syna? obchodníka Osmara Lüdersdorfa, rytíře *Osmar der Weltumbummler*. Stejně jako jeho otec byl aktivní v rámci Saazia I. po celou dobu jejího působení a ve stammrollích jsou označeni jako zakládající členové.

⁴³⁸ ROEDL, B., *Žatec v 19. století*, s. 52; HRUBÁ, M., *Historie a současnost*, s. 109–10.

⁴³⁹ Lüdersdorffové patřili k nejvýznamnějším žateckým rodinám. Na hřbitově lze dodnes nalézt jejich honosnou hrobku postavenou v neorenesančním stylu architektem Josefem Petrovským v roce 1882. Viz KASSALOVÁ, Renata. *Žatec: osobnosti ve svědectví náhrobníků: procházková trasa městským hřbitovem*. Žatec: Regionální muzeum K.A. Polánka, 2006. S. 4.

⁴⁴⁰ PAVLÍČEK, T., ed., *Slavné vily*, s. 27–8; BERÁNEK, J. – EBELOVÁ, I. – HOLODŇÁK, P., eds., *Žatec*, s. 298–9; KASSALOVÁ, R., *Žatec*, s. 4–5; PRÁŠIL, Petr – ŘÁNEK, Jan – RYCHTARÍK, Jaroslav. *Žatec na starých pohlednicích. Saaz in alten Ansichtskarten*. 1. vydání. Hostivice: Baron, 2022. ISBN 978-80-88121-73-2. S. 103; VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds., *Industriální topografie*, s. 262.

Obrázek 25: Válcový parní mlýn rodiny Kröblových⁴⁴¹

Na řece Ohři stával válcový parní mlýn rodiny Kröblových. V roce 1886–95 byl staviteli Johannem Salomonem a Josefem Petrovským přestavěn a vznikla tím třípatrová budova se štíty, vikýři a atikami v historizujícím stylu do tvaru písmene L.⁴⁴² Mezi členy žatecké říše v prvních dvou letech fungování bychom našli Louise Kröbela, rytíře *Unko der Schweigsanne*.

Zakládajícím členem Saazia II. v roce 1931 a jejím dlouholetým předsedou byl Otto Marcell Bechert (1883–?), rytíř *Charmat der Witze-Verse-Schmied*, syn majitele drátovny *Bechert & Co.*, která vznikla v roce 1887. Byl aktivním členem spolku po celou dobu jejího fungování. Jeho jméno bychom našli také mezi žateckými svobodnými zednáři, kde zastával funkci písaře v prvních letech od založení lóže v roce 1883.⁴⁴³

V ulici Osvoboditelů najdeme dodnes stojící továrnu na zpracování kůže Jakoba Kohna, která byla založena roku 1888 a vyráběla speciální barvené podrážkové a řemenové kůže.⁴⁴⁴ Ve stammlích se setkáváme se jménem Gustava Kohna, rytířem *Brutus von der geldenen Kugel*,

⁴⁴¹ <https://www.vodnimlyny.cz/upload/media/9190/117134.jpg?v=2020-07-02-20-35>.

⁴⁴² VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds., *Industriální topografie*, s. 265; KRAUSOVÁ, M., *Za žateckými architekty*, s. 5.

⁴⁴³ Kardoš, Rudolf. Svobodní zednáři v Žatci. In: Kardoš, Rudolf – Čechurová, Jana – Salavová, Mirka. *Svobodní zednáři v Žatci*. Vydání první [Beroun]: Machart, 2020. ISBN 978-80-87938-98-0. S. 31, 50–53; Bechertova drátovna. In: *Regionální muzeum K. A. Polánka* [online] [vid 19. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.muzeumzatec.cz/bechertova-dratovna.html>; Otto Mercel Bechert. In: *Geni* [online] [vid 19. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Otto-Bechert/6000000016071480221>; Hrubá, M., *Historie a současnost*, s. 111–2.

⁴⁴⁴ VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds., *Industriální topografie*, s. 267.

synem výše zmíněného Jakoba. Jednalo se o zakládajícího člena, který byl součástí říše Saazia I. po celou dobu její existence.

Na konci 19. století se začaly na Žatecku rozvíjet technologie na odstraňování škůdců pro potřeby navýšení objemu sklizeného chmele. Továrnu na výrobu těchto chemikálií si zřídil i Heinrich Schuldes. Nebylo to jediné zboží, které závod vyráběl. V jeho sortimentu bychom našli pluhy, samočinné žlaby pro dobytek a další zemědělské náčiní.⁴⁴⁵ Schuldes vystupoval v říši jako *Wohlschlafl der schlummernde Ambos*. Nebyl však příliš aktivní. Zemanské zkoušky složil až rok po přijetí do spolku a setrval v něm pouze do roku 1894.

4.3.3. Starostové a lokální veřejní činitelé

Politická situace ve městě ke konci 19. století byla napjatá. Začaly se vyhrcovat vztahy mezi Čechy a Němci, a navíc se ve městě objevovaly různé antisemitské provokace. Situace byla velmi kritická, proto v roce 1887 proběhla veřejná schůze, vedená Franzem Maxem Broudem (1852–1907), která apelovala na občany, aby ukončili tyto diskriminační projevy.

Obrázek 26: Konstantin v ostrostřelecké uniformě

Franz M. Broude byl aktivním členem žatecké společnosti. Zasadil se o vznik nové budovy gymnázia, byl předsedou žateckého Německého pokrokového politického spolku a Spolku pro postavení pomníku Hansi Kudlichovi v Žatci. V roce 1890 se stal poslancem zemského sněmu. Na jeho počest, a ještě za jeho života, byl po něm pojmenován nově budovaný park v roce 1895 nacházející se mezi silnicí na Kadaň a novou nemocnicí.⁴⁴⁶

Významným žateckým rodem byli rytíři *von Schönfeld*, kteří získali svůj titul již v roce 1594. Členem první žatecké říše byl advokát Konstantin Ritter von Schönfeld (1844–1921). Vystudoval zdejší gymnázium a poté pokračoval ve studiích na právnické fakultě v Praze. Jeho

⁴⁴⁵ PRÁŠIL, P. – ŘÁNEK, J. – RYCHTAŘÍK, J., *Žatec*, s. 124; BERÁNEK, J. – EBELOVÁ, I. – HOLODŇÁK, P., eds., *Žatec*, s. 431.

⁴⁴⁶ BERÁNEK, J. – EBELOVÁ, I. – HOLODŇÁK, P., eds., *Žatec*, s. 298–9, 316–7; MATYÁŠ, J., *Dějiny žateckého gymnázia*, s. 102; Parky. In: *Regionální muzeum K. A. Polánka* [online] [vid. 17. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.muzeumzatec.cz/parky.html>.

profesní začátky jsou spojeny se starostou Theodorem Karlem Hassmannem, jehož dceru si vzal za ženu a měli společně tři děti. Vlastní kancelář si otevřel v roce 1874, o dva roky později byl zvolen obecním radou a později se stal členem městské rady (1879). V letech 1890 až 1898 zastával funkci starosty a během této doby se zasadil o vznik nemocnice, nového mostu přes Ohři a vodovodního systému. Od roku 1890 byl poslancem zemského sněmu. Za své zásluhy získal čestné občanství města Žatce v roce 1914. Byl zakladatelem první žatecké říše a po většinu doby zastával funkci jejího předsedy. V rámci spolku vystupoval jako rytíř *Waldemar von Tharau*. Nebyl to však jediný spolek, v rámci kterého byl aktivní. Patřil mezi německé turnery. Založil sbor dobrovolných hasičů a čtenářský spolek *Casino*. Jeho jméno se objevuje také mezi členy žateckých ostrostřelců, kam ho zřejmě přivedl jeho otec. Kronikář města k jeho osobě poznamenal: „*Dr. Schönfeld je čestným členem téměř všech spolků našeho města a nestorem zdejších advokátů.*“⁴⁴⁷

Mezi členy Saazia II. bychom našli jeho syna majora Rudolfa, rytíře *Zwarigi der Doppeldecker*, který aktivně vystupoval ve spolku během celého jeho působení. Stejně jako jeho otec vystudoval žatecké gymnázium a poté studoval na vojenské škole. Během 1. světové války byl několikrát zraněn, nakonec onemocněl tyfem a neštovicemi. Tím jeho útrapná cesta však nekončila. Byl zajatcem nepřítele a nakonec byl propuštěn pro svůj velmi špatný zdravotní stav, který si léčil několik měsíců v nemocnici v Mostě a Žatci. V roce 1924 byl zvolen starostou a setrval ve funkci až do roku 1938, kdy byl nahrazen podle slov nacistů vhodnějším kandidátem, i když sám Rudolf byl členem Sudetoněmecké strany. Za dobu jeho starostování vznikla nová známkovna chmele, obchodní škola v Podměstí nebo stadion Flora. Také byl postaven nový most přes řeku Ohři u nádraží a nová budova pošty.⁴⁴⁸

Zástupce starosty v první poválečných letech byl také advokát Ambros Janka, jenž se snažil v roce 1919 řešit napjatou situaci mezi Žateckými a československou armádou, která obsadila pohraničí o rok dříve. Vojáci například nechali strhnout sochu Josefa II., která stávala v místech dnešní chmelničky. Jeho hlavu našli poté měšťané v Mlýnském náhonu. Tehdejší ministr obrany Václav Klobáček slíbil situaci vyřešit. Nakonec místo toho došlo k rozpuštění městského zastupitelstva. Novým starostou se stal právě Janka a v úřadu zůstal až do roku 1924.

⁴⁴⁷ KASSALOVÁ, R., *Žatec*, s. 9; KRAUSOVÁ, M., *Starosti žateckých starostů*. Žatec: Regionální muzeum K.A. Polánka v Žatci, 2021. ISBN 978-80-908128-1-9. S. 32–4; KRAUSOVÁ, M., Konstantin Ritter von Schönfeld. In: *Regionální muzeum K. A. Polánka* [online] [vid. 17. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.muzeumzatec.cz/konstantin-schonfeld.html>.

⁴⁴⁸ KRAUSOVÁ, M., *Starosti*, s. 48–52; KASSALOVÁ, R., *Žatec*, s. 10; KRAUSOVÁ, M., Rudolf Ritter Von Schönfeld. In: *Regionální muzeum K. A. Polánka* [online] [vid. 17. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.muzeumzatec.cz/rudolf-schonfeld.html>.

Poté odešel z politiky úplně, vedl svou advokátní kancelář v tehdejší ulici Schillerstraße 293 (dnes Obránců míru). Zemřel v 53 letech na vleklou nemoc jater.⁴⁴⁹ Ambros Janka působil v druhé žatecké říši jako rytíř *Ambos vom sprühenden Hammerschlag*,⁴⁵⁰ a to během celé její existence a zastával zde funkci předsedy spolku.

4.3.4. Školství

Na začátku 19. století fungovala v Žatci pouze malotřídka, což se s narůstajícím počtem obyvatelstva začalo měnit. V roce 1874 byla otevřena první měšťanka, kapacity však na konci století již nestačily, proto byla zřízena další škola v Libočanské ulici. Ve městě byla silná židovská komunita, která od roku 1855 fungovala jako samostatná náboženská obec. Našli bychom zde několik soukromých vzdělávacích institutů pro židovské děti, ale postupně se od 60. let tyto instituty spojily s veřejnými školami. I když město Žatec nebylo velké, mělo vlastní gymnázium, založené roku 1807.⁴⁵¹ V lavicích během roku sedávalo až dvě stě studentů.⁴⁵² Zemědělská škola fungovala v Kadani, v Žatci bychom našli různé pokračovací a večerní kurzy, od roku 1895 bylo nabízeno odborné vzdělání také v zimní zemědělské škole.⁴⁵³

Jedním z učitelů na měšťance byl i August Luksche, rytíř *Hunold der Spielmann*,⁴⁵⁴ jehož jméno se pojí s účastí v Pěveckém a hudebním spolku založeném v roce 1854, kde zastával také funkci sbormistra.⁴⁵⁵ Jeho zemanské jméno bylo poněkud neobvyklé. Většinou se jednalo o tvar vlastního jména, v tomto případě ale Luksche dostal jméno D Just der Unermüdliche.⁴⁵⁶ Patřil mezi členy první Saazie během celého jejího působení, nezastával však žádnou funkci.

Učitel Josef Wara (1863–1937) pocházel z učitelské rodiny. Vyučoval němčinu a krasopis na chlapecké národní a později na měšťanské škole. Byl nadšencem do fotografování a hudby. Napsal příručku pro fotografy. Sestrojil vylepšení fotoaparátu pomocí reflexního kotouče, což si nechal také patentovat. Jeho fotografie zdobí rozsáhlou vlastivědnou monografií žateckého okresu od Karla Tutta vydanou v roce 1914. V muzeu bychom objevili soubor skleněných negativů, které instituci sám věnoval, a najdeme na nich unikátní fotografie

⁴⁴⁹ BERÁNEK, J. – EBELOVÁ, I. – HOLODŇÁK, P., eds., *Žatec*, s. 332–3; KRAUSOVÁ, M., Ambros Franz Janka. In: *Regionální muzeum K. A. Polánka* [online] [vid. 17. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.muzeumzatec.cz/ambros-franz-janka.html>; KRAUSOVÁ, M., *Starosti*, s. 45–7.

⁴⁵⁰ Kovadlina z úderu šlehajícího kladiva.

⁴⁵¹ BERÁNEK, J. – EBELOVÁ, I. – HOLODŇÁK, P., eds., *Žatec*, s. 309–313; MATYÁŠ, J., *Dějiny žateckého gymnázia*, s. 53; ROEDL, B., *Žatec v 19. století*, s. 54.

⁴⁵² Absolventem žateckého gymnázia byl i cestoval Emil Holub. Viz BERÁNEK, J. – EBELOVÁ, I. – HOLODŇÁK, P., eds., *Žatec*, s. 311.

⁴⁵³ BERÁNEK, J. – EBELOVÁ, I. – HOLODŇÁK, P., eds., *Žatec*, s. 313–4.

⁴⁵⁴ Hunold muzikant.

⁴⁵⁵ BERÁNEK, J. – EBELOVÁ, I. – HOLODŇÁK, P., eds., *Žatec*, s. 345, 322.

⁴⁵⁶ D prostě neúnavné.

Žatecka. Působil také jako vedoucí pobočky hudebního a pěveckého spolku v Žatci. Sám také komponoval a hrál na klavír a bandonion (předchůdce harmoniky). V letech 1913 až 1923 byl varhaníkem v děkanském kostele. Jeho fejetony bychom našli v tehdejší deníku *Saazer Anzeiger*. Sepsal také dějiny žateckého chmelařství a tato práce byla velmi uznávaná také v zahraničí.⁴⁵⁷ Jako rytíř *Contrapunct der Componiste* byl aktivním členem spolku od roku 1891 až do konce první říše. Po tuto dobu nezastával žádnou funkci.

Obrázek 27: Nová budova gymnázia v Žatci v popředí, vzadu zemědělská škola⁴⁵⁸

Učitelem na gymnáziu před rokem 1893/4 byl také Josef Blasig, který však v tomto školním roce podal žádost o přeložení na Státní gymnázium v Terstu.⁴⁵⁹ V říši vystupoval jako rytíř *Thomalus Maurus der Vierdimensionale* v letech 1890–1.

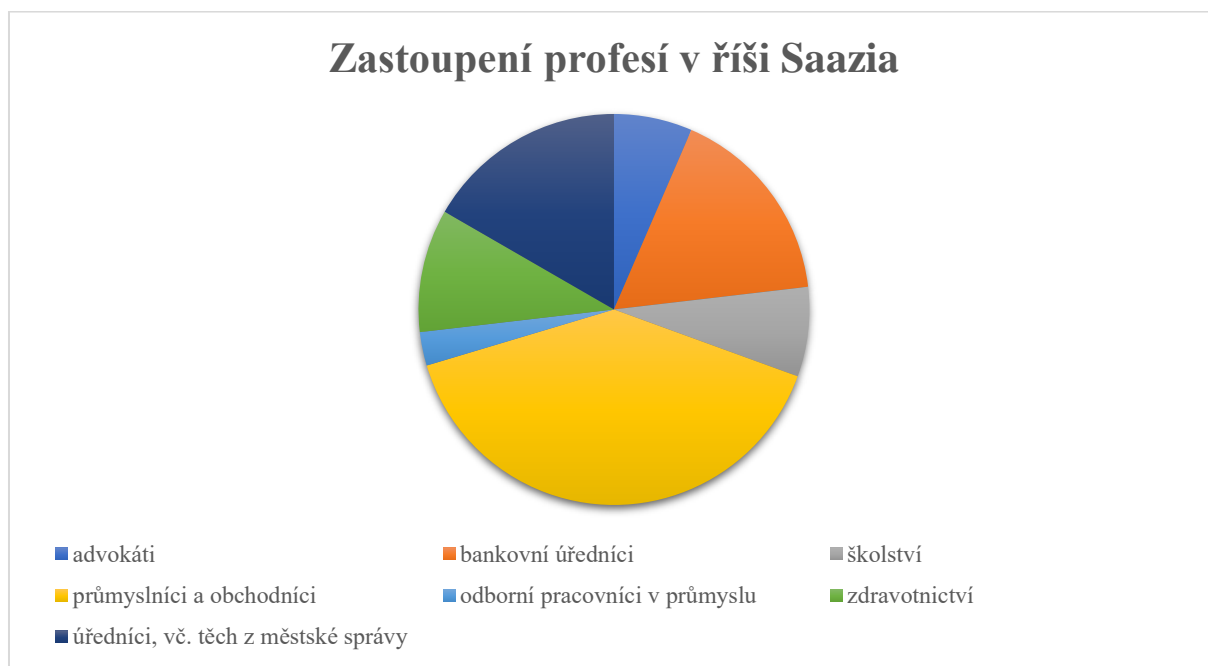
Delší kariéru v Žatci měl Helmut Preidel (1900–1980), který vystudoval gymnázium v Děčíně a poté zahájil studia historie a geografie na univerzitě v Berlíně, kde promoval v roce 1924. Po škole nastoupil na gymnázium v Podmoklem. V letech 1927–31 působil jako profesor v Mostě, poté na několik let nastoupil na ostravské gymnázium. Od roku 1931 vedl prehistorické oddělení chomutovského muzea a byl jedním z redaktorů časopisu *Sudeta*. Působil například i ve spolku *Deutsche Gessellschaft für Vor- und Frühgeschichte in der Tschechoslowakei*. Jeho jméno bychom našli také mezi svobodnými zednáři. Na Žatecku pracoval jako gymnaziální profesor v letech 1932 až 1939. Nakonec byl ze školy vyloučen pro sňatek se židovkou. Po válce působil v žateckém muzeu, kde se zaměřoval především na pravěk, dobu římskou a raný středověk. Napsal hned několik studií na toto téma. Zajímal se

⁴⁵⁷ HOLODNÁKOVÁ, R., *Žatec: stopy slavných osobností: procházková trasa*. Žatec: Regionální muzeum K.A. Polánka, 2006. S. 11–12; BERÁNEK, J. – EBELOVÁ, I. – HOLODNÁK, P., eds., *Žatec*, s. 355.

⁴⁵⁸ PRÁŠIL, P. – ŘÁNEK, J. – RYCHTAŘÍK, J., *Žatec*, s. 112.

⁴⁵⁹ MATYÁŠ, J., *Dějiny žateckého gymnázia*, s. 84.

také o historii Žatecka. Dne 1. března 1938 vystoupil se svou přednáškou o nálezu tzv. žateckého pokladu. Tzv. žatecký poklad z 11. století byl objeven v dubnu roku 1937 při kopání základů pro balírnu chmele Německé chmelařské obchodní společnosti. Jednalo se o hliněnou nádobu se dvěma zlatými prsteny, 357 stříbrnými mincemi a devatenácti stříbrnými pruty.⁴⁶⁰ Mezi členy žatecké říše bychom ho našli pod jménem *Grabaus der Jahrtausendsaffa*. Členem byl v letech 1935 až 1938 po tuto dobu bez funkce.

Tabulka 4: Zastoupení profesí v říši Saazia

⁴⁶⁰ HOLODNÁKOVÁ, R., *Z historie*, s. 10, 13; KARDOŠ, R., *Svobodní zednáři v Žatci*, s. 44; HOLODNÁKOVÁ, R., *Žatec*, s. 9–10.

4.4. Chomutov

Chomutovská říše Komotovia vznikla 7. března 1591 [1891] jako 106. říše⁴⁶¹ a její mateřskou říší byla Saazia.⁴⁶² Členové se scházeli v pondělí, později v úterý v hradě *Assigburg*,⁴⁶³ který bychom našli v průběhu času na několika místech – restaurace *Lagerkeller*⁴⁶⁴ či *Café–Restaurant Habsburg*.⁴⁶⁵ V roce 1909 k příležitosti 500. zasedání byl předělán sál v městském divadle pro potřeby říše.⁴⁶⁶ Říšské barvy jsou modrá a žlutá/zlatá a tyto barvy můžeme nalézt i v polích jejích erbu, který je čtvercový na čtyři stejná pole, první a čtvrté pole je modré, druhé a třetí je zlaté, uprostřed se nachází stříbrný berličkový kříž,⁴⁶⁷ v jehož ramenech nalezneme datum založení říše. Na samém středu je znázorněn středním štítkem erb Allmutter Prahy. Členská základna v některých letech dosahovala až 51 členů, poslední přijatý panoš zapsaný v registrech nese číslo 152, celkově se setkáváme s cca 200 jmény osob, které prošly touto říší.

4.4.1. Architekti, stavitelé a výtvarní umělci

Mezi členy chomutovské říše najdeme pouze jednoho architekta, a tím byl Adolf Meretich, rytíř *Kren der Parchitekt*, jehož kancelář bychom našli v Karlových Varech, byl však aktivní také v Chomutově, kde postavil například dům pro lékaře a zaměstnance nemocnice, úřednický dům hutě Poldi nebo okresní starobinec. Účastnil se také několika architektonických soutěží na Ústecku (např. soutěž na měšťanskou školu na Střekově, či návrh hotelu v Dolních Zálezlech). Kancelář fungovala až do roku 1933, kdy upadla díky hospodářské krizi do

⁴⁶¹ Během svého bádání jsem narazila na velmi svérázně pojaté internetové stránky potomků starých sudetských Němců, kteří si založili spolek *Förderverein Mittleres Erzgebirge Komotauer*. Vznikl pro všechny Němce z oblasti Chomutova, jež museli opustit svá rodná města v roce 1945. Viz *Der Sudetendeutsche Heimatkreis Komotau*. [online] [vid. 18. 11. 2022]. Dostupné z: <http://www.komotau.de/die-komotovia.html>.

⁴⁶² *Stammrolle der Schlaraffenreiche des Erdballes: 1598*. In Prag: Verlag der Schlaraffia, [1898]. S. 206; Na založení říše se podílel žatecký rytíř *Armin der Zollner* (Carl Hermann, finanční inspektor) a *Brummbatz die Blitzgrafenstange* (Hans Dorreiter, revizor telegrafní sítě) z teplické říše. Viz KOPICA, J., *Schlaraffia a Reyeh Komotovia*, s. 233.

⁴⁶³ V překladu hrad na řece Chomutovce. Viz KOPICA, J., *Schlaraffia a Reyeh Komotovia*, s. 230.

⁴⁶⁴ Jednalo se o restauraci, která stávala vedle pivovaru na křižovatce ulic Vinohradská a Mostecká, postavená v klasicistním stylu. V roce 2006 byla poničena požárem a následně stržena. Viz PACHNER, Jaroslav – RAK, Petr. *Chomutovem krok za krokem: průvodce po památkách a minulosti města*. Ústí nad Labem: Albis International, 2011. ISBN 978-80-86971-34-6. S. 55.

⁴⁶⁵ Dnešní restaurace Hradčany sídlí v domě, kde dříve bývala restaurace *Habsburg* (Mostecká ulice č. 42), která byla otevřena v roce 1883 jako *Café Wien*, o 10 let později byla přejmenována. Viz PACHNER, J. – RAK, P., *Chomutovem*, s. 34.

⁴⁶⁶ Budova se nazývala tzv. Parková dvorana a nahradila střelnici, která zde stávala. Stavba vznikla v roce 1906 a stala se centrem kultury v Chomutově, díky svému velkému sálu. Viz KOPICA, J., *Schlaraffia a Reyeh Komotovia*, 234; PACHNER, J. – RAK, P., *Chomutovem*, s. 39.

⁴⁶⁷ Otázkou je, zda tento kříž byl vybrán náhodně pro svou zajímavou podobu, či to souviselo s tím, že část členské základny byla židovského vyznání, jelikož berličkový kříž je variantou kříže jeruzalémského.

konkursu.⁴⁶⁸ Adolf Meretich byl členem Komotovie v letech 1920 až 1923. Podle chomutovské kroniky byl přijat 6. prosince 1920 jako panoš č. 100, další 3 měsíce trvalo, než složil zemanské zkoušky (18. března 1921), rok na to se stal rytířem.⁴⁶⁹

Obrázek 28: Hans Vorreiter

Zakládajícím členem chomutovské říše byl stavební inženýr Hans Vorreiter (1833–1894), který měl na starosti stavbu telegrafní sítě a následně její kontrolu. Rytíř *Brummbatz die Blitzgrafenstange* byl nejdříve členem teplické říše v letech 1889 až 1891, kdy přechází do Chomutova, aby mohla vzniknout Komotovia, kde působil až do své smrti 6. prosince 1894. Řády, které můžeme vidět na fotografii, pochází například z Beroliny (Berlín).⁴⁷⁰

4.4.2. Průmyslníci a obchodníci

Chomutovsko je spojeno s rozsáhlou těžbou. Těžilo se zde stříbro, měď, cín a později také železo. Důležitou roli ve formování města hrály Mannesmannovy závody a také železniční uzel vybudovaný na konci 19. století, který spojoval Chomutov ze všech tří stran. Počet obyvatel díky tomu rostl. V roce bychom napočítali sedm tisíc obyvatel v 583 domech, ale již v roce 1879 mluvíme o deseti tisících v 702 domech.⁴⁷¹

⁴⁶⁸ *Architekt Adolf Meretich Karlsbad*. Wien: Verlag für Volkswirtschaft Otto Waldes, 1932. [online] [vid. 11. 11. 2022]. Dostupné z: <https://idoc.pub/documents/architekt-adolf-meretich-gen5jd01214o>; CÍLEK, Václav – HARTL, Michal – SCHMELZOVÁ, Radoslava. *Krásná, černobílá Poldi: Josef Hoffmann, evropský architekt v Kladně*. Kladno: Společnost Poldi Hütte, 2007. ISBN:978-80-239-9204-5. S. 46; Adolf Meretich. In: Ústí//Aussig [online] [vid. 11. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.usti-aussig.net/autori/karta/jmeno/284-adolf-meretich>; Adolf Meretich. In: *Architektura českých Němců 1848–1891* [online] [vid. 11. 11. 2022]. Dostupné z: <https://cizidum.umprum.cz/de/home/architect/411>.

⁴⁶⁹ SOkA Chomutov, Matrika, fol. 161

⁴⁷⁰ SOkA Chomutov, Matrika, fol. 9.

⁴⁷¹ BRET, Vojtěch – PACHNER, J. – STISKA, Václav. *Chomutov: ve starých pohlednicích, in alten Ansichten*. 1. vyd. Ústí nad Labem: FORTprint, 1992. ISBN 80-900299-2-2. S. 5–6; PACHNER, J., Chomutov – město v proměnách staletí. Urbanistický vývoj Chomutova. In: *Comotovia 2002: sborník příspěvků z konference věnované výročí 750 let první písemné zmínky o existenci Chomutova (1252–2002)*. Ústí nad Labem: Albis international, 2003. S. 149–165. ISBN 80-86067-79-3. S. 155; OKRESNÍ MUZEUM (CHOMUTOV) – BINTEROVÁ, Zdeňka, ed. *Dějiny Chomutova*. Chomutov: Městský úřad, 1997. S. 55; PACHNER, J., *Chomutov 2009: město v obrazech = city in pictures = die Stadt in Bildern*. Vyd. 1. Most: Hněvín, 2009. ISBN 978-80-86654-24-9. S. 51; BENEŠ, Antonín. *Chomutov včera a dnes*. Chomutov: Vlastivědné muzeum, 1962. S. 29; PACHNER, J., *Chomutov*. Vyd. 1. Praha Litomyšl: Paseka, 2006. ISBN 80-7185-699-1. S. 17–18; KADLEC, Jan. *Krušnohorská železniční trať Chomutov-Vejprty*. Vydání první. Chomutov: Tiskárna Akord Chomutov, 2016. ISBN 978-80-88075-06-6. S. 7; VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds. *Industriální topografie*, s. 39, 43; RAK, Petr. *Historie a současnost podnikání na Chomutovsku, Kadaňsku a Vejprtsku*. 1. vyd. Žehušice: Městské knihy, 2003. *Historie a současnost podnikání v regionech ČR*. ISBN 80-86699-13-7. S. 70–1.

Obrázek 29: Wilhelm Gentner

Ředitelem továrny *Heinrich Franck Söhne*⁴⁷² na výrobu cikorky (kávové náhražky) založené v roce 1883 byl jeden ze zakládajících členů Komotovie Wilhelm Gentner (1836–1904), rytíř *Freund der Hausfrauen*,⁴⁷³ který byl aktivní v rámci spolku až do své smrti v roce 1904. V roce 1892 byl členem rady předsedů (Oberschlaraffenrat).⁴⁷⁴

Mezi členy chomutovské říše najdeme také různé úředníky, ředitele a inženýry hutě Poldi. Budování této pobočky Kladenské firmy započalo v roce 1917 zásluhou Karla Wittgensteina, válka však stavbu pozastavila. Nakonec byly budovy provizorně dostavěny v roce 1920, aby se nadále neomezovala výroba. Vznikla zde obrobna hřidelí, i když původně se měla výroba zaměřovat na výrobu střeliva.⁴⁷⁵ Inženýr Hugo Gebauer, rytíř *Vulkan der Feuerfeste*, byl aktivním členem spolku v letech 1920 až 1938. Zastával funkci ředitele hutě Poldi. V rámci Komotovie působil jako ceremoniář v letech 1922–8, později byl předsedou. Zmínku o tomto rytíři nalezneme také ve vložené listině matriky, o které jsme se zmínili výše. Bohužel nelze určit, zda se jednalo o vlastnoručně psanou listinu, nebo zda ji zhotovil tehdejší kancléř, či jiný člen spolku, i když je listina sepsaná ve stylu „My, Vulkan der Feuerfeste, za rytíře říše“ atd. Podle matriky byl přijat 1. března 1920 jako panoš č. 96, zemanskou zkoušku vykonal až 29. listopadu, rytířem se poté stal 21. března roku 1921. Bohužel v matrice nenajdeme jeho fotografii, ani žádné další informace o této osobě.⁴⁷⁶

Sekretářem Poldi hutě byl Hans Paulinyi, rytíř *Kalkül der Sonore*, díky svým dovednostem se později stal zástupcem ředitele. Členem chomutovské říše byl v letech 1920 až 1933. V matrice můžeme sledovat jeho postup v rámci spolku. Na začátku ledna roku 1921 se stal panošem č. 102, zemanské jméno Hans získal 18. března téhož roku, ale až za rok se stal rytířem.⁴⁷⁷ Dalším úředník na Poldi byl Walther Pechan, který měl na starosti technické

⁴⁷² Viz Příloha č. 31.

⁴⁷³ Přítel žen v domácnosti. Měli se snad mít ostatní bratři na pozoru před tímto rytířem?

⁴⁷⁴ Heinrich Franck. In: WIKIPEDIA. *Die freie Enzyklopädie* [online] [vid. 20. 11. 2022]. Dostupné z: https://de.wikipedia.org/wiki/Heinrich_Franck_S%C3%B6hne; HAMBÁLEK, Michal. Pravá pardubická franckovka. In: *Východočeské muzeum v Pardubicích* [online] [vid. 19. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.vcm.cz/vystavy-a-expozice/webve-vystavy/prava-pardubicka-franckovka/>.

⁴⁷⁵ CÍLEK, V. – HARTL, M. – SCHMELZOVÁ, R., *Krásná, černobílá Poldi*, s. 46; BINTEROVÁ, Z., ed., *Dějiny Chomutova*, s. 60–1; PACHNER, J., *Chomutov 2009*, s. 51–2; VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds. *Industriální topografie*, s. 46–7; PACHNER, J., *Chomutov*, s. 18.

⁴⁷⁶ SOkA Chomutov, Matrika, fol. 157

⁴⁷⁷ SOkA Chomutov, Matrika, fol. 164.

záležitosti. S jeho jménem se setkáváme v registrech v letech 1935 až 1938. V matrice o tomto rytíři *Minne der Sänger* není zmínka. Bezpečnostním technikem hutě byl Heinrich Manaszil, jako zeman Heinz je uveden v seznamku k roku 1921/22, poté jeho cesta ve spolku končí. V posledních třech letech fungování spolku je mezi rytíři zapsán také Rudolf Plener, rytíř *Stollen der Durchschlägige*, který pracoval na huti jako inženýr. Stejnou pozici měl také Rudolf Scherber, rytíř *Erg der Maschinenmensch*. Jak jeho rytířské jméno napovídá, měl na starosti fungování továrních strojů. Tito dva inženýři vstoupili do spolku společně a zůstali až do jejího konce.

Obrázek 30: Továrna na slévání zvonů Richarda Herolda

Zajímavé jméno, které odkazuje na povolání rytíře, bylo *Bimbaum der Glockengießer*,⁴⁷⁸ vlastním jménem Richard Herold, který měl továrnu na slévání zvonů. Přiřazen se do rodiny Pietschmannů, která zhotovovala zvony na Chomutovsku již od 18. století. Odlil například i pomník Františka Josefa Gerstnera, zakladatele ČVÚT, postavený u příležitosti výročí sta let od jeho smrti v roce 1931. Byl členem spolku v letech 1920 až 1938.⁴⁷⁹

V roce 1887 koupil areál bývalé Krušnohorské železářské a ocelářské společnosti firma *Mannesmann* z Remscheidu, která zde vybudovala světoznámý podnik na výrobu bezešvých trubek podle svého patentu. O osm let později zakoupili také blízký důl Karel, jehož těžba byla poté výhradně pro potřeby závodu. Trubky přispěly ke stavbě kvalitnějších a výkonnějších

⁴⁷⁸ Zvonař bimbaum.

⁴⁷⁹ PACHNER, J., *Chomutov – město*, s. 156; BINTEROVÁ, Z., ed., *Dějiny Chomutova*, s. 58; PACHNER, J., *Chomutov 2009*, s. 53, 109.

parních strojů a turbín, lokomotiv a vrtných souprav. Před válkou zde pracovalo okolo dvou tisíc zaměstnanců. Továrna byla postavena podél Hřbitovního předměstí a táhla se až k Michanicím.⁴⁸⁰

Obrázek 31: Alfred Mannesmann

Prvním ředitelem postavené továrny byl sám Alfred Mannesmann (1859–1944), který měl na starosti technické záležitosti a jeho hlavním úkolem bylo zprovoznění závodu. V letech 1895 až 1899 pracoval se svým bratrem Reinhardem v USA a později byl u vzniku pobočky firmy Mannesmann v Maroku. Po smrti svého bratra Maxe v roce 1915 nastoupil do čela automobilky v Cáchách. Své působení změnil ještě několikrát podle toho, jak se firma rozrůstala. Zemřel v 84 letech.⁴⁸¹ Jako rytíře *Loch der Stahlschinder* bychom ho našli mezi členy Komotovie v prvních třech letech působení říše a byl jejím zakladatelem. Podle matriky byl nositelem řádu z říše Saazia, Komotovia a Chicagoana a po svém odchodu z Chomutova byl zapsán jako rytíř na cestách.⁴⁸²

Obrázek 32: Fritz Lemmes

Ředitelem válcovny se po odchodu Alfreda Mannesmanna v roce 1893 stal Fritz Lemmes, jehož rytířské jméno odkazuje na průmysl, který vedl. Rytíř *Ingot der Schräggewaltze* (Slitek šikmé síly) byl členem chomutovské říše v letech 1896 až 1919, posledních sem let je označen jako rytíř na odpočinku. Předtím od roku 1899 zastával funkci předsedy. Jeho

⁴⁸⁰ BINTEROVÁ, Z., ed., *Dějiny Chomutova*, s. 58; PACHNER, J., *Chomutov 2009*, s. 51–3; PACHNER, J. – RAK, P., *Chomutovem*, s. 123–8. PACHNER, J., *Chomutov*, s. 18, 47–48; VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds. *Industriální topografie*, s. 43; PRONTEKEROVÁ, Markéta – ŠLAJSNA, J., 120 let patentu válcování bezešvých trubek tzv. poutnickým způsobem. In: *Památky, příroda, život. Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska a Kadaňska*. 43, č. 3, 2011. S. 17–32. ISSN 0231-5076; RAK, P., *Chomutov 1252–2002: vybraná data ze 750 let historie města*. Chomutov/Ústí nad Labem: Město Chomutov/Albis international, 2002. ISBN 80-86067-63-7. S. 47–48; RAK, P., *Historie a současnost*, s. 86–9.

⁴⁸¹ VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds. *Industriální topografie*, s. 43; Alfred Mannesmann. In: *Wikipedia. Die freie Enzyklopadie* [online] [vid. 18. 11. 2022]. Dostupné z: https://de.wikipedia.org/wiki/Alfred_Mannesmann.

⁴⁸² SOkA Chomutov, Matrika, fol. 35.

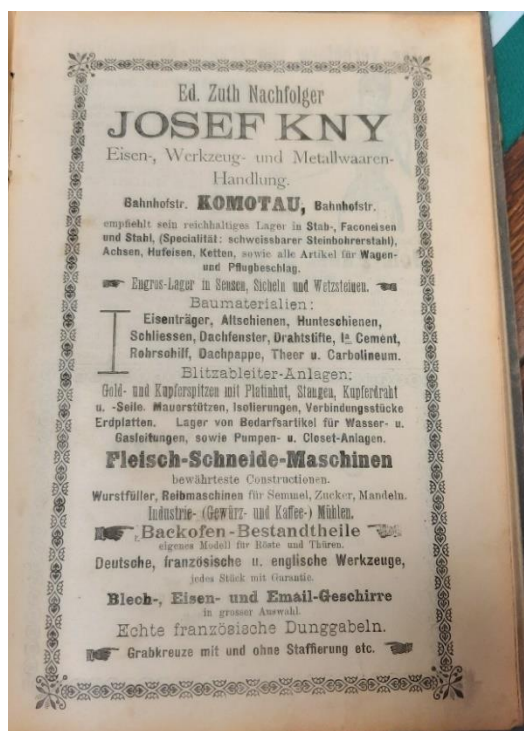
titul v roce 1918 zněl *Doctor röhrum schlarafficarum* a byl veden jako Erbschlaraffe (dědičný schlaraff).⁴⁸³

Obrázek 33: Ferdinand Uwira

Známým obchodníkem a dlouholetým členem spolku byl Ferdinand Uwira, rytíř *Benzin der Flüchtige*, svobodný pán a pračlen od vzniku říše až do své smrti roku 1918. Na jeho členské fotografii v matrice si můžeme povšimnout, že získal nejedno vyznamenání. Díky svému povolání byl často na cestách, a proto ho můžeme vidět obvěšeného řády z říší sídlících v Praze, Vídni, Berlíně, Budapešti, Žatci, Plzni aj.⁴⁸⁴

V dnešní Raisově ulici bychom ještě dnes našli zbytky továrny na klobouky Hugo Reinigera (*Hugo Reiniger & Co.*) postavenou na počátku 20. století. Mezi členy chomutovské říše v letech 1933 až 1938 bychom našli i jeho technického úředníka Franz Roscher, rytíře *H-moll der Vollendete*.

Obrázek 34: Inzerát na zboží obchodníka Eduarda Zutha

Vyhlášeným obchodníkem na Chomutovsku byl Eduard Zuth, rytíř *Ferrosticus der Vernickelte*, působící ve spolku v letech 1910 až 1938.⁴⁸⁵ Jeho nástupcem se podle inzerátu v *Adressbuchu* stal Josef Kny. Obchod se podle všeho zaměřoval na železářské, nástrojářské a kovové zboží. Mohli jste si zde například koupit náhradní díly do trouby, plechové a emailové nádobí či kráječ masa.

4.4.3. Starostové a lokální veřejní činitelé

Zakládajícím členem říše byl chomutovský starosta JUDr. Ernst Ferdinand Storch (1865–1938), rytíř *Paragraf der Tastenquetscher*.⁴⁸⁶ Jeho otec byl ředitelem parního mlýna, který stával

v dnešní Mánesově ulici. Po studiu na

⁴⁸³ VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds. *Industriální topografie*, s. 43; SOkA Chomutov, Matrika, fol. 80.

⁴⁸⁴ KOPIKA, J., *Schlaraffia a Reych Komotovia*, s. 232; SOkA Chomutov, Matrika, fol. 6.

⁴⁸⁵ SOkA Chomutov, Matrika, fol. 20; SPANIA, Ferdinand. *Adress-Buch von Komotau und dem politischen Bezirke Komotau*. Komotau: Ferdinand Spania, 1901. [nečíslované poslední strany]

⁴⁸⁶ Paragraf, drtič kláves.

chomutovském gymnáziu a roční vojenské službě zahájil studium na Karlo-Ferdinandově univerzitě, kde v roce 1889 získal doktorát. V roce 1897 si otevřel praxi společně s JUDr. Otto Kühnem a od téhož roku byl členem správního výboru městské spořitelny. Byl aktivní v politické sféře ještě před svým zvolením starostou – od roku 1908 zasedal v okresním výboru a také byl členem a později předsedou Německé nacionální strany. Starostou byl zvolen 30. března 1910.

V roce 1913 se v Chomutově konala zemská výstava,⁴⁸⁷ za jejíž organizaci získal Storch Řád železné koruny. V archivu se dochoval jeho projev z 23. června 1918, kdy se u příležitosti svátku slunovratu uskutečnila nacionálně orientovaná manifestace, kde Storch prohlásil: „*Naši němečtí bratři, ať již ze Saska, Bavorska nebo Pruska, jsou nám tisíckrát bližší než Češi, a proto je spojení s Německou říší naše základní potřeba. Československý stát nestrpíme za žádných okolností...*“⁴⁸⁸ Není se proto čemu divit, že po válce vystoupil na podporu vzniku provincie Deutschböhmen.⁴⁸⁹ V roce 1933 byl donucen odejít z úřadu starosty, po vyhlášení zákona č. 201/1933 Sb. o zastavování činnosti a rozpuštění politických stran. Během svého působení jako starosta musel řešit několik problémů, například nedostatek potravin během války či nedostatek bytů. Podílel se na založení lázeňského areálu u Kamencového jezera, městského archivu, muzea a knihovny, či odkoupení plynárny a elektrárny městem. V roce 1911 z jeho podnětu vznikla Muzejní společnost. Ernst Storch zemřel v roce 1938 na pneumonii. Poslední rozloučení se starostou proběhlo na radnici, kde se s ním rozloučily stovky lidí.

⁴⁸⁷ Více o této výstavě viz OKURKA, Tomáš. Českoněmecká zemská výstava v Chomutově roku 1913. In: *Comotovia 2007: sborník příspěvků z konference věnované výročí 550 let udělení znaku města Chomutova (1457–2007)*. Chomutov, 6. 11. 2007. Chomutov: Statutární město Chomutov, 2008. S. 160–185. ISBN 978-80-86971-97-1.

⁴⁸⁸ SOkA Chomutov, Archiv města Chomutova, inv. č. 1090, zápis z roku 1918.

⁴⁸⁹ KOPICA, J., 4. březen 1919 v Chomutově. In: *Comotovia 2007*, s. 186–197; BINTEROVÁ, Z., ed., *Dějiny Chomutova*, s. 40.

Obrázek 35: Ernst Storch

Ernst Storch byl členem Schlaraffie od jejího založení až do jejího konce. V roce 1898 až 1901 zastával funkci ceremoniáře a od roku 1907 byl předsedou spolku. Náležel mu titul baron, díky svému dlouholetému působení nesl označení pračlen, zakladatel a čestný schlaraffik. Nebyl to však jediný spolek, jehož byl Storch členem. Jeho jméno bychom našli také v Německém lidovém spolku, ostrostřeleckém spolku, Okresním spolku péče o mládež, Německém plaveckém klubu, Svazu německých mládežnických ubytoven či v Německém radikálním spolku pro Chomutov a okolí.⁴⁹⁰

Obrázek 36: Inzerát na produkty Viktora Herbricha

Jedním ze zastupitelů města, kteří byli aktivní v rámci konání zemské výstavy výše zmíněné, byl velkoobchodník Viktor Herbrich,⁴⁹¹ rytíř *Soll und Haben*,⁴⁹² působící ve spolku v letech 1912 až 1938. Od 20. let poté zastával funkci maršála. Při nahlédnutí do matriky zjistíme, že se zde

⁴⁹⁰ HIRSCH, Jan – DĚD, Stanislav. *Chomutovský starosta JUDr. Ernst Storch (1865–1938). Katalog výstavy. Radnice, Nám. 1. máje Chomutov 5. 6. - 31. 8. 2008.* Chomutov: Oblastní muzeum v Chomutově, 2008. ISBN 978-80-903856-3-4. S. 3–21; RAK, P., Chomutovský starosta dr. Ernst Storch. In: Památky, příroda, život. Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska. Roč. 28, č. 2 (1996). Chomutov: Okresní muzeum v Chomutově. ISSN 0231-5076. S. 39–43; SOKA Chomutov, Schlaraffia Chomutov, Matrika, fol. 45; RAK, P., *Chomutov 1252–2002*, s. 71, 74, 77, 94; GRIML, Josef. *Významné osobnosti Chomutovska.* Chomutov: Středisko knihovnických a kulturních služeb, 2008. S. 16; BINTEROVÁ, Z., ed., *Dějiny Chomutova*, s. 62.

⁴⁹¹ Herbrich bydlel v domě v Husitské ulici č. 38. Tento rohový dům nelze přehlédnout, nachází se nedaleko kostela a je postaven v klasicistním stylu. Viz PACHNER, J. – RAK, P., *Chomutovem*, s. 33.

⁴⁹² Rytíř *Soll und Haben* píše 20. září 1916, že posílám bratrům fotografii (Lichtbild) ve své nové uniformě, aby si všimli, jak ho změnila malárie, kterou zřejmě v zákopech prodělal. Zajímavé také je pro mě zjištění, že tento rytíř je uveden ve stammlích během válečných let. Zřejmě byli členové nasazení ve válce zapisování mezi členy, i když se nemohli zasedání účastnit. Pravidla pro ně byla upravená, protože k nepřítomnosti nedošlo jejich vinou. Viz SOKA Chomutov, Schlaraffia Chomutov (nezpracovaný fond), karta korespondence. Viz Příloha č. 7.

nachází pouze informace týkající se změny stavů. V letech 1933 až 1938 zastával funkci starosty města poté, co musel Ernst Storch odstoupit.⁴⁹³

Obrázek 37: Sídlo okresního soudu a hejtmanství

Chomutov byl sídlem okresního hejtmanství a také okresního soudu, pro který byla v roce 1871 postavena budova, v níž soud sídlí dodnes. Dlouholetým členem chomutovské říše byl soudce Gustav Herbrich, rytíř *Prozeß vom tastenden Ton*,⁴⁹⁴ a to v letech 1912 až 1932. Z matriky můžeme vyčíst jen informace o jeho přijetí za panoše č. 79 (3. ledna 1912), za zemana Gustla der Spiegelkundige (26. února 1912). Rytířské zkoušky složil 17. března 1913.⁴⁹⁵

Okresním hejtmanem byl také Augustin Müller (1849–1899), který však nikdy nedosáhl žádného titulu. Nechal však své jméno zapsat do stammlí jako poutník a byl mu udělen titul čestného poutníka. Přicházel na setkání říše v letech 1896 až 1897. Syn kupce měl velmi bohatou úřednickou kariéru. Jeho otce později vlastnil sklářský závod. Začínal jako konceptní kandidát na Českém místodržitelství v Praze v roce 1874, poté změnil několikrát místo svého působení – okresní hejtmanství v Děčíně, Ústí nad Labem (okresní komisař), Chomutově a Liberci.⁴⁹⁶

⁴⁹³ OKURKA, T., *Českoněmecká zemská výstava*, s. 176; RAK, P., *Chomutov 1252–2002*, s. 163; SOkA Chomutov, Matrika, fol. 52; HIRSCH, Jan. Významní muži chomutovští. In: *Památky, příroda, život. Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska a Kadaňska*. 41, č. 4, (2009). S. 15–21. ISSN 0231-5076. S. 16–17; SPANIA, F., *Adress-Buch*, [nečíslované poslední strany].

⁴⁹⁴ Proces tapavého zvuku.

⁴⁹⁵ SOkA Chomutov, Matrika, fol. 46.

⁴⁹⁶ KLEČACKÝ, M., *Slovník představitelů*, s. 457.

Obrázek 38: Franz Schöffl

V roce 1872 vznikl hasičský spolek zásluhou tehdejšího starosty Heinricha Schmatze a radního a obchodníka Franze Schöffla, který se stal jejich prvním velitelem. Byl aktivní také v rámci chomutovské říše jako rytíř *Solo mit dem Chore* od jejího vzniku až do své smrti v roce 1897. Po celou dobu působil jako maršál, v matrice najdeme poznámku, že byl v letech 1892/3 také archivářem spolku a můžeme si všimnout, že byl velmi aktivním při svých obchodních cestách, jelikož je držitelem hned několik řádů z různých říších – Plzeň,

Linec, Praha, Teplice, Liberec, Štýr, Žatec, Berlín.⁴⁹⁷

V Chomutově pobývala vojenská posádka. Byly zde vybudovány dvě kasárna. První postavené v roce 1749–1753 stávaly v místě dnešní Komerční banky. Dlouhou dobu sloužila jako kasárna zrušená jezuitská kolej. V roce 1889 vznikly poté zeměbranecká kasárna v dnešní Zborovské ulici. Po dlouho dobu používalo vojsko také vojenské cvičiště v Horní Vsi.⁴⁹⁸ Dlouholetým členem byl nadporučík Anton Kan Willometzer, rytíř *Ton das Viergestirn*,⁴⁹⁹ jehož jméno se objevuje ve stammlích v letech 1899 až 1914. Bohužel více informací o jeho spolkovém životě neznáme, jelikož matrika nám toho více nenapoví.⁵⁰⁰ Obdobně jsme na tom u zemana Teddyho, pozdějšího rytíře *Fristan der Kommandeur*. Pod tímto jménem najdeme nadporučíka Theodora Schulbofa, člena chomutovské říše v letech 1919 až 1932.⁵⁰¹ Předsedou spolku v roce 1938 byl major Oskar Kupka, rytíř *Allenspiegel da Gamba*, jeho stopa začíná již v roce 1931, kdy zastával funkci junkermeistera.

Lékařem regimentu byl Thaddäus Pakocz, rytíř *Klexl im Protokoll*, aktivní člen v letech 1898 až 1905.⁵⁰² Jeho kolegou byl Gottlieb Popper (1864–1927), rytíř *Rhabarber der Massenmörder*. Nelze s jistotou říci, kdo jej přivedl do říše, možná to byl právě Pakocz. Rytíř

⁴⁹⁷ BINTEROVÁ, Z., ed., *Dějiny Chomutova*, s. 56; SOkA Chomutov, Matrika, fol. 51.

⁴⁹⁸ PACHNER, J., *Chomutov 2009*, s. 53, 56; PACHNER, J., *Chomutov*, s. 20. Posádka byla zrušena až v roce 2004. Dnes bychom v místě kasáren našli zimní stadion postavený v roce 2011. Viz PACHNER, J. *Chomutov*, s. 37–8.

⁴⁹⁹ Ton čtyř hvězd. Bylo to snad volání hvězd kapitánských, o které rytíř stál?

⁵⁰⁰ SOkA Chomutov, Matrika, fol. 106.

⁵⁰¹ SOkA Chomutov, Matrika, fol. 149.

⁵⁰² SOkA Chomutov, Matrika, fol. 117.

Rebarbora masový vrah není zrovna nejpřívětivější jméno pro lékaře, který zasedal se svými bratry v letech 1901–1909.⁵⁰³

4.4.4. Lékaři a zdravotnictví

V roce 1855 byla otevřena první městská nemocnice, kterou spravoval městský lékař společně se sestrami Svatého kříže. Vzhledem k tomu, že prostory byly nedostačující, rozhodli se chomutovští postavit novou nemocnici. I když se o ní jednalo již od roku 1892, nakonec byla dokončena až v roce 1908. V místě staré nemocnice vznikl chudobinec císařovny Alžběty (1911/13), na jehož stavbu přispěla městská spořitelna a Mannesmannovy závody.⁵⁰⁴

Obrázek 39: Josef Jungk

Zakládajícím členem chomutovské říše byl oblastní lékař Josef Jungk senior, rytíř *Zink in der Schmiere*,⁵⁰⁵ nesoucí titul *Großpascha*. V letech 1896 až 1898 zastával funkci předsedy, ale aktivním členem byl až do roku 1907, kdy podle matriky svobodně vystoupil. Byl nositelem řádu z Žatce.⁵⁰⁶

Jako panoš č. 139 byl přijat v roce 1933 lékař Lothar Dvořák, rytíř *Starewitsch vom Ruhlandsknalle*, který s říší vydržel až do jejího konce. Otázkou zůstává, zda se jednalo o českého Němce. Jeho jméno se v matrice neobjevuje, což není nic neobvyklého, protože členové z posledních let se v knize nenacházejí. A další informace o této osobě se nepodařilo zjistit.

Lékárníkem v lékárně Adler byl Wilhelm Wolf, rytíř *Isebim von Adlerschutz*, člen Komotovie v letech 1898 až 1938. Od roku 1920 zastával také funkci předsedy, posledních 10 let fungování říše je zapsán jako rytíř na odpočinku.⁵⁰⁷

⁵⁰³ SOkA Chomutov, Matrika, fol. 118; MUDr. Gottlieb Popper. In: Geni [online] [vid. 20. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/MUDr-Gottlieb-Popper/6000000003680152521>.

⁵⁰⁴ BINTEROVÁ, Z., ed., *Dějiny Chomutova*, s. 58; PACHNER, J. – RAK, P., *Chomutovem*, s. 115, 123.

⁵⁰⁵ Zinek v mazadle.

⁵⁰⁶ SOkA Chomutov, Matrika, fol. 61.

⁵⁰⁷ SOkA Chomutov, Matrika, fol. 105.

Obrázek 40: Inzerát na zboží v lékárně Adler⁵⁰⁸

4.4.5. Školství

Ve druhé polovině 19. století bychom ve městě našli obecnou školu, měšťanku a gymnázium. Gymnázium v Chomutově má dlouholetou tradici. Již v roce 1591 zde fungovala jezuitská škola a po zrušení tohoto řádu v roce 1773 přešlo gymnázium do správy oseckého cisterciáckého kláštera s podílem finanční pomoci města. V roce 1909 bylo gymnázium zestátněno. Se snahou o zřízení reálné školy se setkáváme již v roce 1849, o sedm let později se podařilo a vznikla škola reálná hlavní a dívčí patřící řádu sester Svatého kříže (1862). V roce 1852 byla postavena měšťanská škola na místě bývalého hřbitova na Husově náměstí. Postupně se ve městě rozvíjelo i odborné školství. V roce 1874 byla založena odborná průmyslová škola strojnická, kde bychom našli studenty z celého Rakousko-Uherska. Brzy však přestaly kapacity této školy stačit, proto byla zřízena střední průmyslová škola v roce 1902 v místě dnešní Meissnerovy ulice a Náměstí T.G. Masaryka.⁵⁰⁹

Mezi rytíři najdeme Franze Irzinga, odborného učitele a malíře, vystupujícího v říši jako *Telemark der Aufgetaute* v letech 1912 až 1922. Podílel se na vydávání chomutovské vlastivědy v letech 1927–1941. Měla prezentovat veškeré dosavadní výsledky vědeckého bádání, sloužila jako pomůcka pro učitele, ale také jako příručka pro úředníky, cestovatele a odborníky. Základna autorů byla velmi široká a zahrnovala různé oblasti vědy. Nakonec vyšlo 24 sešitů pro čtyři různé oblasti – příroda, historie, etnografie a kultura.⁵¹⁰

⁵⁰⁸ SPANIA, F., *Adress-Buch*, [nečíslované poslední strany].

⁵⁰⁹ TVRDÁ, Kateřina. Chomutovské gymnázium v letech 1787 až 1909. Předběžná zpráva o výzkumu. In: *Comotovia 2017*, s. 61–75; BINTEROVÁ, Z., ed., *Dějiny Chomutova*, s. 57–8; PACHNER, J. – RAK, P., *Chomutovem*, s. 117; PACHNER, J., *Chomutov*, s. 17, 19, 36.

⁵¹⁰ HIRSCH, J. – DĚD, S., *Chomutovský starosta*, s. 18; SOKA Chomutov, Matrika, fol. 58.

Obrázek 41: Alois Schmidt

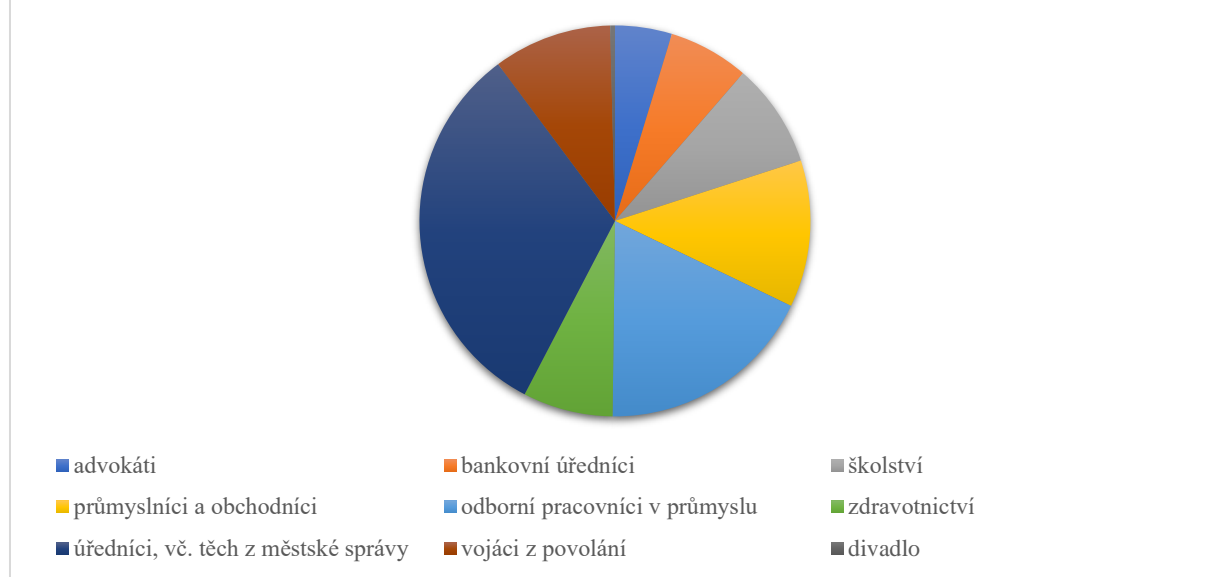
Zakládajícím členem a jedním z prvních předsedů říše Komotovia byl Alois Schmidt (1853–1895), rytíř *Zwergl der Alpdruckkranke*, jak jeho jméno napovídá, byl velkým nadšencem do alpinismus a turistiky. Zastával funkci předsedy spolku *Erzgebirgsverein Komotau*, kde mimo jiné inicioval zpřístupnění dnešního Bezručova údolí (dříve *Grundtal*) okolo toku říčky Chomutovky. Dříve bylo skoro nemožné dojít k doorským mlýnům z okolních horských vesnic kvůli kvalitě cesty. Společně s přáteli ze spolku a nadšenými gymnaziálními studenty

vytvořil značenou trasu s několika lavičkami ke kochání se krajiny. Jako profesor působil od roku 1882 na gymnáziu v Chomutově, zaměřoval se na matematiku, fyziku a přírodopis. Alois Schmidt tragicky zahynul na slovinském Triglavu, kdy se zřítíl ze čtyřicetimetového srázu. Spolek se rozhodl postavit mu pomník právě v Bezručově údolí, který byl však v roce 1946 nahrazen pomníkem Petra Bezruče.⁵¹¹ Členem chomutovské říše byl od jejího založení až do své tragické smrti. Při založení říše zastával funkci kancléře a následující roky byl jejím předsedou. Na svých cestách navštívil hned několik říší (Plzeň, Drážďany, Teplice, Žatec, Liberec), ve kterých získal také různé řády.⁵¹²

⁵¹¹ HAMOUZ, Jaroslav. *Významné osobnosti Chomutovska. 11.* Chomutov: Středisko knihovnických a kulturních služeb, 2014. S. 19; RAK, P. *Chomutov 1252–2002*, s. 68, 52.

⁵¹² SOkA Chomutov, Matrika, fol. 63.

Zastoupení profesí v říši Komotovia

Tabulka 5: Zastoupení profesí v říši Komotovia

4.5. Litoměřice

Litoměřická říše vznikla 28. listopadu 1596 [1896] jako 131. říše pod křídly Komotovie. Scházeli se pravidelně v sobotu v restauraci *Schwane* (Labuť), podle níž pojmenovali i svůj hrad *Schwanenburg*. Říšské barvy byly modrá a žlutá, které se promítali i do erbu říše, jež byl čtvrcený na čtyři stejná pole – první šrafované modro-zlaté a dominantou města (kalich na domě „Pod Bání“);⁵¹³ druhé pole rudé s postavou výra; třetí pole zlaté s kalichem/pohárem, který může odkazovat na vinařskou tradici v této oblasti, nebo na jeden z pohárů, kterými se slavnostně připíjelo v rámci zasedání; poslední pole modré s rokem založení říše; uprostřed středěční štítek v podobě erbu říše Prahy. Členská základna byla poměrně bohatá. Čítala okolo 200 lidí, poslední uvedené číslo panoše bylo 123. Ve 30. letech musel Schwanenburg pojmout až 50 osob při zasedáních.

4.5.1. Průmyslníci a obchodníci

Průmyslový vývoj Litoměřic oproti ostatním městům v okolí byl poměrně pomalý. Stejně jako v Ústí nad Labem, tak také zde hrála důležitou roli lodní doprava. V roce 1821 došlo k odstranění cel na Labi, a tím k nárůstu využití tohoto druhu transportu.⁵¹⁴ Zásadní vývoj v rozvoji průmyslu měla železnice, která se bohužel Litoměřicím vyhnula a cestující byli nuceni dopravit se do nedalekých Bohušovic. Nakonec došlo v roce 1873 k výstavbě tzv. Severozápadní dráhy, která propojila i Litoměřice. Nádraží však nadále zůstávalo dál od města. Další rozšíření trati proběhlo až v roce 1900, kdy byly spojeny Litoměřice na jedné straně s Teplicemi a poté dále do Liberce přes Českou Lípu.⁵¹⁵

V roce 1817 založil Karel Wilhelm Medau tiskárnu v Litoměřicích, kterou zdědil ze strany své manželky. Rozhodl se proces zmodernizovat, používal i kamenotisk a litografii. Na konci 40. let měl podnik již stovku zaměstnanců. Medau vybudoval také vlastní knižní velkoobchod, slévárnu písma a nakladatelství.⁵¹⁶ Dlouholetým vedoucím a později prokuristou

⁵¹³ Dům pocházející ze 16. století má na svém vrchu kalich, který odkazuje na vinařskou tradici v dané oblasti. Někteří litoměřičtí tvrdili, že kalich byl také symbolem velmi silně zakořeněného utrakvismu v době předbělohorské, což však historikům přijde nepravděpodobné. Viz Dům „Pod bání“. In: *Litoměřice//Leitmeritz* [online] [vid. 15. 11. 2022]. Dostupné z: <https://litomerice-leitmeritz.net/stavby/karta/nazev/15-dum-pod-bani>.

⁵¹⁴ MACEK, Petr. Od Bílé hory k počátku věku strojů. In: KOTYZA, Oldřich – SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich, eds. *Dějiny města Litoměřic*. Vyd. 1. Litoměřice: Město Litoměřice, 1997. ISBN 80-238-4357-5. S. 237–8.

⁵¹⁵ MIKUŠEK, E., Litoměřice. In: KOTYZA, O. – SMETANA, J. – TOMAS, J., eds., *Dějiny města Litoměřic*. S. 266, 273, 279; VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds. *Industriální topografie*, s. 289; KOTYZOVÁ, Ilona – KOTYZA, O., *Litoměřice*. Vyd. 1. Praha Litomyšl: Paseka, 2011. Zmizelé Čechy. ISBN 978-80-7432-091-0. S. 40–1; HELCL, Ladislav. *Pohledy staré a nejstarší, z Litoměřic a okolí = Ansichtskarten alte und älteste, aus Leitmeritz und Umgebung*. 1. vyd. S. 1: SOS ART, 1995. S. 12.

⁵¹⁶ MACEK, P., *Od Bílé hory k počátku věku strojů*, s. 238; VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds. *Industriální topografie*, s. 289; KOTYZOVÁ, I. – KOTYZA, O. *Litoměřice*, s. 44.

této tiskárny byl Carl Phillip, rytíř *Gutenberg der Selekte*, který patřil mezi zakládající členy litoměřické říše a byl její součástí až do roku 1917. Během této doby nezastával žádný úřad.

Ve městě fungovala akciová cihelna, založená roku 1870 několika litoměřickými výrobci. Zdejší řeka nabízela dostatečné zásoby písku a dalšího materiálu a vodní doprava zajišťovala velmi levný způsob, jak dopravit zboží na odbytiště.⁵¹⁷ Dlouholetým správcem cihelny byl Karl Gaube, rytíř *Karli der Ungeziegelte*. Jeho cesta v rámci spolku byla poměrně pomalá. V roce 1921 byl zapsán jako panoš č. 82, až o rok později se stal zemanem a další rok skládal rytířské zkoušky. Během svého působení ve spolku zastával funkci pokladníka, a to posledních pět let fungování spolku.

Majitelem koželužské dílny bratrů Taussigových se stal Friedrich Neuburg (1876–1966), aktivní člen spolku v letech 1920 až 1938 jako rytíř *Kern vom Leder*. Byl také sběratelem a znalcem starého skla a porcelánu. Před 2. světovou válkou emigroval a poté v Izraeli vydával odborné články na téma antických starožitností. V Litoměřicích bychom dodnes našli jeho vilu pod Mostnou horou postavenou ve 20. letech 20. století. Stavbu v anglickém stylu s německými prvky navrhl německý architekt Hermann Muthesius. Dům si do dnešních dnů zachoval některé původní prvky v interiéru i exteriéru, který se snaží dnes zde sídlící domov dětí zachovat.⁵¹⁸ Členem říše Castellum byl také zřejmě syn Neuburga, Erich, který vystupoval v rámci spolku jako rytíř *Poxl der Be-Riemte* v letech 1922 až 1938.

V roce 1921 došlo k výstavbě továrny na výrobu umělého hedvábí (*Glanzstoff Fabrik, Elberfeld*) v Lovosicích. Společně s tím vzniklo i několik správných budov, jako například ta neoklasicistní v dnešní Tereziánské ulici.⁵¹⁹ Jedním z ředitelů tohoto podniku byl také Harry Gottlob, rytíř *Gnug vom Isonzo*, působící v litoměřické říši v letech 1934 až 1938. Posledním zmíněném roce Harry zastával také funkci junkermeistera.

⁵¹⁷ MIKUŠEK, E., *Litoměřice*, s. 276; KOTYZOVÁ, I. – KOTYZA, O., *Litoměřice*, s. 43–4; HELCL, L., *Pohledy staré a nejstarší*, s. 12.

⁵¹⁸ KOTYZA, O. – SMETANA, J. – TOMAS, J., eds., *Dějiny města Litoměřic*, s. 509; LÍBAL, Patrik. Neuburgova vila. In: *Litoměřice//Leitmeritz* [online]. Aktualizováno 21. 9. 2012. [vid. 23. 11. 2022]. Dostupné z: <https://litomerice-leitmeritz.net/clanky/cist/nazev/3-neuburgova-vila>.

⁵¹⁹ Správní budova Böhmische Glanzstoff – Fabrik. In: *Litoměřice-Leitmeritz* [online]. Aktualizováno 21. 9. 2012. [vid. 23. 11. 2022]. Dostupné z: <https://litomerice-leitmeritz.net/stavby/karta/nazev/3-spravni-budova-bohmische-glanzstoff-%E2%80%93-fabrik>; VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds. *Industriální topografie*, s. 304.

Obrázek 42: Továrna Glanzstoff Fabrik v Lovosicích

4.5.2. Starostové a lokální veřejní činitelé

Mezi členy litoměřické říše v letech 1913 až 1919 bychom našli i radního Alfreda Siegla (1865–1950), rytíře *Sturm von der Feder*, syna okresního hejtmána v Kadani Adolfa Siegla.⁵²⁰ Alfred se vydal ve stopách svého otce, vystudoval práva a zastával několik úředních funkcí jako okresní komisař ve Vídni, okresní hejtmán a školní rada v Mostě (zde byl členem říše Pontana v letech 1905 až 1909), v roce 1910 úřad opouští a nahrazuje ho Artur Luksch, poté zastává úřad místopředsedelského rady v Litoměřicích. Za své zásluhy získal v roce 1908 rytířský kříž I. třídy s korunou královského saského Albrechtova řádu.⁵²¹

Dlouholetým předsedou litoměřické říše od roku 1933 byl také rytíř *Viel-Jus vom Arkol*, vlastním jménem Karl Raser-Rawenshöh. V roce 1931/2 zastával také funkci kancléře, v rámci spolku se s jeho jménem setkáváme již v roce 1924. Narodil se 2. srpna 1856 v Šumperku. V roce 1914 byl nasazen na jižní frontu a za zásluhy v rakouské armádě byl v roce 1916 povýšen do šlechtického stavu a o rok později mu císař Karel I. udělil titul *Edler von Rawenshöh*. Po válce pracoval jako advokát. Jeho proněmecké cítění se projevovalo i jeho pravidelnými návštěvami v říši Silva. Jednalo se o Urschlaraffii, protestní říši, do které mohli vstupovat jen lidé německé národnosti.⁵²²

4.5.3. Lékaři a zdravotnictví

Špitál bychom našli v Litoměřicích již ve středověku. Mariánská nemocnice vznikla v roce 1845 podporou biskupa Augusta Bartoloměje Hilleho. Kapacity však nestačily, proto v letech 1874–5 byla postavena stavitelem Augustem Eckeltem nová nemocnice v Zahradnické

⁵²⁰ Bouře z pírká.

⁵²¹ KLEČACKÝ, M., *Slovník představitelů*, s. 635; PETRŽILKA, R., *Dějiny města Mostu*, s. 178, 189; MACEK, Jaroslav. Doba převratů. In: KOTYZA, O. – SMETANA, J. – TOMAS, J., eds., *Dějiny města Litoměřic*, s. 296.

⁵²² Ritter Viel-Jus. In: *Schlaraffia Berolina* [online] [vid. 23. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.schlaraffia-berolina.de/rt-viel-jus.html>; Raser von Ravenshöh. In: *Nová šlechta v českých zemích a podunajské monarchii* [online] [vid. 23. 11. 2022]. Dostupné z: <http://www.novanobilitas.eu/index.php/rod/raser-von-ravenshoh>.

ulici. Po epidemiích cholery a tyfu v roce 1856 přistoupilo město také ke stavbě moderního kanalizačního systému.⁵²³

Obrázek 43: Nemocnice v Zahradnické ulici

První zmínky o šlechtickém rodu Odkolků z Újezdce pochází ze 14. století. Rodina žila v 19. století v Roudnici nad Labem. V Litoměřicích bychom poté našli jejich příbuzné, kteří vlastnili ve městě lékárnu, jež fungovala nejen jako lékárna, ale také jako drogerie a prodejna zdravotnických potřeb. Ve stamrolích najdeme tři generace této rodiny. Carl Odkolek syn Adolfa (1851–1910) byl zakládajícím členem říše Castellum Albiense a zůstal zde aktivní pouze v prvních dvou letech působení jako rytíř *Calmus mit dem Giftkasten*. Zřejmě přivedl do spolku svého syna Karla (1884–1937), rytíře *Omikron der Gerathene*, který byl členem říše v letech 1900 až 1909 a od roku 1903 zastával funkci ceremoniáře. A další Karl Odkolek byl přijat jako panoš č. 99 v roce 1924 a následně jeho rytířské jméno znělo *Dominus von Gift und Galle*. Jeho aktivní činnost ve spolku končí v roce 1936. Jejich rodinnou hrobku najdeme na litoměřickém hřbitově.⁵²⁴

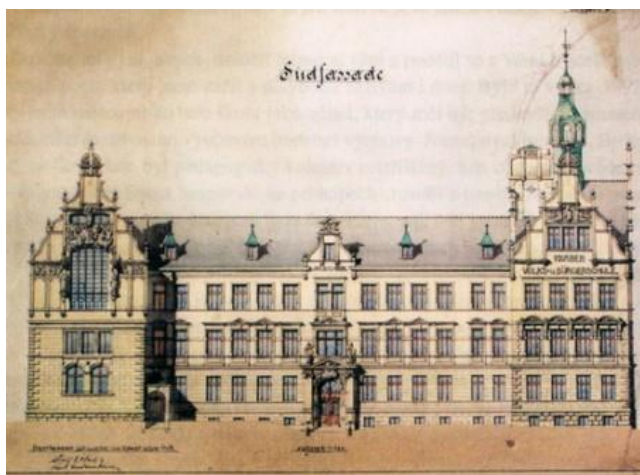
4.5.4. Školství

Hlavní škola fungovala v Litoměřicích již v 18. století, první dívčí školu zde můžeme najít v roce 1820. Litoměřické gymnázium se po zrušení jezuitského řádu stalo pětiletou školou a v roce 1878 získalo novou budovu. Město bylo centrem vzdělanosti již od středověku

⁵²³ KOTYZOVÁ, I. – KOTYZA, O., *Litoměřice*, s. 42–3; HELCL, L., *Pohledy staré a nejstarší*, s. 146–7.

⁵²⁴ DOSKOČIL, Oldřich – RÝVA, Pavel – LOLO, Pavel. *Významné osobnosti Litoměřic: významné osobnosti Litoměřic pochované na litoměřických hřbitovech*. 2. díl. Praha: A-Communication, s.r.o, [2019]. ISBN 978-80-906903-2-5. S. 60.

a přitahovalo nejednoho vědce. Například na konci 19. století zde pobýval Josef Jungmann, který tam pracoval jako profesor.⁵²⁵ Mezi gymnaziálními profesory bychom našli ještě další dva členy Schlaraffie, jako například rytíře *Stachus der Diluviale*, neboli Gustava Nowaka, který byl aktivním zasedajícím v letech 1897 až 1901. Poslední dva roky poté zastával funkci kancléře.

Obrázek 44: Budova měšťanské školy v Litoměřicích

V roce 1905–6 byla postavena neorenesanční budova tehdejší měšťanské školy a ihned se stala jednou z nejdůležitějších budov v Litoměřicích. Učitelem na měšťance byl například Rudolf Pelz, zeman *Theuerdank der Brausfahrer*, jehož působení v rámci spolku bylo velmi krátké, a to pouze v letech 1905–6.⁵²⁶

O něco dříve byla postavena vyšší reálná škola v dnešní ulici Na Valech, jejíž autorem je Josef Mocker. Budova v empírovém stylu byla zbudována v letech 1863 až 1865. Na této škole působil například i místní historik Julius Lippert.⁵²⁷ Mezi členy litoměřické říše najdeme čtyři učitele na této škole. Jmenujme alespoň předsedu spolku rytíře *Lamarck der Gehopfte*, u jehož jména bychom našli hned několik titulů *Reychsfreiherr von Brandstätten* či *Graf von der Platte*. Jednalo se o Ferdinanda Schorna, který zastával funkci předsedy v letech 1917–1932, poté je označen jako rytíř na odpočinku, ale zůstává členem až do roku 1938.

⁵²⁵ MIKUŠEK, E., *Litoměřice*, s. 276; MACEK, P., *Od Bílé hory*, s. 238; KOTYZOVÁ, I. – KOTYZA, O., *Litoměřice*, s. 41.

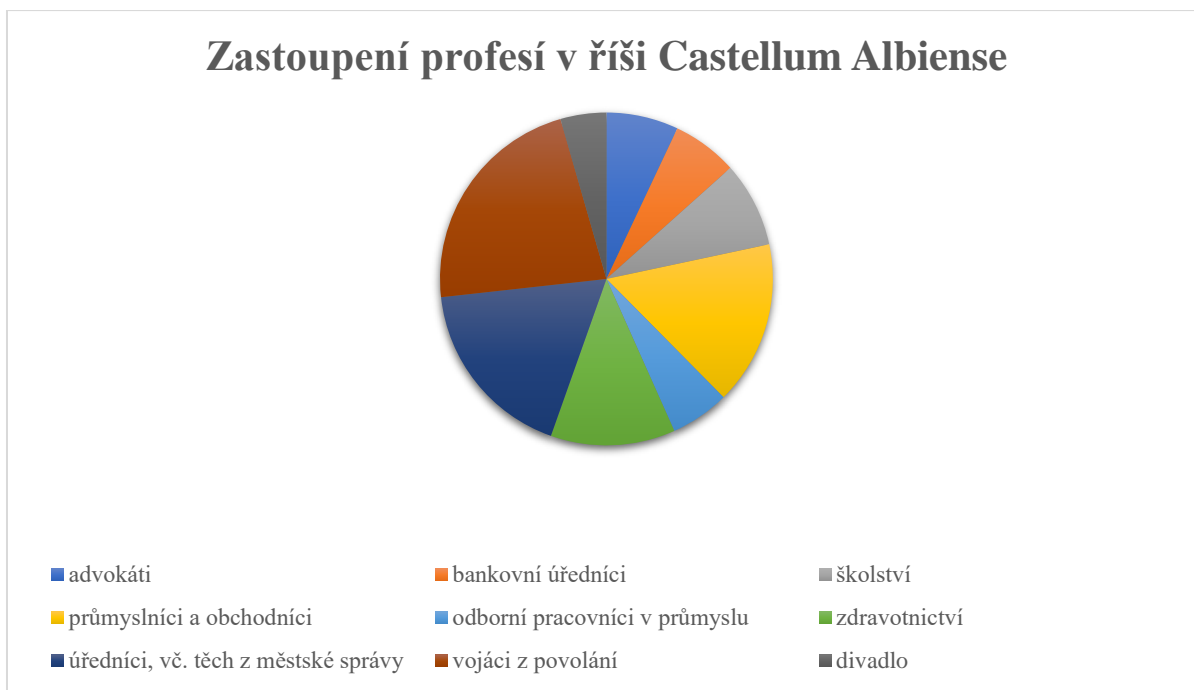
⁵²⁶ Chlapecká obecná a měšťanská škola. In: *Litoměřice-Leitmeritz* [online] [vid. 23. 11. 2022]. Dostupné z: <https://litomerice-leitmeritz.net/stavby/karta/nazev/24-chlapecka-obecna-a-mestanska-skola>.

⁵²⁷ Vyšší reálná škola. In: *Litoměřice-Leitmeritz* [online] [vid. 23. 11. 2022]. Dostupné z: <https://litomerice-leitmeritz.net/stavby/karta/nazev/17-vyssi-realna-skola>; KOTYZOVÁ, I. – KOTYZA, O., *Litoměřice*, s. 41.

Obrázek 45: Vyšší reálná škola

Arthur Röhr (1853–1914) vedl hudební školu a vlastnil prodejnu s hudebními nástroji. Společně s manželkou Adele si nechali postavit v roce 1906 vilu v dnešní Sokolské ulici. Architekt Wenzel Mann, syn litoměřického stavitele Franze Manna, nakreslil vilu v secesním stylu s několika balkóny.⁵²⁸ Röhr byl členem říše jako rytíř *Bach der Meistersinger* v letech 1899 až do své smrti. Během této doby nezastával žádnou funkci.

Tabulka 6: Zastoupení profesí v říši Castellum Albiense

⁵²⁸ PAVLÍČEK, T., ed., *Slavné vily*, s. 47–8.

4.6. Most

Mostecká říše Pontana⁵²⁹ vznikla 25. října 1905 a pochází z jiné linie než ostatní spolky, jelikož její mateřskou říší je říše *Mandovia* (Varnsdorf). Členové se scházeli pravidelně v úterý na hlavním náměstí v restauraci „*Zum Ratsstübel*“, na hradě *Gorenzburg*. Říšské barvy jsou modrá a bílá. Erb vychází z erbu města, který se inspiroval pečeti ze 14. století.⁵³⁰ Jedná se o půlený štít, první pole modré, druhé stříbrné, dole s řekou, ze které vychází pupeční štítek v podobě erbu Allmutter Prahy. Nad stříbrným mostem, stavěném z kvádrů o třech podchodem s vytaženými mřížemi, se tyčí dvě stříbrné kvádrové věže, viditelné ze dvou stran, s okny v posledním podlaží, končí rudými makovicemi nahoře s praporem. Uprostřed těchto věží stojí odkaz na těžbu uhlí v podobě těžební věže a správní budovy. Na mostu stojí nápisy: PONTANA A. U. 46, odkazující na název říše a datum jejího vzniku. Nad těžební věží se vznáší šesticípá stříbrná hvězda. Členská základna obsahuje zhruba 180 jmen, poslední přijatý panoš nesl číslo 95. Ke konci fungování říše při jednání zasedalo až 50 osob.

4.6.1. Architekti, stavitelé a výtvarní umělci

Architekt Gustav Dittrich zanechal velkou stopu na tváři města Most. Například na vrchu Studenec nalezneme dodnes stojící železnou rozhlednu z roku 1888. Společně s Karlem Hinkem a Friedrichem Knyem postavil obchodní školu na Taschenbergu v roce 1906 (tato ves musela ustoupit těžbě). Jednalo se o velkolepou stavbu na 1 272 metrech čtverečných s moderním vybavením v podobě ústředního topení či elektrického osvětlení. Mezi další počiny Dittricha patří výstavba mostecké ocelárny v roce 1914. Stavbu však nemohl dokončit, jelikož byl povolán do armády. Po válce v roce 1922 založil společně s Karlem Löschnerelem z Mariánských Lázní a vídeňským architektem Franzem Helmerem komanditní společnost *Beton-Gesellschaft Löschner, Dittrich & Co.*⁵³¹ Gustav Dittrich byl členem mostecké říše v letech 1920 až 1938 a během této doby nezastával žádnou funkci. Jeho rytířské jméno bylo *Fall von Selbstein*.

Mezi členy mostecké říše bychom našli také akademického malíře a fotografa Emila Uhla (1864–1945), který však ve spolku příliš dlouho nesetřval (1912–13) a dosáhl pouze zemanského stavu. Narodil se v Mostě, většinu života však prožil na cestách po Palestině, Sýrii,

⁵²⁹ V Mostě existoval i jiný spolek nesoucí toto jméno, a to akademické volné sdružení (*Akademische Ferialverbindung Pontana*), které vzniklo v roce 1881. Pro své velkoněmecké proklamaci bylo však v roce 1884 úředně zrušeno. Členové si poté založili uskupení nové pod názvem *Akademische Ferialverbindung Libertas*. Viz PETRŽILKA, R., *Dějiny města Mostu*, s. 137.

⁵³⁰ POKORNÁ, Libuše. *Kniha o Mostecku = Das Buch über Mostecko = A book on the Most region*. Litvínov: Dialog, 2000. ISBN 80-85843-80-3. S. 88.

⁵³¹ PETRŽILKA, R., *Dějiny města Mostu*, s. 145, 182, 200, 221.

Libanonu či Německu. Byl členem Říšského svazu výtvarných umělců. Po smrti významného starosty Josefa Herolda v roce 1932 ho navštívil v Mnichově městský archivář Kurt Oberdorffer s prosbou o zhotovení portrétu Herolda a také starosty Josefa Truntschkého. Emil Uhl vystavoval na několik výstavách v Čechách – například v roce 1906 na Německo-české výstavě v Liberci, či 1908 na Jubilejní výstavě Krasoumné jednoty v pražském Rudolfinu, ale také v zahraničí například ve Vídni, Londýně či Paříži.⁵³²

Obrázek 46: Zaniklá obchodní škola v Taschenbergu⁵³³

4.6.2. Průmyslníci a obchodníci

Průmysl se začal velmi pomalu vyvíjet od 70. let 19. století, kdy ve městě funguje pár menších podniků, pivovar a cihelna. Mostecko je nepochybně spojeno s těžbou uhlí. První hnědouhelná společnost zde vznikla již v roce 1871 a její roční těžba v prvních letech se

⁵³² PETRŽILKA, R., *Dějiny města Mostu*, s. 244; Emil Uhl. In: *Wikipedia. Die freie Enzyklopädie* [online] Aktualizováno 28. 10. 2022 [vid. 22. 11. 2022]. Dostupné z: https://de.wikipedia.org/wiki/Emil_Uhl; Emil Uhl. In: *Databáze uměleckých výstav v českých zemích 1820–1950* [online]. [vid. 22. 11. 2022]. Dostupné z: <https://databazevystav.udu.cas.cz/cz/person?db=umelci&searchsurname=Uhl&searchname=Emil>

⁵³³ PETRŽILKA, R., *Dějiny města Mostu*, s. 183.

pohybovala okolo 150 tisíců tun. Klíčovou roli v tom hrálo i zbudování dráhy v roce 1870, kdy se Most spojil s ostatními městy v okolí.⁵³⁴

Gustav Bihl, rytíř *Pegel von der Quelle*, hrál důležitou roli při záchraně Mostecké uhelné společnosti na konci 19. století. Díky svým skvělým organizačním schopnostem dokázal rapidně snížit náklady zavedením různých technických vymožeností, zkrátit pracovní dobu dělníků na 11 hodin, aby zvýšil jejich efektivitu, a zavřel nevýnosné doly na Chomutovsku. V roce 1895 poté skoupil doly v Oseku, které vydávaly ze svých útrob jedno z nejkvalitnějších druhů uhlí. Bohužel to mělo svůj háček, a tím byla spodní voda. Tento problém nakonec Bihl vyřešil instalací hrází a čerpadel. V dnešní ulici Jana Žižky (dříve Gorenzova třída) si nechal po roce 1880 postavit rodinnou vilu v tzv. alpském stylu firmou *J. D. Feber* z Teplic. Bohatá vnitřní výzdoba zmizela v 50. letech, kdy budova fungovala jako domov dětí. V roce 1903 odešel Bihl z postu ředitele uhelné společnosti, ale byl nadále aktivní jako podnikatel. V roce 1896 koupil od Roberta Hankeho porcelánku v Ledvicích u Duchcova, která vyráběla izolátory a kuchyňskou keramiku. Firma nesla název *Porcellan- und Steingutfabrik G. Bihl & Com.*⁵³⁵

Po Bihlovi do čela Mostecké uhelné společnosti nastoupil Karl Blaschek (1864–1930). Podle dobové kroniky nebyl ve městě příliš oblíbený kvůli kuřavkové katastrofě (1895), kdy došlo propadu části města v Janovské ulici nedaleko dolu Anna. Blaschek pracoval v té době jako přední úředník mosteckého revírního báňského úřadu a při vyšetřování této události dospěl k závěru, že uhelná společnost nenese na tomto činu přímou vinu, a tím ušetřil firmu před krachem. Někteří poté tvrdili, že místo ředitele dostal právě díky tomuto usnesení. Jeho dcerou byla lékařka Karola Blaschek, zvaná Lola, pozdější manželka Karla Hermanna Franka.⁵³⁶ Karl Blaschek zasedal v mostecké říši od jejího vzniku až do roku 1928 jako rytíř *Putti der Gewaltige*. Byl jedním ze zakládajících členů a zastával také funkci maršála (1906–9) a předsedy spolku (1910–2).

V době vedení společnosti Karlem Blaschkem byl správním ředitelem Emil John (1871–?), rytíř *Lot-se der Lechelnde*, jehož kariéra byla dlouhodobě spojena s mosteckou uhelnou.

⁵³⁴ KREJČÍ, Václav. *Most: zánik historického města, výstavba nového města*. Most: Statutární město Most, 2008. ISBN 978-80-254-3157-3. S. 36; KRSEK, M., *Nejslavnější značky*, s. 129–130; POKORNÁ, L., *Kniha o Mostecku*, s. 54, 56; ŠLAJSNA, J. – SETVÁK, J., *Mostecko 1918*, s. 8; PETRŽILKA, R., *Dějiny města Mostu*, s. 121, 122, 126; VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds. *Industriální topografie*, s. 53; BENEŠ, Edvard D. *Mostecko: regionální vlastivěda*. Vyd. 1. Most: Hněvín, 2004. ISBN 80-86654-10-9. S. 86; MYŠIČKA, Martin. *Historie a současnost podnikání na Mostecku a Litvínovsku*. 1. vyd. Žehušice: Městské knihy, 2006. *Historie a současnost podnikání v regionech ČR*. ISBN 80-86699-37-4. S. 66–7.

⁵³⁵ KRSEK, M., *Nejslavnější značky*, s. 130; PETRŽILKA, R., *Dějiny města Mostu*, s. 155, 203; Gustav Bihl: Rozuměl uhlí i porcelánu. In: Euro [online] Vydáno 18.9.2009 [vid. 21. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.euro.cz/clanky/gustav-bihl-rozumel-uhli-i-porcelanu-895503/>.

⁵³⁶ PETRŽILKA, R., *Dějiny města Mostu*, s. 239–40; 208; KRSEK, M., *Nejslavnější značky*, s. 130.

Nejdříve pracoval jako centrální inspektor, poté jako sekretář prezidenta, než byl povýšen na místo ředitele. Od roku 1923 působil také jako poslanec městského zastupitelstva za *Deutsche Nationalpartei*.⁵³⁷ V rámci spolku byl aktivní po celou dobu jeho existence, poslední roky je označen jako rytíř na odpočinku. Zastával také úřad maršála v letech 1910/11, pokladníka 1911–1925. Ve stammlích je označen jako pračlen a čestný schlaraffik.

Ředitelem dolu Minerva⁵³⁸ byl dlouholetý člen říše Pontana rytíř *Wuk-wuk von und zu Wukinghausen*, s přídomky *Serenittimus* a *Edler von*. Inženýr Wolfgang Kummer patřil mezi předsedy spolku v letech 1920 až 1935, předtím dva roky zastával funkci junkermeistera. Poslední roky fungování říše je označen jako schlaraffik na odpočinku. Kromě výše zmíněných přídomků se také pyšnil titulem erbovního schlaraffa, pračlena a arcischlaraffa.

V roce 1868 byl v Teplicích založen Spolek pro hornické zájmy v severozápadních Čechách (*Verein für die bergbauliche Interessen im nordwestlichen Böhmen*), který se stal po dlouhou dobu hlavní zaměstnavatelskou organizací těžářů. Členství nejdříve bylo vázáno na vlastnictví dolu, později jsou přijímány i jiné skupiny lidí. V Mostě se nacházela pobočka této společnosti v dnešní Nádražní ulici. V čele této kanceláře stál generální ředitel Mostecké uhelné a Severočeské uhelné společnosti Hermann Löcker.⁵³⁹ Rytíř *Dietze der Gletscherhaste* byl členem mostecké říše od jejího založení do roku 1938. Ke konci je označován jako náš Dietze (*Unser Dietze der Gletscherhaste*). Nese titul pračlena, erbovního schlaraffika a zakladatele spolku. Zastával hned několik funkcí – junkermeistera (1906/7) a předsedy (1924–1938).

Vrchní inspektor na šachtě a pozdější ředitel Hans Muck (1854–1927) byl také aktivním v rámci městské správy. V roce 1906 zasedal společně například s Hansem Leitnerem, o kterém bude zmínka ještě níže, v době, kdy stál v čele města Carl von Pohnert. Znovu byl zvolen v roce 1914. V roce 1919 předsedal Správní komisi Most⁵⁴⁰ kvůli nemoci předsedy, což se českým úřadům podle kronikáře příliš nezamlouvalo, protože to byl Němec, což odkazuje na napjatou situaci v letech 1918/9. Jako rytíř *Longo der Syrier* zakládal říši Pontana a vedl ji až do roku 1918. Další rok je označován jako schlaraff na odpočinku a poté jeho jméno ve stammlích mizí.⁵⁴¹

⁵³⁷ PETRŽILKA, R., *Dějiny města Mostu*, s. 126, 218.

⁵³⁸ Než se stal jejím ředitelem pracoval jako inspektor na šachtě.

⁵³⁹ V roce 1927 došlo k fúzi mezi mosteckou a severočeskou společností. Viz PETRŽILKA, R., *Dějiny města Mostu*, s. 147. Löcker pracoval jako zástupce ředitele, než získal jeho místo.

⁵⁴⁰ Členem této komise v roce 1936 byl také dlouholetý člen říše Alfred Sablik, rytíř *Na also der Feldkuh-rat*, který pracoval jako ekonomický vrchní správce. Jeho postup v rámci spolku byl poměrně pomalý. V letech 1915–17 je zapsán jako zeman, rytířem se stává až v roce 1918. Bylo to snad způsobené válkou? V roce 1921–38 zastával funkci ceremoniáře. Viz: PETRŽILKA, R., *Dějiny města Mostu*, s. 254.

⁵⁴¹ PETRŽILKA, R., *Dějiny města Mostu*, s. 182, 199, 210, 233.

V roce 1901 se stal novým majitelem mostecké tiskárny K. Theod. Heidrich Julius Heidrich, vydavatel a redaktor *Brüxer Zeitung*. Periodikum bylo založeno v roce 1879 a poslední číslo vyšlo 7. května 1945. Heidrich jako rytíř *Füschtl von Tannwald* zasedal se svými bratry v letech 1905 (v té době jako panoš) až do roku 1938.⁵⁴²

Obrázek 47: Hlavička novin Brüxer Zeitung

Majitelem porcelánky v Mostě byl Carl Spitz. Továrna vznikla v roce 1896 pod názvem *Porzellan- und Steingutfabrik in Brüx* a stala se jedním z nejvýznamnějších podniků na Mostecku. Vyráběla užitkové zboží a dárkové předměty. Dodnes bychom budovy továrny našli v Pražské ulici. Carl Spitz vystupoval v rámci říše jako rytíř *Feuerfest der Vafenmeister*. Aktivním členem byl v letech 1920 až 1938, nezastával však žádnou funkci. Rodina odešla před druhou světovou válkou do Anglie, kde také zůstali. Po válce byl jejich majetek znárodněn a podnik převzal Karlovarský porcelán, n. p.⁵⁴³

Dlouholetým členem mostecké říše byl inženýr Hans Thomann, který pracoval v pobočce výrobního strojířství *Skoda-werke* v Mostě. Později se stal také jejím vice prezidentem. Byl pozván, jakožto odborný pracovník, také k realizaci městského divadla, kdy zasedal ve Výboru pro postavení divadla v roce 1909. Jako rytíř *HP. von Kumkalch* vystupoval ve spolku od roku 1917, předtím několik let byl zemanem, jako panoš č. 33 byl přijat v roce 1912.⁵⁴⁴

⁵⁴² PETRŽILKA, R., *Dějiny města Mostu*, s. 132, 173, 219; Titulní strana Brüxer Zeitung viz Státní okresní archiv Most, Pohnert Carl von (1871–1909), Pamětní kniha, inv. č. CZ224105010//287//1/1/1//3//5, fol. 7 [online] [vid. 20. 11. 2022]. Dostupné z:

http://vademecum.soalitomerice.cz/vademecum/VysledekBean.action?show=&_sourcePage=NTKuytvshOdS20GBbId9Ss17ESeCoBCcSIWkEuzeMmqMK6UuTtQZhxLY9pukty2jbl7BXikka0S_kAE_0wXijoadYbkP2cHKwaZQcWPizg%3D&pagerCompStateId=PAGER_RESULT&xid=d77c525ad3c64f829397b79d6cab6d81&entityType=9019&paginatorCompStateId=PAGINATOR_RESULT&rowPg=9; Noviny byly velmi liberální oproti druhému fungujícímu periodiku v Mostě, Brüxer Anzeiger, které bylo velmi nacionálně laděné. Viz PETRŽILKA, R., *Dějiny města Mostu*, s. 130.

⁵⁴³ POKORNÁ, L., *Knihy o Mostecku*, s. 166; PETRŽILKA, R., *Dějiny města Mostu*, s. 166; VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds. *Industriální topografie*, s. 67.

⁵⁴⁴ PETRŽILKA, R., *Dějiny města Mostu*, s. 186.

Členem mostecké říše byl také továrník Heinrich Conrad Riecken, rytíř *Spinnett der Mozärtliche*, v letech 1908 až 1919. Jeho vilu bychom našli nedaleko továrny v Sokolské ulici v Litvínově. Vila prošla několika úpravami na přelomu 19. a 20. století.⁵⁴⁵

Mosteckým podnikatelem zabývajícím se výrobou vybraných alkoholických nápojů byl Josef Beck, rytíř *Notung der fahrende Gessell* s přídomkem *Freiherr van der Goschen*, byl členem spolku v letech 1920 až 1938 a během této doby nezastával žádnou funkci.⁵⁴⁶

4.6.3. Starostové a lokální veřejní činitelé

Radním na přelomu století byl také advokát Hans Leitner, rytíř *Rekkurs der Verworsene*, který se mimo jiné zasadil o rozvoj veřejné dopravy v Mostě. Inspirací byla elektrická úzkorozchodová dráha z Teplic do Dubí zavedena roku 1894. V roce 1909 byl založen Výbor pro postavení divadla, ve kterém také zasedal. V roce 1918 stál v čele německého Národního výboru při vzniku Deutschböhmen. Patřil také mezi zakládající členy mostecké říše, v letech 1911–1915 působil jako její předseda, v roce 1920 jeho stopa ve spolku mizí.⁵⁴⁷

4.6.4. Bankovní úředníci

Fungování velkých uhelných společností muselo být podpořeno také bankovními instituty. V Mostu fungovalo hned několik poboček velkých bankovních společností. Jednalo se o mosteckou městskou spořitelnu (*Sparkasse Brüx*), filiálku Anglo-rakouské banky a České eskomptní banky, které obě sídlily v dnešní Nádražní ulici, a pobočka kreditního ústavu. Vedle dalších fungoval i soukromý bankovní dům Siegfrieda Langerera a jeho synů.⁵⁴⁸

⁵⁴⁵ PAVLÍČEK, T., ed., *Slavné vily*, s. 31–2.

⁵⁴⁶ PETRŽILKA, R., *Dějiny města Mostu*, s. 140.

⁵⁴⁷ ŠLAJSNA, J. – SETVÁK, J., *Mostecko 1918*, s. 60; PETRŽILKA, R., *Dějiny města Mostu*, s. 151, 186, 206.

⁵⁴⁸ PETRŽILKA, R., *Dějiny města Mostu*, s. 112, 219.

Obrázek 48: Městská spořitelna⁵⁴⁹

Ředitelem České eskomptní banky byl zakládající člen říše Pontana Karl Richter, rytíř *Conto der Dubioste*, který po dobu svého působení (do roku 1938) zastával několik funkcí (předseda 1905–11, maršál 1911–16, 1920–38). Mezi jeho přídomky patřilo označení *Freiherr* a *Exzellenz* a právem mu náležel titul pračlena říše.⁵⁵⁰

4.6.6. Lékaři a zdravotnictví

V roce 1900 byla otevřena Všeobecná nemocnice Františka Josefa I. Jednalo se o okresní nemocnici, která v té době měla 139 lůžek rozdělených mezi interní, chirurgický a infekční pavilon.⁵⁵¹ Dlouholetým členem spolku Pontana byl rytíř *Ügo der Victor*,⁵⁵² vlastním jménem Hugo Feldstein, který zasedal se svými bratry v letech 1905 až 1922. Zastával také funkci junkermeistera v posledních letech svého působení. Mezi členy mostecké říše bychom našli pět lékařů bez specializace, očního doktora, odborníka na ORL, praktického lékaře, vojenského doktora a jednoho zvěrolékaře.

⁵⁴⁹ PETRŽILKA, R., *Dějiny města Mostu*, s. 158.

⁵⁵⁰ *Tamtéž* s. 219.

⁵⁵¹ *Tamtéž*, s. 169.

⁵⁵² Odkazuje jeho jméno na spisovatele Victora Huga, či se jedná také o odkaz na to, že byl lékařem pod tehdejším primářem Victorem Patzeltem? PETRŽILKA, R., *Dějiny města Mostu*, s. 169.

4.6.6. Školství

V roce 1803 piaristé zřídili v Mostě filozofické studium. Spravovali zde také hlavní školu a gymnázium, které měli v držení až do roku 1871, kdy správa školy přechází na město. V roce 1913 byla zahájena stavba nové budovy mosteckého gymnázia ve stylu secese. Autorství je připisováno stavitelům Schwarzerovi a Reinhardtovi. V dnešní době zde najdeme Oblastní muzeum v Mostě.⁵⁵³ Ředitel pozdějšího státního reálného gymnázia byl Josef Bäuml, rytíř *Ulf der Unersättliche*. Člen spolku a předseda v letech 1920–22. Ve stammlích ho najdeme s titulem *Graf*. Od roku 1922 je objevuje jméno Franze Schmidta, profesora na státním vyšším gymnáziu, který vystupoval jako rytíř *Franzl der Barde* a byl aktivním členem spolku až do roku 1928.

Obrázek 49: Nová budova gymnázia⁵⁵⁴

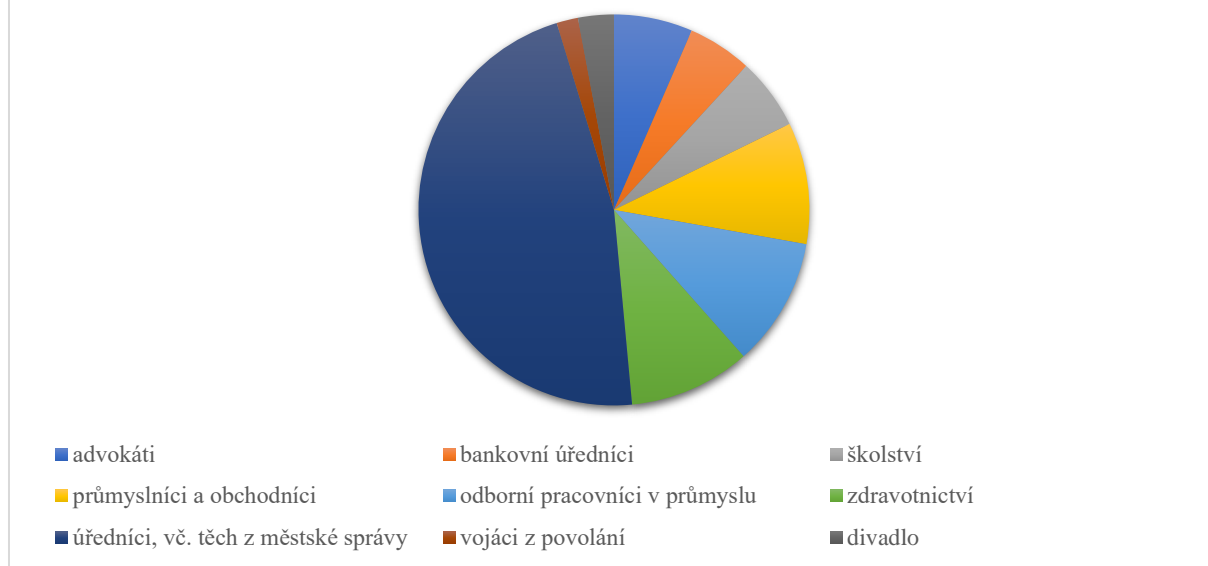
Ve školním roce 1892/3 bylo zahájeno vyučování na mostecké obchodní škole.⁵⁵⁵ Mezi členy mostecké říše bychom našli rytíře *Polhglott der Retrograde*, vlastním jménem Arthura Klaußnera, který pracoval jako profesor na zmíněné škole. Na pravidelná zasedání docházel v letech 1931 až 1938. Dále zde máme ředitele Julia Weydea, který však dosáhl pouze zemanského titulu a byl členem v letech 1907–9.

⁵⁵³ PETRŽILKA, R., *Dějiny města Mostu*, s. 103, 126. KREJČÍ, V., *Most*, s. 37, 199.

⁵⁵⁴ PETRŽILKA, R., *Dějiny města Mostu*, s. 198.

⁵⁵⁵ *Tamtéž*, s. 150. O nové budově obchodní školy postavené v roce 1905 byla již zmínka výše. Viz kapitola 4.6.1. *Architekti, stavitelé a výtvarní umělci*.

Zastoupení profesí v říši Pontana

Tabulka 7: Zastoupení profesí v říši Pontana

4.7. Děčín-Podmokly

Nejmladší vzniklou říší na tomto území je říše Porta Bohemiae založená 23. října 1920 jako 210. říše. Členové se scházeli pravidelně ve čtvrtek na hradě *Grenzburg* (v *Braustübl* v *Gutenbergstraße*). Říšskými barvami byla modrá a žlutá. Mateřskou říší byla litoměřická říše. Erb říše nese uprostřed střední štítek v podobě erbu říše Praga, pole jsou zvýšeně dělená a nahoře polcená. První pole dělené modro-stříbrné s dvěma pažemi rytířů sevřenýma na pozdrav, pod nimi heslo *Schlaraffie*; druhé pole dělené stříbrno-modré se stříbrnou labutí a pod ní vlající štítek se jménem mateřské říše; poslední pole s mostem čnějícím nad řekou⁵⁵⁶ a nad ním vlaje prapor s názvem říše. Členská základna byla poměrně bohatá, i když říše nefungovala dlouho dobu. Celkově se zde setkáváme s cca 100 osobami. V jednotlivých letech zasedalo většinou okolo 30 osob.

Děčín se stal křižovatkou železniční dopravy již v 50. letech 19. století, což mělo důležitý vliv na rozvoj průmyslu v této oblasti. Důležitou úlohu hrála také lodní doprava po Labi. V roce 1879 byla vybudována Česká severní dráha, která se stala největším říčním překladištěm v monarchii. V Podmoklech bylo vybudováno průmyslové centrum s mnohými podniky – například čokoládovna *Hartwig & Vogel* (1893, pozdější *Diana*), výroba éterických esencí a olejů *Schimmel & Co.* (1898, známá jako *Aroma*), výroba inkoustů a pečeticích vosků *Augusta Leonardi* (1863) či výroba drobného železářského zboží *Döll & Co.* (1907).⁵⁵⁷

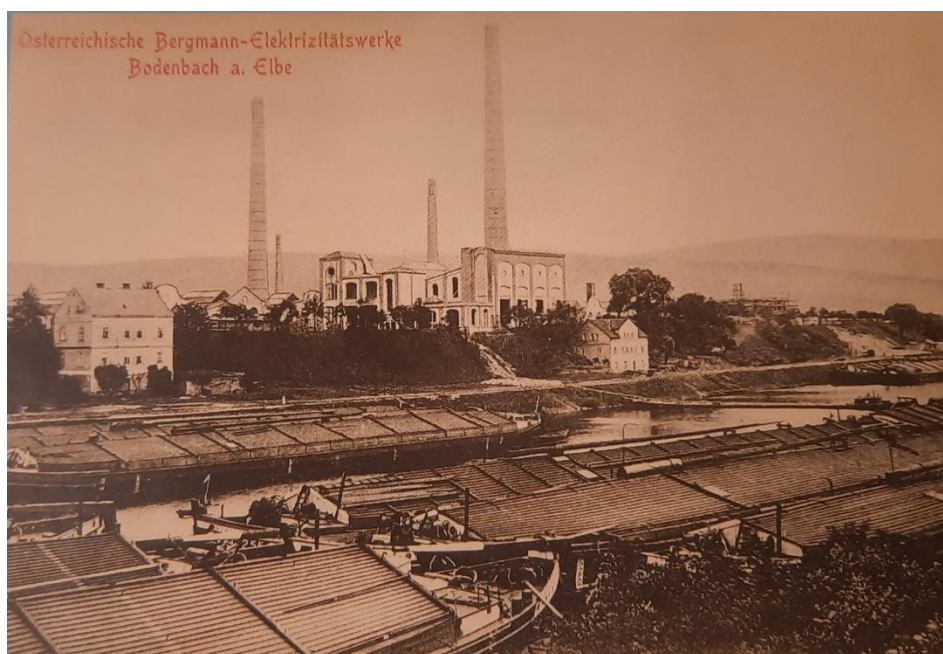
Odkaz na cihelnu vyrábějící šamotové cihly v sobě nese rytíř *Chamotte der Rosawitzige*, vlastním jménem *Gerhard Lenz*. Továrna byla založena v roce 1890 německou firmou *Stettiner Chamotte-Fabrik A. G. vorm. Didier* a jednalo se o pobočku této firmy. Vyráběly se zde

⁵⁵⁶ Jedná se o most císařovny Alžběty zbudovaný v letech 1853–5, který v Děčíně sloužil až do roku 1933, kdy byl nahrazen dnešní ocelovou konstrukcí. Viz NĚMEC, Jan. *Děčín: železniční křižovatka českého severu*. Děčín: Iniciativa pro děčínský zámek, 2007. ISBN 978-80-254-0048-7. S. 10–11; KOL. AUTORŮ [v knize nejmenováni]. *Kabelovna Podmokly, aneb Industrializace Děčínska*. 1. vyd. Česká Lípa: REMA '93, 2000. S. 12; KAPLANOVÁ, Jiřina, ed. *Dějiny Děčína v datech*. Děčín: Městská knihovna, 2006. ISBN 80-85058-16-2. S. 46; SLAVÍČKOVÁ, Hana. *Děčínská zastavení: historický průvodce městem*. 1. vyd. Děčín: Amici Decini Státní oblastní archiv, 1997. ISBN 80-238-1436-2. S. 54; VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds. *Industriální topografie*, s. 164.

⁵⁵⁷ NĚMEC, J., *Děčín*, s. 8, 22; KOL. AUTORŮ [v knize nejmenováni]. *100 let průmyslu v Podmoklech. Děčín Extrusions 1909–2009*. 1. vyd. Děčín: Alcan Děčín Extrusions, 2009. ISBN 978-80-254-5481-7. S. 31, 34–5, 43–44; *Kabelovna Podmokly*, s. 12, 21–4, 72–5; SLAVÍČKOVÁ, Hana – JOZA, Petr. *Děčín*. Vyd. 1. Praha Litomyšl: Ladislav Horáček – Paseka, 2005. *Zmizelé Čechy*. ISBN 80-7185-734-3. S. 18–20; KAPLANOVÁ, J., ed., *Dějiny Děčína v datech*, s. 45, 48–50, 57; SLAVÍČKOVÁ, H., *Děčínská zastavení*, s. 38, 40; VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds. *Industriální topografie*, s. 155; PODLUCKÝ, Martin. *Společenský život Němců, Čechů a Židů v Podmoklech v letech 1848–1918*. Bakalářská práce [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008 [vid. 25. 11. 2022]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/17103/BPTX_2007_1_11210_ASZK00306_130141_0_37_543.pdf?sequence=1&isAllowed=y. S. 15–7.

šamotové cihly a jiný ohnivzdorný materiál. Firma mimo jiné nabízela i stavbu plynových pecí a plynáren. Lenz byl zakládajícím členem podmokelské říše a působil zde jen tento rok.⁵⁵⁸

Na přelomu století vznikla v Podmoklech největší firma zabývající se elektrotechnikou. Vznikl zde provoz na výrobu elektromotorů, kabelovna a huť na zpracování barevných kovů. Krátce po spuštění továrny do provozu v roce 1910 došlo k problémům s hutí. Měďárenský kartel odmítl přijmout Bergmannovy závody mezi své členy a neposkytl jim kvóty. Nakonec to bylo vyřešeno tím, že byla založena nová společnost *Metallwerke AG*, která byla spojením Bergmannových závodů a vídeňské firmy *Chaudoir & Co.*, která koupila část podmokelské továrny a prodala jim firmu ve Vídni. Tím byly kvóty vyřešeny. Ředitelem *Chaudoir Metallwerke* byl rytíř *Bertl der Draht-de-nik*, Engelbert Schicht, který byl aktivním členem říše v letech 1931 až 1938.⁵⁵⁹

Obrázek 50: Bergmannovy závody⁵⁶⁰

V roce 1836 založili podnikatelé Johann Ludwig Jordan a Johann Friedrich August Barber v Březinách první papírnu. Oficiální otevření papírny proběhlo v roce 1840. V roce 1874 se firma přemístila do Podmokel, kde pracovalo okolo 50 dělníků. Ředitelem papírny ve

⁵⁵⁸ 100 let průmyslu v Podmoklech, s. 61.

⁵⁵⁹ 100 let průmyslu v Podmoklech, s. 80, 84, 86; Kabelovna Podmokly, s. 98–101; KAPLANOVÁ, J., ed., Dějiny Děčína v datech, s. 44, 46; VALCHÁŘOVÁ, V. – BERAN, L. – ZIKMUND, J., eds. *Industriální topografie*, s. 169.

⁵⁶⁰ JOZA, Petr. *Děčínské skoky časem = Děčín jumps through time = Tetschen-Bodenbach im Wandel der Zeiten*. 1. vyd. v České republice. Ústí nad Labem: Foto studio H, 2011. ISBN 978-80-902349-8-7. S. 90.

30. letech byl inženýr Theodor Doktor, rytíř *Hartpost der Zerknitterte*, který zasedal se svými bratry pouze v roce 1933/4.⁵⁶¹

Již v polovině 19. století vznikly soukromé rolnické vzdělávací ústavy. V roce 1850 byla založena jedna z prvních hospodářských škol v Čechách – Libverda. Prvním ředitelem se stává Antonín Emanuel Komers. Na škole působilo hned několik odborníků, například botanik František Jošt, architekt Josef Mocker aj. V letech 1931–4 získala škola novou přístavbu, a tím i modernější prostory.⁵⁶² Mezi členy podmokelské říše bychom našli asistenta na této škole Maximiliana Trägnera, který byl aktivním členem v letech 1924–8 jako rytíř *Con Brio der Accordiale*.

Obrázek 51: Děčínské překladiště⁵⁶³

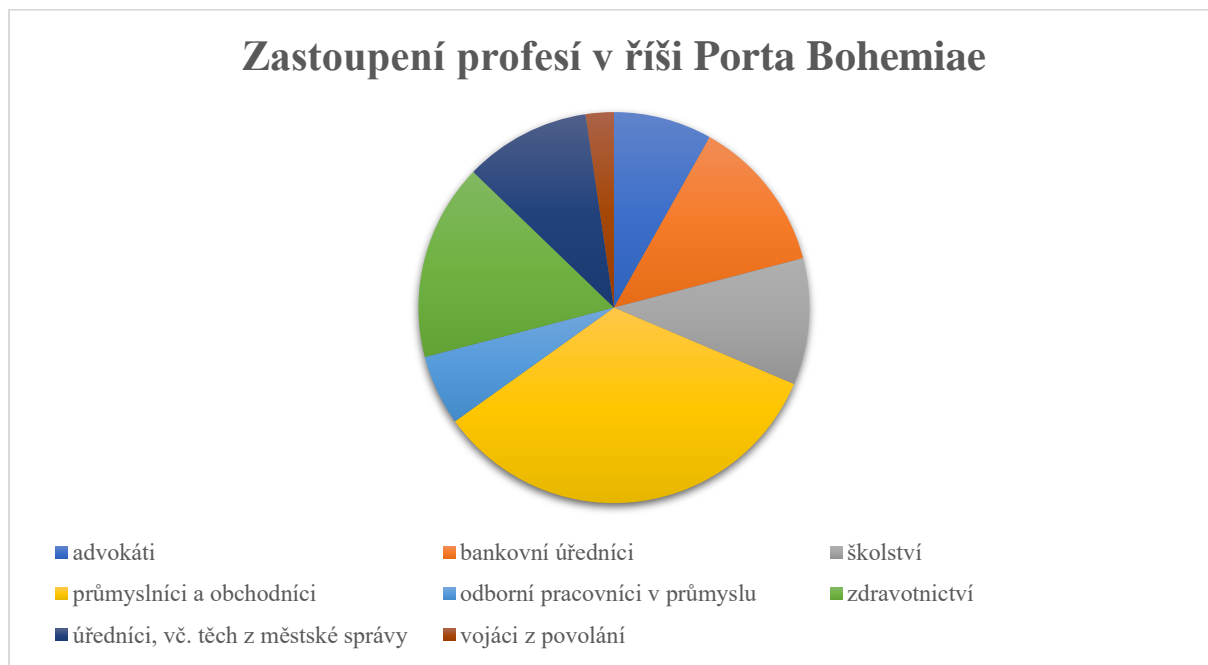
V Křížové ulici stával špitál „U Dvanácti apoštolů“ z roku 1673, který nahradil starší špitál z 16. století. S rozrůstajícím se průmyslem v této oblasti, docházelo také ke zvýšení počtu obyvatel. Proto byla nakonec postavena nová nemocnice v roce 1899. Tehdejší chirurg Anton Geussing absolvoval několik studijních cest, aby zajistil nemocnici to nejmodernější vybavení. Slavnostní otevření proběhlo v den narozeniny císaře, po kterém byla také pojmenovaná.

⁵⁶¹ Kabelovna Podmokly, s. 46–8.

⁵⁶² KAPLANOVÁ, J., ed., *Dějiny Děčína v datech*, s. 43, 45; SLAVÍČKOVÁ, H., *Děčínská zastavení*, s. 63.

⁵⁶³ JOZA, Petr. *Děčín - Podmokly a okolí: pohled do historie = Tetschen - Bodenbach und Umgebung: Ein Rückblick in die Geschichte*. 1. vyd. Ústí nad Labem: FOTO GRAFIKA OHV, 1998. ISBN 80-238-2630-1. [nečísl. strana]

Dlouholetým předsedou a zakládajícím členem Porty byl rytíř *Sani Tonl der Walzerfer*, vlastním jménem Anton Kugel, s nímž se setkáváme ve stammlích až do roku 1932.⁵⁶⁴

Tabulka 8: Zastoupení profesí v říši Porta Bohemiae

⁵⁶⁴ KAPLANOVÁ, J., ed., *Dějiny Děčína v datech*, s. 58; SLAVÍČKOVÁ, H., *Děčínská zastavení*, s. 82.

5. Didaktický potenciál zpracovávaného tématu

5.1. Úvod

Téma této diplomové práce má velký potenciál pro zpracování v didaktickém prostředí. Jednotlivá specifika spolku by bylo možné zhodnotit ve vyučování. Na následujících řádcích nabídnu čtenáři návrhy, jak pracovat s tímto tématem, a také ukázkou jedné vyučovací hodiny dějepisu.

I. Kalendář a vnímání času

Jedním z úkolů historie je naučit lidi orientovat se v čase, pracovat s ním a poučit se z případných prohřešků minulosti. Čas může být pro některé lidi abstraktní, špatně uchopitelný. Víme, že plyne, ale nejsme schopni ho chytit. Lidé se však rozhodli ho nějakým způsobem zaznamenávat, změřit pro vlastní potřebu. Vznikly hodiny, kalendáře, stopky, které nám strukturují čas. Schlaraffové měli svůj vlastní kalendář začínající rokem nula a odkazující na jejich božstvo Uhu. Datace potom zněla anno Uhu xx. Rokem nula byl rok vzniku spolku 1859. Jednotlivé měsíce nesly vlastní označení:⁵⁶⁵

Eismond – leden (doslova: měsíc ledu)
Hornung – únor (doslova: měsíc rohů)
Lenzmond – březen (doslova: měsíc jara)
Ostermond – duben (doslova: měsíc Velikonoc)
Wonnemond – květen (doslova: měsíc slasti)
Brachmond – červen (doslova: měsíc lady)
Heumond – červenec (doslova: měsíc sena)
Erntemond – srpen (doslova: měsíc žně)
Herbstmond – září (doslova: měsíc podzimu)
Lethemond – říjen (doslova: měsíc vína)
Windmond – listopad (doslova: měsíc větru)
Christmond – prosinec (doslova: měsíc Vánoc)

Tyto informace můžeme použít při hodině zabývající se vnímáním času, jeho měřením a lidovými tradicemi a svátky. Proč slavíme Velikonoce, Vánoce, co to byly žně, jak souvisí názvy měsíců v našem kalendáři s tím, co se dělo během roku. Na co názvy odkazují. Je možné také ukázat rozdíly mezi kalendáři ve světě, spojit jej s hodinou zabývající se náboženstvím v hodinách základů společenských věd. Používáme jiný kalendář než například Čína, Rusko, arabské státy? Lze najít jiné kalendáře v minulosti? Jaké názvy měsíců jsme zdělili od starých Římanů a jaký byl rozdíl mezi juliánským a gregoriánským kalendářem? Jaký kalendář se

⁵⁶⁵ Překlad převzat z článku Schlaraffia na Wikipedii. Více o dataci viz HLAVNIČKOVÁ, K., *Když se psalo*, s. 45–6.

používal během francouzské revoluce? Tyto a mnohé jiné otázky bychom mohli zapojit do takové hodiny. Různé druhy kalendářů by pak bylo možno zkoumat v rámci skupinové výuky.

II. Schlaraffská latina

Schlaraffové měli svůj vlastní jazyk, který vycházel z němčiny a latiny. Snažili se používat i archaické výrazy ze staré němčiny, aby dodali své mluvě punc starobylosti. Vytvářeli také novotvary složeninou některých slov. Jejich „latina“ by se dala využít při výuce cizího jazyka, kdy by žáci na gymnáziu či střední škole již měli být schopni jazyk aktivně používat, chápat morfologii, a tím pádem by pro ně neměl být problém vytvářet vlastní novotvary. Zároveň se dá toto téma propojit s poznatky z českého jazyka (archaismy, neologismy, historismy, tvarosloví, přejímání cizích slov – z jakých jazyků převzala čeština některá slova?). Lze také odkázat na období národního obrození, kdy se někteří vlastenci – puristé snažili vytvořit nové, české slovo, které by nevycházelo z němčiny (příklad kapesníku). Někteří autoři se také zabývali přejatými německými slovy do českého jazyka, u kterých si žáci většinou ani neuvědomují, že je to spojeno s předcházejícím obdobím, a toto zkoumání jazyka je dost často zaujme (šňůra, falšovat, šichta, biflovat...)⁵⁶⁶

SCHLARAFFICKÝ VÝRAZ	DOSLOVNÝ PŘEKLAD, POKUD EXISTUJE	VÝZNAM
Quell	pramen	pivo
Lethe	hlína, bláto	víno
Burgfrau	hradní paní	manželka
Burgfräulein	hradní slečna	dcera
Burgschreck	hradní běs	tchýně
Sippung	cháskování	zasedání
Schlaraffiade	-	první zasedání v měsíci
Blitzogramm	-	telegram
Mammon	mamon	peníze
Humpen	korbel	sklenice
Clavicimbulum	-	klavír
Seufzerholz	nařikavé dřevo	housle
Minneholz	dřevo lásky	kytara
Quasselstrippe	-	telefon
Benzinross	benzínový oř	auto
Benzinelephant	benzínový slon	autobus
Benzinesel	benzínový osel	motorka
Uhubaum	strom Uhu	vánoční stromek
Uhuversum	-	vesmír
Lunte	lunt	doutník
Luntette	-	cigareta

Tabulka 9: Slovník schlaraffismů⁵⁶⁷

⁵⁶⁶ Zajímavý projekt vznikl jako diplomová práce studentky Univerzity Jana Evangelisty v Ústí nad Labem, která graficky ztvárnila některé germanismy. Viz BIERBAUMER, Adéla. *Wörternik*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2017; či WÖRTNÍK. In: Wörternik [online] [vid. 25. 11. 2022]. Dostupné z: <http://www.wortnik.cz/>.

⁵⁶⁷ HLAVNÍČKOVÁ, K., *Schlaraffia Budovicia*, s. 47.

III. Spolky a fungování spolků

Téma by se mohlo využít také s přesahem do výchovy k občanství/základů společenských věd. Žáci by si mohli vyzkoušet založit vlastní spolek. Úkolem by bylo zjistit, co všechno musí občan zajistit, aby mohlo dojít k založení spolku (s odkazem na to, jak to probíhalo v 19. století). Dále by došlo k propojení s důležitým tématem Listiny základních práv a svobod. V rámci spolku jsou jednotlivé úřady, které je potřeba obsadit. Nyní by bylo na žácích zhodnotit, jaké jsou jejich pozitivní, případně negativní stránky, a jak by jim tyto vlastnosti mohli pomoci při úřadování. A také udělat s žáky brainstorming, co podle nich by měl mít za vlastnosti předseda spolku, pokladník, tajemník apod. Každý spolek musí mít své stanovy, žáci by si připravili pravidla, kterým by se měl jejich spolek řídit s přihlédnutím k tomu, že se bude jednat o recesistický spolek, který bude založen proto, aby si v něm člověk odpočinul od starostí všedního dne a zažil nějakou legraci. Žáci si sepíšíou témata, o kterých bude zakázáno ve spolku mluvit (politika, války, Instagram..., cokoliv, co je v běžném světě stresuje). Toto téma by se dalo propojit i s výše zmíněnými body, kdy by žáci mohli vymyslet vlastní kalendář, vlastní spolkové jméno odkazující na jejich vlastnosti, zájmy apod.

5.2. Ukázková hodina

Předmět: Dějepis

Téma: Rakousko-Uhersko před 1. světovou válkou – společenský život

Třída: 3. ročník (septima)

Očekávané výstupy RVP: žák vysvětlí emancipační hnutí národů i jednotlivých společenských vrstev; rozlišuje různé zdroje historických informací, způsob jejich získávání a úskalí jejich interpretace; obhajuje svá lidská práva, respektuje lidská práva druhých lidí a uvážlivě vystupuje proti jejich porušování

Cíle hodiny:

- žák popíše situaci v Rakousko-Uhersku před první světovou válkou
- žák aplikuje získané znalosti z předcházejících hodin a vybere klíčové historické momenty ve 2. polovině 19. století, které měly vliv na společenský a kulturní vývoj v této době
- žák vytvoří časovou osu z těchto vybraných událostí

Klíčové kompetence:

- *kompetence k učení* (žák kriticky přistupuje ke zdrojům informací a informace, které získá se snaží zhodnotit ve své práci)

- *kompetence k řešení problémů* (žák vytváří hypotézy, které mu pomohou hledat cesty k řešení daného problému, přistupuje k tezím kriticky a vybírá správné argumenty a důkazy, jež mu pomohou dokázat správnost jeho hypotézy; žák uplatňuje při řešení problémů vhodné metody a dříve získané vědomosti a dovednosti)
- *kompetence komunikativní* (žák formuluje své myšlenky a prezentuje je třídě, vybírá vhodná slova k všeobecnému pochopení jeho teze)
- *kompetence sociální a personální* (žák debatuje se svými spolužáky a společně se snaží najít odpověď na položené otázky; debatuje o možných závěrech)
- *kompetence občanské* (žák si uvědomuje své postavení ve společnosti, jeho práva a povinnosti; žák rozlišuje mezi právy, které měl člověk v 19. století a které má on)

Průřezová témata:

- *Osobnostní a sociální výchova* (žák si uvědomuje sám sebe ve společnosti; žák pracuje se spolužáky na řešení úkolu, a tím poznává nejen sám sebe, ale i své okolí; žák pečuje o vlastní zdravé definici toho, co ho v dnešním světě stresuje)
- *Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech* (žák si uvědomuje specifika mnohonárodnostní monarchie; žák zná svá práva a povinnosti definovaná listinou základních práv a svobod)
- *Multikulturní výchova* (postavení Čechů a Němců v Rakousko-Uhersku)

Metody: metody slovní – monologické (popis, vysvětlování, vyprávění), dialogické (diskuse), pracovní (práce s hmotnými prameny, vyhledávání informací); heuristická metoda

Mezioborové propojení: *Občanský a společenskovědní základ* (poznej sám sebe, Základní listina práv a svobod), *Cizí jazyk* (německý jazyk a vytváření slov), *Český jazyk* (tvarosloví, archaismy, neologismy)

Pomůcky: Fotografie člena spolku Schlaraffia a matriční knihy

Zdroje: SOkA Chomutov, Schlaraffia Chomutov, Matrikul; HLAVNIČKOVÁ, Kateřina. *Když se psalo Anno Uhui*. Diplomová práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2012; HLAVNIČKOVÁ, Kateřina. *Schlaraffia Budovicia 1882–1917*. Bakalářská práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2009; HLAVAČKA, Milan – ČORNEJ, Petr. *Dějepis pro gymnázia a střední školy. 3, Novověk*. Druhé vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2017. ISBN 978-80-7235-596-9; RVP G* - Rámcové vzdělávací programy pro gymnázia (<https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/>)

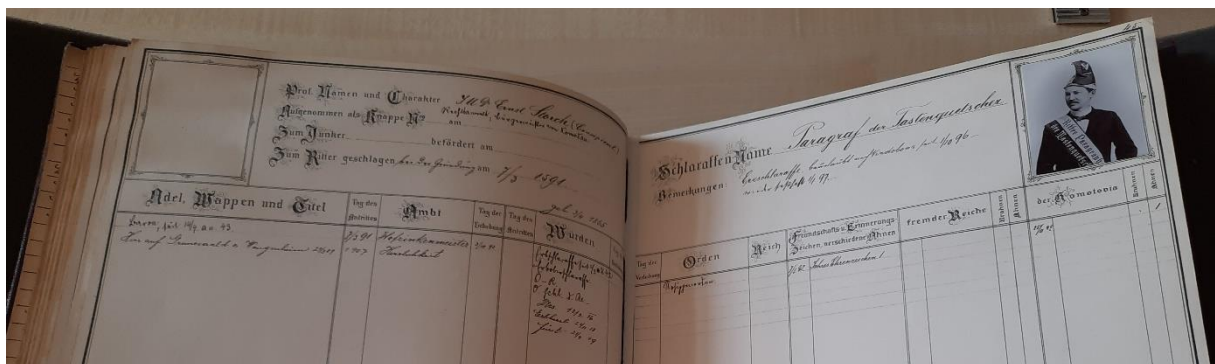
BIG 6:

- Rozlišuje světové, evropské, domácí a regionální a lokální dějiny (rozlišuje globální a místní podobu významných historických událostí a procesů).
- Najde v textu nebo vizuálním pramenu odkazy na zdroje a okolnosti jeho vzniku.
- Popíše podmínky, za jakých mohlo dojít k nárůstu počtu spolků.
- Vytvoří časovou osu událostí, které ovlivnily společnost 2. poloviny 19. století.
- Zaujímá postoj historického aktéra (“vžije” se do role lidí v minulosti, nabídne na základní úrovni odpověď na otázku z jiné, než vlastní současné perspektivy). Zaměří se na to, proč bylo zakázáno ve Schlaraffii mluvit o politice? Co členy spolku čekalo za branami jejich hradu?
- Hodnotí historické jevy z dobové perspektivy.

Žák byl seznámen v předchozích hodinách s událostmi 1. poloviny 19. století (revoluce 1848 a její dopady, neoabsolutismus, rakousko-uherské vyrovnání, prosincová ústava...). Nyní se zaměří na každodennost v 19. století. Dojde k představení vývoje spolkového života ve spojení s historií habsburské monarchie – zákony, lidská práva, druhy spolků a jejich účel.

Hodinu lze zkrátit na klasickou 45minutovou výuku, ale spíše bych doporučila blokovou výuku v rámci semináře na 90 minut, kdy budou mít žáci více času na vyhledávání informací, například i ve slovnících, či encyklopediích, a zároveň můžeme projít téma více do hloubky.

1. Úvodní část hodiny (20 min)

Hodina začne evokací v podobě záznamu z matriky a fotografie člena spolku. Budeme se snažit odpovědět na následující a další otázky, které vzejdou z této aktivity:

- O jaký pramen se jedná?
- Jaké informace z něj můžeme vyčíst?
- Kdy mohla fotografie vzniknout?
- Kdo mohl být člověk na té fotografii?
- Co má na sobě?

Další nápovědu, kterou použijeme, bude úryvek z popisu rytíře:

„Rytíři se během schůzí převlékali do rytířské zbroje. Zbroj představoval oblek nebo frak a k němu přidávali všichni zúčastnění ještě helmu, většinou v podobě trojcípé čepičky v říšských barvách... Kromě helmy patřila ke zbroji i slavnostní šerpa opět v barvách říše a většinou s vyšitým jménem rytíře, aby se i host zorientoval a nemusel každého oslovovat „vy“, ale už od začátku mu říkat jeho jménem.“ (ukázka z práce Když se psalo Anno Uhui. Spolek Schlaraffia v českých zemích v letech 1859–1939)

Všechny tyto prameny by měly žákům posloužit, aby přišli na to, kdo byl člověk na té fotografii, jak se jmenoval spolek, ve kterém zasedal, a mělo by to přinést další otázky, jako co to byla Schlaraffia? Proč mluvíme o rytířích, když se pohybujeme v 19. století? Kdo byli členové tohoto spolku?

2. výkladová a diskusní část (15 min)

Představení spolkové činnosti v 19. století. Zopakování dosavadních znalostí a klíčových momentů, které vedly k vydání prosincové ústavy. Její dopad na spolkovou činnost (vytvoření časové osy pro lepší přehlednost). Vztažení k regionálním dějinám: kolik spolků fungovalo v Teplicích. Uvědomění si nacionálního charakteru této oblasti, což se zase projevilo ve spolkovém životě. Odkaz na Seumeho pomník, židovský hřbitov apod.⁵⁶⁸ Představení některých specifíků spolku Schlaraffia.

⁵⁶⁸ Inspiraci lze načerpat například zde: Pomník J. G. Seumeho. In: audioteplice [online] [vyd. 28. 11. 2022]. Dostupné z: https://www.audioteplice.cz/pdf/10210_pomnik_jg_seumeho.pdf; Starý židovský hřbitov v Teplicích. In: WIKIPEDIA. Otevřená encyklopedie [online][vyd. 28. 11. 2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Star%C3%BD_%C5%BEidovsk%C3%BD_h%C5%99bitov_v_Teplic%C3%ADch

3. vytvoření mého oddychového prostředí (10 min)

Jedním ze specifíků Schlaraffie byl zákaz mluvit o politice a také žít život v umění a radosti. Zamyšlení, proč tomu tak bylo? (vztaženo k událostem výše zmíněným)

Žáci poté dostanou za úkol sepsat, jaká témata by byla zakázána ve Schlaraffii, pokud by byli členy spolku v dnešní době? Jakou dobu by si vybrali jako „bájný věk“? Jaké by si zvolili božstvo k uctívání a proč? Z čeho by si naopak dělali legraci při zasedáních? Co by bylo tématem jejich básní a písní? Cílem by byla snaha poukázat na to, že i když žijeme v těžké době, je potřeba si vytvořit své vlastní místo, kde mohu na tyto problémy zapomenout, odpočívat (koncept *wellbeing*). Žáci si mohou sepsat jednotlivé návrhy samostatně a potom o nich hlasovat. Vybrané návrhy by se daly dohromady a následně bychom je v nějaké další hodině výtvarně ztvárnili (případně pokud by se jednalo o blokovou výuku, výtvarné ztvárnění by proběhlo rovnou). Tato sepsaná pravidla by jistě pomohla nejen žákům, uvědomit si, co je v dnešní době trápí, ale zároveň by sloužila učitelům pro pochopení, s jakými tématy může pracovat například na třídnické hodině, či při výuce základů společenských věd.

Závěr

Kdo tedy byli naši schlaraffové? Byli to právníci, lékaři, starostové, radní, úředníci, továrníci, obchodníci... Najdeme zde široké zastoupení různých profesí pocházejících ze středních či vyšších vrstev společnosti, avšak nikoli dělníky či malé řemeslníky z nižších společenských žebříčků. Jak bylo řečeno výše, s největší pravděpodobností v tomto hrály velkou roli kontakty. Nového člena spolku mohl přivést pouze rytíř a musel se za něj také zaručit. Členství ve spolku bylo spojeno s určitou osobní prestiží. Dary, které jednotliví rytíři přinášeli, měly dát na odiv jejich bohatství a upevnit jejich postavení, jež ve městě měli.

Když se podíváme na vývoj jednotlivých říší, můžeme si všimnout, že první založené říše ještě vycházejí z tradic říše Prahy, tj. zakládajícími členy byli především lidé z divadelního prostředí. Tento stav se však mění a mezi Erzscharaffy se setkáváme s průmyslníky a obchodníky a v některých spolcích, kde divadlo ve městě nehrálo takovou roli, nenajdeme mezi členy spolků skoro žádné herce, operní zpěváky a jím podobné. S narůstajícím významem úřednického aparátu habsburské monarchie si můžeme všimnout, že úředníků mezi členy spolku stále přibývá a v nově vzniklých říších mají dokonce převahu oproti například průmyslníkům a obchodníkům, kteří po dlouho dobu hráli prim.

Nejdelší historii měla teplická říše, která vznikla již v roce 1880. Do jejího vývoje se promítala zdejší lázeňská atmosféra, a s tím spojená péče o jejich hosty. Našli bychom zde celou škálu členů z divadelní branže, jelikož divadlo mělo v Teplicích dlouhou historii a bylo jedním z prostředků, jak zabavit lázeňské hosty mezi procedurami. S tím také souvisela celá škála lékařů, kteří jsou zapsáni jako rytíři spolku. Mezi členy říše nalezneme také silnou židovskou komunitu továrníků a obchodníků. Většina z nich byla v průběhu druhé světové války deportována do koncentračních táborů, kde zemřeli. Někteří se zachránili emigrací a jejich potomky najdeme rozeté po celém světě.

Pokud shrneme, co jsme se dozvěděli o členech ústecké společnosti, můžeme si všimnout, že oproti teplické říši nemáme v Ostii skoro žádné místní představitele. Bylo to způsobeno tím, že pro radní nebyla účast ve spolku zajímavá? Nechtěli snad znevažovat svou společenskou úroveň tím, že by se přidali k tomuto spolku? Co se týče zástupců z divadelní branže, jak můžeme vidět v jedné z kapitol, koncentrace těchto členů je velmi nízká, což může souviset s tím, že divadlo v Ústí, oproti Teplicím s bohatým kulturním zázemím a dlouhou divadelní tradicí, mělo poměrně krátkou historii. Při psaní této práce se potvrdil předpoklad, že velká část

členů bude z oblasti těžby uhlí a lodní dopravy. Máme zde několik zástupců z řad obchodníků s uhlím a také různé podporovatele labské plavební společnosti.

Žatecká říše je zase nepochybně spojená s chmelařstvím a samozřejmě vyhlášenými žateckými nakládačkami. Mezi členy spolku najdeme celou řadu obchodníků s chmelem, kteří mají po celém městě rozesté své sklady a sušárny chmelu. Nemáme zde však žádné divadelníky, i když žatecké divadlo vzniklo již v roce 1848.⁵⁶⁹

Oproti ostatním městům byly Litoměřice spíše zemědělským centrem než průmyslovým, což se podepsalo na podílů továrníků, které můžeme najít mezi členy spolku. Zasedala zde však celá řada úředníků, jelikož Litoměřice byly krajským městem.

Když se řekne Mostecko, většina lidí si vybaví těžbu uhlí. Historie uhelných společností je spojena také s říší Pontana, kde zasedali nejrůznější vlastníci dolů, inženýři a úředníci na šachtách, odborní cvičitelé a další profese, které zajišťovaly chod tohoto kolosu v severozápadních Čechách.

Pokud se zaměříme na to, co bylo pro všechna města společné, byla to jednoznačně železnice. Železniční síť v této oblasti byla budována od poloviny 19. století. Máme zde několik momentů, a to příliv dělníků a odborných pracovníků, kteří na dráze pracovali, a tím zvýšení počtu obyvatel, jelikož někteří z nich se zde také usadili. A s rozvojem železnice také došlo k rozvoji průmyslu. K pohonu lokomotiv byl třeba dostatek uhlí, což zdejší uhelná pánev nabízela a zároveň se jednalo o levný a rychlý způsob, jak uhlí přepravovat. Když se podíváme na železniční mapu, můžeme si všimnout, že koncentrace drážních spojení je zde opravdu velká, oproti jiným oblastem Čech.

Pokud se zaměříme na postup ve společenském žebříčku jednotlivých schlaraffů, můžeme si všimnout, že velká část z nich během působení ve spolku povýšila ve své profesní kariéře. Nemůžeme však s jistotou říci, zda v tom Schlaraffia hrála důležitou roli, každopádně nějaké zásluhy jí přiřknout můžeme. Jak napsal Jaroslav Panáček ve svém článku o českolipské říši: „*Jednotlivé říše tedy pomáhaly tvořit nejen kulturní dějiny své obce. Současně plnily svou funkci i při budování sítí sociálních vztahů místních elit.*“⁵⁷⁰ Právě vztahy mezi jednotlivými členy mohly hrát klíčovou roli a nabízet pomocnou ruku komukoliv, kdo toho dokázal využít.⁵⁷¹

⁵⁶⁹ ROEDL, Bohumír. *Žatec v 19. století*. In: *Žatec. Žatec: Městský úřad, 1992. 122 s. ISBN 80-85386-25-9. S. 54.*

⁵⁷⁰ PANÁČEK, J. – VONDRÁKOVÁ, J., In *arte voluptas*, s. 31.

⁵⁷¹ Například Johannes Höggerl se domnívá, že umělec Gustav Mahler se přidal do Schlaraffie právě kvůli tomu, že zde mohl navázat kontakty s významnými umělci té doby a samozřejmě s řediteli divadel, kteří byli aktivními členy spolku. Viz HÖGGERL, J., *Gustav Mahler*, s. 17.

I když bylo přísně zakázáno mluvit o politice, členové spolku se scházeli nejen ve Schlaraffii, ale také mimo ni v dalších spolcích tehdy fungujících.

Jedna z otázek, kterou jsme si položili v úvodu, byla, zda vývoj monarchie a klíčové historické události souvisely s vývojem jednotlivých říších. To, co se dělo na našem území na přelomu 19. a 20. století, bylo zajisté zájmem členů spolku. Někteří z nich vykonávali funkci místních zastupitelů, a tím pádem se jich události, jako byla 1. světová válka, vznik ČSR, či Hitlerův vzestup, přímo dotýkaly a promítaly se do jejich příběhů. Můžeme si však všimnout, že členská základna spolků je v průběhu let stálá. V žádném roce nezaznamenáme větší úbytek členů, spíše naopak. Znamená to tedy, že kontinuita spolku do roku 1938 nebyla narušena historickými událostmi, a společnost spolku se příliš neobměňovala.

Důležitou roli zde však hrál nacionální aspekt. Schlaraffia byla nepochybně německým spolkem. Smyšlená schlaraffská latina, která vycházela z němčiny, byla oficiálním jazykem spolku.⁵⁷² Češi do něj mohli vstoupit, jelikož jazyková bariéra nebyla v této době problém. Většina členů, ke kterým se mi podařilo vyhledat podrobnější životopisné údaje, se však hlásila k německé, příp. židovské, národnosti, a také byli členy předních německých spolků, například *Turnverein*, Spolků Němců v Čechách apod. Města, ve kterých říše vznikly, byla většinově německá.⁵⁷³

Další výzkum by mohl směřovat k hlubšímu nacionálnímu pohledu. V některých městských archivech bychom našli sčítací operáty ke sčítání obyvatelstva, které by nám mohly nabídnout pohled na členy i z národnostního hlediska. O jednotlivých rytířích bychom se mohli také dozvědět z dochovaných fondů jednotlivých spolků, fungujících v daném městě. V severozápadních Čechách byly založeny nejen různé pobočky velkých spolkových organizací (pěvecké, tělocvičné, turistické spolky apod.), ale také vznikaly specifické spolky spojené právě s touto oblastí, jako chmelařské v Žatci, báňské na Mostecku, či plavební v Ústí nad Labem. Většina z nich také vydávala vlastní periodikum, do kterého naši rytíři také přispívali. Bylo by zajímavé sledovat, jaká témata pro ně byla lákavá, zda se do těchto článků promítala nacionální či jiná ideologie apod. Další poznání by nám mohli nabídnout jednotliví vlastivědci působící na tomto území. Na přelomu století vzniklo hned několik dějpravných děl, která by mohla rozšířit naše obzory. Jejich psaní bylo spojeno s dobou, v níž vznikaly.

⁵⁷² KRSEK, M. *Rytíři*, s. 164.

⁵⁷³ Výsledky sčítání lidí v roce 1900: Na Žatecku bylo 98 % Němců, na Chomutovsku 98,3 %, na Teplicku 89,7 %, na Mostecku 69 %. Viz VOSTŘEL, Martin. *Spolkový život v Lounech v letech 1860–1914*. Louny: Oblastní muzeum v Lounech, 2017. ISBN 978-80-905891-1-7. S. 37. Podle Vostřela to byl také důvod, proč Schlaraffia nevznikla v Lounech, kde bylo pouze 3,5 % Němců. Tamtéž, s. 37.

Architektura a další umění bylo protknuto různými historismy, snahou o návrat k minulosti. V pozdější době poté vznikala díla, která reagovala na vzrůstající nacionální hnutí a snažila se obhájit místo Němců v Čechách a jejich stopu, jež zde zanechali. Historizující byl i náš spolek Schlaraffia, odkazující se na staré dobré rytířské časy, používající schlaraffskou latinu, zdobící své hrady do neogotického hávu, datující první zasedání k roku 1500 apod.

Je nezpochybnitelné, že Schlaraffia hrála důležitou roli v severozápadních Čechách, pomáhala budovat a rozvíjet sociální síť. Stálá a rostoucí členská základna ukazuje na oblibu daného spolku. Rytíři byli váženými členy nejen uvnitř Schlaraffie, ale také ve veřejném životě a účast v tomto spolku jim nijak nesnižovala jejich prestiž, spíše naopak. Členové patřili mezi městské elity. Návštěvy mezi jednotlivými říšemi, udělované řády a čestná místa mezi členy říše ukazují na to, jak byly pobočky Schlaraffie propojené a jak úzkou vazbu na sebe měly.

Seznam literatury a zdrojů

Prameny nevydané

Archiv hlavního města Prahy, Schlaraffia, německý spolek v Praze, Členská kniha 1859–1885, inv. č. 1.

Národní archiv Praha (dále NA), Matriky Německé univerzity v Praze, Matrika doktorů německé Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze (1892–1904), inv. č. 2. [online] [vid. 22. 10. 2022]. Dostupné z:

<https://is.cuni.cz/webapps/archiv/public/book/bo/1751652802704438/100/?lang=en>.

NA, Policejní ředitelství v Praze. Složka 1941–1950, písmeno P, jméno Perutz Rudolf, sign. P 1263/9. Viz také databáze obětí holocaustu Institutu Tereziánské iniciativy, Rudolf Perutz. In: *holocaust.cz* [online] [vid. 29. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/112890-rudolf-perutz/>.

NA, Policejní ředitelství v Praze, složka 1941–1950, písmeno R, jméno Rothbaum Oskar, signatura R 2094/3 [online] [vid. 30. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-dokumentu/dokument/354835-rothbaum-oskar-nezpracovano/>.

NA, Policejní ředitelství v Praze, složka 1941–1950, písmeno R, jméno Rothbaum Oskar, signatura R 2094/3 [online] [vid. 30. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-dokumentu/dokument/354835-rothbaum-oskar-nezpracovano/>.

NA, Policejní ředitelství v Praze, složka 1931–1940, písmeno U, Urbach Vilém, sign. U 209/24. In: *holocaust.cz* [online] [vid. 29. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-dokumentu/dokument/129480-urbach-vilem-zadost-o-povoleni-pobytu/>.

NA, Židovské matriky. Ohledací listy – ghetto Tereziín, svazek 54 [online] [vid. 1. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-dokumentu/dokument/90442-cantor-arnost-oznameni-o-umrti-ghetto-terezin/>.

Státní oblastní archiv Litoměřice, Matrika. Původce: Teplice, římskokatolický farní úřad, Teplice – děkanství, inv. č. 8007, sign. 162/38, s. 206, záznam č. 369 [online] [vid. 20. 9. 2022]. Dostupné z: http://vademecum.soalitomeric.cz/vademecum/PaginatorMedia.action?rowTxt=206&sourcePage=YgOHGKwLHJyMtivqdA3W0qZae6CYPTtecOJjG3smfOut_0GGbV4Wa5mXNrtHR

Hsg7UcMxYzFefwBadM2wAPjpu4svPWdijNqFGZx_qP80j0%3D&_fp=KDiszGD1zrQNNhu_YZ4evTAv18eoZUtROsW0yUXiFdGJXeMjIWS-vuwSsWn5ddG5.

Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani (dále SOkA Chomutov), Schlaraffia Chomutov (nezpracovaný fond) – pamětní kniha, Matrikul, korespondence, „*Des hohen Reyches Komotovia Goldenes Buch*“ (pamětní kniha).

SOkA Chomutov, Archiv města Chomutova, inv. č. 1090, zápis z roku 1918.

Státní okresní archiv Most, Pohnert Carl von (1871–1909), Pamětní kniha, inv. č. CZ224105010//287//1/1/1//3//5, fol. 7 [online] [vid. 20. 11. 2022]. Dostupné z: http://vademecum.soalitomerice.cz/vademecum/VysledekBean.action?show=&sourcePage=NTKuytvshOdS20GBbId9Ss17ESecoBCcSIWkEuzeMmqMK6UuTtQZhxLY9puktcy2jbL7BXikka0S_kAE_0wXijoadYbkP2cHKwaZQcWPizg%3D&pagerCompStateId=PAGER_RESULT&xid=d77c525ad3c64f829397b79d6cab6d81&entityType=9019&paginatorCompStateId=PAGINATOR_RESULT&rowPg=9.

SOkA Teplice, Písemná pozůstalost rodiny Stöhrů 1811–1934, inv. č. 1–316, karton 1–19.

SOkA Teplice, Sbíрка fotografií 1890–1998, Fotografie různých teplických spolků, inv. č. 635 a 634, karton 96.

SOkA Teplice (dále SOkA Teplice), Schlaraffia Dubí, Pamětní kniha, inv. č. 1.

SOkA Teplice, Státní policejní úřad Teplice (1876)1937–1939, „Schlaraffia“, Teplice, inv. č. 636, sign. 30/322, karton 17.

Regionální muzeum Teplice, Schlaraffia Teplitia: Sippunngsfolge für die Jahrgung 51/52, sign. D 2424.

Regionální muzeum Teplice, Chronik des Schlaraffenreyches Teplitia, sign. D2423.

Prameny vydané

Allschlaraffische Stammrolle a. U. 40–41, 41–42, 42–43, 44–45, 45–46, 46–47, 47–48, 48–49, 49–50, 51–52, 52–53, 53–54, 54–55, 56–57, 57–58, 58–59, 59–60, 61–62, 62–63, 63–64, 65–66, 66–67, 68–69, 72–73, 73–74, 75–76, 76–77, 77–78, 78–79. Prag: Verlag Allschlaraffischer Veröffentlichungen, [1899/1900, 1900/1901, 1901/1902, 1902/1903, 1903/1904, 1904/1905, 1905/1906, 1906/1907, 1907/1908, 1908/1909, 1910/1911, 1911/1912, 1912/1913, 1913/1914, 1915/1916, 1916/1917, 1917/1918, 1918/1919, 1920/1921, 1921/1922, 1922/1923, 1924/1925,

1925/1926, 1927/1928, 1931/1932, 1933/1934, 1934/1935, 1935/1936, 1936/1937, 1937/1938].

CANTOR, Ernst. *Schlaraffisches und Anderes*. Teplice: Selbstverlag – Druck vom Emil Schmoll, Teplitz-Schönau, 1932.

Der Schlaraffia Zeyttung, č. 584, 16. Lenzmondes a. U. 67 [16. března 1926].

Der Schlaraffia Zeyttung, č. 549–552, a. U. 64 [1923].

Der Schlaraffia Zeyttung, č. 554–561, a. U. 65 [1924].

Der Schlaraffia Zeyttung, č. 459–460, 462, a. U. 57 [1916].

Der Schlaraffia Zeyttung, č. 465, 471, a. U. 58 [1917].

Stammrolle der Schlaraffenreiche des Erdballes: 1581, 1582, 1584, 1585, 1586, 1587, 1589, 1590, 1591, 1594, 1595, 1596, 1597, 1598. Prag: Verlag der Schlaraffia, [1881, 1882, 1884, 1885, 1886, 1887, 1889, 1890, 1891, 1894, 1895, 1896, 1897, 1898].

RITTER DRASAL DER GLOCKENTHURM, ed. *Chronica Allschlaraffiae. Svazek I*. Prag: Verlag der Schlaraffia Praga, 1901.

RITTER NATURALIST VOM AMBTSBLATT, ed. *Chronica Allschlaraffiae. Svazek II*. Prag: Verlag der Schlaraffia Praga, [1914].

WALKO, Karl. *Schlaraffia*. Prag: Im Selbstverlag, 1936.

ZIEGENHIRT, Carl, eds. *Schlaraffen – Spiegel und Cermoniale a. U. 71*. Prag: Verlag der Allscharafischen Veröffentlichungen, [1930].

ZWILLING, D. R. *Schlaraffia: der Bund Allschlaraffia, dessen Geschichte, Einrichtungen, Bräuche, Verfassung, Wesen und Zweck, Schlaraffia im Weltkrieg*. Leipzig: Ziegenhirt, 1918.

Literatura

Architekt Adolf Meretich Karlsbad. Wien: Verlag für Volkswirtschaft Otto Waldes, 1932. [online] [vid. 11. 11. 2022]. Dostupné z: <https://idoc.pub/documents/architekt-adolf-meretich-gen5jd01214o>.

BENEŠ, Antonín. *Chomutov včera a dnes*. Chomutov: Vlastivědné muzeum, 1962.

BERÁNEK, Jan – EBELOVÁ, Ivana – HOLODŇÁK, Petr, eds. *Žatec*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. Dějiny českých, moravských a slezských měst, 2004. ISBN 80-7106-443-2.

BIERBAUMER, Adéla. *Wörternik*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2017.

BOJDA, Marcin. „Świat na opak“ dla elit: „Schlaraffia“ i inne „towarzystwa nonsensu“. In: *Historyka. Studia Metodologiczne* [online]. 2016. Tom 46. [vid. 17. 11. 2022], s. 281-301. ISSN 0073-277X. Dostupné z:

<http://journals.pan.pl/dlibra/publication/115704/edition/100566/content>.

BOJDA, Marcin. *Mieszkański „świat na opak“ .Działalność Stowarzyszenia „Schlaraffia” na ziemiach polskich w latach 1909–1938*. Diplomová práce [online]. Kraków: Uniwersytet Jagielloński, 2015 [vid. 17. 11. 2022]. Dostupné z: <https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/handle/item/206430>.

BOUŠKOVÁ, Pavlína. *Reginald Czermack 1847–1929: Hasičský činitel, továrník, mecenáš, sběratel, obdivovatel ALP*. Ústí nad Labem: Ústecký kraj, 2020.

BRADÁČ, Václav. *Chmelařství a pivovarnictví na Žatecku*. Vyd. 1. Louny: Digon pro město Žatec a Královský pivovar Krušovice, 2008. ISBN 978-80-87019-11-5.

BRANTNER, Martin. *Derer Schlaraffen Lieder. Entwicklung, Bedeutung und Verwendung des Liedgutes des Vereines Schlaraffia seit dessen Gründung anhand gewählter Beispiele*. Diplomová práce [online]. Wien: Universität Wien, 2011 [vid. 12. 11. 2022]. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/11597348.pdf>.

BRET, Vojtěch – PACHNER, J. – STISKA, Václav. *Chomutov: ve starých pohlednicích, in alten Ansichten*. 1. vyd. Ústí nad Labem: FORTprint, 1992. ISBN 80-900299-2-2.

BROŽEK, Aleš. *Osudy domů a obyvatel Churchillovy ulice v Ústí nad Labem*. Ústí nad Labem: Severočeská vědecká knihovna, 2008. ISBN 978-80-7055-159-2.

BUDINSKÁ, Jitka – ŠPIČKA, Dušan. *Teplice: malá historie salónu Evropy*. Vyd II. Teplice: Regionální muzeum v Teplicích, 2007. ISBN 978-80-85321-52-4.

BUDINSKÁ, Jitka – ZERJATKE, Petra. *Kapitoly z dějin lázeňství*. Teplice: Regionální muzeum v Teplicích, 2006. ISBN 80-85321-43-2.

BUREŠ, Jiří – PAVLÍKOVÁ, Marta. *Tatíčku vrať se k nám! 2: Pomníky velké války na Chomutovsku, Mostecku a Teplicku*. Ústí nad Labem: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ústí nad Labem, 2020. ISBN 978-80-85036-75-6.

BURGEROVÁ, Lenka – SPÁLA, Radek. *Židé v Teplicích – 600 let historie*. Vyd I. Teplice: Jan Zykmond, 2014. ISBN 978-80-905175-6-1.

CAJTHAML, Marek. Dekorace chomutovské Schlaraffie. In: *Památky, příroda, život. Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska a Kadaňska*. Chomutov: Oblastní muzeum v Chomutově, 2010, roč. 42, č. 1, s. 8–32. ISSN 0231-5076.

CASTELL “AM SCHÖNEN BRONNEN“, Aus der Geschichte Urschlaraffias Analogie der Urschlaraffischen Reyche [online]. *Schönbronner Reychs-Postille*, Ostermond a. U. 155 [duben 2014], č. 17 [vid. 12. 2. 2022]. Dostupné z: http://greifensteynburg.heimat.eu/Zeitung_17.pdf.

CÍLEK, Václav – HARTL, Michal – SCHMELZOVÁ, Radoslava. *Krásná, černobílá Poldi: Josef Hoffmann, evropský architekt v Kladně*. Kladno: Společnost Poldi Hütte, 2007. ISBN:978-80-239-9204-5.

CVRK, František. Podíl Ústecko-teplické dráhy na přepravě uhlí ze severočeské hnědouhelné pánve do 1. světové války. In: *Zprávy a studie sv. 9*. Teplice: Oblastní vlastivědné muzeum Teplice (dále OVM), 1973, s. 1–6.

CVRK, František – ŠPAČEK, Petr. Průmyslový vývoj Ústí nad Labem v letech 1830–1945. KAISER, Vladimír – KAISEROVÁ, Kristina, eds. *Dějiny města Ústí nad Labem*. Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 1995. ISBN 80-239-3245-4.

DITTMAR, Jakob F. *Schlaraffia – the faux dignitas of pseudo-knights. The oldest massive multiplayer live action role-playing game still played* [online]. Trelleborg: New Smallprint Press, 2018. [vid. 17. 11. 2022]. ISBN 978-91-981603-5-2. Dostupné z: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1405005/FULLTEXT01.pdf>.

DOSKOČIL, Oldřich – RÝVA, Pavel – LOLO, Pavel. *Významné osobnosti Litoměřic: významné osobnosti Litoměřic pochované na litoměřických hřbitovech*. 2. díl. Praha: A-Communication, s.r.o, [2019]. ISBN 978-80-906903-2-5.

EFMERTO VÁ, Marcela C. *České země v letech 1848–1918*. Praha: Libri, 1998. ISBN 80-85983-47-8.

FEDOROVIČ, Tomáš – KAISER, Vladimír. *Historie židovské komunity v Ústí nad Labem*. The history of the Jewish community in Ústí nad Labem. Geschichte der Juden in Aussig an der Elbe. Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 2005. ISBN 80-86646-12-2.

FELDMANN, Achim. In arte voluptas. Medaillen und Abzeichen der Schlaraffia [online]. In: *Münstersche numismatische Zeitung*. 2016, roč. 46, č. 1 [vid. 1. 11. 2022]. S. 1–10. Dostupné z: https://www.muenzgalerie.de/pdf/specialist_articles/mgm_numismatischer_artikel_imk180_schlaraffia.pdf.

Ferdinand a Rudolf Rindskopfovi aneb synové reb Eliajahu ben Beer Naftaliho z Bohosudova a jeho následovníci. *Posel Židovské obce v Teplicích*. Ročník 16, 3. září 2022, s. 4–5

FILÍPEK, Dana. Teplický divadelní svět v letech 1874–1919, aneb Retrospektivní pohled do zákulisí vybraných divadelních vedení. In: *Zprávy a studie Regionálního muzea v Teplicích*. Svazek 28. Teplice: Regionální muzeum v Teplicích, 2008, s. 207–220. ISSN 1211-8257.

GRIML, Josef. *Významné osobnosti Chomutovska*. Chomutov: Středisko knihovnických a kulturních služeb, 2008.

GRISA, Miroslav. Doprava severočeského uhlí po Labi v letech 1918–1938. In: *Zprávy a studie svazek 7*. Teplice: OVM Teplice, 1971, s. 45–58.

GRISA, Miroslav. *Rudolfova huť v Dubí*. Dubí: Avirunion, 2006. ISBN 80-86971-15-5.

HÁJKOVÁ, Ludmila – SPÁLA, Radek. *Teplické skoky časem. Teplice Jumps Through Time. Teplitz im Wandel der Zeiten*. Vyd I. Ústí nad Labem: Foto studio H, 2008. ISBN 978-80-902349-6-3.

HAMOUIZ, Jaroslav. *Významné osobnosti Chomutovska*. 11. Chomutov: Středisko knihovnických a kulturních služeb, 2014.

HANZLÍK, Jan, ed. *Teplice: architektura moderní doby 1860–2000: Teplitz: Architektur der modernen Zeit 1860–2000*. Ústí nad Labem: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ústí nad Labem, 2016. ISBN 978-80-85036-66-4.

HEJHAL, Petr. *Dekorace spolku Schlaraffia ve sbírkách Severočeského muzea v Liberci – digitalizace a internetová prezentace*. Bakalářská práce [online]. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2016. [vid. 12. 3. 2022]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/8ol7zt/STAG85114.pdf?zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Dhejhal,%20petr%26start%3D1>.

HELCL, Ladislav. *Pohledy staré a nejstarší, z Litoměřic a okolí = Ansichtskarten alte und älteste, aus Leitmeritz und Umgebung*. 1. vyd. S. l: SOS ART, 1995.

HEY, Hans Peter. Spolky. In: KAISER, Vladimír – KAISEROVÁ, Kristina, eds. *Dějiny města Ústí nad Labem*. Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 1995. ISBN 80-239-3245-4.

HIRSCH, Jan – DĚD, Stanislav. *Chomutovský starosta JUDr. Ernst Storch (1865–1938). Katalog výstavy. Radnice, Nám. 1. máje Chomutov 5. 6. - 31. 8. 2008*. Chomutov: Oblastní muzeum v Chomutově, 2008. ISBN 978-80-903856-3-4.

HIRSCH, Jan. Významní muži chomutovští. In: *Památky, příroda, život. Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska a Kadaňska*. 41, č. 4, (2009). S. 15–21. ISSN 0231-5076.

HLAVÁČEK, Petr – KOPICA, Jiří. *Žatec*. Vyd. 1. Praha Litomyšl: Paseka, 2010. Zmizelé Čechy. ISBN 978-80-7432-021-7.

HLAVAČKA, Milan – ČORNEJ, Petr. *Dějepis pro gymnázia a střední školy. 3, Novověk*. Druhé vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2017. ISBN 978-80-7235-596-9.

HLAVNIČKOVÁ, Kateřina. Jak na sebe vážení pánové pokřikovali Uhu a Lulu: spolek Schlaraffia Budovicia v letech 1882 až 1918. In: *Jihočeský sborník historický 79*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2010, s. 99–118. ISBN 978-80-87311-11-0.

HLAVNIČKOVÁ, Kateřina. *Když se psalo Anno Uhui*. Diplomová práce [online]. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2012 [vid. 12. 11. 2022]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/6h3q1w/>.

HLAVNIČKOVÁ, Kateřina. Kterak plzeňští vašnostové uctívali výra: Spolek Schlaraffia v Plzni. In: *Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka*. Rokycany: Muzeum Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech, 2014, s. 65–73. ISBN 978-80-904794-6-3.

HLAVNIČKOVÁ, Kateřina. *Schlaraffia Budovicia 1882–1917*. Bakalářská práce [online]. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2009 [vid. 12. 11. 2022]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/6h3q1w/>.

HÖGGERL, Johannes. *Gustav Mahler & Schlaraffia. Mahlers Beziehung zu Schlaraffia während seiner Zeit in Laibach und Kassel*. Hamburg: tredition GmbH, 2019. ISBN 978-3-7482-1255-3.

HOKROVÁ, Hana. Sociální péče v městě Ústí nad Labem o děti a mládež ve věku 0–18 let v době první republiky. Fórum *Sociální Práce 1/2018* [online]. S. 113–128. [vid. 30. 10. 2022]. Dostupné z:

https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/100484/Hana_Hokrova_113-128.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

HOLODŇÁKOVÁ, Radmila. *Žatec: stopy slavných osobností: procházková trasa*. Žatec: Regionální muzeum K.A. Polánka, 2006.

HOLODŇÁKOVÁ, Radmila. *Z historie žateckého muzejnictví*. Žatec: Regionální muzeum K.A. Polánka, 1997.

HORNIŠER, Igor. Schlarafská říše Vallis Gaudiorum ve sbírkách Muzea v Bruntále. In: *Sborník bruntálského muzea*. Bruntál: Muzeum v Bruntále, 2015, s. 79–88. ISSN 1801-2205.

HORVAT, Andreja. *Schlaraffia Petovia*. Diplomová práce [online]. Maribor: Univerza v Mariboru, 2011 [vid. 17. 11. 2022]. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/67552082.pdf>.

HOUFEK, Václav. Dělnické hnutí v Ústí nad Labem od roku 1918. In: KAISER, Vladimír – KAISEROVÁ, Kristina, eds. *Dějiny města Ústí nad Labem*. Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 1995. ISBN 80-239-3245-4.

HOUFEK, Václav – KAISER, Vladimír – HYE, Hans Peter. *Německý spolkový život v Čechách 1848-1938*. Ústí nad Labem: Albis international, 1994. ISBN 80-900 838-3-8.

HOUFEK, Václav. *Ústecké skoky časem. Ústí jumps through time. Aussig im Wandel der Zeiten*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Foto studio H, 2012. ISBN 978-80-905379-0-3.

HRDÝ, Josef. Spolek Schlaraffia, jeho charakter a symbolika. In: *Genealogické a heraldické informace*. Brno: Genealogický a heraldický klub při Domu kultury ROH Královopolské strojírně. 1989, roč. 1989, č. 1–4, s. 6–13. ISSN 0862-8963.

HRUBÁ, Michaela. *Historie a současnost podnikání na Lounsku, Žatecku a Podbořansku*. 1. vyd. Žehušice: Městské knihy, 2003. Historie a současnost podnikání v regionech ČR. ISBN 80-86699-05-6.

CHALOUPSKÁ, Pavlína. *Vývoj německých alpských spolků v Českých zemích do roku 1938*. Disertační práce [online]. Praha: Univerzita Karlova, 2014 [vid. 17. 11. 2022]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/68895>.

JOZA, Petr. *Děčín-Podmokly a okolí: pohled do historie = Tetschen - Bodenbach und Umgebung: Ein Rückblick in die Geschichte*. 1. vyd. Ústí nad Labem: FOTO GRAFIKA OHV, 1998. ISBN 80-238-2630-1.

JOZA, Petr. *Děčínské skoky časem = Děčín jumps through time = Tetschen-Bodenbach im Wandel der Zeiten*. 1. vyd. v České republice. Ústí nad Labem: Foto studio H, 2011. ISBN 978-80-902349-8-7.

KADLEC, Jan. *Krušnohorská železniční trať Chomutov-Vejprty*. Vydání první. Chomutov: Tiskárna Akord Chomutov, 2016. ISBN 978-80-88075-06-6.

KAISER, Vladimír. Ústí nad Labem za nacistické okupace 1938–1945. In: KAISER, V. – KAISEROVÁ, Kristina, eds. *Dějiny města Ústí nad Labem*. Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 1995. ISBN 80-239-3245-4.

KAISER, Vladimír – KNECHTEL, Martin. *Kulturní život*. In: KAISER, V. – KAISEROVÁ, Kristina, eds. *Dějiny města Ústí nad Labem*. Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 1995. ISBN 80-239-3245-4.

KAISEROVÁ, K., Školství, zdravotnictví a náboženské poměry v 19. století – přehled. In: KAISER, V. – KAISEROVÁ, Kristina, eds. *Dějiny města Ústí nad Labem*. Ústí nad Labem: Město Ústí nad Labem, 1995. ISBN 80-239-3245-4.

Kameny zmizelých v Teplicích. *Posel Židovské obce Teplice*. 2022, roč. 16, č. 1, s. 2.

KAPLANOVÁ, Jiřina, ed. *Dějiny Děčína v datech*. Děčín: Městská knihovna, 2006. ISBN 80-85058-16-2.

KARDOŠ, Rudolf. Svobodní zednáři v Žatci. In: KARDOŠ, Rudolf – ČECHUROVÁ, Jana – SALAVOVÁ, Mirka. *Svobodní zednáři v Žatci*. Vydání první. [Beroun]: Machart, 2020. ISBN 978-80-87938-98-0.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918–1938) II. Československo a české země v krizi a v ohrožení (1930–1935)*. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-031-4.

KÁRNÝ, Miroslav, eds. *Terezínská pamětní kniha: židovské oběti nacistických deportací z Čech a Moravy 1941–1945. Díl 2*. Vyd. I. Praha: Melantrich, 1995. ISBN 80-7023-225-0.

KASSALOVÁ, Renata. *Žatec: osobnosti ve svědectví náhrobníků: procházková trasa městským hřbitovem*. Žatec: Regionální muzeum K.A. Polánka, 2006.

KILIÁN, Jan, et al., *Teplice*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 978-80-7422-339-6.

- KLEČACKÝ, Martin. *Slovník představitelů politické správy v Čechách v letech 1849–1918*. 1. vydání. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i. Národní archiv, 2020. ISBN 978-80-88304-18-0.
- KLUSÁČKOVÁ, Václava – VILÍM, Karel. Historie spořitelny v Teplicích. In: *Zprávy a studie RMT, sv. 20*. Teplice: 1995. S. 87–104. ISSN 0231-7648.
- KOCOURKOVÁ, Květoslava – VILÍM, Karel. *Teplice*. Vyd. 1. Praha-Litomyšl: Paseka, 2009. Zmizelé Čechy. ISBN 978-80-7185-966-6.
- KOL. AUTORŮ [v knize nejmenováni]. *100 let průmyslu v Podmoklech. Děčín Extrusions 1909–2009*. 1. vyd. Děčín: Alcan Děčín Extrusions, 2009. ISBN 978-80-254-5481-7.
- KOL. AUTORŮ [v knize nejmenováni]. *Kabelovna Podmokly, aneb Industrializace Děčínska*. 1. vyd. Česká Lípa: REMA '93, 2000.
- KOPICA, Jiří. Archivní dokumentace říše Komotovia. In: *Památky, příroda, život: vlastivědný čtvrtletník Chomutovska a Kadaňska*, 2016. Roč. 48, č. 1, s. 17–26. ISSN 0231-5076.
- KOPICA, Jiří. Schlaraffia a Reych Komotovia. In: *Comotovia 2015: sborník příspěvků z konference věnované 500. výročí sňatku Šebestiána z Weitmile s Annou Glacovou ze Starého Dvora a spojení panství Chomutov a Červený Hrádek (1516–2016)*. Chomutov, 3. listopadu 2015. Ústí nad Labem: Albis international, 2016, s. 227–239. ISBN 978-80-86971-63-6.
- KOS. Martin. Lulu! *Faktum*. *Čtvrtletník Muzea Vysočiny Jihlava* [online]. 2017, roč. 7, číslo 3/2017. [vid. 17. 11. 2022]. ISSN 1805-0492. S. 13. Dostupné z: http://actarerumnaturalium.cz/museum_factum/Museum_Factum_3-2017.pdf.
- KOTYZOVÁ, Ilona – KOTYZA, Oldřich. *Litoměřice*. Vyd. 1. Praha Litomyšl: Paseka, 2011. Zmizelé Čechy. ISBN 978-80-7432-091-0.
- KRAUSOVÁ, Milada. Ambros Franz Janka. In: *Regionální muzeum K. A. Polánka* [online] [vid. 17. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.muzeumzatec.cz/ambros-franz-janka.html>.
- KRAUSOVÁ, Milada. *Starosti žateckých starostů*. Žatec: Regionální muzeum K.A. Polánka v Žatci, 2021. ISBN 978-80-908128-1-9.
- KRAUSOVÁ, Milada. *Za žateckými architekty*. Žatec: Regionální muzeum K.A. Polánka v Žatci, 2015. ISBN 978-80-260-8421-1.
- KREJČÍ, Václav. *Most: zánik historického města, výstavba nového města*. Most: Statutární město Most, 2008. ISBN 978-80-254-3157-3.

KREJČÍ, Václav. *Ústí nad Labem: rozvoj města 1950–2010*. Ústí nad Labem: Statutární město Ústí nad Labem, 2013. ISBN 978-80-86646-39-8.

KRSEK, Martin. *Šedesát ústeckých NEJ*. Ústí nad Labem: Muzeum města Ústí nad Labem, 2007. ISBN 978-80-86475-15-8.

KRSEK, Martin. *Ústí nad Labem*. Vyd. 1. Praha Litomyšl: Paseka, 2011. Zmizelé Čechy. ISBN 978-80-7432-136-8.

KRSEK, Martin. Rytíři humoru – Scharaffia. In: KAISEROVÁ, Kristina – SCHMITZ, Walter, eds. *Česko-saské vztahy v proměnách času: Sächsisch-Böhmische Beziehungen im Wandel der Zeit. Sv. 1, Odborné texty*. Dresden: Thelem, 2013, s. 157–165. ISBN 978-3-942411-91-2.

KRSEK, Martin. Schlaraffia – žatecká říše chmele a humoru. In: HAVRLANT, Jaroslav – MAREŠ, Jan – VOSTŘEL, Martin – MATYÁŠ, Jiří, eds. *Poohří 2: památky a společnost. Sborník z konference konané v Žatci 8.–9. září 2011*. Žatec: Regionální muzeum K. A. Poláka v Žatci, 2012, s. 201–206. ISBN 978-80-905-007-1-6.

KRSEK, Martin. Smutný konec krále šašků aneb Oberschlaraffa Devast. In: *Ústecký sborník historický. Aussiger historische Zeitschrift*. 2015, č. 1–2, s. 57–68. ISSN 0231-9349.

KRSEK, Martin. Za cinkotu čiší a rolníček: alkohol jako inspirační zdroj recesistického světa Schlaraffie. In: *Němci v českých zemích: Zprávy Společnosti pro dějiny Němců v Čechách. Die Deutschen in den böhmischen Ländern. Mitteilungen der Gesellschaft für die Geschichte der Deutschen in Böhmen*. Ústí nad Labem: Společnost pro dějiny Němců v Čechách. 2013, č. 7, s. 117–124. ISBN 978-80-86475-30-1.

LANGÁŠEK, Tomáš. *Ústavní soud Československé republiky (1920–1948)*. Rigorózní práce [online]. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2011 [vid. 1. 10. 2022]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/ieo18/Rigorozni_prace_-_Langasek_-_elektronicky_6.9.2011.pdf?lang=cs;cop=3414893.

LAŠTOVKA, Marek. *Pražské spolky: soupis pražských spolků na základě úředních evidencí z let 1895–1990*. Vyd. 1. Praha: Scriptorium, 1998. Documenta Pragensia. Monographia., vol. 6. ISBN 80-902151-9-X. S. XI–XII.

LAUBOVÁ, Jana. *Architektura Jihlavy 1900–2009*. Magisterská diplomová práce [online]. Univerzita Palackého v Olomouci. Olomouc: 2009 [vid. 22. 10. 2022]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/toixdm/?isslhret=Architektura%3BJihlavy%3B1900%3B;zpet=%2Fvyhled>

[avani%2F%3Fsearch%3DArchitektura%20Jihlavy%201900%E2%80%932009%26start%3D1.](#)

Lederfabrik in Mariascheine aneb továrna reb Elijahu ben Beer Naftaliho Rindskopfa na kožené zboží v Bohosudově. *Posel Židovské obce v Teplicích*. Ročník 15, 3. září 2021, s. 10–13.

LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada – MACEK, Jaromír. *Teplice v době klasicismu*. Teplice: Oblastní muzeum, 1983.

LENDEROVÁ, Milena – JIRÁNEK, Tomáš – MACKOVÁ, Marie. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Vydání druhé, doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017. ISBN:978-80-246-3510-1.

LINZMAJEROVÁ, Marta. Schlaraffské "hrady" na pohlednicích z alba opavských schlaraffiánů [online]. In: *Sborník Zemského archivu v Opavě. Svazek 2*. Opava: Zemský archiv v Opavě, 2019 [vid. 28. 10. 2022], s. 123–155. ISBN 978-80-87632-67-3. Dostupné z: https://www.archives.cz/web/resources/za_opava/Sbornik_ZAO_2019.pdf.

MACEK, Petr. Od Bílé hory k počátku věku strojů. In: KOTYZA, Oldřich – SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich, eds. *Dějiny města Litoměřic*. Vyd. 1. Litoměřice: Město Litoměřice, 1997. ISBN 80-238-4357-5.

MALÍŘ, Jiří. *Občanská společnost na Moravě: spolky, strany, elity*. Brno: Matice moravská, 2014. ISBN 978-80-87709-06-1.

MAREŠ, Jan. „*Ve jménu Uhu, Oho a Aha!*“ – *Pražský spolek Schlaraffia a okolní svět*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova, 2015.

MATYÁŠ, Jiří. *Dějiny žateckého gymnázia: schola Zatecensis*. Žatec: Albis international, 2009. ISBN 978-80-86971-85-8.

MELANOVÁ, Miloslava. Spolkový život. In: KAISEROVÁ, Kristina – RAK, Jiří, eds. *Nacionalizace společnosti v Čechách 1848-1914*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2008, s. 339–374. ISBN 978-80-7414-053-2.

MICHLOVÁ, Jana. Stopy prvních veřejných čítáren, půjčoven knih v 19. století a městské knihovny 1. poloviny 20. století v Teplicích. In: *Zprávy a studie Regionálního muzea v Teplicích, sv. 29*. Teplice: Regionální muzeum v Teplicích 2012, s. 155–176. ISBN 978-80-85321-64-7.

MIKEŠ, Jan. *Historie výuky a vývoj učebnic elektrotechniky v českých zemích*. Disertační práce [online]. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. 2012, [vid. 25. 10. 2022]. Dostupné z: https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/5405/1/Disertacni_prace_Jan_Mikes_2012.pdf.

MIKUŠEK, Eduard. Litoměřice. In: KOTYZA, Oldřich – SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich, eds. *Dějiny města Litoměřic*. Vyd. 1. Litoměřice: Město Litoměřice, 1997. ISBN 80-238-4357-5.

MIKUŠEK, Eduard. Litoměřice od roku 1848 do vypuknutí 1. světové války. In: KOTYZA, Oldřich – SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich, eds. *Dějiny města Litoměřic*. Vyd. 1. Litoměřice: Město Litoměřice, 1997. ISBN 80-238-4357-5.

MYŠIČKA, Martin. *Historie a současnost podnikání na Mostecku a Litvínovsku*. 1. vyd. Žehušice: Městské knihy, 2006. *Historie a současnost podnikání v regionech ČR*. ISBN 80-86699-37-4.

MYŠKA, Milan. *Rytíři průmyslové revoluce: šest studií k dějinám podnikatelů v českých zemích*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 1997. ISBN 80-7042-477-X.

NĚMEC, Jan. *Děčín: železniční křižovatka českého severu*. Děčín: Iniciativa pro děčínský zámek, 2007. ISBN 978-80-254-0048-7.

NOVIKOV-ALMAGOR. Anna. Schlaraffia in Kraków (1909–1938). *Ars Regia: czasopismo poświęcone myśli i historii wolnomularstwa* [online]. 2010, roč. 12, č. 19 [vid. 17. 11. 2022], s. 143–158. ISSN 1230-1442. Dostupné z:

https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Ars_Regia_czasopismo_poswiecone_mysli_i_historii_w_olnomularstwa/Ars_Regia_czasopismo_poswiecone_mysli_i_historii_wolnomularstwa-r2010-t12-n19/Ars_Regia_czasopismo_poswiecone_mysli_i_historii_wolnomularstwa-r2010-t12-n19-s143-158/Ars_Regia_czasopismo_poswiecone_mysli_i_historii_wolnomularstwa-r2010-t12-n19-s143-158.pdf.

OBCHODNÍ AKADEMIE (ÚSTÍ NAD LABEM) 115. *výročí Obchodní akademie 1986/87–2001/02*. Ústí nad Labem: Obchodní akademie, 2002.

OKRESNÍ MUZEUM (CHOMUTOV) – BINTEROVÁ, Zdeňka, ed. *Dějiny Chomutova*. Chomutov: Městský úřad, 1997.

OKURKA, Tomáš. Českoněmecká zemská výstava v Chomutově roku 1913. In: *Comotovia 2007: sborník příspěvků z konference věnované výročí 550 let udělení znaku města Chomutova*

(1457—2007). Chomutov, 6. 11. 2007. Chomutov: Statutární město Chomutov, 2008. S. 160–185. ISBN 978-80-86971-97-1.

PACHNER, J., Chomutov – město v proměnách staletí. Urbanistický vývoj Chomutova. In: *Comotovia 2002: sborník příspěvků z konference věnované výročí 750 let první písemné zmínky o existenci Chomutova (1252–2002)*. Ústí nad Labem: Albis international, 2003. S. 149–165. ISBN 80-86067-79-3.

PACHNER, Jaroslav. *Chomutov 2009: město v obrazech = city in pictures = die Stadt in Bildern*. Vyd. 1. Most: Hněvín, 2009. ISBN 978-80-86654-24-9.

PACHNER, Jaroslav. *Chomutov*. Vyd. 1. Praha Litomyšl: Paseka, 2006. ISBN 80-7185-699-1.

PACHNER, Jaroslav – RAK, Petr. *Chomutovem krok za krokem: průvodce po památkách a minulosti města*. Ústí nad Labem: Albis International, 2011. ISBN 978-80-86971-34-6.

PANÁČEK, Jaroslav – VONDRAKOVÁ, Jaroslava. In arte voluptas: Schlaraffia Polzana. In: *Bezděz: vlastivědný sborník Českolipska. Svazek 28*, Česká Lípa: Vlastivědný spolek Českolipska, 2019, s. 27–63. ISSN 1211-9172.

PAVLÍČEK, Tomáš, ed. *Slavné vily Ústeckého kraje*. 1. vyd. v jazyce českém. Praha: Foibos, 2007. ISBN 978-80-87073-04-9.

PAVLÍKOVÁ, Marta – SELLNEROVÁ, Alena – SALAVOVÁ, Mirka. *Architektura Ústí nad Labem 1900–1945*. Ústí nad Labem: Národní památkový ústav, 2022. ISBN 978-80-85036-84-8.

PETRŽILKA, Radek. *Dějiny města Mostu v datech*. Vyd. 1. Most: Hněvín, 2014. ISBN 978-80-86654-36-2.

PIŠTĚK, Milan – DVOŘÁK, Emil – PETERKOVÁ, Marie, eds. *Ústečané nejen v datech (2)*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Ústecká kulturní platforma '98, 2008. ISBN 978-80-254-3710-0.

PODLUCKÝ, Martin. *Společenský život Němců, Čechů a Židů v Podmoklech v letech 1848–1918*. Bakalářská práce [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008 [vid. 25. 11. 2022].

Dostupné

z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/17103/BPTX_2007_1_11210_ASZK_00306_130141_0_37543.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

POKORNÁ, Libuše. *Kniha o Mostecku = Das Buch über Mostecko = A book on the Most region*. Litvínov: Dialog, 2000. ISBN 80-85843-80-3.

POKORNÝ, Jiří. Sokol. In: KAISEROVÁ, Kristina – RAK, Jiří, eds. *Nacionalizace společnosti v Čechách 1848-1914*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2008. S. 375–396. ISBN 978-80-7414-053-2.

POSPÍCHALOVÁ, Dana. *První Městské divadlo v Teplicích v letech 1874-1878, aneb Pýcha města i jeho obyvatel: Das erste Stadttheater in Teplitz in den Jahren 1874–1878, oder Der Stolz der Stadt und ihrer Bewohner*. Vyd. 1. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2005. ISBN 80-7044-717-6.

PRÁŠIL, Petr – ŘÁNEK, Jan – RYCHTAŘÍK, Jaroslav. *Žatec na starých pohlednicích. Saaz in alten Ansichtskarten*. 1. vydání. Hostivice: Baron, 2022. ISBN 978-80-88121-73-2.

PRONTEKEROVÁ, Markéta – ŠLAJSNA, J., 120 let patentu válcování bezešvých trubek tzv. poutnickým způsobem. In: *Památky, příroda, život. Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska a Kadaňska*. 43, č. 3, 2011. S. 17–32. ISSN 0231-5076.

RAK, Petr. *Chomutov 1252–2002: vybraná data ze 750 let historie města*. Chomutov/Ústí nad Labem: Město Chomutov/Albis international, 2002. ISBN 80-86067-63-7.

RAK, Petr. Chomutovský starosta dr. Ernst Storch. In: *Památky, příroda, život. Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska*. Roč. 28, č. 2 (1996). Chomutov: Okresní muzeum v Chomutově. S. 39–43. ISSN 0231-5076.

RAK, Petr. *Historie a současnost podnikání na Chomutovsku, Kadaňsku a Vejprtsku*. 1. vyd. Žehušice: Městské knihy, 2003. *Historie a současnost podnikání v regionech ČR*. ISBN 80-86699-13-7.

ROEDL, Bohumír. *Žatec v 19. století*. In: *Žatec*. Žatec: Městský úřad, 1992. 122 s. ISBN 80-85386-25-9.

Rt. BÜROKRATIKUSS. Aus der Chronik unseres Archivars Vor 25 derer Jahrungen. *Schönbronner Reichs-Postille* [online]. Ostermond a. U. 148 [duben 2007], roč. 2, s. 7–8. Dostupné z: http://greifensteynburg.heimat.eu/Zeitung_2.pdf.

RYDVAL, Jaroslav. *Ústí nad Labem po roce 1918*. [Ústí nad Labem]: Jaroslav Rydval, [2012].

ŘEŘICHOVÁ, Jiřina. Činnost prvního teplického mužského pěveckého spolku jako iniciátora Německého pěveckého svazu v Čechách. In: *Spolkový život v Čechách v 19. a na počátku 20.*

století. *Sborník k životnímu jubileu Jany Englové*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2005, s. 49–72. ISBN 80-7044-781-8.

ŘEZNÍČKOVÁ, Denisa. *In arte voluptas. Historie uměleckého spolku Schlaraffia Oppavia v letech 1885–1938*. Diplomová práce. Opava: Slezská univerzita, 2009.

ŘEZNÍČKOVÁ, Denisa. Příspěvek k činnosti spolku Schlaraffia v Opavě. In: *Vlastivědné listy Slezska a Severní Moravy Opava*: Matice slezská, 2010 roč. 36, č. 2, s. 1–3. ISSN 1213-3140.

SCHEERER, Harald (Ritter Eulenspiegel der Mime). *Was alle über die Schlaraffia wissen sollten* [online]. 3 rozš. vyd. Bern: Verband Allschlaraffia, 2012 [vid. 2. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.reych422.org/app/download/7661369386/Was+alle+%C3%BCber+die+Schlaraffen+wissen+sollten.pdf?t=1582364118>.

SLAVÍČKOVÁ, Hana – JOZA, Petr. *Děčín*. Vyd. 1. Praha Litomyšl: Ladislav Horáček: Paseka, 2005. Zmizelé Čechy. ISBN 80-7185-734-3.

SLAVÍČKOVÁ, Hana. *Děčínská zastavení: historický průvodce městem*. 1. vyd. Děčín: Amici Decini Státní oblastní archiv, 1997. ISBN 80-238-1436-2.

SPANIA, Ferdinand. *Adress-Buch von Komotau und dem politischen Bezirke Komotau*. Komotau: Ferdinand Spania, 1901.

STERZINGER, Josef V. – MOUREK, Václav Emanuel. *Německočeský slovník: Deutschböhmisches Wörterbuch*. Svazek 2. Praha: J. Otto, 1895.

ŠLAJSNA, Jiří – SETVÁK, Jan. *Mostecko 1918: vznik ČSR a provincie Deutschböhmen: 1918 Chomutov, Most, Louny: tři města, tři osudy*. Most: Oblastní muzeum, 2018. ISBN 978-80-906560-9-3.

ŠLAJSNA, Jiří. Ceremoniální meč chomutovské schlaraffiánské říše Comotovia. In: *Památky, příroda, život: vlastivědný čtvrtletník Chomutovska a Kadaňska*. Chomutov: Oblastní muzeum v Chomutově, 2016, roč. 48, č. 1, s. 27–32. ISSN 0231-5076.

ŠPAČEK, Petr. *Tak to bylo v Ústí, Ústí nad Labem – město, Krásné Březno a Kliše na starých pohlednicích a fotografiích*. Ústí nad Labem: Statutární město Ústí nad Labem, 2008. ISBN 978-80-86646-25-1.

TICHÝ, Antonín. Gigantea – trutnovská pobočka spolku Schlaraffia. Členská základna. In: *Sborník příspěvků k 85. narozeninám Antonína Justa*. Trutnov: Muzeum Podkrkonoší v Trutnově. Státní okresní archiv v Trutnově, 2006, s. 137–144. ISBN 80-902709-5-6.

TICHÝ, Antonín. Hohenelba – vrchlabská pobočka spolku Schlaraffia. Členská základna. In: *Krkonoše – Podkrkonoší*. Trutnov: Muzeum Podkrkonoší v Trutnově ve spol. se Státním okresním archivem Trutnov. Svazek 9, 2009, s. 261–269. ISSN 0231-9934.

TVRDÁ, Kateřina. Chomutovské gymnázium v letech 1787 až 1909. Předběžná zpráva o výzkumu. In: *Comotovia 2017: sborník příspěvků z konference, věnované 90. výročí spojení Chomutova a Horní Vsi do jedné územní samosprávné obce (1928-2018) - Chomutov, 7. listopadu 2017*. Ústí nad Labem: Albis International. S. 61–75. ISBN 978-80-86971-58-2.

URBAN, Jaroslav. Historie a současnost pěstování chmele na Žatecku. In: *Žatec. Žatec: Městský úřad*, 1992. ISBN 80-85386-25-9.

VALCHÁŘOVÁ, Vladislava – BERAN, Lukáš – ZIKMUND, Jan, eds. *Industriální topografie: Ústecký kraj průmyslová architektura a technické stavby*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2011. ISBN 978-80-01-04833-7.

VALTA, Vladimír – ŠTEFFL, Jindřich – RUJBROVÁ, Karin. *Původní pověsti z Teplicka a Bílinska*. Teplice: Regionální muzeum v Teplicích, 2019. ISBN 978-80-85321-83-8.

VELÍMSKÝ, Tomáš et al. *Historie a památky města Ústí nad Labem. History and monuments of the City of Ústí nad Labem. Geschichte und Sehenswürdigkeiten der Stadt Ústí nad Labem (Aussig an der Elbe)*. Vydání: první. Ústí nad Labem: Statutární město Ústí nad Labem, 2007.

VILÍM, Karel. Tepličtí hasiči a jejich předchůdci od 16. století do roku 1945. In: *Zprávy a studie Regionálního muzea v Teplicích 27*, s. 95–106. ISBN 978-80-85321-46-3.

VILÍM, Karel. Židovská náboženská obec a teplické lázně v 16.–19. století, In: *Zprávy a studie. Svazek 26*. Teplice: RMT, 2006, s. 213–220. ISBN 80-85321-44-0.

VOSTŘEL, Martin. *Spolkový život v Lounech v letech 1860–1914*. Louny: Oblastní muzeum v Lounech, 2017. ISBN 978-80-905891-1-7.

WALTER, Ilsemarie. *Teplitz-Schönau – Kur- und Industriestadt? Eine nordböhmische Kleinstadt in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts*. München: GRIN Verlag GmbH, 2007. ISBN 978-3-638-70015-3.

WANIE, Paul. *Geschichte der Juden von Teplitz*, Kaaden: Verlag Vinzenz Uhl, Buchhandlung 1925.

WEIHS, Friedrich. Geschichte der Juden in Teplitz. In: GOLD, Hugo, eds. *Die Juden und Judengemeinden Böhmens in Vergangenheit und Gegenwart I*. Prag/Brünn: Jüdischer Buch- und Kunstverlag, 1934.

ZYKMUND, Jan et al. *Teplitz-Schönau. No 1. Lázeňskou branou na Královskou třídu*. Vyd. I. Břeclav: Europrinty, 2012. ISBN 978-80-905175-2-3.

ZYKMUND, Jan et al. *Teplitz-Schönau. No 3. Lesní branou do Trnovan a Řetenic*. Vyd. I. Břeclav: Europrinty, 2016. ISBN 978-80-906336-1-2 1.

ZYKMUND, Jan et al. *Teplitz-Schönau. No. 2. Krupskou branou do Šanova*. Vydání první. Praha: Europrinty, spol. s.r.o, 2014. ISBN 978-80-905175-9-2.

Elektronické zdroje

Aaron Markus Birnbaum. In: *Geni* [online] [vid. 9. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Aaron-Birnbaum/6000000025908630053>.

Adolf Meretich. In: *Architektura českých Němců 1848–1891* [online] [vid. 11. 11. 2022]. Dostupné z: <https://cizidum.umprum.cz/de/home/architect/411>.

Adolf Meretich. In: *Ústí//Aussig* [online] [vid. 11. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.usti-aussig.net/autori/karta/jmeno/284-adolf-meretich>.

Alfred Bloch. In: *holocaust.cz* [online] [vid. 25. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/77777-alfred-bloch/>.

Alfred Mannesmann. In: *Wikipedia. Die freie Enzyklopadie* [online] [vid. 18. 11. 2022]. Dostupné z: https://de.wikipedia.org/wiki/Alfred_Mannesmann.

Arnošt Cantor. In: *holocaust.cz* [online] [vid. 1. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/80230-arnost-cantor/>.

Arthur Hauser. In: *Geni* [online] [vid. 12. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Arthur-Hauser/6000000012734786339>.

Aus Stadt und Umgebung. *Teplitz-Schönauer Anzeiger, Nr. 130, 13. August 1915*, s. 4 [online] [vid. 15. 9. 2022]. Dostupné z: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=tsa&datum=19150813&query=%22Lumbe%22&ref=anno-search&seite=4>.

Balduin Heller. In: *Geni* [online] [vid. 14. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Balduin-Heller/6000000010318771849>.

Beer Rindskopf. In: *Geni* [online] [vid. 15. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Beer-Rindskopf/6000000012349574870>.

Bechertova drátovna. In: *Regionální muzeum K. A. Polánka* [online] [vid 19. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.muzeumzatec.cz/bechertova-dratovna.html>.

Böhmische Sparkasse. In: *Ústí//Aussig*. [online] [vid. 25. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.usti-aussig.net/stavby/karta/nazev/75-bohmische-sparkasse>.

BURDA, Tomáš. GROHMANN, Josef Johann. In: *Biografický slovník* [online] [vid. 29. 7. 2022]. Dostupné z: http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/GROHMANN_Josef_Johann_25.8.1792-27.3.1873.

Centralbank der deutschen Sparkasse. In: *Ústí//Aussig*. [online] [vid. 25. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.usti-aussig.net/stavby/karta/nazev/429-navrh-centralni-banky-nemecke-sporitelny>.

CROSS, Lucy E. Franz Allers. In: *Masterworks Broadway* [online] [vid. 20. 10. 2022]. Dostupné z: <https://masterworksbroadway.com/artist/franz-allers/>.

Der Sudetendeutsche Heimatkreis Komotau. [online] [vid. 18. 11. 2022]. Dostupné z: <http://www.komotau.de/die-komotovia.html>.

Dr. Ernst Cantor. In: *Geni* [online] [vid. 1. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Dr-Ernst-Cantor/6000000017709672341>.

Dům „Pod bání“. In: *Litoměřice//Leitmeritz* [online] [vid. 15. 11. 2022]. Dostupné z: <https://litomerice-leitmeritz.net/stavby/karta/nazev/15-dum-pod-bani>.

DVOŘÁKOVÁ, Jaroslava. Z historie odborné keramické školy. In: *RMT* [online] [vid. 22. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.muzeum-teplice.cz/porcelan-a-keramika/1076.z-historie-odborne-keramicke-skoly/>.

Eduard Arnstein. In: *holocaust.cz* [online] [vid. 5. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/74961-eduard-arnstein/>

Eduard Rindskopf. In: *Geni* [online] [vid. 15. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Eduard-Rindskopf/6000000013342855385>.

Edwin Rindskopf (Riethof), In: *Geni* [online] [vid. 15. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Edwin-Riethof/6000000013303034789>.

Emil Uhl. In: Databáze uměleckých výstav v českých zemích 1820–1950 [online]. [vid. 22. 11. 2022]. Dostupné z: <https://databazevystav.udu.cas.cz/cz/person?db=umelci&searchsurname=Uhl&searchname=Emil>.

Emil Uhl. In: *Wikipedia. Die freie Enzyklopädie* [online] Aktualizováno 28. 10. 2022 [vid. 22. 11. 2022]. Dostupné z: https://de.wikipedia.org/wiki/Emil_Uhl.

Franz Heller. In: *Geni* [online] [vid. 12. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Franz-Heller/6000000012870413076>

Gustav Bihl: Rozuměl uhlí i porcelánu. In: Euro [online] Vydáno 18. 9. 2009 [vid. 21. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.euro.cz/clanky/gustav-bihl-rozumel-uhli-i-porcelanu-895503/>.

Gustav Lumbe. In: *Geni* [online] [vid. 15. 9. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Gustav-Augustin-Lumbe/6000000046633448948>.

HAMBÁLEK, Michal. Pravá pardubická franckovka. In: *Východočeské muzeum v Pardubicích* [online] [vid. 19. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.vcm.cz/vystavy-a-expozice/webove-vystavy/prava-pardubicka-franckovka/>.

HAUPTVOGELOVÁ, Gabriela. Ústecké muzeum převez z Roudnice nad Labem do svého depozitáře třítunovou plastiku glóbu. In: *Český rozhlas Sever* [online] 23. srpen 2022. [vid. 25. 10. 2022]. Dostupné z: <https://sever.rozhlas.cz/ustecke-muzeum-preveze-z-roudnice-nad-labem-do-sveho-depozitare-tritunovou-8812135>.

Heinrich Franck. In: *WIKIPEDIA. Die freie Enzyklopädie* [online] [vid. 20. 11. 2022]. Dostupné z: https://de.wikipedia.org/wiki/Heinrich_Franck_S%C3%B6hne.

Heinrich Franck. In: *WIKIPEDIA. Die freie Enzyklopädie* [online] [vid. 20. 11. 2022]. Dostupné z: https://de.wikipedia.org/wiki/Heinrich_Franck_S%C3%B6hne.

Heinrich Rindskopf. In: *Geni* [online] [vid. 15. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Heinrich-Rindskopf/6000000012772987813>.

HERTL, David. 150 let provozu na trati z Ústí nad Labem do Teplic. In: *České rozhlas Sever* [online]. 28. srpen 2017 [vid. 4. 8. 2022]. Dostupné z: <https://sever.rozhlas.cz/150-let-provozu-na-trati-z-usti-nad-labem-do-teplic-6833411>.

Heslo Hauser v seznamu obětí holocaustu. In: *holocaust.cz* [online] [vid. 29. 7. 2022]. Dostupné z: https://www.holocaust.cz/hledani/43/?fulltext-phrase=hauser&cntnt01lang=cs_CZ.

Chlapecká obecná a měšťanská škola. In: *Litoměřice-Leitmeritz* [online] [vid. 23. 11. 2022]. Dostupné z: <https://litomerice-leitmeritz.net/stavby/karta/nazev/24-chlapecka-obecna-a-mestanska-skola>.

Ignaz Petschek. In: *Geni* [online] [vid. 22. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Ignaz-Petschek/6000000008340308126>.

Josef Rindskopf, In: *Geni* [online] [vid. 15. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Josef-Rindskopf/6000000013302152138>.

Julius Heller. In: *Geni* [online] [vid. 14. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Julius-Heller/6000000010318615986>.

Kněžská brána. In: *Regionální muzeum K. A. Polánka* [online] [vid. 19. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.muzeumzatec.cz/knezska-brana.html>.

Komerční banka. In: *Ústí//Aussig* [online] [vid. 26. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.usti-aussig.net/stavby/karta/nazev/16-komercni-banka-kb>.

Konstantin Ritter von Schönfeld. In: *Regionální muzeum K. A. Polánka* [online] [vid. 17. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.muzeumzatec.cz/konstantin-schonfeld.html>.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Ústí nad Labem. In: *Ústí//Aussig* [online] [vid. 20. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.usti-aussig.net/stavby/karta/nazev/418-kostel-nanebevzeti-panny-marie-v-krasnem-lese>.

Kreditanstalt der Deutschen. In: *Ústí//Aussig*. [online] [vid. 25. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.usti-aussig.net/stavby/karta/nazev/186-kreditanstalt-der-deutschen>.

Leopold Heller. In: *Geni* [online] [vid. 12. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Leopold-Heller/6000000010318611942>.

Lezecké osobnosti našeho regionu. In: *Horolezecký oddíl TJ Lokomotiva Teplice* [online] [vid. 15. 8. 2022]. Dostupné z: <http://www.lokoteplice.cz/osobnosti.html#theodorgrohmann>.

LÍBAL, Patrik. Neuburgova vila. In: *Litoměřice//Leitmeritz* [online]. Aktualizováno 21. 9. 2012. [vid. 23. 11. 2022]. Dostupné z: <https://litomerice-leitmeritz.net/clanky/cist/nazev/3-neuburgova-vila>.

Městská spořitelna. In: *Teplice//Teplitz* [online] [vid. 1. 9. 2022]. Dostupné z: <https://teplice-teplitz.net/stavby/karta/nazev/114-mestska-sporitelna>.

Městské domy v Podhorské ulici v Jablonci nad Nisou. In: *Český ráj* [online] [vid. 20. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.cesky-raj.info/dr-cs/847-mestske-domy-v-podhorske-ulici-v-jablonci-nad-nisou.html>.

MUDr. Gottlieb Popper. In: *Geni* [online] [vid. 20. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/MUDr-Gottlieb-Popper/6000000003680152521>.

Německé klasické gymnázium. In: *Teplice//Teplitz* [online] [vid. 18. 10. 2022]. Dostupné z: <https://teplice-teplitz.net/stavby/karta/nazev/19-nemecke-klasicke-gymnazium-obchodni-akademie>.

Oskar Riethof. In: *Geni* [online] [vid. 15. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Oskar-Riethof/6000000012773278640>.

Oskar Rothbaum. In: *Geni* [online] [vid. 30. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/MuDr-Oskar-Rothbaum/6000000014935836362>.

Oskar Rothbaum. In: *holocaust.cz* [online] [vid. 30. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/119112/>.

Osobnosti Jihlavy. In: *Z Jihlavy* [online] [vid. 20. 10. 2022]. Dostupné z: <http://www.zjihlavy.cz/zc1-osobnosti-jihlavy-i>.

Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950, Bd. 8 (Lfg. 36, 1979), S. 9. [online] [vid. 22. 10. 2022]. Dostupné z: <http://www.biographien.ac.at/oebl?frames=yes>.

Otto Mercel Bechert. In: *Geni* [online] [vid. 19. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Otto-Bechert/6000000016071480221>.

Parky. In: *Regionální muzeum K. A. Polánka* [online] [vid. 17. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.muzeumzatec.cz/parky.html>.

Pavĺina Arnsteinova. In: *holocaust.cz* [online] [vid. 5. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/databaze-obeti/obet/75014-pavlina-arnsteinova/>.

Petschek & Co. In: *Knihy znovu nalezené* [online] [vid. 22. 10. 2022]. Dostupné z: <https://knihyznovunalezene.eu/cs/vlastnici/petschek.html>.

Pomník J. G. Seumeho. In: audioteplice [online] [vyd. 28. 11. 2022]. Dostupné z: https://www.audioteplice.cz/pdf/10210_pomnik_jg_seumeho.pdf; Starý židovský hřbitov v Teplicích. In: WIKIPEDIA. Otevřená encyklopedie [online][vyd. 28. 11. 2022]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Star%C3%BD_%C5%BEidovsk%C3%BD_h%C5%99bitov_v_Teplic%C3%ADch.

Prázdné domy ve vlastnictví rodiny Grohmannů. In: *Prázdné domy* [online] [vid. 1. 8. 2022]. Dostupné z: <https://prazdnedomy.cz/domy/majitele/detail/5880>.

Přádelna bavlny. In: Teplice//Teplitz [online] [vid. 1. 8. 2022]. Dostupné z: <https://teplice-teplitz.net/stavby/karta/nazev/25-pradelna-bavlny-a-barevna-bratri-grohmannu>

Raser von Ravenshöh. In: *Nová šlechta v českých zemích a podunajské monarchii* [online] [vid. 23. 11. 2022]. Dostupné z: <http://www.novanobilitas.eu/index.php/rod/raser-von-ravenshoh>.

Reálná škola. In: *Teplice//Teplitz* [online] [vid. 18. 10. 2022]. Dostupné z: <https://teplice-teplitz.net/stavby/karta/nazev/18-realna-skola-gymnazium-teplice>.

Reinhold Blaschke ml. In: *Ústí//Aussig* [online] [vid. 10. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.usti-aussig.net/autori/karta/jmeno/358-reinhold-blaschke-ml>.

Reinhold Blaschke st. In: *Ústí//Aussig* [online] [vid. 10. 10. 2022]. Dostupné z: <https://teplice-teplitz.net/autori/karta/jmeno/74-reinhold-blaschke-st>.

Reyche der Schlaraffen. In: *Schlaraffia Aquisgranum* [online]. [vid. 12. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.aquisgranum.de/index.php/schlaraffia/reyche-der-schlaraffen-karte>.

Richard Kind. In: *Geni* [online] [vid. 22. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Richard-Kind/6000000015923977019>.

Ritter Viel-Jus. In: *Schlaraffia Berolina* [online] [vid. 23. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.schlaraffia-berolina.de/rt-viel-jus.html>.

Rudolf Perutz. In: *holocaust.cz* [online] [vid. 29. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/database-obeti/obet/112890-rudolf-perutz/>.

Rudolf Ritter Von Schönfeld. In: *Regionální muzeum K. A. Polánka* [online] [vid. 17. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.muzeumzatec.cz/rudolf-schonfeld.html>.

RVP G* - Rámcové vzdělávací programy pro gymnázia. In: *edu.cz* [online] [vid. 28. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-programy-pro-gymnazia-rvp-g/>.

Řetězový most. In: *Regionální muzeum K. A. Polánka* [online] [vid. 19. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.muzeumzatec.cz/retezovy-most.html>.

Secesní glóbus ze střechy banky převzalo muzeum. In: *Muzeum Ústí nad Labem*. [online] [vid. 25. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.muzeumusti.cz/clanky-archiv/secesni-globus-ze-strechy-banky-prevzalo-muzeum/>.

Seznamy těchto zaniklých/ztracených říší můžete nalézt i například zde: *Alle Versunkenen Reyche*. In: *Schlarafias versunkene Reyche* [online] [vid. 12. 11. 2022]. Dostupné z: <https://erloschene-reyche.info/alle-versunkenen-reyche.html>.

Simon Brode. In: *Geni* [online] [vid. 20. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Simon-Brode/6000000039643003686>.

Sklad chmele firmy Pfister a Wüstl s komínem. In: *Národní památkový ústav. Památkový katalog* [online]. [vid. 20. 11. 2022]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/sklad-chmele-firmy-pfister-a-wustl-s-kominem-13035881>.

SLÁMA, Lukáš. Firma Heinrich Rindskopf, Mstišov. In: *Lukáš Sláma, slovo k historii* [online] [vid. 15. 7. 2022]. Dostupné z: <http://rocker007.blogger.cz/Historie/Firma-Heinrich-Rindskopf-Mstisov>.

Slepecká škola. In: *Ústí//Aussig* [online] [vid. 30. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.usti-aussig.net/stavby/karta/nazev/69-slepecka-skola>.

Soutěžní návrh na přestavbu centra v roce 1933. In: *Teplice//Teplitz* [online] [vid. 10. 10. 2022]. Dostupné z: <https://teplice-teplitz.net/stavby/karta/nazev/78-soutezni-navrh-na-prestavbu-centra-1933-i-cena>.

Spořitelna a obchodní akademie. In: *Ústí//Aussig* [online] [vid. 30. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.usti-aussig.net/stavby/karta/nazev/289-sporitelna-a-obchodni-akademie>.

Správní budova Böhmische Glanzstoff – Fabrik. In: *Litoměřice-Leitmeritz* [online]. Aktualizováno 21. 9. 2012. [vid. 23. 11. 2022]. Dostupné z: <https://litomerice-leitmeritz.net/stavby/karta/nazev/3-spravni-budova-bohmische-glanzstoff-%E2%80%93-fabr>;

Sterbefälle. *Prager Tagblatt*, Nr. 224, Aug. 14, 1915, s. 6 [online] [vid. 15. 9. 2022]. Dostupné z: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=ptb&datum=19150814&query=%22Lumbe%22&ref=anno-search&seite=6>.

Stopy rodiny Grohmannových. In: *Teplice//Teplitz* [online] [vid. 1. 8. 2022]. Dostupné z: <https://teplice-teplitz.net/clanky/cist/nazev/9-stopy-rodiny-grohmannovych%C2%A0>.

TRDLA, Martin. Firma náhle zbourala část unikátního zámečku v Jablonci, rozčílila primátora. *iDNES.cz* [online]. Aktualizováno 11. 5. 2019 [vid. 1. 8. 2022]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/liberec/zpravy/zamecek-jablonec-nad-nisou.A190511_123635_liberec-zpravy_jumi.

Urschlaraffia. *WIKIPEDIA. Die freie Enzyklopädie* [online] [vid. 11. 11. 2022]. Dostupné z: <https://de.wikipedia.org/wiki/Urschlaraffia>.

Ústecká pobočka České eskomptní banky. In: *Ústí//Aussig* [online] [vid. 26. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.usti-aussig.net/stavby/karta/nazev/264-ustecka-pobočka-ceske-eskomptni-banky>.

Viktor Hahn. In: *Centrální databáze obětí Šoa* [online] [vid. 15. 10. 2022]. Dostupné z: https://yvng.yadvashem.org/index.html?language=en&s_id=13958700&s_lastName=&s_firstname=&s_place=&s_dateOfBirth=&cluster=true.

Viktor Hahn. In: *Geni* [online] [vid. 15. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Viktor-Hahn/6000000022172349346>.

Viktor Hahn. In: *holocaust.cz* [online] [vid. 15. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/en/database-of-victims/victim/91945-viktor-hahn/>.

Vila Alfreda Urbacha. In: *Teplice//Teplitz* [online] [vid. 18. 7. 2022]. Dostupné z: <https://teplice-teplitz.net/stavby/karta/nazev/3-vila-alfreda-urbacha>.

Vila Heller. In: *Ústí//Aussig* [online] [vid. 12. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.usti-aussig.net/stavby/karta/nazev/68-vila-heller>.

Vila Ignaze Petschka. In: *Ústí//Aussig* [online] [vid. 22. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.usti-aussig.net/stavby/karta/nazev/38-vila-ignaze-petschka>.

Vila Kind. In: *Ústí//Aussig* [online] [vid. 20. 10. 2022]. Dostupné z: <https://usti-aussig.net/stavby/karta/nazev/310-vila-kind>.

Vilém Urbach. In: *holocaust.cz* [online] [vid. 29. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/en/database-of-victims/victim/143852-vilem-urbach/>.

VILÍMOVÁ, Hana. Sklárna „Josef“ firmy Josefa Rindskopfa, a.s. Košťany – 120. výročí založení. In: *RMT* [online]. Říjen 2011 [vid. 23. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.muzeum-teplice.cz/exponaty-mesice-2011/285.exponat-mesice-rijna/>.

Vyšší reálná škola. In: *Litoměřice-Leitmeritz* [online] [vid. 23. 11. 2022]. Dostupné z: <https://litomerice-leitmeritz.net/stavby/karta/nazev/17-vyssi-realna-skola>.

Wiener Bankverein. In: *Wien Geschichte Wiki* [online] [vid. 8. 9. 2022]. Dostupné z: https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/Wiener_Bankverein#tab=Organisationsdaten.

Wiener Bankverein. In: *Wikipedia. Die freie Enzyklopädie* [online] [vid. 8. 9. 2022]. Dostupné z: https://de.wikipedia.org/wiki/Wiener_Bankverein.

Wilhelm Palme. In: *Teplice/Teplitz* [online] [vid. 9. 10. 2022]. Dostupné z: <https://teplice-teplitz.net/autori/karta/jmeno/40-wilhelm-palme>

Wilhelm Rindskopf. In: *Geni* [online] [vid. 15. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Wilhelm-Rindskopf/6000000012773764391>.

Wilhelm Urbach. In: *Geni* [online] [vid. 18. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.geni.com/people/Wilhelm-Urbach/6000000034459435981>.

WÖRTNÍK. In: *Wörtník* [online] [vid. 25. 11. 2022]. Dostupné z: <http://www.wortnik.cz/>.

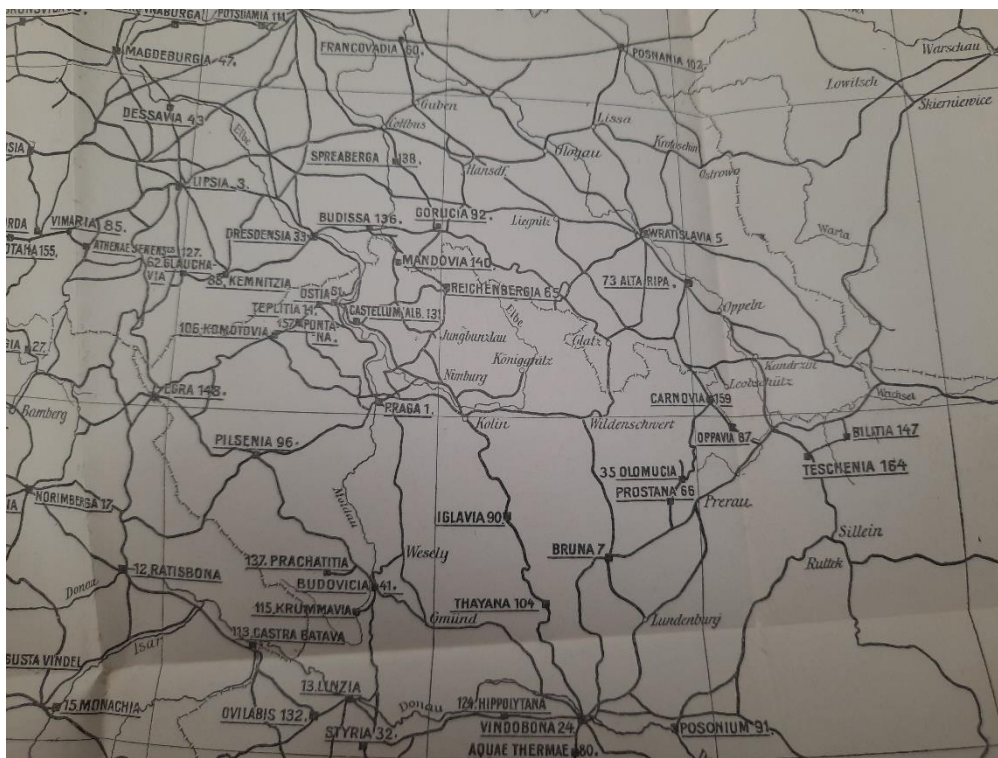
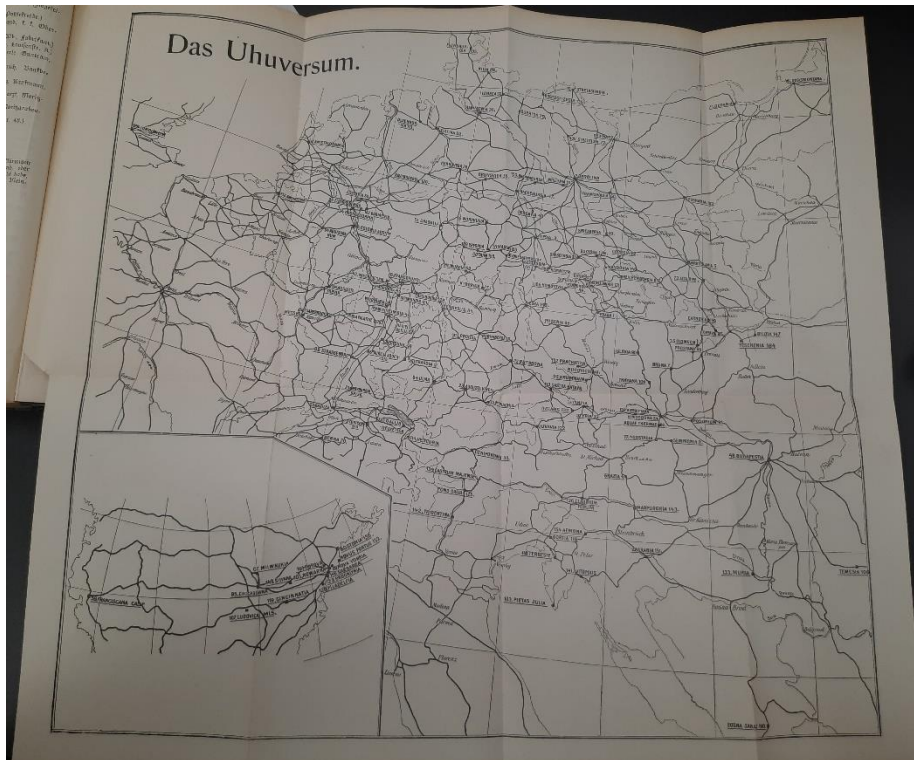
Zámek. In: *Národní památkový ústav. Památkový katalog* [online] [vid. 1. 8. 2022]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/zamek-2328196>.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Mapa Uhuversa	III
Příloha č. 2: Rodokmen Schlaraffia	IV
Příloha č. 3: Ukázka z pamětní knihy říše Komotovia – předseda spolku Ernst Storch... V	
Příloha č. 4: Obálka matriky chomutovské říše	VI
Příloha č. 5: Ukázka předtištěných stran v matrice	VII
Příloha č. 6: Pohlednice z dochované korespondence říše Komotovia.....	VIII
Příloha č. 7: Pohled z fronty od rytíře <i>Soll und Haben</i>	IX
Příloha č. 8: Pohled z fronty od rytíře <i>Kurt von der Weißen Nadel</i>	X
Příloha č. 9: Ukázka Schlaraffen-Pass	XI
Příloha č. 10: Počet přijatých rytířů v Komotovii dle dochované matriky.....	XII
Příloha č. 11: Místa setkávání rytířů říše Teplitia	XIII
Příloha č. 12: Výzdoba stropu Lipového dvora, sídla Teplitie.....	XIV
Příloha č. 13: Dochované fotografie členů teplické říše	XV
Příloha č. 14: Podobizny rodiny Perutzů.....	XVIII
Příloha č. 15: Birnbaumova továrna.....	XX
Příloha č. 16: Odkaz na pravidelného hosta hotelu Zlatá loď J. W. Goethe	XXI
Příloha č. 17: Pohled do ordinace doktora Eduarda Arnsteina	XXI
Příloha č. 18: Dominanta města Teplice – budova gymnázia (dnes obchodní akademie)	XXII
Příloha č. 19: Technické učiliště Wilhelma Biscana.....	XXIII
Příloha č. 20: Pohlednice s rytířským sálem Teplitie.....	XXIII
Příloha č. 21: Továrna na nábytek Funk & Münzberger.....	XXIV
Příloha č. 22: Představení teplické židovské obce	XXV
Příloha č. 23: Pohled na starý řetězový most v Žatci zpodobněný v erbu říše Saazia XXV	
Příloha č. 24: Pohled na Kněžskou bránu v Žatci zpodobněnou v erbu říše Saazia IIXXVI	

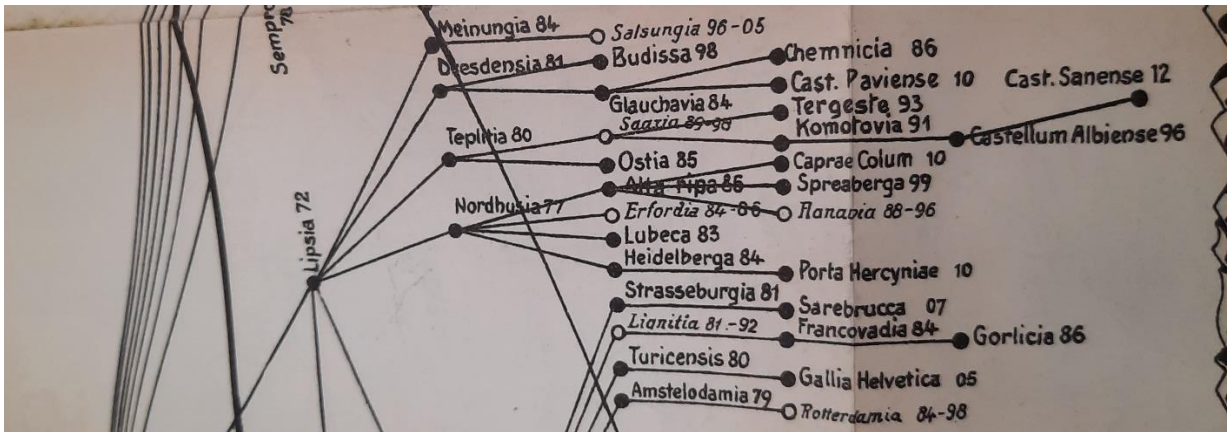
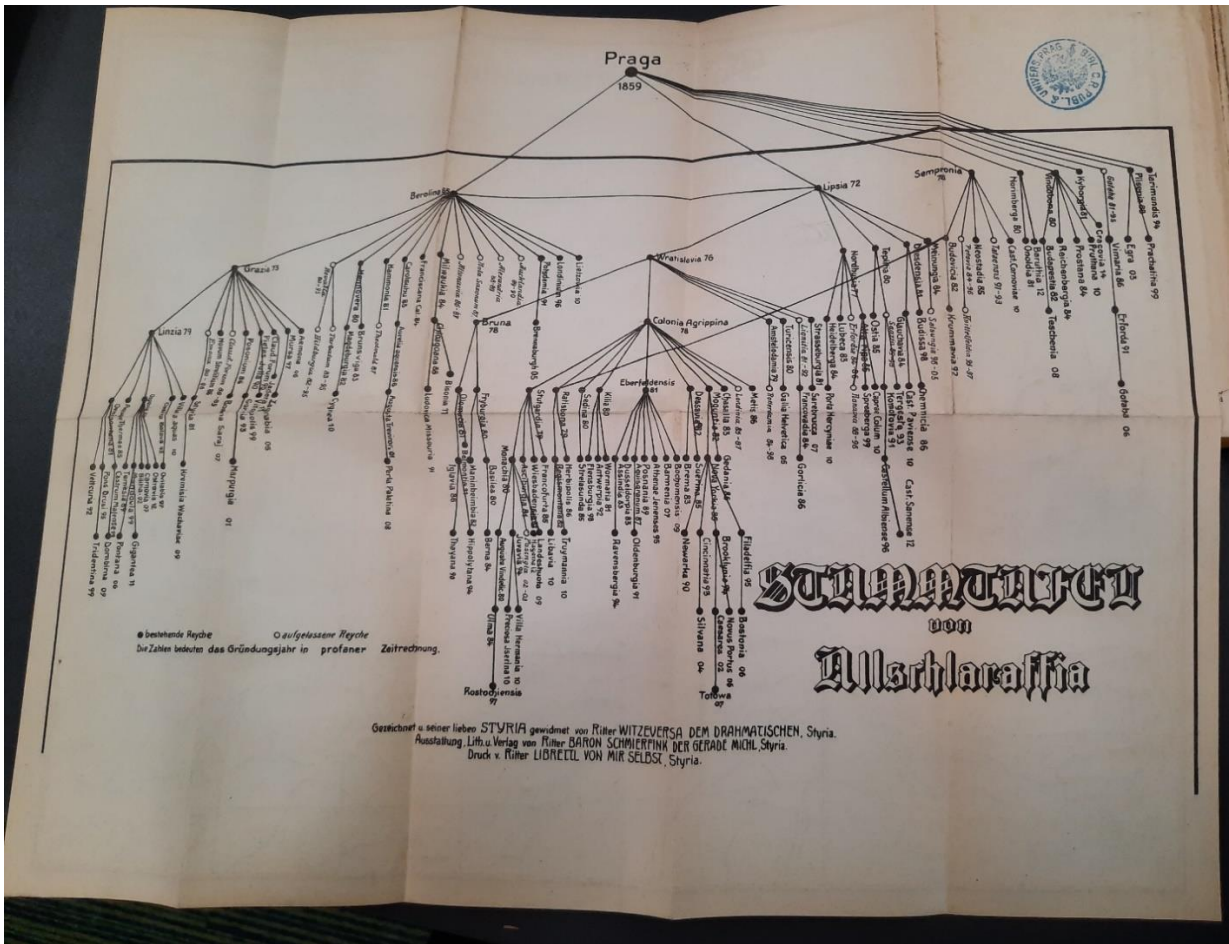
Příloha č. 25: Okurkový trh a pohlednice lákající ke koupi proslulých okurek ze Žatce	XXVII
Příloha č. 26: Lékárna Viktora Krausse	XXVIII
Příloha č. 27: Evangelický kostel v Žatci.....	XXIX
Příloha č. 28: Reklamní pohlednice továrny Heinricha Schulde	XXX
Příloha č. 29: Městská dvorana, jedno ze sídel říše Komotovia.....	XXXI
Příloha č. 30: Pohled do rytířského sálu říše Komotovia	XXXII
Příloha č. 31: Hlavička formuláře firmy Heinrich Franck Söhne	XXXIII
Příloha č. 32: Pohlednice rytířské sálu litoměřické říše	XXXIII
Příloha č. 33: Pohlednice místa zasedání říše Castellum Albiense – hotel Schwanen	XXXIV
Příloha č. 34: Pohled na dům kalich, který se promítl do erbu říše Castellum Albiense	XXXIV
Příloha č. 35: Síť Severozápadní rakouské dráhy	XXXV
Příloha č. 36: Pečetidlo ze 14. století, erb města a erb říše Pontana	XXXV
Příloha č. 37: Pohled do hradu říše Pontana.....	XXXVI
Příloha č. 38: Starý most v Děčíně a jeho podoba ve znaku říše Porta Bohemiae.	XXXVII
Příloha č. 39: Členové říše Silva Querna	XXXVII
Příloha č. 40: Karikatura rytíře Immerwitz das Geenigskind.....	XXXVIII
Příloha č. 41: Pohlednice z hradu říše Reichenbergia.....	XXXIX
Příloha č. 42: Pozůstatky Hauserovy továrny na manžety	XXXIX
Příloha č. 43: Restaurace Ressource, místo zasedání ústecké Schlaraffie	XL
Příloha č. 44: Ze schlaraffských novin, rok 1917	XL

Příloha č. 1: Mapa Uhuversa¹

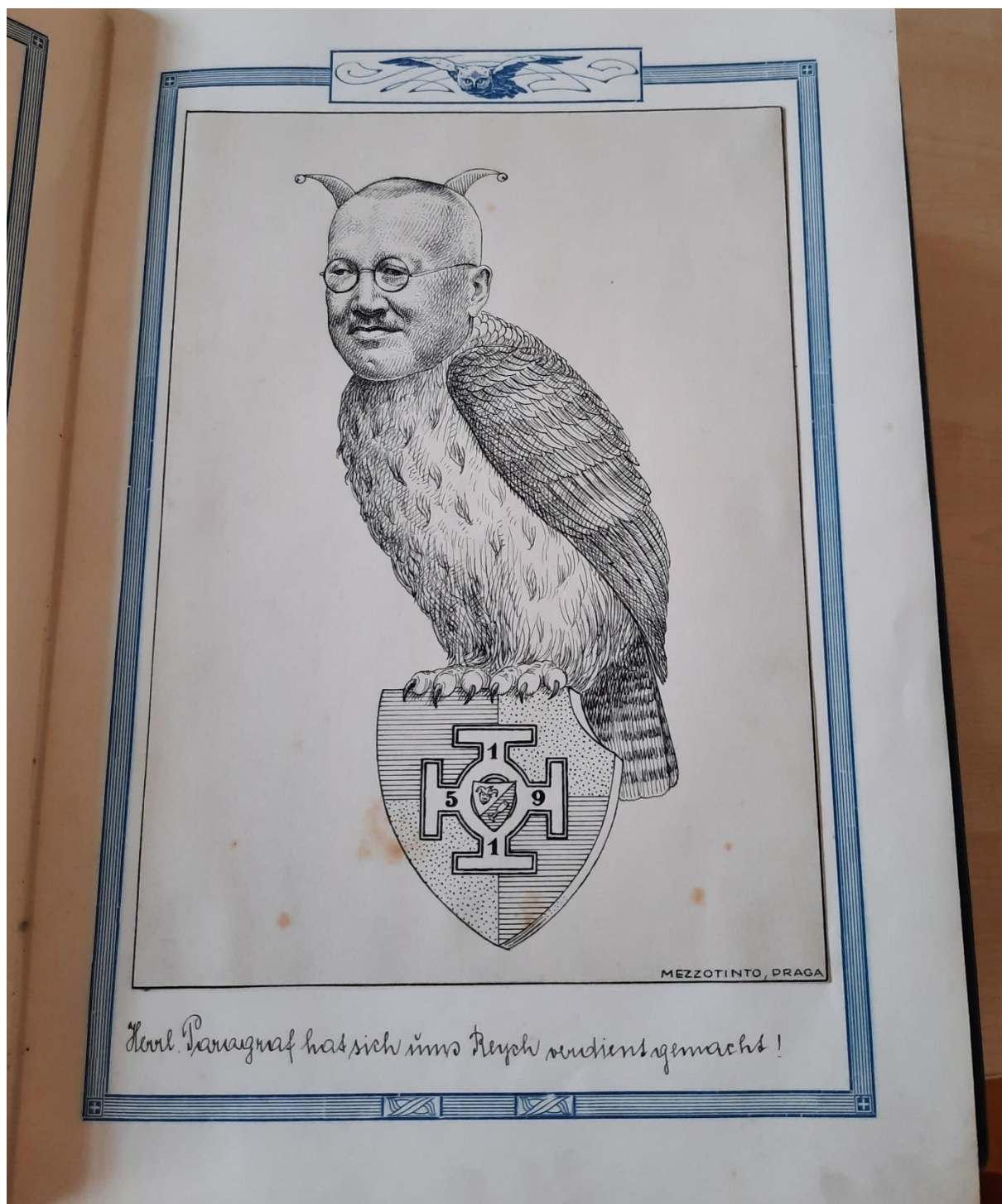
¹ *Allscharaffische Stammrolle. A. U. 49–50.* Prag: Verlag der Schlaraffia in Prag, [1908/9]. Příloha nalepená na poslední na předešlé.

Příloha č. 2: Rodokmen Schlaraffia²

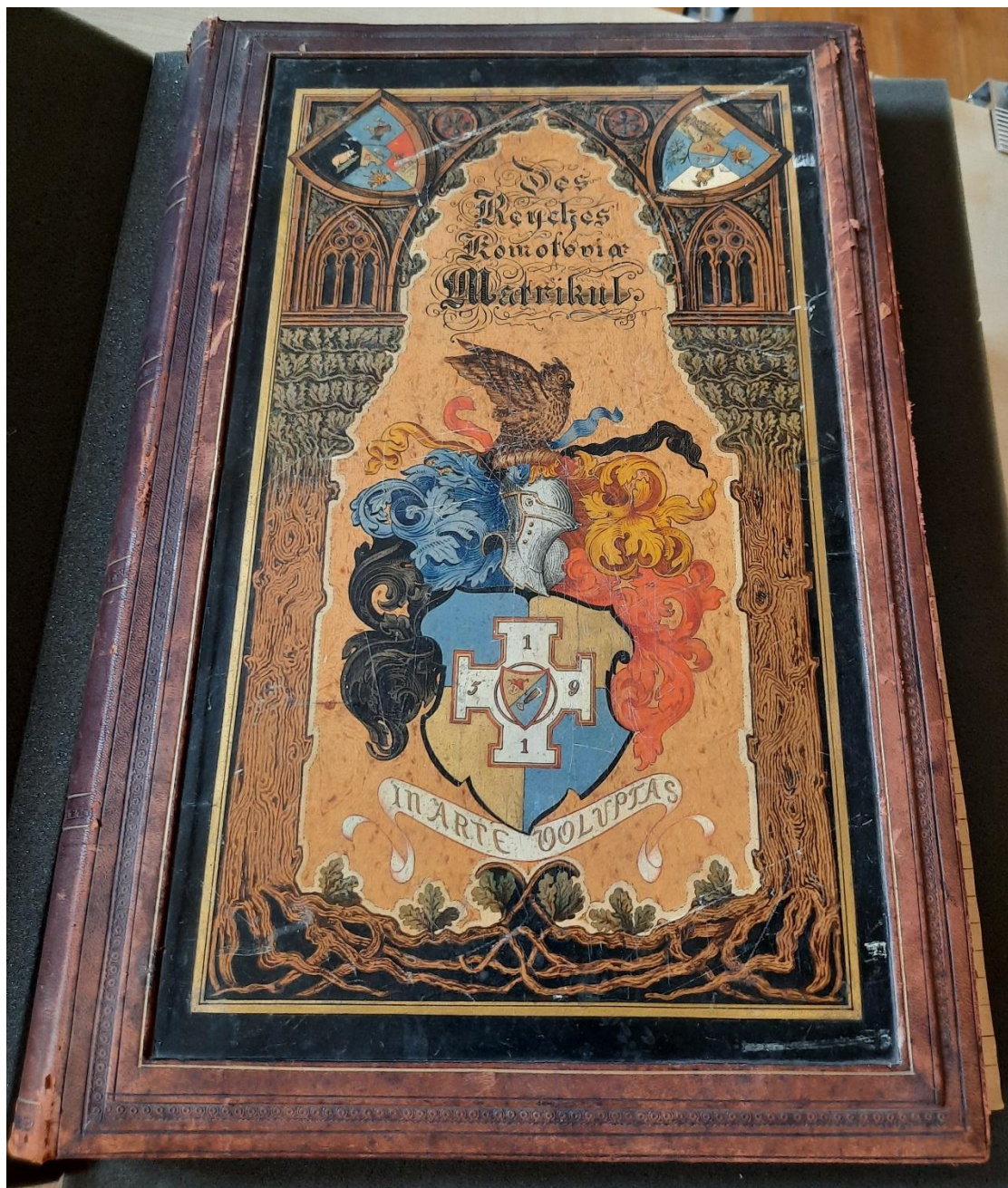
² Allschlaraffische Stammrolle. A. U. 53–54. Prag: Verlag der Schlaraffia in Prag, [1912/3]. Příloha nalepená na poslední na předešlý.

Příloha č. 3: Ukázka z pamětní knihy říše Komotovia – předseda spolku Ernst Storch³

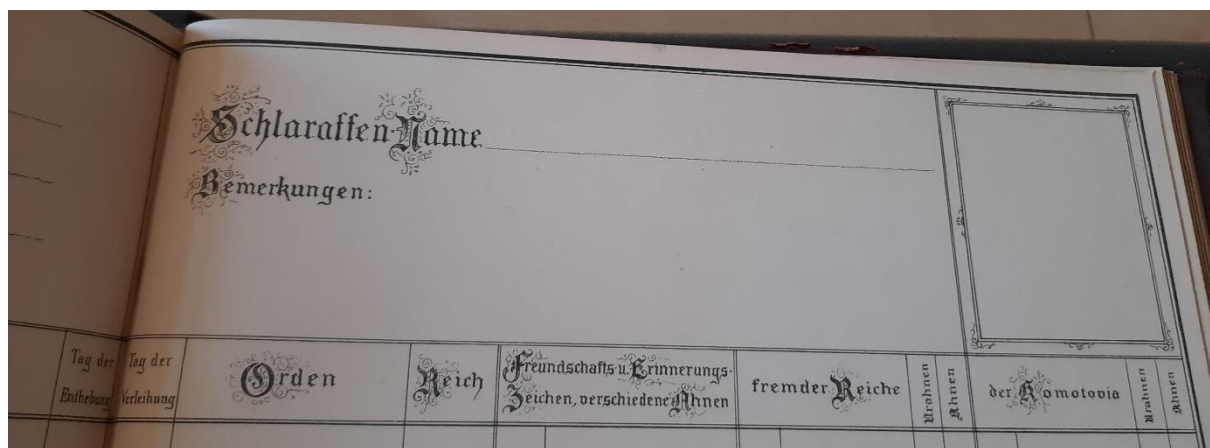
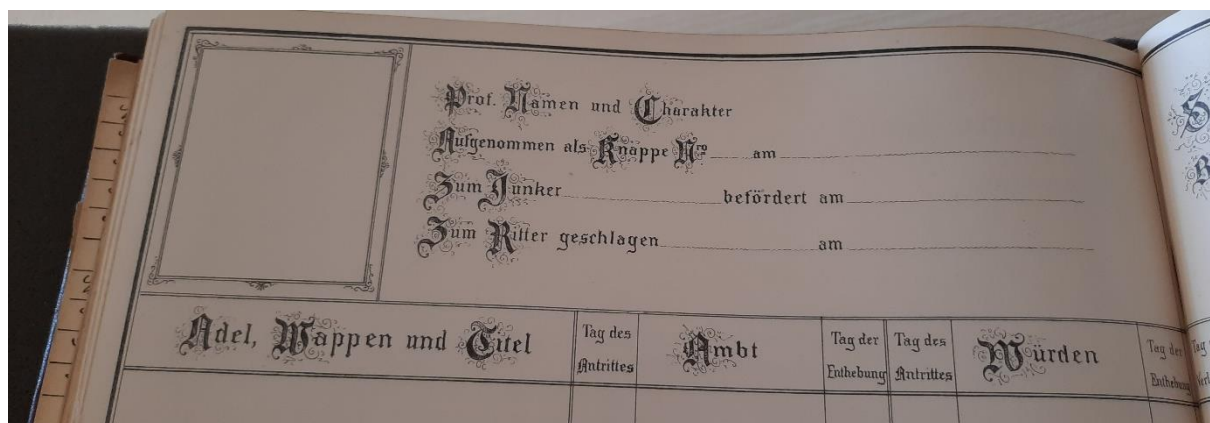
³ SOKA Chomutov, Schlaraffia Chomutov, „Des hohen Reiches Komotovia Goldenes Buch“ (pamětní kniha), fol. 2a.

Příloha č. 4: Obálka matriky chomutovské říše⁴

⁴ Uloženo v SOKA Chomutov, Schlaraffia Chomutov, Matrika, nezpracovaný fond.

Příloha č. 5: Ukázka předtištěných stran v matrice⁵

Schlaraffen-Name	Aufgenommen in den Knappenstand	Resident in den Knappenstand Ritterstand	Reichswürde Benennung Datum	Anmerkungen
Lord Disraeli of Bohmiz	als Knappe 10. Okt. 1875	zum Ritter Steinich 215 9. März 1870	Ober-Schlaraffe Ober-Schlaraffenrat 30. 10.	
Barnabas des Steinerich	als Knappe 9. März 1807	zum Junker Annon 129 22. März 1805	Ober-Schlaraffe Ober-Schlaraffenrat 11. 10. Kantler	Schlaraffe
Ameinius, der Decker			Ober-Schlaraffe Ober-Schlaraffenrat	
Adagio des Langenbruder	als Knappe 5. 11. 1877	Steinich 17. März 1877 5. 2. 1878 Steinich 17. März 1878		
Arsenlap des Steinerich				
Das von Bärenburg	als Knappe 2. März 1807	Steinich 15. 10. 1807	Ober-Schlaraffenrat 10. 10.	
Dacharossa des Schöne Wolfgang		empfohlen als Steinich 68 1809	Schlaraffe Ober-Schlaraffenrat	1. 10. 1809 19. 10. 1809 27. April 1809 Ober-Schlaraffe
Das des Urgegenstände				

Schlaraffen-Name	Stand	Domicil
Schlaraffen		
Käimich Lehner J. u. D.	Wirt	Moringgasse 20
Anton Weiss	Schulmeister	Henzelplatz 68
Ludwig von Ernest	Spezialist	Silhamlegasse 7
Käimich Leisch	Spezialist Kaufmann	Smithova Kotva Urci 100
Adolf Schenk M. u. D.	Darst. an der Königl. Universität	Sabatkygasse 8
Seuss Fournier	Fabrikant	Seitmandelgasse 38
Käimich Poell	Kaufmann	Graben 19
Wendelin Stadek	Spezialist Kaufmann	Sabatkygasse 7

Ukázka členské knihy z pražské Schlaraffie pro porovnání.⁶

⁵ SOKA Chomutov, Schlaraffia Chomutov (nezpracovaný fond), Matrika.

⁶ Archiv hlavního města Prahy, Schlaraffia, německý spolek v Praze, Členská kniha 1859–1885, inv. č. 1.

Příloha č. 6: Pohlednice z dochované korespondence říše Komotovia⁷

⁷ Pohlednice z Castellum Albiense zaslaná chomutovským bratrům s podpisy jednotlivých členů, například rytíř *Corpus Juris der Fanatiker der Bewegung*, předseda Eduard Sabeditsch (napravo dole), nebo rytíře *Spritt der Verdünnte*, pokladníka Carla Spitzera (nalevo dole). Viz SOkA Chomutov, Schlaraffia Chomutov (nezpracovaný fond), karton korespondence.

Příloha č. 7: Pohled z fronty od rytíře *Soll und Haben*⁸

⁸ SOKA Chomutov, Schlaraffia Chomutov (nezpracovaný fond), karta korespondence.

Příloha č. 8: Pohled z fronty od rytíře *Kurt von der Weißen Nadel*⁹

⁹ Rytíř *Kurt von der Weißen Nadel*, vlastním jménem Johann Oppitz, byl hejtman pěšího pluku č. 92 a člen Schlaraffie v letech 1910 až 1918/9 (Znamená to, že se z války nevrátil?). V archivu najdeme tento pohled z 29. června 1918. Viz SOKA Chomutov, Schlaraffia Chomutov (nezpracovaný fond), karton korespondence.

Příloha č. 9: Ukázka Schlaraffen-Pass¹⁰

Oben: Einige Beispielseiten aus dem Schlaraffen-Pass des Ritters 'Blendolin der Letzte vom Michelsberg' (Willi Feldrappe, Direktor der Blendax-Werke in Mainz). Immatriculiert im Schlaraffenreych 'Moguntia' im November 1953 als 'Knappe' Nr. 330, befördert zum 'Junker' Willi im Januar 1955, geschlagen zum 'Ritter' im Oktober 1955. Der Pass musste jedes Jahr am 15. März verlängert werden. Auf den folgenden Seiten des Passes ist eine Vielzahl von Aufklebern eingefügt, die die schlaraffische Umtriebigkeit des Ritters 'Blendolin' ausweisen. Rechts: Ausschnitt aus der 'Stammrolle der Schlaraffenreych' 1961/62 mit Eintrag des Ritters 'Blendolin' (S. 94).

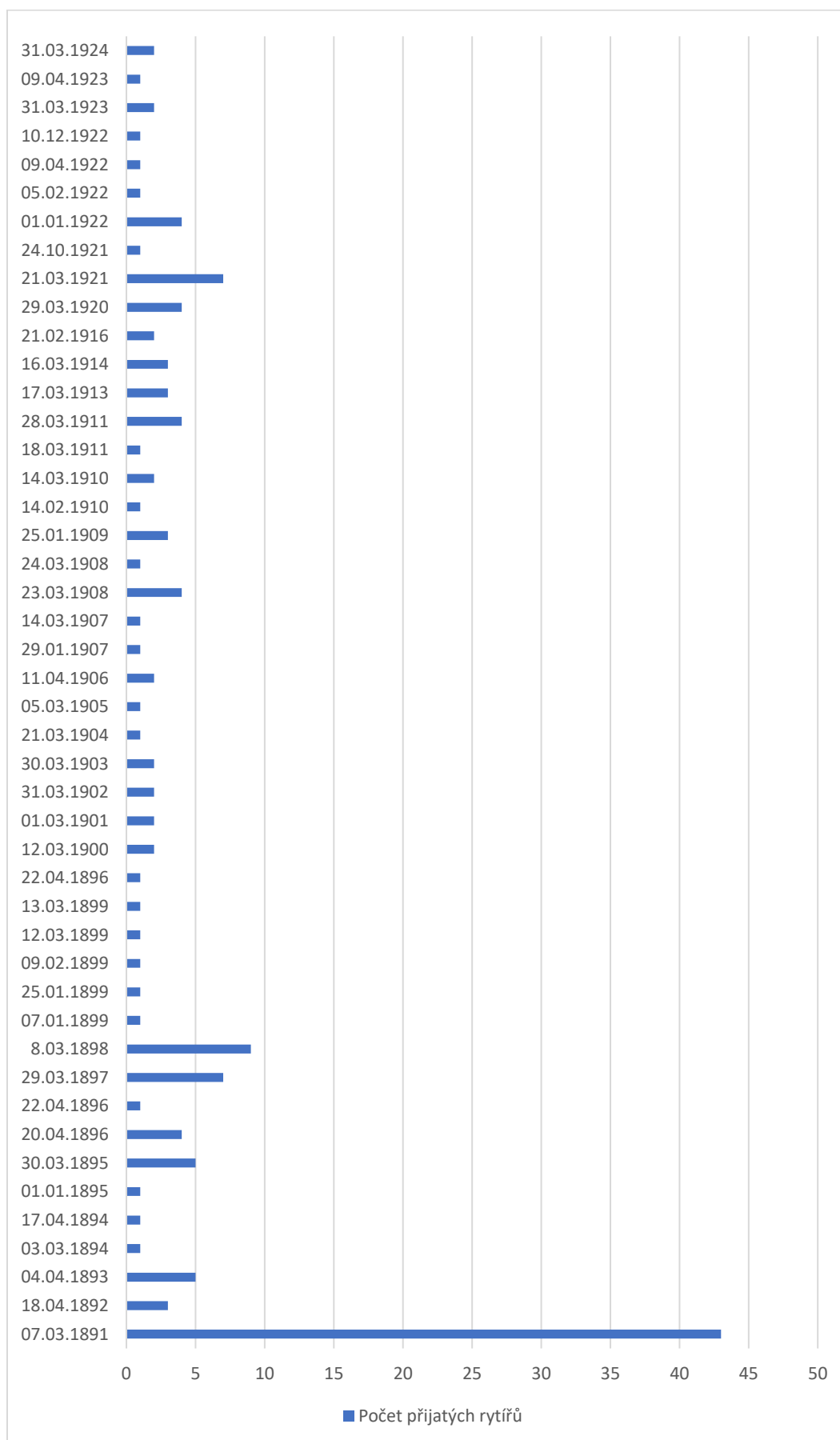
Heinrich von Ungern (1172-1212) (16. 6. 107)
 Ben-Zimmergrün der Wodenshaunrig, mit der verzögerten Frühbindung, Ehler von
 Schüttelrigh
 (F r a p p Erwin, Tegillkaufmann, Eifelste/Rheingau, Erbacher Str. 16)
 (28. 11. 07)
 Niederrand der Harmonische, H
 (R o m e i h Gerhard, Versicherungs-Kaufmann, Rheinstr. 28, T 228 88)
 (11. 11. 10)
 Blendolin der Letzte vom Michelsberg, der Ceremonien-Süßling, Nasta-Ritter par
 Excellence, Sitzsöhner von Jan-Crem-ona, H
 (F e l d r a p p Willi, Dir. d. Blendax-Werke, Heimburg: Unterer Michelsberg
 weg 20, T 230 89) (29. 6. 07)
 Bih, der Ultraturgwerke, der Reichs-Hall-Plattler, der Reichs-Klein-Buffler,
 die löuende Reichs-Kommode, Ehler von Lonsfneien

Münstersche Numismatische Zeitung XLVI,1 (Juli 2016)

7

¹⁰ FELDMANN, A., *In arte voluptas*, s. 7.

Příloha č. 10: Počet přijatých rytířů v Komotovii dle dochované matriky

Příloha č. 11: Místa setkávání rytířů říše Teplitia¹¹

Lipový dvůr (Vereinshaus)

Sál zámeckého parku

¹¹ ZYKMUND, J., et al., *Teplitz-Schönau. No. 2*, s. 114; ZYKMUND, J., et al., *Teplitz-Schönau. No. 1*, s. 86.

Příloha č. 12: Výzdoba stropu Lipového dvora, sídla Teplité¹²

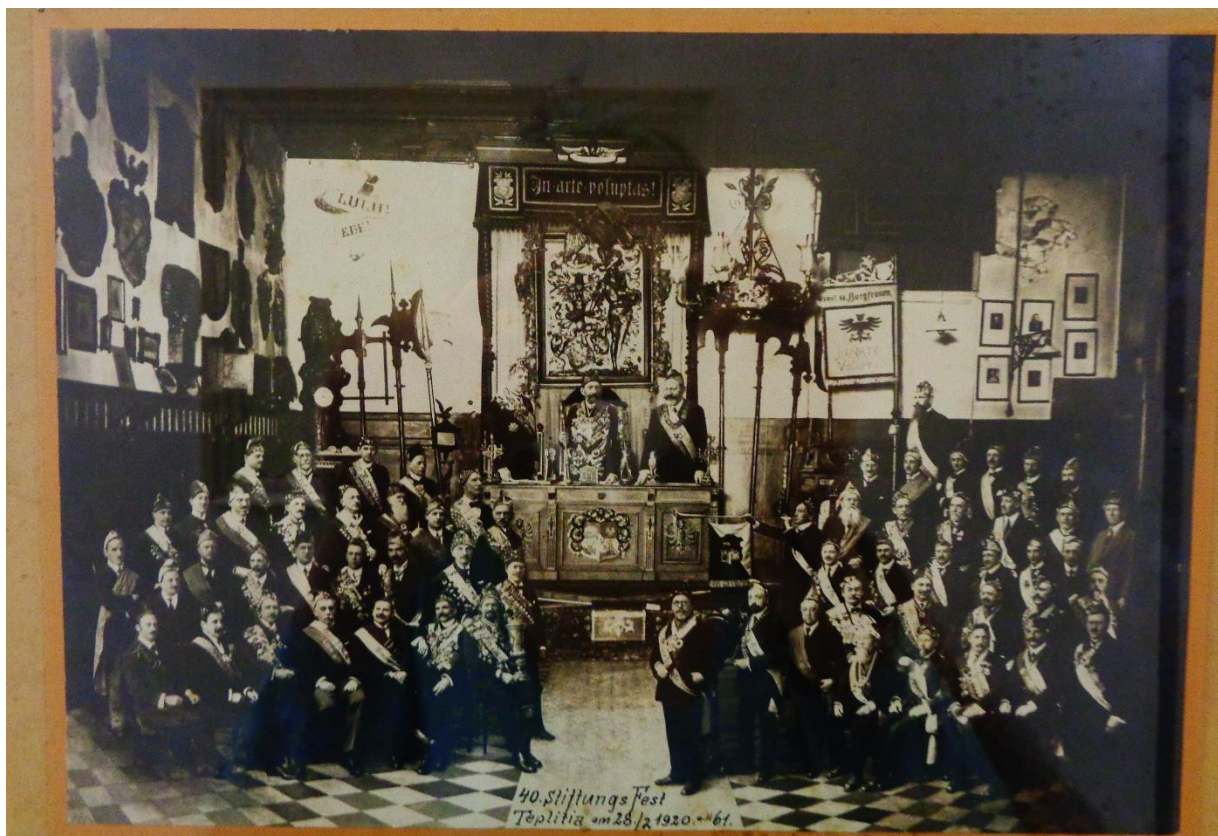

¹² Najdeme zde například erb říše *Reichenbergia* (Liberec) – nahoře, vlevo, vedle něj *Iglavia* (Jihlava), *Grazia* (Štýrský Hradec) – prostřední řada, napravo, vedle něj *Bruna* (Brno), úplně nalevo *Ostia* (Ústí nad Labem), pod ním *Berolina* (Berlín), uprostřed *Vindobona* (Víděň). Viz ZYKMUND, J., et al., *Teplitz-Schönau. No. 2*, s. 123.

Příloha č. 13: Dochované fotografie členů teplické říše¹³

¹³ První fotografie viz ZYKMUND, J., et al., *Teplitz-Schönau. No. 2*, s. 114. Další dvě viz SOkA Teplice, Sbirka fotografií 1890–1998, Fotografie různých teplických spolků, inv. č. 635 a 634, karton 96.

Zasedání 28. února 1920 (uprostřed tehdejší Oberchlaraffové – rytíř Fragilis der stugende Humpen, čili továrník Edwin Rindskopf; rytíř Alsdann der Völkerzäler, Graf, ředitel Glashüttenwerke Max Mühling Gustav Pleskarz; rytíř Pantsch vom kalten Strahl, lékař Barth von Wehrenalp.

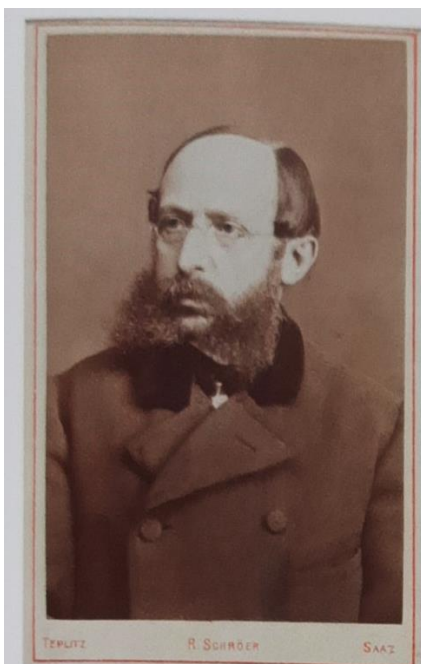

Zasedání zřejmě na Uhubaumfest dne 27. prosince 1928. Na fotografii označen rytíř Kategorie das getreue Leibgepein, architekt Wilhelm Palme.

Karta zhotovená u příležitosti 2 000. zasedání? v roce 1917, pod tím řády k 50. výročí od založení. Na fotografiích rytíř Esprit der Oberkantor, v té době kancléř říše, advokát Ernst Cantor; rytíř Alsdann der Völkerzähler, vlastním jménem Gustav Pleskarz; Accumulator der Unerfundene, předseda spolku a ředitel elektrotechniky Wilhelm Biscan; a předseda rytíř Iris der Pegalusdragoner, oční lékař Rudolf Lederer.

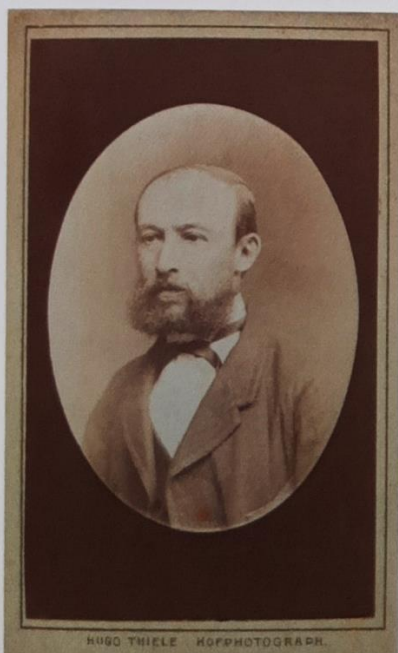
Příloha č. 14: Podobizny rodiny Perutzů¹⁴

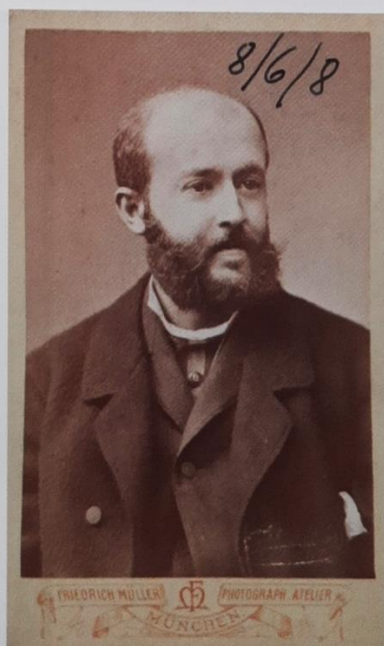
*Bankéř Hieronymus Perutz
Der Bankier Hieronymus Perutz
Hieronymus Perutz, a banker*

Joachim Perutz

*Bankéř, těžař, přidělenec Landtagu
a Komory Adolf Perutz
Bankier, Grubenbesitzer, Attaché des
Landtags und der Kammer Adolf Perutz
Adolf Perutz, a banker, an exploiter, an
attache of Landtag and Chamber*

*Ing. Otto Perutz, továrník a inovátor,
syn Adolfa Perutze
Ing. Otto Perutz, Fabrikant und Neuerer,
Sohn von Adolf Perutz
Ing. Otto Perutz, a manufacturer and an
innovator, son of Adolf Perutz*

¹⁴ BURGEROVÁ, L. – SPÁLA, R., *Židé v Teplicích*, s. 261–2.

*Ředitel naftařské společnosti již v 19 letech
– Carl Perutz*

*Direktor einer Ölgesellschaft schon mit
19 Jahren – Carl Perutz*

*The director of an oil drilling company
already at 19 years of age – Carl Perutz*

*Ernst Perutz – majitel Teplické strojirny
1884–1904*

*Ernst Perutz – Inhaber der Teplitzer
Maschinenwerke 1884–1904*

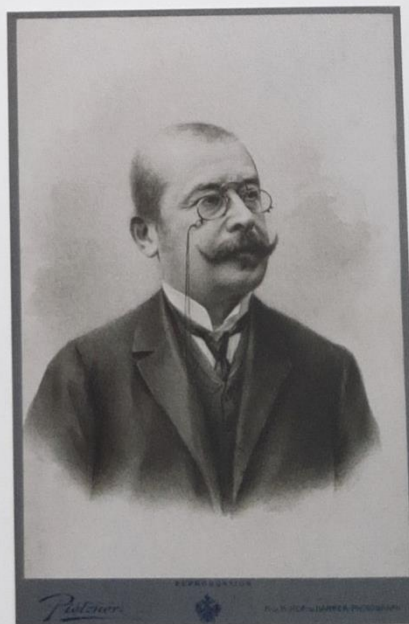
*Ernst Perutz – the owner of Teplická strojirna
(machine works) 1884–1904*

*Reklamní nálepka Teplické strojirny Ernsta
Perutze, kolem roku 1900*

*Reklameaufkleber der Teplitzer
Maschinenwerke um 1900*

*An advertisement sticker of Teplická
strojirna (machine works) of Ernst Perutz,
cca 1900*

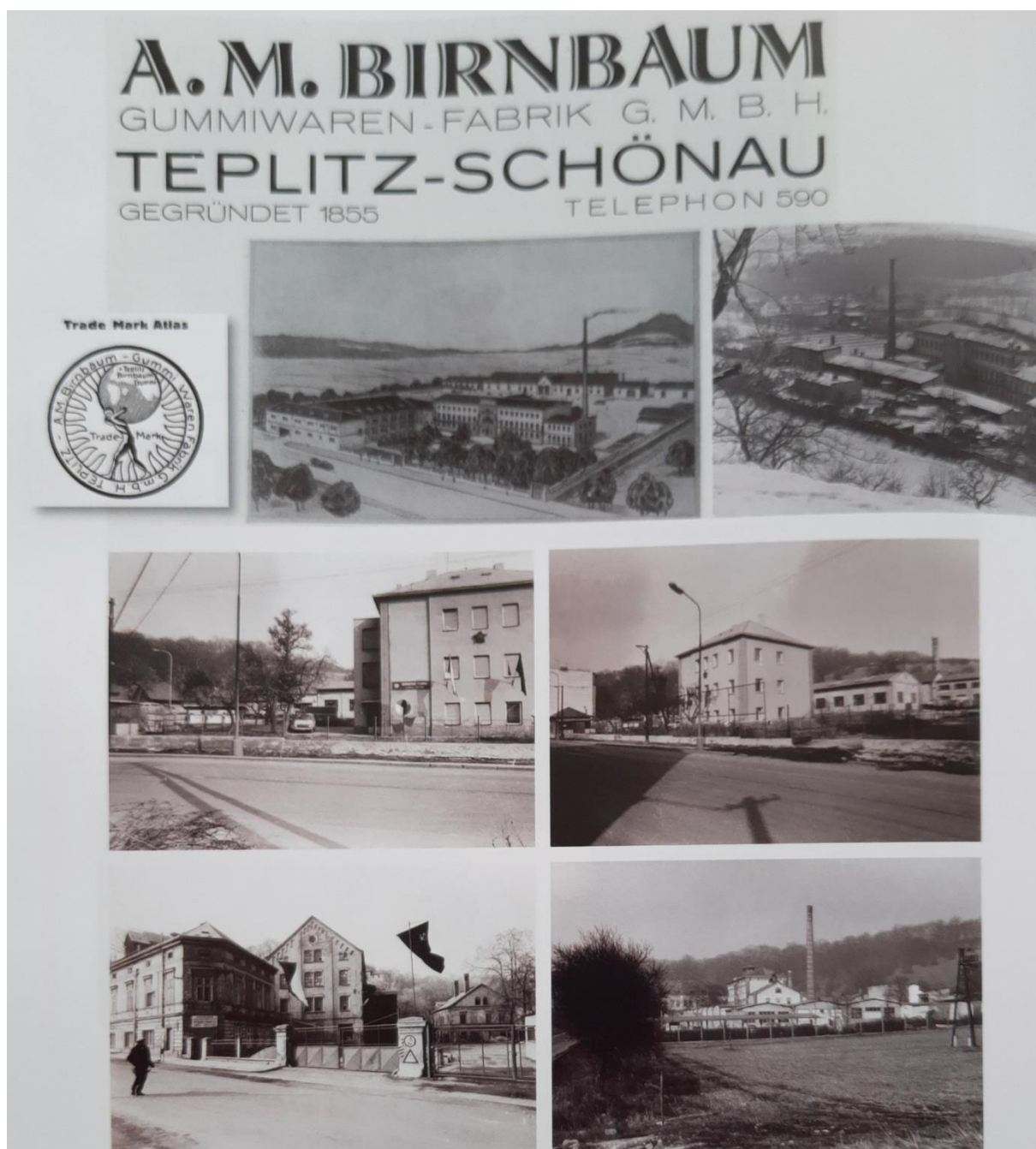

Bankéř Berthold Perutz

Bankier Berthold Perutz

Berthold Perutz, a banker

Příloha č. 15: Birnbaumova továrna¹⁵

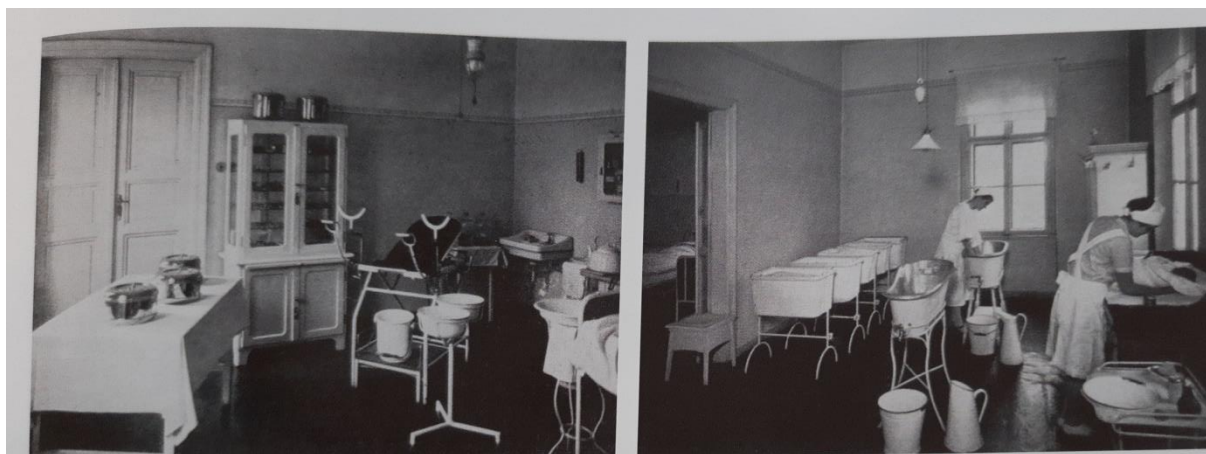

¹⁵ ZYKMUND, J., et al., *Teplitz-Schönau. No 2*, s. 218.

Příloha č. 16: Odkaz na pravidelného hosta hotelu Zlatá loď J. W. Goethe¹⁶

Příloha č. 17: Pohled do ordinace doktora Eduarda Arnsteina¹⁷

Ve vile č. 930/5 byla ordinace věhlasného teplického ženského lékaře MUDr. Arnsteina. Ten v budově provozoval i soukromou porodnici s lůžkovou částí.

¹⁶ HÁJKOVÁ, L. – SPÁLA, R., *Teplické skoky časem*, s. 31.

¹⁷ ZYKMUND, J., et al., *Teplitz-Schönau. No 2*, s. 99.

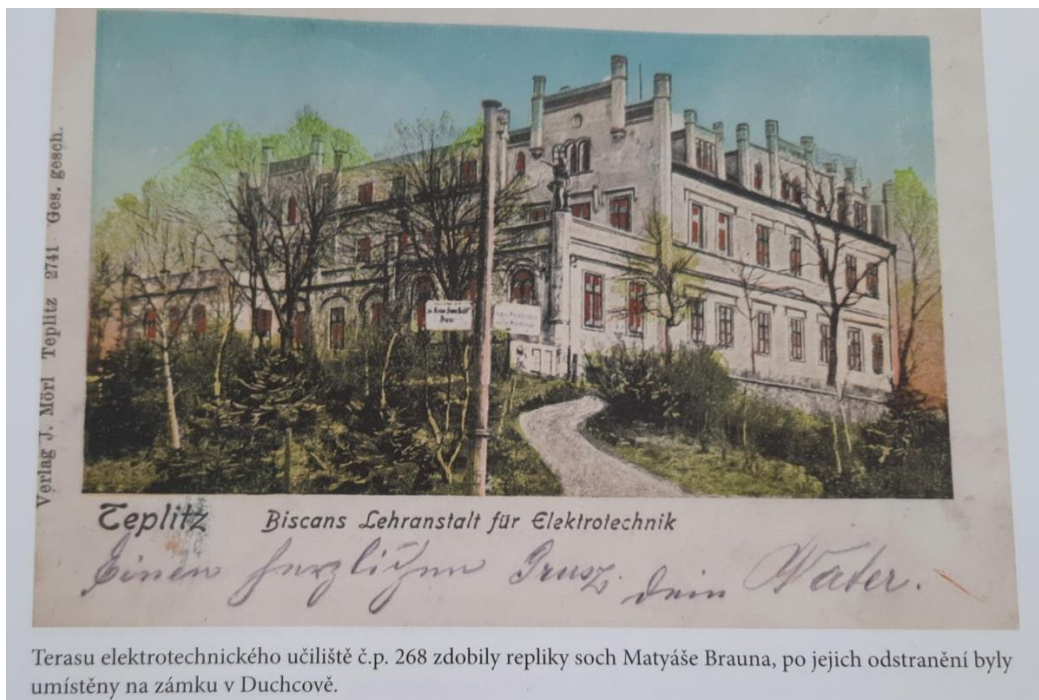
Příloha č. 18: Dominanta města Teplice – budova gymnázia (dnes obchodní akademie)¹⁸

V pozadí můžeme vidět teplickou novou synagogu

¹⁸ ZYKMUND, J., et al., *Teplitz-Schönau. No 2*, s. 136.

Příloha č. 19: Technické učiliště Wilhelma Biscana¹⁹

Příloha č. 20: Pohlednice s rytířským sálem Teplitie²⁰

• Teplice (říše Teplitia), hrad Rapsburg

¹⁹ ZYKMUND, J., et al., *Teplitz-Schönau No. 2*, s. 163.

²⁰ LINZMAJEROVÁ, M., *Schlaraffské "hrady"*, s. 133.

Braut-Ausstattungen.

**Möbelfabrik und Kunsttischlerei
Funk & Münzberger,
TEPLITZ.**

Herstellung von Möbeln, Kunsttischlerei, Porzellan- und Fayence-Arbeiten
sowie in jeder Richtung Tisch- und Tischgeschirr.

Lager von Schlaf-, Speise-, Herrenzimmer- und Salon-Möbeln.
Spezial-Fabrik.

Allein-Verkaufsstelle für
Eckenschränke, verzierte und ge-
weibliche Möbeln.

Bestellbar von
1) Eichen, Buchen, Nuss- u. Ahornholz
2) Eichen, Buchen, Nuss- u. Ahornholz
3) Eichen, Buchen, Nuss- u. Ahornholz
4) Eichen, Buchen, Nuss- u. Ahornholz
5) Eichen, Buchen, Nuss- u. Ahornholz

172 fl.
172 fl.

MÖBELFABRIK und Kunsttischlerei FUNK & MÜNZBERGER TEPLITZ

Bahnhofstrasse „zum Columbus.“

**Möbelfabrik
Funk & Münzberger**
Atelier für Innendekoration
Teplitz-Schönau, Masarykstr. 40
Telefon 76 913

Komplette Innenausstattungen
Hallen, Bäder- und Villen-Interieurs
Anfertigung von Möbeln aller Art
Ständige große Ausstellung
Anfertigung aller Arten
von Möbeln und Porzellan- u. Fayence-
Arbeiten

Atelier Möbel
Teplitz

**Sändige
Ausstellung**
Ausstellung
Möbeln aller Art
Teplitz-Schönau

**Möbelfabrik
Funk & Münzberger**
Atelier für Innendekoration
Teplitz, Bahnhofstr. 40

141. Nr. 318

**Bau-, Möbel-,
Tapezierer**

werden in jeder Styl

Stets reichsort

Schlaf-, Speise-, Herren-Zimmer- u. Salon-Möbeln.

Funk & Münzberger, Möbelfabrik, Masarykstraße 40.

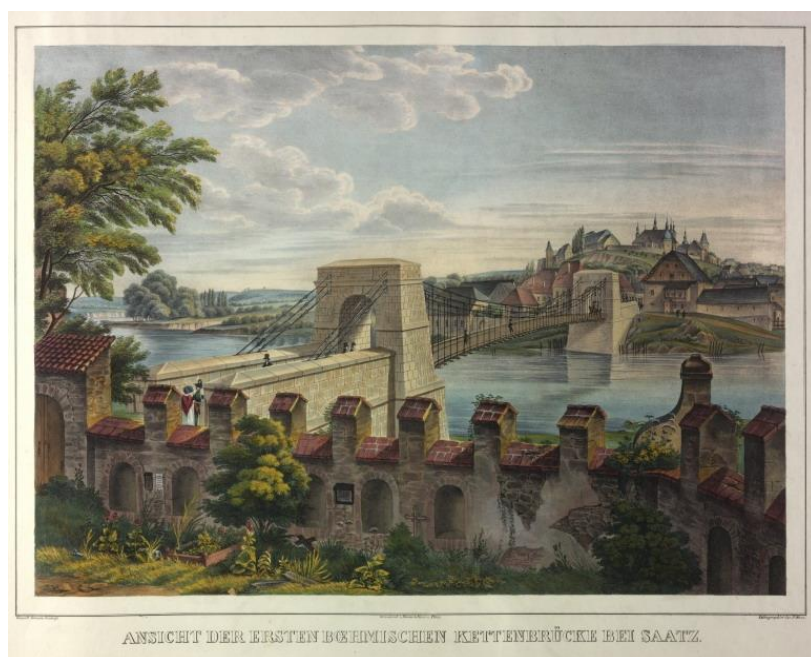
Braut-Ausstattungen.

²¹ ZYKMUND, J., et al., *Teplitz-Schönau No. 2*, s. 57.

Příloha č. 22: Představení teplické židovské obce²²

Příloha č. 23: Pohled na starý řetězový most v Žatci zpodobněný v erbu říše Saazia²³

²² Mezi nimi i schlaraffové jako byl Ernst Cantor či Berhold Perutz. Viz BURGEROVÁ, L. – SPÁLA, R. *Židé v Teplicích*, s. 258.

²³ https://www.muzeumzatec.cz/files/retezovy_most_/3..jpg

Příloha č. 24: Pohled na Kněžskou bránu v Žatci zpodobněnou v erbu říše Saazia II²⁴

²⁴ https://www.muzeumzatec.cz/files/stavby_a_pamatky/knezska-brana.jpg

Příloha č. 25: Okurkový trh a pohlednice lákající ke koupi proslulých okurek ze Žatce²⁵

²⁵ PRÁŠIL, P., – ŘÁNEK, J., – RYCHTAŘÍK, J., *Žatec na starých pohlednicích*, s. 14, 136.

Příloha č. 26: Lékárna Viktora Krausse²⁶

Členem Saazie I. po celou dobu jejího působení byl lékárník Viktor Krauss, rytíř Entian der Bitterliche, který zastával funkci ceremoniáře.

²⁶ PRÁŠIL, P., – ŘÁNEK, J., – RYCHTAŘÍK, J., Žatec na starých pohlednicích, s. 83.

Příloha č. 27: Evangelický kostel v Žatci²⁷

Evangelický kostel vznikl za podpory Moritze Lüdersdorfa.

²⁷ PRÁŠIL, P., – ŘÁNEK, J., – RYCHTAŘÍK, J., *Žatec na starých pohlednicích*, s. 94.

Příloha č. 28: Reklamní pohlednice továrny Heinricha Schulde²⁸

²⁸ PRÁŠIL, P., – ŘÁNEK, J., – RYCHTAŘÍK, J., *Žatec na starých pohlednicích*, s. 124.

Příloha č. 29: Městská dvorana, jedno ze sídel říše Komotovia²⁹

²⁹ BRET, V. et. al. *Chomutov*, s. 60.

Příloha č. 30: Pohled do rytířského sálu říše Komotovia³⁰

• Chomutov (říše Komotovia), hrad Assigburg

³⁰ LINZMAJEROVÁ, M., *Schlaraffské "hrady"*, s. 128.

Příloha č. 31: Hlavička formuláře firmy Heinrich Franck Söhne³¹

Příloha č. 32: Pohlednice rytířské sálu litoměřické říše³²

• Litoměřice (říše Castellum Albiense), hrad Schwanenburg

³¹ <https://f.aukro.cz/images/sk1626262608415/faktura-kava-heinrich-franck-sohne-chomutov-pro-fa-k-sikora-1928-103800920.jpeg>

³² LINZMAJEROVÁ, M., *Schlaraffské "hrady"*, s. 129

Příloha č. 33: Pohlednice místa zasedání říše Castellum Albiense – hotel Schwanen³³

Příloha č. 34: Pohled na dům kalich, který se promítl do erbu říše Castellum Albiense³⁴

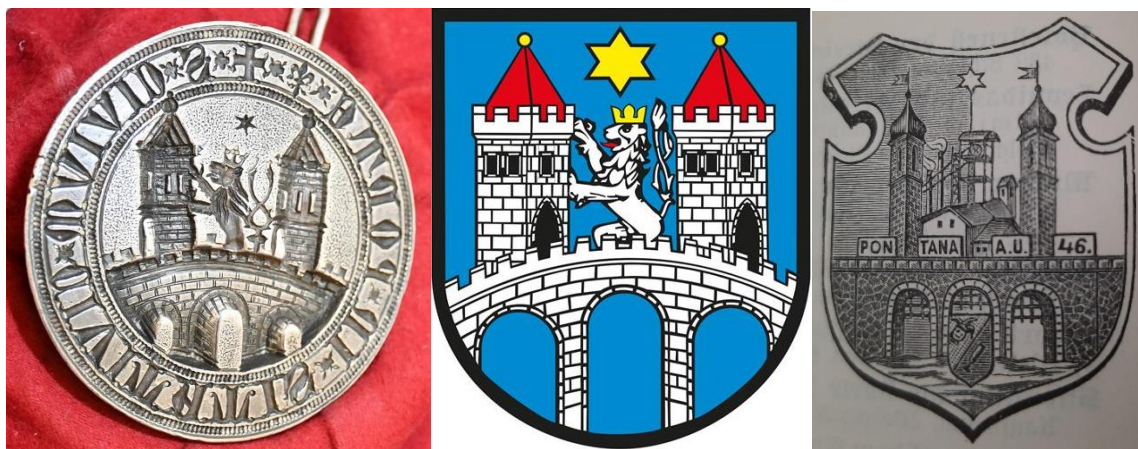
³³ HELCL, L., *Pohledy staré a nejstarší*, s. 118–19.

³⁴ https://www.litomerice-leitmeritz.net/public/fotky/a32e2841bd306_fullsize.jpg

Příloha č. 35: Síť Severozápadní rakouské dráhy³⁵

Příloha č. 36: Pečetidlo ze 14. století, erb města a erb říše Pontana³⁶

³⁵ NĚMEC, J., *Děčín*, s. 52.

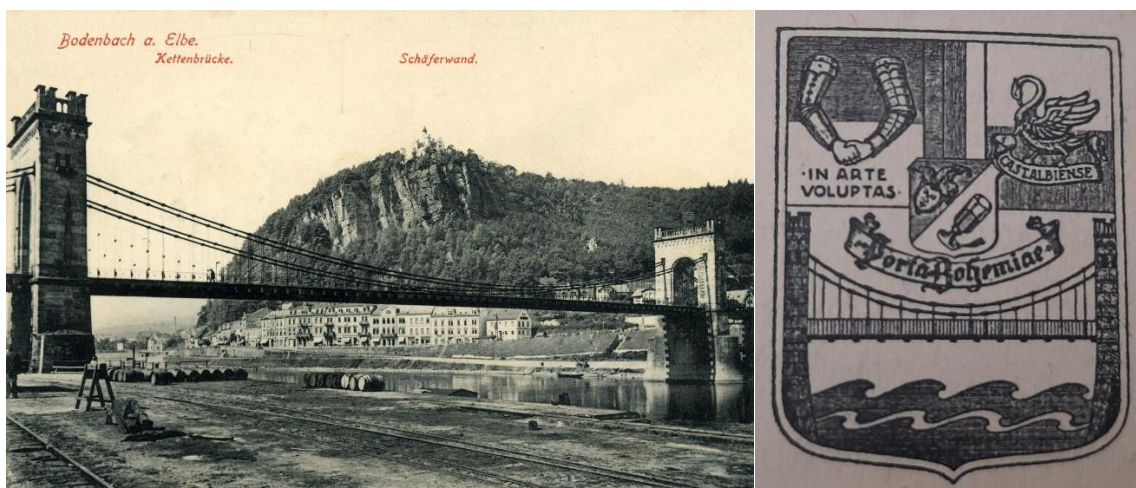
³⁶ https://www.mesto-most.cz/assets/Image.ashx?id_org=9959&id_obrazky=94763; https://www.mesto-most.cz/assets/Image.ashx?id_org=9959&id_obrazky=76200&datum=6%2F6%2F2019+2%3A00%3A26+PM.

Příloha č. 37: Pohled do hradu říše Pontana³⁷

³⁷ Zasláná pohlednice 6. října 1923 rytířem *Medikus her mit dem Spiegel*, lékařem Emilem Weisem informuje o smrti jejich člena. Zemřel rytíř *Ulf der Unersättliche*, předseda Josef Bäuml, tehdejší ředitel státního reálného gymnázia. Pontana zve na poslední rozloučení. Viz SOKA Chomutov, korespondence.

Příloha č. 38: Starý most v Děčíně a jeho podoba ve znaku říše Porta Bohemiae³⁸

Příloha č. 39: Členové říše Silva Querna³⁹

³⁸

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a3/11836-Bodenbach-1910-Blick %C3%BCber die Br%C3%BCcke nach Bodenbach-Br%C3%BCck %26 Sohn Kunstverlag.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a3/11836-Bodenbach-1910-Blick%20ber%20die%20Br%C3%BCke%20nach%20Bodenbach-Br%C3%BCcke%20Sohn%20Kunstverlag.jpg)

³⁹ SOKa Teplice, Schlaraffia Dubí, Pamětní kniha, fol. 7a.

Příloha č. 41: Pohlednice z hradu říše Reichenberga⁴¹

Příloha č. 42: Pozůstatky Hauserovy továrny na manžety⁴²

⁴¹ SOKA Chomutov, korespondence.

⁴² Dnešní stav. Brožíkova 12. In: *Google Maps* [online] [vid. 9. 10. 2022]. Dostupné z: <https://goo.gl/maps/coN9PTvQEpbBoSAEca>.

Příloha č. 43: Restaurace Ressource, místo zasedání ústecké Schlaraffie⁴³

Atelier „C. PFITZNER“, Aussig.
Speischaus „Ressource“
Aussig a. F.
Telephon: Nr. 2066
Schaffiger Garten / Bundesregelsbahn

Příloha č. 44: Ze schlaraffských novin, rok 1917⁴⁴

⁴³ ŠPAČEK, P., *Tak to bylo v Ústí*, s. 136.

⁴⁴ Allschlaraffia und der Krieg. *Der Schlaraffia Zeytung*, č. 471, 16. 4. a. U. 58 [16. 4. 1917].